

Valentina VASILE

- coordonator -

Interdependențe între dezvoltarea durabilă a României și a țărilor membre UE

ACADEMIA ROMÂNĂ
Institutul Național de Cercetări Economice
INSTITUTUL DE ECONOMIE NAȚIONALĂ

Valentina VASILE
- coordonator -

**INTERDEPENDENȚE ÎNTRE DEZVOLTAREA
DURABILĂ A ROMÂNIEI
ȘI A ȚĂRILOR MEMBRE UE**

Volumul de față valorifică rezultatele intermediare –
etapa a III-a - 2006-2007
ale cercetării complexe
realizate în cadrul Proiectului
Dezvoltarea durabilă a României în context european și mondial –
Programul CEEX - 05-D8-34/05.10.2005

Titularul contractului:
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
Directorul proiectului:
prof. dr. Valeriu IOAN-FRANC

Coediție

București, România

Redactor: Daniela POENARU
Aparat critic și editorial: Aida SARCHIZIAN
Coperta: Nicolae LOGIN
Concepție grafică, machetare și tehnoredactare: Luminița LOGIN

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Institutului de Economie Națională.
Reproducerea, fie și parțială și pe orice suport, este interzisă fără acordul prealabil
al editorului, fiind supusă prevederilor legii drepturilor de autor.

ISBN 978-973-618-154-2
ISBN 978-973-159-009-7

Apărut 2007

Valentina VASILE
- coordonator -

INTERDEPENDENȚE ÎNTRE DEZVOLTAREA DURABILĂ A ROMÂNIEI ȘI A ȚĂRILOR MEMBRE UE

ACADEMIA ROMÂNĂ
Institutul Național de Cercetări Economice
INSTITUTUL DE ECONOMIE NAȚIONALĂ

Programul CEEEX - Proiectul 05-D8-34/05.10.2005
DEZVOLTAREA DURABILĂ A ROMÂNIEI ÎN CONTEXT EUROPEAN
ȘI MONDIAL

Partener 2 – Institutul de Economie Națională

Responsabili proiect – prof.univ.dr. Valentina VASILE,
prof.univ.dr. Gheorghe ZAMAN, membru
correspondent al Academiei Române

Etapa a III-a – 2006-2007 - Analize comparative sectoriale ale
dezvoltării durabile în România și UE

Colectiv de autori:

prof.dr. Valentina VASILE - coordonator

prof.univ.dr. Gheorghe ZAMAN

dr. Florin-Marius PAVELESCU, cap. I

dr. Steliana SANDU, cap. II

dr. Andreea-Clara MUNTEANU, cap. III

dr. Maria MOLNAR, cap. IV

dr. Maria POENARU, cap. V

drd. Livia CHISĂGIU, cap. VI

CUPRINS

CAPITOLUL I - Impactul extinderii Uniunii Europene asupra corelației dintre acumularea capitalului și creșterea economică	9
1. Reflectarea rolului acumulării capitalului în modelele de creștere economică.....	10
2. Dinamica și structura formării brute a capitalului în contextul lărgirii Uniunii Europene	16
3. Corelația dintre acumulare, consum și echilibrul extern în unele țări europene în prima parte a anilor 2000	23
4. Adâncirea procesului de integrare europeană și eficiența aparentă a formării brute a capitalului	31
5. Concluzii și propuneri de îmbunătățire a evaluării contribuției formării brute a capitalului la susținerea creșterii economice	34
CAPITOLUL II - Provocări și factori ai integrării României în aria europeană a cercetării	44
1. Reafirmarea de către UE a rolului vital al C&D pentru Dezvoltarea Durabilă	44
2. Noi dimensiuni ale Ariei Europene a Cercetării	46
2.1. Globalizarea producției de cunoaștere	46
2.2. Schimbările globale.....	47
2.3. Extinderea UE.....	48
3. Schimbarea rolului actorilor implicați în activitatea de CD.....	51
4. Priorități și specializare în CD în AEC și în România	54
4.1. Contribuția la îndeplinirea obiectivelor UE	54
4.2. Potențialul de cercetare european	54
4.3. Valoarea adăugată la nivel European	54
Concluzii	61

CAPITOLUL III - e-România, apartenență și integrare în spațiul european al cercetării	63
1. e-Europe și Spațiul European al Cercetării. Concept, obiective, instituții, realizări	63
2. e-Incluziune, provocări pentru dezvoltarea durabilă	70
3. Concluzie	75
Bibliografie	76
CAPITOLUL IV - Comparații privind puterea de cumpărare a veniturilor din statele membre al Uniunii Europene	77
1. Precizări metodologice	77
1.1. <i>Veniturile disponibile ale gospodăriilor</i>	77
1.2. <i>Câștigurile salariale</i>	80
1.3. <i>Paritatea puterii de cumpărare</i>	80
2. Evoluția puterii de cumpărare a veniturilor populației din România	84
2.1. <i>Nivelul veniturilor disponibile</i>	84
2.2. <i>Veniturile disponibile reale</i>	87
3. Comparații privind puterea de cumpărare a veniturilor populației din statele membre ale Uniunii Europene	90
3.1. <i>Veniturile disponibile</i>	90
3.2. <i>Veniturile disponibile pe categorii ale populației</i>	94
3.3. <i>Câștigurile salariale</i>	98
Referințe bibliografice și surse de date	101
CAPITOLUL V - Inegalități în domeniul sănătății publice: starea de sănătate a populației și cheltuielile de sănătate	131
1. Abordare strategică privind sănătatea publică la nivelul UE	131
2. Comparații privind starea de sănătate a populației din România și celelalte state membre ale UE	134
2.1. <i>Speranța de viață și mortalitatea</i>	134
3. România în atlasul European al morbidității	154
3.1. <i>România marcată de incidență mare a unor boli contagioase</i>	155
3.2. <i>Morbiditatea prin boli netransmisibile</i>	158

3. Cheltuielile pentru sănătate din România, cele mai scăzute din țările UE	160
4. Concluzii	164
Bibliografie și surse de date	169
 CAPITOLUL VI - Provocări actuale în dezvoltarea habitatului în România. Dihotomia urban/rural.....	173
1. Orientarea noii producții de locuințe – factor de atenuare sau accentuare a dihotomiei urban/rural	175
2. Caracteristici definitorii ale acestei provocări în dezvoltarea habitatului	184
2.1. <i>Structura locuinței pe medii după destinația camerelor și suprafața dependențelor și a spațiilor de circulație de tip coridor.....</i>	185
2.2. <i>Diferențe în privința spațiului locuibil – factori de influență</i>	187
2.3. <i>Discrepanța urban/rural evidențiată de gradul de dotare cu instalații și dependențe a locuinței în România și în termeni comparativi cu spațiul comunitar</i>	195
Concluzii	201
Bibliografie selectivă	204

Capitolul I

IMPACTUL EXTINDERII UNIUNII EUROPENE ASUPRA CORELAȚIEI DINTRE ACUMULAREA CAPITALULUI ȘI CREȘTEREA ECONOMICĂ

Dr. Florin Marius Pavelescu

Asigurarea unui creșteri economice durabile este puternic condiționată de modalitățile concrete prin care se realizează acumularea capitalului. Prin intermediul acumulării capitalului se asigură nu numai premisele unei continue reînnoiri a aparatului productiv și creșteri a nivelului competitivității produselor și serviciilor oferite de economiile diferitelor țări în cadrul circuitului economic internațional, ci se și modelează în mod semnificativ scopurile și mijloacele de acțiune ale diferitelor categorii de actori care acționează pe scena economică și socială. Procesul de acumulare a capitalului este astfel rezultatul unor raporturi complexe care se stabilesc pe mai multe fațete ale mecanismului economic (piața forței de muncă, piața capitalului, piața materiilor prime), tipul de model social care asigură legătura dintre economie și celelalte componente ale vieții sociale, starea aparatului productiv și caracteristicile schimbărilor tehnologice, precum și gradul de deschidere a activității economice către fluxurile externe de bunuri, servicii, capital și alți factori de producție. Din acest motiv, în plan teoretic, au fost elaborate un număr apreciabil de concepte și modele de analiză referitoare la rolul pe care acumularea capitalului le are în susținerea creșterii economice. În ultimii 50 de ani cadrul conceptual-teoretic referitor la relația dintre acumularea capitalului și expansiunea activității economice a evoluat continuu. O dată cu extinderea utilizării unor noi tehnologii în cadrul aparatului productiv, dar și a modificărilor operate în cadrul instituțional care modelează alocarea factorilor de producție, se poate detecta o tendință de mărire a numărului de factori de producție considerați ca fiind determinanți pentru susținerea creșterii economice, precum și a relațiilor dintre aceștia. De asemenea, s-a făcut trecerea de la viziunea în care creșterea economică este determinată în mod exogen, fiind deci rezultatul combinării unor factori de producție omogeni, la viziunea în care dezvoltarea economică este dependentă nu numai de cantitatea, ci și de calitatea factorilor de producție de care dispune într-o perioadă de timp o țară. Cu alte cuvinte, natura

și eficiența funcționării instituțiilor au o influență însemnată asupra sustenabilității creșterii economice¹.

1. Reflectarea rolului acumulării capitalului în modelele de creștere economică

Modelele de creștere economică endogenă reprezintă în fapt o îmbogățire a ipotezelor care au stat la baza construirii modelului de creștere propus de R. Solow². În respectivul model se are în vedere o economie închisă fluxurilor externe de bunuri, servicii și capital și al cărei potențial productiv poate fi definit în mod sintetic prin intermediul unei funcții de producție de tip Cobb-Douglas cu randament de scară constant. De asemenea, se au în vedere doar doi factori de producție, respectiv forța de muncă și capitalul, iar randamentele marginale ale acestora sunt descrescătoare.

În aceste condiții, explicarea evoluției outputului potențial se realizează prin intermediul unei funcții de productivitate a muncii de forma:

$$(Y/L) = A * (K/L)^{\epsilon}$$

unde:

Y/L = productivitatea muncii (raportul dintre nivelul outputului (Y) și numărul de lucrători (L))

A = ritmul creșterii productivității totale a factorilor definită ca rezidui care nu poate fi explicată prin modificarea proporțională a cantităților alocate din factorii de producție.

(K/L) = înzestrarea tehnică a muncii (raportul dintre valoarea capitalului (K) și numărul de lucrători (L))

ϵ = elasticitatea productivității muncii în raport cu înzestrarea tehnică a muncii.

În acest fel, se pleacă de la ipoteza că productivitatea capitalului are o tendință de reducere, în timp ce productivitatea muncii are o tendință de sporire continuă ca urmare a proceselor de substituție dintre cei doi factori de producție.

Pe de altă parte, se presupune că acumularea brută de capital este egală cu investițiile, iar investițiile sunt egale cu economisirile. Drept urmare,

¹ D.M. Gross - *Financial intermediation: A contributing factor to economic growth and employment*, mimeo, International Labour Office, Geneva, 2001

² R. Solow - *A Contribution to the Theory of Economic Growth*, "Quarterly Journal of Economics", no.50/1956

acumularea netă de capital, care contribuie la expansiunea outputului, este egală cu diferența dintre totalul economisirilor și sumele alocate pentru compensarea lucrătorilor angajați suplimentar. Pe această bază se poate determina rata de creștere a înzestrării tehnice (G_t) și apoi ritmul de creștere a productivității muncii (G_w), respectiv.

$$G_t = s \cdot A \cdot (K/L)^{\alpha-1} - n \quad \text{și} \quad G_w = \alpha \cdot G_t$$

unde:

s = ponderea economisirilor în totalul outputului.

n = ritmul de creștere a populației ocupate.

În aceste condiții, pentru a se menține constant nivelul înzestrării tehnice a muncii este necesar ca $s \cdot A \cdot (K/L)^{\alpha-1} = n$. Cu alte cuvinte, pe termen lung, totalul economisirilor vor fi utilizate pentru a imprima dinamicii capitalului același ritm de creștere cu cel al populației ocupate. Astfel, se crează condițiile unei creșteri economice echilibrate. Respectiva proprietate a modelului nu exclude însă o perioadă de tranziție în care se manifestă o diferență între ritmul de creștere al capitalului și cel al populației ocupate, ceea ce conduce la sporirea temporară a înzestrării tehnice.

În cazul unei economii deschise fluxurilor externe de capital se va produce o ajustare temporară a nivelului înzestrării tehnice, dacă rata internă a dobânzii este egală cu rata dobânzii prevalentă pe plan internațional. În consecință, va avea loc o accelerare sau decelerare a proceselor investiționale. Ulterior, după ce ratele dobânzilor se egalizează, ritmul creșterii economice va fi egal cu cel al populației ocupate, pe fondul unui dezechilibru al contului curent și a dimensionării fluxurilor de capital în concordanță cu noul nivel al înzestrării tehnice.

În concluzie, se poate arăta că în modelul lui Solow creșterea economică, după ce au fost efectuate ajustările structurale dintre cei doi principali factori de producție, are loc numai datorită unor modificări continue în caracteristicile tehnologiilor utilizate în cadrul aparatului productiv, ceea ce îi conferă acesteia un caracter exogen. Dar realitățile de la începutul anilor 1990, când era tot mai evident că în cadrul aparatului productiv se produsese o serie de mutații importante și că ritmul dezvoltării tehnologice și implicit al creșterii economice era tot mai dependent de caracteristicile politicilor economice promovate de guvernele diferitelor țări, dar și existența unor externalități care derivă din neomogenitatea factorilor de producție, sau din modul în care aceștia se produc și se reproduc, au stimulat căutările pentru înnoirea cadrului conceptual referitor la modelarea expansiunii activității pe termen mediu și lung.

În cadrul curentului denumit generic al “creșterii economice endogene”, s-au cristalizat două abordări majore, respectiv: a) considerarea faptului că

toate inputurile sunt reproductibile și b) existența externalităților, dintre care una dintre cele mai importante este cea a formării capitalului uman.

Prima abordare este ilustrată de **modelul acumulării capitalului** propus de S. Rebelo¹. Se adoptă ipoteza că inputurile sunt reproductibile și că sistemul de cercetare-dezvoltare determină o constantă îmbunătățire a calității mașinilor și utilajelor. Din acest motiv, se respinge ipoteza de sorginte neo-clasică din modelul lui Solow referitoare la randamentele descrescătoare ale factorilor de producție și se adoptă cea referitoare la elasticitatea unitară a productivității muncii în raport cu înzestrarea tehnică a muncii. Ipoteza referitoare la relația dintre economisiri și investiții este conformă cu paradigma neo-clasică, respectiv egalitatea dintre cei doi indicatori. De asemenea, se presupune că există o competiție monopolistică între firme, ceea ce asigură recuperarea costurilor inputurilor generate prin intermediul sistemului de cercetare-dezvoltare². În aceste condiții, ritmul de creștere economică echilibrată pe termen lung este egal cu cel al înzestrării tehnice.

La rândul său rata de creștere a înzestrării tehnice este: $G_t = s \cdot A \cdot n$. În consecință dacă $s \cdot A < n$, se asistă la reducerea înzestrării tehnice, ceea ce face problematică sustenabilitatea creșterii economice. În schimb, dacă $s \cdot A > n$ înzestrarea tehnică a muncii sporește fără limite. Cu alte cuvinte, creșterea economică își menține capital-intensitatea din momentul atingerii nivelului de echilibru.

Luarea în considerare a externalităților a condus la **modele de creștere economică în care se face distincția între capitalul uman și forța de muncă**³. Prin capital uman se înțelege personalul cu un nivel de pregătire și creativitate deosebit de ridicat, care prin activitatea desfășurată contribuie în mod decisiv la susținerea procesului de inovare tehnologică. Din acest motiv, această parte a populației ocupate acționează ca o altă formă de capital. Prin forța de muncă se înțeleg celelalte categorii de populație ocupată.

Drept urmare, funcția de producție devine:

$$(Y/L) = A^* (K/L)^{\alpha} (H/L)^{\beta}$$

unde:

H = capitalul uman

¹ S. Rebelo - *Long-Run Policy Analysis and Long-Run Growth*, "Journal of Political Economy", no. 99/1991

² G.M. Grossman, E. Helpman - *Innovation and Growth*, in World Economy, MIT Press, Cambridge Mass., 1991

³ N.G. Mankiw, P. Romer, D. Weil - *A contribution to the empirics of Economic Growth*, "Quarterly Journal of Economics", no. 107/1992

L = forța de muncă

β = elasticitatea productivității muncii în raport cu înzestrarea cu capital uman a forței de muncă.

Y, A, K și (au semnificațiile menționate anterior.

În respectivul model a fost impusă condiția ca $\alpha + \beta = 1$, dar în opinia noastră această ipoteză ar conduce la o funcție de forma $(Y/H) = A^*(K/H)^\alpha$. În aceste condiții, (ar reprezenta elasticitatea productivității capitalului uman în raport cu înzestrarea cu capital fizic a respectivului factor de producție. Din acest motiv, apreciem că nu ar trebui să fie impuse ex ante condiții referitoare la suma elasticităților productivității muncii în raport cu cele două forme de capital. În condițiile estimării valorii elasticității celor două forme de capital se poate apoi discuta despre randamente de scară descrescătoare, dacă $\alpha + \beta < 1$, sau randamente de scară crescătoare dacă $\alpha + \beta > 1$.

Pentru producerea și reproducerea celor două tipuri de capital este necesar ca din totalul outputului o fracțiune s să fie economisită pentru acumularea capitalului fizic și o fracțiune q pentru acumularea și perfecționarea capitalului uman. În condițiile unei creșteri economice echilibrate, ritmul de creștere a productivității muncii este egal cu cel înzestrării cu capital fizic și respectiv capital uman a forței de muncă. Dacă r reprezintă raportul dintre capitalul uman și capitalul fizic ritmul de creștere pe termen lung a productivității muncii (G_w) este: $G_w = s \cdot r^{1-\alpha}$.

În contextul accentuării importanței fluxurilor financiare pentru derularea activității agenților economici în modelele de creștere endogenă a fost abordat și rolul pe care intermedierea financiară îl are în susținerea creșterii economice. Astfel, au fost construite **modele de acumulare a capitalului cu intermediere financiară**¹. În respectivul model de creștere economică se adoptă ipoteza că datorită fricțiunilor existente pe piața de capital, doar o proporție din totalul economisirilor (f) se transformă în investiții. De asemenea, se consideră că există o elasticitate unitară a productivității muncii în raport cu înzestrarea tehnică a muncii. Drept urmare, ritmul de creștere al înzestrării tehnice a muncii (G_{It}), care este egal cu cel al creșterii productivității muncii (G_w), va fi: $G_{It} = f \cdot s \cdot A \cdot n$.

Dacă se are în vedere o funcție de productivitate a muncii de tip Cobb-Douglas de forma $(Y/L) = A^* (K/L)^\alpha$, în care (are valori diferite de 1 se poate deduce că ritmul de creștere a înzestrării tehnice a muncii (G_{It}) este $G_{It} = f \cdot s \cdot A^* (K/L)^{\alpha-1}$ -n., în timp ce ritmul de creștere a productivității muncii (G_w) va fi egal cu $G_w = \alpha \cdot G_{It}$. În cazul luării în considerare în model a efectului intermedierei financiare parametrul (nu reflectă numai tendința de evoluție a

¹ M. Pagano - *Financial Markets and Growth*, "European Economic Review", no 37/1993

productivității capitalului, ci și eficiența cadrului instituțional prin care se alocă agenților economici capitalul disponibil la un moment dat, precum și cea mecanismelor care asigură transformarea economisirilor în investiții. Dacă (este mai mic decât 1, costurile intermedierei financiare sunt ridicate, iar propensiunea spre economisire este redusă se poate genera o diminuare a ritmului de creștere a înzestrării tehnice și implicit a ritmului de creștere economică. Dacă (este mai mare decât 1, se poate obține o accelerare a ritmului de creștere a înzestrării tehnice a muncii și implicit a ritmului creșterii economice.

În modelul prezentat anterior, rolul intermedierei financiare în susținerea creșterii economice pe termen lung este prezentat în mod simplificat. În realitate însă, corelația dintre intermedierea financiară și expansiunea activităților economice are un grad ridicat de complexitate. În contextul deschiderii economiilor naționale către fluxurile externe de bunuri, servicii și capital, regimul acumulării capitalului devine tot mai mult unul puternic dominat de aspectele financiare. În plan teoretic se vorbește despre „un regim al acumulării condus de aspectele financiare”, relevat de faptul că o sporire a normelor financiare, respectiv condițiile impuse de piețele financiare pentru aprobarea unor proiecte de investiții conduce la o intensificare a creșterii economice¹, sau despre „un regim al acumulării dominat de aspectele financiare”, definit ca unul în care financiarizarea activității firmelor influențează în mod sensibil ritmul creșterii economice². Se insistă asupra faptului că financiarizarea nu este numai un efect al transformărilor operate în cadrul aparatului productiv, dar și al unor politici macroeconomice de sorginte neoliberală promovate în țările cu economie de piață consolidată.

Financiarizarea activității firmelor generează o mai mare flexibilitate în alocarea capitalului spre domenii care pot susține dezvoltarea economiei și societății, dar modifică și echilibrul de forțe în cadrul firmelor. Dacă în firma „clasică” existau doi mari actori, respectiv managerii și lucrătorii sindicalizați, în noul tip de firmă există trei deținători de mize, respectiv acționarii, managerii și lucrătorii sindicalizați. Sporirea complexității raporturilor din cadrul firmelor, precum și facilitarea accesului la sursele de finanțare au avut un impact deloc neglijabil asupra strategiei investiționale a firmelor. În unele lucrări³ se remarcă faptul că a avut loc o tranziție de la comportamentul „reține și reinvestește

¹ R. Boyer - *Is a financed-led growth regime a viable alternative to Fordism. A preliminary analysis*, Economy and society no. 9/2000

² E. Stockhammer - *Some stylized facts on financed-dominated accumulation regime*, “Working Paper” no. 142/ July 2007, Political Research Institute, University of Massachusetts Amherst

³ *Maximimising shareholder value: a new ideology for corporate governance*, Economy and Society no. 29/2000.

profitul "la unul de tipul" retrace profitul și-l distribuie ca dividend către acționari". Totodată, se demonstrează că o sporire a puterii acționarilor modifică, de regulă, frontiera dorită a dinamicii profitului în cadrul firmei¹ și implicit o reducere a ritmului acumulării capitalului². În sprijinul acestei afirmații se poate releva faptul că, pe termen lung, raportul dintre valoarea formării brute a capitalului fix și cea a excedentului de exploatare s-a redus în țările Uniunii Europene de la 47,2% în anii 1970 la 40,4% în prima parte a anilor 2000 (Tabelul 1).

Tabelul 1

Raportul dintre formarea brută a capitalului fix și excedentul de exploatare în Uniunea Europeană, SUA și Japonia pe termen lung

%

Perioada	1970	1980	1990	2000-2005
Austria	59,0	49,9	47,3	44,1
Belgia				
Danemarca	46,3	47,0	45,8	48,9
Finlanda	56,8	56,7	41,2	36,0
Franța	46,5	46,1	41,9	42,6
Germania	52,2	47,6	41,7	35,1
Grecia	24,4	24,0	26,3	36,3
Irlanda	50,2	44,1	29,6	27,5
Italia	41,3	35,8	31,4	33,0
Luxemburg	39,1	48,1	51,2	50,2
Olanda	47,5	38,9	38,4	37,7
Portugalia	36,7	35,0	30,8	33,8
Spania	46,9	40,4	43,6	47,3
Suedia	59,3	52,3	46,2	51,1
Regatul Unit	54,9	47,8	43,5	42,5
UE-15	47,2	43,8	39,9	40,4
SUA	45,9	43,8	39,5	39,2
Japonia	58,4	58,9	60,9	55,9

Sursa: Citat după E. Stockhammer - *Some stylized facts on financed-dominated accumulation regime*, Working Paper no. 142/ July 2007, Political Research Institute, University of Massachusetts Amherst

¹ E. Stockhammer - *Stockholder value-orientation and the investment-profit puzzle*, Journal of Post-Keynesian Economics no.28/2005

² Astfel, se validează teza că profituri mai ridicate nu înseamnă în mod automat și avânt al proceselor investiționale, fapt relevat de economiștii de orientare keynesiană, care susțin ipoteza că fluxurile investiționale sunt determinate de anticiparea unui profit ulterior decât de nivelul profiturilor prezente. De asemenea, Kalecki insista asupra faptului că investițiile generează profitul și nu invers.

Reduceri continue ale indicatorului menționat anterior au fost înregistrate în Austria, Germania, Olanda, Finlanda, Irlanda și Regatul Unit. În Danemarca, Franța, Italia, Portugalia și Suedia după o reducere în perioada 1970-1999, raportul dintre formarea brută a capitalului fix și excedentul brut de exploatare a avut o tendință de creștere în prima parte a anilor 2000. Țările în care se poate detecta o creștere a propensiunii pe termen lung pentru reinvestirea excedentului de exploatare sunt: Grecia și Luxemburg.

În prima parte a anilor 2000 valoarea raportului dintre formarea brută a capitalului fix și excedentul brut de exploatare era de 40,4%, nivel ușor mai ridicat decât cel înregistrat în SUA (39,2%), dar sensibil mai redus decât cel consemnat în Japonia (55,9%). În țările Uniunii Europene, niveluri de peste 50% erau înregistrate doar în Suedia și Luxemburg. Peste media comunitară se situau Austria, Danemarca, Franța și Regatul Unit, cel mai redus nivel al respectivului indicator consemnându-se în Irlanda (27,5%). Se observă că rata de transfer a sumelor reprezentând excedentul brut de exploatare în investiții pentru sporirea capitalului fix este sensibil diferențiată în cadrul Uniunii Europene. De asemenea, nu se poate stabili o legătură clară între nivelul de dezvoltare economică, dimensiunea economiilor naționale și valoarea raportului dintre formarea brută de capital fix și excedentul brut de exploatare. Este o reflectare indirectă a faptului că natura excedentului de exploatare este diferită de la o țară la alta, în funcție de ponderea deținută de lucrătorii pe cont propriu, raportul de forțe dintre patronat și sindicate și importanța relativă capitalului străin în dimensionarea fluxurilor investiționale.

2. Dinamica și structura formării brute a capitalului în contextul lărgirii Uniunii Europene

Propensiunea diferențiată de alocare a excedentului brut de exploatare pentru formarea capitalului fix a exercitat o influență considerabilă asupra dinamicii formării brute a capitalului în țările Uniunii Europene. În prima parte a anilor 2000, procesele investiționale au fost modelate nu numai de factorii economici și instituționali interni, cum ar fi derularea programelor de implementare a Fondurilor Structurale și de Coeziune pentru perioada 2000-2006, ci și de accelerarea proceselor de extindere a Uniunii Europene, concretizate prin aderarea a 12 noi țări la 1 mai 2004 și 1 ianuarie 2007. Astfel, în cadrul vechilor state-membre ale Uniunii Europene (UE-15), ritmuri medii anuale de peste 4% au fost înregistrate în Grecia, Irlanda, Danemarca, Finlanda și Spania (Tabelul 2). În Austria, Luxemburg și Olanda ritmul mediu a fost pozitiv, dar mai mic de 1,3%, în timp ce în Germania și Portugalia respectivul indicator a avut valori negative, datorită apariției unor blocaje în

expansiunea activităților economice. Compararea valorilor absolute ale ritmului mediu și ale ritmului reprezentativ¹ relevă traiectorii de evoluție convexă a formării brute a capitalului în marea majoritate a acestui grup de țări, excepțiile fiind consemnate în Grecia și Italia.

Tabelul 2

Ritmul mediu (Rm) și ritmul reprezentativ (Rr) a formării brute a capitalului în țările Uniunii Europene în perioada 1999-2006

Țara	Rm	Rr	/Rm/-/Rr/
<i>UE-15</i>			
Austria	0.60	0.23	0.36
Belgia	3.25	1.63	1.62
Danemarca	5.18	3.87	1.31
Franta	3.09	2.95	0.14
Finlanda	4.75	4.64	0.11
Germania	-0.63	-1.98	1.36
Grecia	6.44	7.28	-0.84
Irlanda	6.00	5.18	0.82
Italia	2.07	2.79	-0.72
Luxemburg	1.28	2.31	-1.03
Olanda	0.37	-0.49	-0.12
Portugalia	-1.93	-1.44	0.49
Spania	5.39	5.12	0.27
Suedia	3.36	2.33	1.03
Regatul Unit	3.88	3.25	0.63
<i>NMS-12</i>			
Bulgaria	16.92	15.11	1.81
Cehia	5.22	5.86	-0.64
Cipru	5.57	6.29	-0.73
Estonia	15.85	16.51	-0.66
Ungaria	0.31	0.94	-0.62
Letonia	15.97	13.86	2.11
Lituania	9.24	9.37	-0.13
Malta	1.29	-2.42	-1.13
Polonia	1.94	-0.96	0.98
România	11.69	12.17	-0.48
Slovacia	7.00	5.61	1.39
Slovenia	4.67	3.22	1.45

Sursa: Calculat după UNECE Statistical Division Database.

¹ Ritmul reprezentativ (Rr) se poate deduce din formula: $(n+1) \cdot \ln(1+Rr) = 2 \cdot \ln(Ir)$ unde:

n= numărul de ani avuți în vedere în analiză,

ln=logaritmul natural

Ir= indicele reprezentativ, definit ca medie geometrică simplă a indicilor anuali cu bază fixă ai fenomenului analizat (conf. F.M.Pavelescu - *Indicatori ai formei traiectoriei seriilor de timp* în "Revista Română de Statistică", nr. 2/2002.)

În Olanda se poate detecta o evoluție instabilă a indicatorului analizat, fapt relevat de semnul diferit al celor două tipuri de ritmuri.

În cazul noilor state-membre ale Uniunii Europene în cursul perioadei de preaderare, dinamica formării brute a capitalului a fost sensibil diferențiată, în funcție de condițiile specifice interne și de ajustările structurale necesare pentru a se asigura compatibilitatea cu economiile dezvoltate din Vestul Bătrânului Continent. Astfel, ritmuri medii anuale de peste 9% au fost înregistrate în Bulgaria, Estonia, Letonia, România și Lituania, în timp ce în Polonia, Malta și Ungaria ritmul mediu a fost cuprins între 0,31% și 1,94%. Forma traiectoriei a fost concavă în 6 țări, convexă în 4 țări și instabilă în două țări (Malta și Polonia). Pe această bază se pot face următoarele clasificări ale noilor state membre ale Uniunii Europene în perioada 1999-2006, din punct de vedere a formării capitalului: a) țări cu ritmuri ridicate ale formării brute a capitalului după o traiectorie convexă (Bulgaria și Letonia) b) țări cu ritmuri ridicate ale formării brute a capitalului după o traiectorie concavă (Estonia, România și Lituania) c) țări cu ritmuri moderate ale formării brute a capitalului după o traiectorie convexă (Slovacia și Slovenia) d) țări cu ritmuri moderate ale formării brute a capitalului după o traiectorie concavă (Cehia și Cipru) e) țări cu ritmuri reduse ale formării brute a capitalului după o traiectorie concavă (Ungaria).

Cea mai mare parte a cheltuielilor destinate formării brute a capitalului a fost destinată pentru formarea capitalului fix. Pe ansamblul perioadei 2000-2006, în cadrul țărilor UE-15, formarea brută a capitalului fix reprezentat între 93,8%, în Regatul Unit și 101,6% în Germania din totalul cheltuielilor destinate formării brute a capitalului (Tabelul 3). În majoritatea vechilor țări-membre ale Uniunii Europene proporția amintită anterior are valori cuprinsă în intervalul 97%-99%. Se reflectă astfel faptul că sporirea produsului intern brut a avut loc în condițiile unei creșteri lente a stocurilor de materiale și produse finite și implicit corelarea evoluțiilor dintre cererea și oferta de bunuri și servicii. De asemenea, se observă că în unii ani ai perioadei analizate nu numai în Germania, ci și în Finlanda, Grecia, Luxemburg, Olanda și Suedia valoarea stocurilor de materiale și produse finite s-a redus, fapt semnalat de proporția supraunitară a formării brute a capitalului fix. Frânarea creșterii stocurilor de materiale și produse finite nu a avut loc doar în contextul încetinirii ritmului de creștere economică, ceea ce arată că într-o economie de piață consolidată procesul de raționalizare a capitalului circulant acționează nu numai în cursul ieșirii din recesiune, ci și în contextul unei conjuncturi favorabile pentru expansiunea activității agenților economici.

În cadrul țărilor care au aderat la Uniunea Europeană în perioada 2000-2006 se remarcă evoluția instabilă în termeni reali a valorii stocurilor de materiale și produse finite în Malta. În unii ani ai intervalului investigat au fost consemnate reduceri ale valorii respectivelor stocuri în Cipru, România și Slovacia.

Tabelul 3

**Proporția formării brute a capitalului fix în cadrul cheltuielilor destinate
formării brute a capitalului în țările membre ale Uniunii Europene în
perioada 2000-2006**

%

Țara	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Media 2000- 2006
<i>UE-15</i>								
Austria	94.4	97.4	98.2	98.6	97.7	96.7	98.6	97.4
Belgia	97.6	95.4	99.5	100.0	98.4	95.6	94.7	97.3
Danemarca	100.0	95.3	97.1	96.1	98.5	97.5	98.1	97.5
Franta	97.4	95.1	97.0	98.9	100.0	98.5	98.0	97.9
Finlanda	100.5	96.5	99.0	97.8	97.8	96.8	91.7	97.2
Germania	99.1	98.6	102.6	105.8	102.3	101.8	101.2	101.6
Grecia	100.9	98.7	100.0	99.6	100.0	100.0	99.6	99.8
Irlanda	98.0	96.8	98.3	97.4	96.2	99.6	99.6	98.0
Italia	97.5	98.1	98.5	99.1	98.6	98.6	100.0	98.6
Luxemburg	98.3	89.7	92.6	101.8	98.2	97.6	92.5	95.8
Olanda	100.0	99.5	98.1	101.5	101.0	99.0	100.0	99.9
Portugalia	96.4	97.8	97.8	99.2	100.0	97.8	97.3	98.1
Spania	98.0	98.1	98.5	98.9	99.3	99.3	99.3	98.8
Suedia	98.8	95.6	98.9	99.4	97.6	100.0	100.6	98.7
Regatul Unit	92.9	93.3	92.7	94.3	94.1	93.7	95.4	93.8
<i>NMS-12</i>								
Bulgaria	84.7	86.2	87.8	91.9	88.9	88.7	86.4	87.8
Cehia	99.6	94.9	94.9	96.2	98.2	95.3	95.4	96.4
Cipru	103.5	92.9	101.8	96.3	101.1	93.1	97.4	98.0
Estonia	97.7	90.6	95.0	92.0	88.8	87.0	88.4	91.3
Ungaria	82.3	75.7	85.5	90.2	87.7	85.8	95.8	86.1
Letonia	99.6	102.1	93.6	89.1	84.7	82.8	89.0	91.6
Lituania	97.8	94.9	97.6	91.9	91.4	92.9	89.2	93.7
Malta	122.0	87.4	117.0	114.0	118.8	118.1	94.3	110.2
Polonia	96.4	95.6	99.5	100.5	97.3	90.0	94.3	96.2
România	111.8	98.4	92.6	100.0	98.2	91.6	101.8	99.2
Slovacia	106.2	99.2	96.3	94.1	101.6	92.7	91.8	97.4
Slovenia	96.0	95.5	100.0	96.6	94.3	91.4	93.8	95.4

Sursa: Calculat după UNECE Statistical Division Database.

În cazul României, este de remarcă că reducerea stocurilor de materiale și produse finite a avut în anul 2000, când a fost reluată creșterea economică, și în anul 2006, când a fost înregistrat un ritm semnificativ mai ridicat al sporirii PIB, comparativ cu anul anterior, ceea ce vine în sprijinul ideii că se pot obține accelerări ale ritmului de creștere economică concomitent cu raționalizarea volumului de capital circulant.

În celelalte țări noi-membre ale Uniunii Europene nu s-au înregistrat reduceri ale stocurilor de materiale și produse finite. De asemenea, este de remarcat că sporirea în termeni reali a valorii respectivelor stocuri a avut o contribuție însemnată la formarea capitalului fix. În aceste condiții, ponderea formării brute a capitalului fix în totalul cheltuielilor destinate formării brute a capitalului a avut valori sensibil mai reduse comparativ cu țările din U.E.-15. Respectiva pondere oscilează pe ansamblul intervalului 2000-2006 între 91,3% și 96,4% în Cehia, Estonia, Letonia, Lituania și Slovenia, în timp ce un nivel de 87,8% a fost calculat pentru Bulgaria și de 86,1% pentru Ungaria. Aceste tendințe relevă faptul că, în multe dintre țările care au aderat în ultimii ani la Uniunea Europeană, intensificarea proceselor investiționale antrenează o cerere sporită pentru capitalul circulant, dată fiind subcapitalizarea firmelor, fenomen care a caracterizat o bună parte a procesului de transformare a economiei. Totodată, cererea sporită de capital circulant ar putea fi și un reflex al unei eficiențe mai reduse, comparativ cu cea din țările vest-europene, a agenților economici în utilizarea factorilor de producție.

Ca urmare a dinamicilor consemnate anterior, formarea brută a capitalului, ca element al cererii, a determinat majorarea diferențiată a produsului intern brut în vechile și noile țări-membre ale Uniunii Europene. Astfel, media sporurilor anuale aferente perioadei 2000-2006 este negativă în Germania și Portugalia și cuprinsă între 1,46% și 1,53% în Spania, Irlanda și Grecia. În celelalte țări membre ale Uniunii Europene înainte de 1 mai 2004, media sporurilor anuale oscilează între 0,06% și 0,97% în Danemarca (Tabelul 4).

În noile țări-membre, cele mai mici creșteri relative medii au fost înregistrate în Ungaria (0,13%), Malta (0,14%) și Polonia (0,37%), iar cele mai mari în Estonia (4,91%), Lituania (4,50%) și Bulgaria (3,73%). În România, valoarea respectivului indicator a fost de 2,37%, nivel comparabil cu cel din Letonia (2,10%).

În cele 27 țări analizate, modificarea relativă a formării brute a capitalului a avut, pe ansamblul perioadei 2000-2006, ponderi dintre cele mai diferite în ritmul de creștere al PIB. Astfel, datorită tendinței de reducere în termeni reali a nivelului formării brute a capitalului în Germania și Portugalia contribuția la sporirea acesteia la sporirea produsului intern brut pe latura cererii este negativă. Cele mai ridicate ponderi (de peste 40%) în cadrul UE-15, au fost consemnate în Danemarca și Spania (Tabelul 5). În opt dintre vechile țări-membre ale Uniunii Europene ponderile sunt cuprinse între 20,69% și 34,63%. Cele mai reduse contribuții ale formării brute a capitalului la susținerea creșterii economice pe termen scurt au fost înregistrate în Olanda (3,17%), Luxemburg (7,38%) și Austria (13,67%).

Tabelul 4

**Modificările relative anuale ale produsului intern brut determinate de
formarea brută a capitalului în țările Uniunii Europene
în perioada 2000-2006**

Țara	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Media 2000- 2006
<i>UE-15</i>								
Austria	1.4	-0.3	-1.3	1.2	0	0.1	0.8	0.27
Belgia	1	-0.8	-0.4	-0.1	1.7	1.2	2.1	0.67
Danemarca	1.5	-0.3	0	0	1.1	1.9	2.6	0.97
Franta	1.8	0	-0.7	0.1	1.2	0.8	0.9	0.59
Finlanda	2.1	0.3	-0.4	0.7	0.9	1.8	1	0.91
Germania	0.5	-1.7	-1.8	0.6	0.2	0.3	0.9	-0.14
Grecia	2.2	1.2	1.4	3.2	1.4	-0.3	1.6	1.53
Irlanda	2.3	-0.5	0.9	1.8	1	3.1	1.9	1.50
Italia	0.9	0.5	0.8	-0.1	0.3	-0.3	0.8	0.41
Luxemburg	0.8	1.3	-1.2	1.4	0.2	1.6	-1.9	0.31
Olanda	0.3	0.2	-1.6	-0.2	0.2	0.4	1.1	0.06
Portugalia	0.6	0.3	-1.3	-2.1	0.5	-0.9	-0.3	-0.46
Spania	1.5	1.2	0.9	1.4	1.4	1.9	1.9	1.46
Suedia	1.5	-0.6	-0.6	0.5	0.7	1.3	1.4	0.60
Regatul Unit	0.4	0.6	0.3	1	1	0.1	1.4	0.69
<i>NMS-12</i>								
Bulgaria	2.3	3.6	0.9	3.6	3.2	6.3	6.2	3.73
Cehia	2.9	2	1.4	-0.4	2.2	0.4	1.8	1.47
Cipru	2.7	-1.1	2.4	-0.7	3.5	-0.5	0.8	1.01
Estonia	6	3	5.8	3.8	5.7	3.3	6.8	4.91
Ungaria	1.7	-1.4	-0.3	0.7	2.3	-1.2	-0.9	0.13
Letonia	-1.7	3.2	2.8	5.4	4.3	2.2	-1.5	2.10
Lituania	1.5	6.8	1.5	5.9	6.6	2.8	6.4	4.50
Malta	4.3	-8.9	-3.1	2.6	0.2	5.5	0.4	0.14
Polonia	1	-3.3	-1.5	0.6	2.8	0.3	2.7	0.37
România	2.9	3.2	-0.1	1.8	4.2	0.6	4	2.37
Slovacia	..	..	..	..	..	..	..	
Slovenia	0.6	-1.1	1	2.4	2.8	-0.3	3	1.20

Sursa: Calculat după *UNECE Statistical Division Database*.

Tabelul 5

Ponderea formării brute a capitalului în modificările relative anuale ale produsului intern brut în țările Uniunii Europene în perioada 2000-2006

%

Țara	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Media 2000-2006
UE-15								
Austria	41.18	-37.50	-144.44	100.00	0.00	5.00	24.24	13.67
Belgia	27.03	-100.00	-26.67	-10.00	56.67	109.09	65.63	32.87
Danemarca	42.86	-42.86	0.00	0.00	52.38	61.29	74.29	49.28
Franta	46.15	0.00	-70.00	9.09	48.00	47.06	45.00	29.08
Finlanda	42.00	11.54	-25.00	38.89	24.32	62.07	18.18	27.71
Germania	15.63	-141.67	Xxx	-300.00	16.67	33.33	32.14	-10.99
Grecia	48.89	23.53	36.84	66.67	29.79	-8.11	37.21	34.63
Irlanda	24.47	-8.62	15.00	41.86	23.26	56.36	35.85	25.86
Italia	25.00	27.78	266.67	xxx	25.00	-300.00	42.11	32.58
Luxemburg	9.52	52.00	-31.58	107.69	5.56	40.00	-30.65	7.38
Olanda	7.69	10.53	-1600.00	-66.67	10.00	26.67	37.93	3.17
Portugalia	15.38	15.00	-162.50	300.00	38.46	-180.00	-23.08	-35.16
Spania	30.00	33.33	33.33	46.67	43.75	54.29	48.72	40.96
Suedia	34.88	-54.55	-30.00	29.41	17.07	44.83	33.33	20.69
Regatul Unit	10.53	25.00	14.29	35.71	30.30	5.56	50.00	25.26
NMS-12								
Bulgaria	42.59	87.80	20.00	72.00	48.48	101.61	101.64	68.87
Cehia	80.56	80.00	73.68	-11.11	47.83	6.15	34.62	36.92
Cipru	54.00	-27.50	120.00	-38.89	83.33	-12.82	21.05	28.74
Estonia	75.95	38.96	72.50	53.52	70.37	31.43	59.65	56.67
Ungaria	32.69	-34.15	-6.82	16.67	47.92	-29.27	-23.08	2.93
Letonia	-20.24	40.00	43.08	75.00	49.43	20.75	-12.61	23.98
Lituania	36.59	103.03	21.74	57.28	90.41	36.84	85.33	62.62
Malta	68.25	556.25	-119.23	-866.67	200.00	166.67	12.12	7.30
Polonia	23.26	-275.00	-107.14	15.38	52.83	8.33	44.26	10.08
România	131.82	55.17	-1.92	33.96	49.41	14.63	52.63	42.89
Slovacia	...	...	...	...	...	...	...	...
Slovenia	14.63	-40.74	28.57	92.31	63.64	-7.50	57.69	31.70

Sursa: Calculat după UNECE Statistical Division Database.

În noile țări-membre, contribuția formării brute a capitalului la revigorarea expansiunii PIB se situează pe o plajă cu mult mai largă. Astfel, cele mai mici niveluri ale respectivului indicator au fost înregistrate în Ungaria (2,93%), Malta(7,30%) și Polonia (10,08%). Valori cuprinse între 23,98% și 36,92% în

patru țări (Cehia, Cipru, Letonia și Slovenia), în timp ce valori de peste 40% se întâlnesc în România (42,89%), Estonia (56,67%), Lituania (62,62%) și Bulgaria (68,87%).

Trecerea în revistă a contribuției formării capitalului fix la expansiunea PIB conduce la concluzia că imprimarea unor ritmuri mai rapide de creștere economică în noile state membre, care să contribuie în mod semnificativ la asigurarea convergenței economice și coeziunii sociale în Uniunea Europeană extinsă, nu se poate obține decât prin asigurarea unor condiții favorabile proceselor investiționale și cu precădere celor cu impact direct asupra remodelării aparatului productiv.

3. Corelația dintre acumulare, consum și echilibrul extern în unele țări europene în prima parte a anilor 2000

Dinamica formării brute a capitalului a determinat nu numai sporirea în termeni reali a PIB în cvasi-totalitatea țărilor-membre ale Uniunii Europene în perioada 2000-2006, ci și o serie de redimensionări ale relației dintre acumulare și consum. Ca indicator sintetic al tendinței de evoluție a corelației dintre acumulare și consum, se poate utiliza indicele de devansare a dinamicii produsului intern brut de către dinamica formării brute a capitalului.

În aprecierea corelației dintre formarea brută a capitalului și PIB este necesar să se țină seama de faptul că formarea brută a capitalului reprezintă un element al cererii (absorbției) interne, iar diferența dintre cererea internă și produsul intern brut o reprezintă exportul net. Din acest motiv, indicele de devansare a dinamicii produsului intern brut de către dinamica formării brute a capitalului ($I_{FBC/PIB}$) poate fi privit ca un produs al altor doi indici de devansare, respectiv indicele de devansare a cererii interne de către formarea brută a capitalului ($I_{FBC/CI}$) și indicele de devansare a produsului intern brut de către cererea internă ($I_{CI/PIB}$).

În funcție de valorile mai mari sau mai mici de 100% ai celor doi indici de devansare menționați anterior, precum și de valoarea raportului dintre $I_{FBC/CI}$ și $I_{CI/PIB}$ respectiv ($I_{FBC/CI} / I_{CI/PIB}$) rezultă 8 tipuri de corelații între dinamica formării brute a capitalului și dinamica produsului intern care sunt prezentate în Tabelul 6. De asemenea, prin intermediul valorii raportului $I_{FBC/CI} / I_{CI/PIB}$ se poate determina factorul principal al corelației dintre dinamica formării brute a capitalului și dinamica produsului intern brut. În cazul de față, prin factor principal al corelației se înțelege indicele de corelație intermediară care are contribuția cea mai importantă la determinarea indicelui de corelație de ansamblu ($I_{FBC/PIB}$). Cu alte cuvinte, factorul principal este reprezentat de indicele de corelație intermediară care are valoarea cea mai apropiată de indicele de corelație totală.

Dacă se apelează la utilizarea logaritmilor indicilor de corelație, factorul principal este reprezentat de indicele de corelație intermediară care are același semn cu indicele de corelație de ansamblu, dacă logaritmii celor doi indici de corelație intermediară au semne diferite. Dacă cei doi indici de corelație intermediară au același semn factorul principal este reprezentat de indicele de corelație intermediară cu valoarea absolută cea mai mare.

Tabelul 6

Tipuri de corelații acumulare-consum-echilibru extern

Nr. crt.					Tipul corelației
	$I_{FBC/PIB}$	$I_{FBC/CI}$	$I_{FBC/CI}$	$I_{FBC/CI}/I_{CI/PIB}$	
1	>100	>100	>100	>100	Sporirea ponderii formării brute a capitalului în produsul intern brut și cererea internă în contextul deteriorării balanței comerciale externe. Factorul principal este sporirea ponderii formării brute a capitalului în cererea internă.
2	>100	>100	>100	<100	Sporirea ponderii formării brute a capitalului în produsul intern brut și cererea internă în contextul deteriorării balanței comerciale externe. Factorul principal este deteriorarea balanței comerciale externe.
3	>100	>100	<100	>100	Sporirea ponderii formării brute a capitalului în produsul intern brut și cererea internă în contextul îmbunătățirii balanței comerciale externe. Factorul principal este sporirea ponderii formării brute a capitalului în cererea internă.
4	>100	<100	>100	<100	Sporirea ponderii formării brute a capitalului în produsul intern brut în contextul reducerii ponderii formării brute a capitalului în cererea internă și deteriorării balanței comerciale externe. Factorul principal este deteriorarea balanței comerciale externe.
5	<100	<100	<100	<100	Reducerea ponderii formării brute a capitalului în produsul intern brut și cererea internă în contextul îmbunătățirii balanței comerciale externe. Factorul principal este reducerea ponderii formării brute a capitalului în cererea internă.
6	<100	<100	<100	>100	Reducerea ponderii formării brute a capitalului în produsul intern brut și cererea internă în contextul îmbunătățirii balanței comerciale externe. Factorul principal este îmbunătățirea balanței comerciale externe.

Nr. crt.	$I_{FBC/PIB}$	$I_{FBC/CI}$	$I_{FBC/CI}$	$I_{FBC/CI}/I_{CI/PIB}$	Tipul corelației
7	<100	<100	>100	<100	Reducerea ponderii formării brute a capitalului în produsul intern brut și cererea internă în contextul deteriorării balanței comerciale externe. Factorul principal este reducerea ponderii formării brute a capitalului în cererea internă.
8	<100	>100	<100	>100	Reducerea ponderii formării brute a capitalului în produsul intern brut în contextul sporirii ponderii formării brute a capitalului în cererea internă și îmbunătățirii balanței comerciale externe. Factorul principal este îmbunătățirea balanței comerciale externe.

Calculul indicelui de devansare a dinamicii produsului intern brut de către dinamica formării brute a capitalului pentru vechile țări-membre ale Uniunii Europene relevă faptul că în perioada 1999-2006 respectivul indicator are valori mai mari de 100% în nouă țări. Cele mai intense sporuri ale ponderii formării brute a capitalului în produsul intern brut au fost consemnate în Spania, Irlanda și Danemarca (Tabelul 7). Respectiva evoluție s-a produs în principal datorită majorării ponderii formării brute a capitalului în totalul cererii interne, pe fondul deteriorării soldului balanței comerciale externe. Același model de redimensionare a raportului dintre formarea brută a capitalului și PIB, dar de o intensitate mai redusă poate fi detectat și în Italia sau Franța.

În celelalte patru țări unde s-a înregistrat majorarea raportului dintre formarea brută a capitalului și produsul intern brut se pot detecta modele diferite de cel prezentat anterior. Astfel, în Grecia și Suedia a avut loc o sporire însemnată a ponderii formării brute a capitalului în cererea internă, pe fondul unei ușoare ameliorări a soldului balanței comerciale. În schimb, în Regatul Unit și Finlanda factorul principal al corelației dintre dinamica formării brute a capitalului și produsul intern a fost reducerea ponderii formării brute a capitalului în cererea internă pe fondul deteriorării balanței comerciale externe.

Tabelul 7

Indicii de devansare ai dinamicii produsului intern brut de către dinamica cererii interne și a formării brute a capitalului în țările membre ale Uniunii Europene în perioada 1999-2006

Țara	$I_{FBC/PIB}$	$I_{FBC/CI}$	$I_{FBC/CI}$	$I_{FBC/CI}/I_{CI/PIB}$
<i>UE-15</i>				
Austria	93.21	97.17	95.93	101.29
Belgia	99.03	97.30	101.78	95.60

%

Țara	I _{FBC} /PIB	I _{FBC} /CI	I _{FBC} /CI	I _{FBC} /CI/ I _{CI} /PIB
Danemarca	113.13	110.80	102.11	108.51
Franța	108.51	104.77	103.58	101.15
Finlanda	100.53	95.33	105.45	90.40
Germania	83.57	87.54	95.46	91.71
Grecia	109.46	110.99	98.62	112.54
Irlanda	116.74	112.80	103.49	108.99
Italia	106.12	103.28	102.75	100.51
Luxemburg	77.87	87.04	89.47	97.29
Olanda	87.77	91.10	96.35	94.56
Portugalia	79.10	80.87	97.82	82.67
Spania	123.17	118.18	104.22	113.40
Suedia	104.68	106.73	98.08	108.81
Regatul Unit	100.58	98.17	102.46	95.82
<i>NMS-12</i>				
Bulgaria	174.67	157.27	111.06	141.61
Cehia	92.59	96.01	96.44	99.55
Cipru	109.66	104.86	104.58	100.27
Estonia	134.66	130.27	103.37	126.02
Ungaria	93.56	96.38	97.07	99.29
Letonia	148.28	135.08	109.77	123.05
Lituania	105.00	104.90	100.09	104.81
Malta	86.94	87.69	99.15	88.44
Polonia	81.56	85.68	95.18	90.02
România	143.86	134.62	106.86	125.97
Slovacia	90.10	89.76	100.38	89.42
Slovenia	97.73	101.12	96.64	104.64

Sursa: Calculat după UNECE Statistical Division Database.

În statele unde s-a înregistrat o reducere a ponderii formării brute a capitalului în PIB, modelul dominant identificat în patru cazuri (Germania, Olanda, Luxemburg și Portugalia) este cel în care factorul principal este reducerea proporției formării brute a capitalului în cererea internă în condițiile deteriorării balanței comerciale externe. Excepțiile de la regulă au fost consemnate în Austria, unde factorul principal l-a constituit ameliorarea semnificativă a balanței comerciale externe, concomitent cu reducerea ponderii formării brute a capitalului în cererea internă, și Belgia, unde, pe fondul deteriorării balanței comerciale externe, reducerea ponderii formării brute a capitalului în cererea internă a contribuit în mod esențial la modificarea raportului dintre formarea brută a capitalului și PIB.

În noile țări-membre ale Uniunii Europene cele mai intense creșteri ale raportului dintre formarea brută de capital și PIB au fost înregistrate în Bulgaria, Letonia, România și Estonia, în timp ce intensități moderate pot fi relevate în Cipru și Lituania. Factorul determinant al respectivei evoluții l-a

constituit sporirea ponderii formării brute a capitalului în cererea internă, pe fondul deteriorării balanței comerciale externe.

În țările unde proporția formării brute a capitalului în produsul intern brut s-a diminuat, modelul dominant a fost cel în care factorul principal îl reprezintă reducerea ponderii formării brute a capitalului în cererea internă, concomitent cu îmbunătățirea balanței comerciale. În această situație s-au aflat Cehia, Ungaria, Malta, Polonia. În cadrul acestui subgrup de țări o primă excepție de la regulă a fost Slovacia, unde reducerea importanței relative a formării capitalului în cererea internă a avut loc concomitent cu deteriorarea balanței comerciale externe. Cea de-a doua excepție a fost Slovenia, unde reducerea proporției formării brute a capitalului în PIB reflectă în primul rând îmbunătățirea balanței comerciale externe, formarea brută a capitalului majorându-și ponderea în cererea internă.

Ca urmare a evoluțiilor prezentate anterior, în anul 2006, raportul dintre formarea brută a capitalului și PIB era cuprinsă în vechile țări membre ale Uniunii Europene între 17,8% în Germania și Luxemburg și 30,6% în Spania. Valori mai mici de 20% erau consemnate în Olanda, Suedia și Regatul Unit, iar de peste 24% în Grecia și Irlanda (Tabelul 8).

În noile țări-membre mărimea respectivului indicator este mai ridicată, fiind cuprinsă între 19,6% în Cipru și 38,2% în Estonia. Valori cuprinse între 20,2% și 23% au fost înregistrate în Polonia, Malta și Ungaria, între 24,2% și 29,0% în România, Cehia, Lituania, Slovenia și Slovenia și de peste 31% în Bulgaria și Letonia. Se reflectă efectul unei propensiuni mai mari spre investiții, date fiind imperatiile unei rapide restructurări a aparatului productiv și compatibilizării a acestuia cu cerințele integrării europene, dar și al influenței soldului balanței comerciale externe.

Tabelul 8

Raportul dintre formarea brută a capitalului și produsul intern brut în țările Uniunii Europene perioada 1999-2006

%

Țara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
<i>UE-15</i>								
Austria	23.4	23.4	22.5	20.7	21.8	21.4	20.7	20.9
Belgia	21.1	21.8	20.5	19.2	19.1	20.3	20.9	22.0
Danemarca	19.8	21.2	20.4	20.4	19.6	19.9	20.8	23.2
Franta	19.3	20.5	20.1	19.0	18.8	19.6	20.2	21.1
Finlanda	18.9	20.1	19.7	18.3	18.5	18.8	20.6	20.6
Germania	21.5	21.8	19.5	17.3	17.4	17.1	17.1	17.8
Grecia	22	23.4	23.5	23.6	25.3	25.2	23.8	24.8
Irlanda	24.4	25.1	23.6	22.9	23.9	24.7	27.1	28.0
Italia	20.1	20.7	20.6	21.1	20.7	20.8	20.6	21.2
Luxemburg	23.9	23.2	24.4	21.9	21.9	21.1	21.3	17.8

Țara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Olanda	22.9	22.0	21.5	19.7	19.3	19.3	19.3	19.9
Portugalia	27.8	27.7	27.1	25.2	22.9	23.1	22.5	22.0
Spania	25.1	26.3	26.4	26.6	27.4	28.3	29.5	30.6
Suedia	17.3	18.3	17.5	16.6	16.4	16.3	17.1	17.9
Regatul Unit	18.4	18.0	17.8	17.4	17.0	17.5	17.5	18.4
NMS-12								
Bulgaria	17.7	18.1	20.5	19.8	21.7	23.1	28.0	31.9
Cehia	27.1	29.5	29.5	28.6	27.2	27.5	26.1	26.4
Cipru	17.0	18.3	16.4	18.8	17.4	20.2	19.4	19.6
Estonia	25.7	28.7	28.1	32.4	33.0	36.2	35.2	38.2
Ungaria	28.3	30.4	26.9	25.5	25.2	26.1	23.7	23.0
Letonia	23.3	23.7	26.6	26.7	28.8	33.2	34.4	37.9
Lituania	22.5	19.8	20.6	22.1	23.2	24.0	25.1	27.0
Malta	18.2	26.2	17.6	14.3	16.5	16.6	21.0	20.8
Polonia	25.3	24.8	20.8	18.6	18.7	20.1	19.3	20.6
România	15.3	18.5	21.5	20.6	21.8	23.8	22.7	24.2
Slovacia	27.6	25.9	29.6	29.0	24.6	26.0	29.2	29.0
Slovenia	27.5	26.8	24.1	23.4	24.7	26.8	26.0	27.4

Sursa: Calculat după UNECE Statistical Division Database.

Examinarea raportului dintre cererea internă și PIB relevă faptul că în anul 2006, în nouă dintre vechile țări-membre ale Uniunii Europene balanța comercială externă este excedentară. În mod relativ, cel mai mare excedent comercial extern era înregistrat în Luxemburg (27,8% din produsul intern brut). Valori reprezentând mai mult de 7,5% din mărimea produsul intern brut au fost consemnate în Irlanda și Olanda (Tabelul 9).

Tabelul 9

**Raportul dintre cererea internă și produsul intern brut în țările Uniunii
Europene perioada 1999-2006**

Țara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
UE-15								
Austria	98.3	98.6	97.5	95.3	96.7	95.7	95.1	94.3
Belgia	95.7	97.1	96.5	95.3	95.6	95.9	97	97.4
Danemarca	95.0	94.0	93.4	94.2	93.8	95.1	95.3	97.0
Franța	97.9	99.1	98.9	98.3	99.0	99.9	100.9	101.4
Finlanda	89.9	89.9	89.4	89.4	91.7	91.9	94.4	94.8
Germania	99.1	99.6	98	95.4	96	95	94.8	94.6
Grecia	109	110.9	109.7	109.7	109.6	108.9	107.2	107.5
Irlanda	85.9	86.4	84.3	82.9	84	85.1	87.3	88.9
Italia	98.1	99.1	98.6	99.0	99.4	99.3	100.1	100.8
Luxemburg	80.7	79.0	82.4	79.8	79.4	79.0	78.7	72.2

%

Țara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Olanda	95.8	94.5	94.2	93.5	93.7	92.8	92.3	92.3
Portugalia	110.2	110.9	110.0	108.3	106.6	107.8	108.6	107.8
Spania	101.9	103.1	102.5	102.1	102.4	104.0	105.4	106.2
Suedia	93.8	94.1	93.5	93.3	93.4	92.0	92.4	92.0
Regatul Unit	101.7	102.0	102.7	102.9	102.6	103.0	103.6	104.2
<i>NMS-12</i>								
Bulgaria	106.7	106.3	108.5	108.9	111	110.9	116.2	118.5
Cehia	101.2	103.0	102.5	102.1	102.3	100.6	98.1	97.6
Cipru	98.3	99.2	97.9	101.6	101.2	102.5	102.6	102.8
Estonia	103.8	103.6	102.5	107.4	107.5	109.6	104.5	107.3
Ungaria	102.5	103.6	101.2	102.0	103.9	103.2	101.5	99.5
Letonia	109.5	107.0	109.5	109.7	112.6	115.6	114.4	120.2
Lituania	110.1	106.3	105.5	105.7	105.8	107.1	107	110.2
Malta	105.3	110.6	104.7	97.6	101.7	103.9	105.8	104.4
Polonia	105.9	106.4	103.7	103.4	102.6	102.0	100.3	100.8
România	104.9	105.5	107.5	105.5	107.5	109.1	110.3	112.1
Slovacia	104.4	102.5	108.1	107.2	101.9	102.7	105.1	104.8
Slovenia	104.2	103.5	100.7	98.6	100.1	101.2	100.5	100.7

Sursa: Calculat după UNECE Statistical Division Database.

Deficite ale balanței comerciale externe care reprezentau mai mult de 6% din valoarea PIB erau înregistrate în Grecia, Spania și Portugalia. Totodată, cererea internă depășea nivelul PIB și în Italia, Franța și Regatul Unit.

În zece dintre țările care au aderat în perioada 2004-2007 la Uniunea Europeană se înregistrau, în anul 2006, deficite comerciale externe. Valori de 7% din PIB erau consemnate în Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania și România. Ca o excepție de la regulă, în spațiul central-european, Cehia și Ungaria au înregistrat ușoare excedente comerciale externe, după ce în anii anteriori tendința a fost ca importurile să depășească ca valoare exporturile.

În aceste condiții, ponderea formării brute a capitalului în cererea internă se diferențiază, uneori într-o măsură deloc neglijabilă, de proporția formării capitalului în PIB. Astfel, în vechile țări-membre ale Uniunii Europene ponderea formării brute a capitalului în cererea internă este cuprinsă între 17,7% în Regatul Unit și 31,5% în Irlanda (Tabelul 10).

Tabelul 10

**Ponderea formării brute a capitalului în cererea internă în țările Uniunii
Europene perioada 1999-2006**

%

Tara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
UE-15								
Austria	23.8	23.7	23.1	21.7	22.5	22.4	21.8	22.2
Belgia	22.0	22.5	21.2	20.1	20.0	21.2	21.5	22.6
Danemarca	20.8	22.6	21.8	21.7	20.9	20.9	21.8	23.9
Franta	19.7	20.7	20.3	19.3	19.0	19.6	20.0	20.8
Finlanda	21.0	22.4	22.0	20.5	20.2	20.5	21.8	21.7
Germania	21.7	21.9	19.9	18.1	18.1	18.0	18.0	18.8
Grecia	20.2	21.1	21.4	21.5	23.1	23.1	22.2	23.1
Irlanda	28.4	29.1	28.0	27.6	28.5	29.0	31.0	31.5
Italia	20.5	20.9	20.9	21.3	20.8	20.9	20.6	21.0
Luxemburg	29.6	29.4	29.6	27.4	27.6	26.7	27.1	24.7
Olanda	23.9	23.3	22.8	21.1	20.6	20.8	20.9	21.6
Portugalia	25.2	25.0	24.6	23.3	21.5	21.4	20.7	20.4
Spania	24.6	25.5	25.8	26.1	26.8	27.2	28.0	28.8
Suedia	18.4	19.4	18.7	17.8	17.6	17.7	18.5	19.5
Regatul Unit	18.1	17.6	17.3	16.9	16.6	17.0	16.9	17.7
NMS-12								
Bulgaria	16.6	17.0	18.9	18.2	19.5	20.8	24.1	26.9
Cehia	26.8	28.6	28.8	28.0	26.6	27.3	26.6	27.0
Cipru	17.3	18.4	16.8	18.5	17.2	19.7	18.9	19.1
Estonia	24.8	27.7	27.4	30.2	30.7	33.0	33.7	35.6
Ungaria	27.6	29.3	26.6	25.0	24.3	25.3	23.3	23.1
Letonia	21.3	22.1	24.3	24.3	25.6	28.7	30.1	31.5
Lituania	20.4	18.6	19.5	20.9	21.9	22.4	23.5	24.5
Malta	17.3	23.7	16.8	14.7	16.2	16.0	19.8	19.9
Polonia	23.9	23.3	20.1	18.0	18.2	19.7	19.2	20.4
România	14.6	17.5	20.0	19.5	20.3	21.8	20.6	21.6
Slovacia	26.4	25.3	27.4	27.1	24.1	25.3	27.8	27.7
Slovenia	26.4	25.9	23.9	23.7	24.7	26.5	25.9	27.2

Sursa: Calculat după UNECE Statistical Division Database.

Valori mai mici de 20% ale respectivului indicator au fost consemnate în Germania și Suedia și de peste 23% în Spania, Luxemburg Danemarca și Grecia.

În noile țări-membre ponderea formării brute a capitalului în cererea internă este mai mare decât cea din țările care formau Uniunea Europeană înainte de 1 mai 2004. Cele mai mici valori au fost înregistrate în Cipru (19,1%) și Malta (19,9%), iar cele mai mari în Estonia (35,6%) și Letonia (31,5%). În Polonia, România și Ungaria proporția sumelor destinate proceselor investi-

ționale reprezenta între 20,1% și 23,1% din cererea internă, iar în Bulgaria, Cehia, Slovenia și Slovacia între 26,9% și 27,7%.

4. Adâncirea procesului de integrare europeană și eficiența aparentă a formării brute a capitalului

Formarea brută a capitalului contribuie la susținerea creșterii economice nu numai ca element al cererii, ci și ca element al ofertei de factori de producție, datorită faptului ca o parte însemnată din sumele cheltuite pentru formarea brută a capitalului au ca destinație înnoirea capitalului fix de care dispun agenții economici. În aceste condiții, este necesar să se aplice metodologia de analiză utilizată de regulă pentru factorii de producție, adică să se evalueze nivelul eficienței acumulării capitalului. În cazul de față, acumularea capitalului este aproximată prin formarea brută a capitalului. Pentru atingerea acestui obiectiv, vom apela la o formă ușor modificată a metodologiei propusă inițial în modelul de creștere economică al lui Domar, pentru definirea eficienței aparente a acumulării capitalului ($Efbc$).

Astfel, eficiența aparentă a formării brute a capitalului se definește ca raport între modificarea relativă a produsului intern brut în anul analizat și ponderea în PIB a formării brute a capitalului în anul precedent.

$$\text{Cu alte cuvinte, } Efbc = \frac{PIB_1 - PIB_0}{PIB_0} : \frac{PIB_0}{FBC_0}$$

unde:

PIB_1 și PIB_0 = valoarea produsul intern brut în anul analizat și anul precedent în prețurile anului precedent

FBC_0 = nivelul formării brute a capitalului în anul precedent

Dar așa cum s-a precizat anterior raportarea formării brute a capitalului este recomandabil să se facă la cererea internă și nu la produsul intern brut, deoarece raportul acumulare-consum este în principal o problemă a cererii interne, care are loc pe fondul unui anumit tip de echilibru extern. În aceste condiții se poate avea în vedere faptul că modificarea produsului intern brut este suma modificării cererii interne și cea a exporturilor nete.

Drept urmare, se poate scrie:

$$Efbc = \left(\frac{CI_1 - CI_0}{CI_0} \right) : \frac{CI_0}{FBC_0} + \left(\frac{XN_1 - XN_0}{CI_0} \right) : \frac{CI_0}{FBC_0}$$

CI_1 și CI_0 = valoarea cererii interne în anul analizat și anul precedent în prețurile anului precedent

XN_1 și XN_0 = valoarea exportului net în anul analizat și anul precedent în prețurile anului precedent

De aici rezultă că eficiența aparentă a formării brute a capitalului poate fi descompusă în două componente și anume: componenta internă (E_{fbc_i}) și componenta externă (E_{fbc_e}) respectiv:

$$E_{fbc_i} = \left(\frac{CI_1 - CI_0}{CI_0} \right) : \frac{CI_0}{FBC_0}$$

$$E_{fbc_e} = \left(\frac{XN_1 - XN_0}{CI_0} \right) : \frac{CI_0}{FBC_0}$$

De asemenea, formula eficienței aparente a formării brute a capitalului se mai poate scrie:

$$E_{fbc} = \left(\frac{CI_1 - CI_0}{CI_0} \right) : \frac{CI_0}{FBC_0} * \left(1 + \frac{XN_1 - XN_0}{CI_1 - CI_0} \right)$$

În acest fel se evidențiază faptul că valoarea eficienței aparente a formării capitalului este puternic influențată de modificarea relativă a cererii interne.

Metoda prezentată se poate aplica în cazul unor estimări anuale ale eficienței acumulării capitalului. Dacă se dorește realizarea estimărilor ale eficienței formării brute a capitalului pe perioade mai mari de un an, considerăm că se poate recurge la utilizarea mediilor aritmetice ale valorilor anuale.

Pentru relevarea nivelului eficienței aparente a formării brute a capitalului în țările care compun actualmente Uniunea Europeană în perioada 2000-2006 vom recurge la folosirea valorilor medii și apoi partajarea respectivului indicator pe cele două componente (internă și externă). Valorile anuale pentru modificările relative ale PIB, cererii interne, eficienței aparente ale formării brute a capitalului și a componentei interne și respectiv externe a acesteia, precum și valoarea raportului dintre cele două componente sunt prezentate în Anexele nr. 1-6.

Se observă că în toate cele 27 țări avute în vedere media modificărilor anuale ale cererii interne este mai mare decât zero, ceea ce crează premisele unor valori pozitive ale eficienței aparente a formării brute a capitalului. Între vechile și noile țări-membre se manifestă diferențieri în ceea ce privește expansiunea cererii interne. Astfel, în țările din UE-15 nivelul mediu al respectivului indicator se situează între 0,37% în Germania și 5,64% în Irlanda, valori între 0,93% și 1,97%, fiind consemnate în Austria, Italia, Olanda,

Portugalia și Suedia și între 3,03% și 4,36% în Finlanda, Grecia, Luxemburg și Suedia (Tabelul 11).

Tabelul 11

Nivelul mediu al modificării relative anuale a cererii interne, al eficienței aparente a formării brute a capitalului și a componentelor sale în țările-membre ale Uniunii Europene în perioada 2000-2006

%

Țara	$\frac{CI_1 - CI_0}{CI_0}$	Efbc	Efbc1	Efbce	$\frac{Efbce}{Efbc1}$
UE-15					
Austria	1.33	9.08	5.93	3.16	53.28
Belgia	2.10	10.02	9.91	0.11	1.11
Danemarca	2.74	9.79	12.91	-3.13	-24.22
Franța	2.44	10.30	12.40	-2.10	-16.95
Finlanda	3.09	17.07	14.72	2.35	15.96
Germania	0.37	6.82	1.98	4.84	244.45
Grecia	4.26	18.58	19.69	-1.10	-5.61
Irlanda	5.64	23.66	19.54	4.12	21.10
Italia	1.37	6.22	6.61	-0.39	-5.83
Luxemburg	3.34	18.85	11.84	7.01	59.22
Olanda	1.34	8.69	6.06	2.63	43.37
Portugalia	0.93	5.01	3.95	1.06	26.76
Spania	4.36	13.20	16.60	-3.40	-20.48
Suedia	1.97	17.13	10.88	6.25	57.45
Regatul Unit	3.03	15.37	17.60	-2.23	-12.67
NMS-12					
Bulgaria	7.69	25.63	39.69	-14.06	-35.42
Cehia	3.51	14.47	12.76	1.71	13.40
Cipru	4.16	19.44	23.33	-3.89	-16.68
Estonia	9.94	27.70	33.84	-6.14	-18.14
Ungaria	3.53	16.56	13.51	3.05	22.60
Letonia	10.14	31.13	39.60	-8.47	-21.38
Lituania	8.10	32.10	38.20	-6.11	-15.99
Malta	2.44	11.05	16.89	-5.83	-34.54
Polonia	2.99	18.20	15.51	2.69	17.37
România	8.70	26.48	45.20	-18.72	-41.42
Slovacia	4.59	17.34	17.84	-0.50	-2.81
Slovenia	3.13	14.77	12.54	2.23	17.74

Sursa: Calculat după UNECE Statistical Division Database.

În noile țări-membre, nivelul mediu al sporurilor anuale ale cererii interne a oscilat între 2,44% în Malta și 10,14% în Letonia. Cele mai rapide creșteri, de peste 7,6%, au fost înregistrate în cele trei țări baltice, în România și Bulgaria.

Sporuri relative lente ale cererii interne pentru contextul central-european pot fi identificate în Polonia, Slovenia, Cehia și Ungaria.

În aceste condiții, în perioada analizată, în cele două grupuri de țări eficiența aparentă a formării brute a capitalului prezintă valori distribuite pe o plajă destul de largă. Astfel, în țările care erau membre înainte de 1 mai 2004 cele mai ridicate niveluri ale eficienței aparente a formării brute a capitalului se întâlneau în Irlanda, urmată de Luxemburg, Grecia, Suedia, Finlanda și Regatul Unit. Se observă că nivelul relativ ridicat al respectivului indicator a fost obținut în Irlanda și Grecia pe fondul unei creșteri medii anuale a cererii interne de peste 4%. În celelalte patru țări, creșterile medii anuale ale cererii interne au fost cuprinse între 3-3,34%, dar propensiunea pentru investiții este mai redusă, ceea ce conform principiului multiplicatorului keynesian conduce pe termen scurt la un nivel mai ridicat al eficienței acumulării capitalului.

Partajarea eficienței aparente a formării brute a capitalului în cele două componente relevă faptul că în țările care au avut balanțe comerciale externe deficitare, acest fapt a condus la diminuarea eficienței aparente a formării brute a capitalului în proporție de 24,22% în Danemarca, de 20,48% în Spania, de 16,95% în Franța, de 5,83% în Italia și de 5,61% în Grecia. Datorită balanței comerciale externe excedentare, componenta externă a contribuit la creșterea cu mai mult de 50% a nivelului eficienței aparente a formării brute a capitalului în Austria, Germania, Luxemburg și Suedia.

În țările care au aderat la Uniunea Europeană în perioada 2004-2007, creșterea viguroasă a cererii interne a determinat niveluri deosebit de ridicate ale eficienței aparente a formării capitalului. Nivelul respectivului indicator este superior maximului înregistrat în UE-15 în cele trei țări baltice, România și Bulgaria. Valori de peste 15% au fost calculate pentru Cipru, Ungaria, Polonia și Slovacia.

În România și Bulgaria, țări care au avut nivelele cele mai ridicate ale eficienței aparente a formării brute a capitalului, creșterea cererii interne a fost cu mult mai rapidă decât cea a produsului intern, ceea ce a accentuat deficitul balanței comerciale externe. Acest fapt este relevat de valorile puternic negative ale componente externe a indicatorului de eficiență menționat anterior. Deteriorarea balanței comerciale a contribuit la reducerea eficienței aparente a formării brute a capitalului cu peste 15% în Malta, Letonia, Estonia, Cipru și Lituania.

5. Concluzii și propuneri de îmbunătățire a evaluării contribuției formării brute a capitalului la susținerea creșterii economice

Din analiza efectuată reiese faptul că în cursul perioadei 2000-2006, care reprezintă în cazul țărilor care alcătuiau Uniunea Europeană înainte de 1 mai 2004 o etapă a aplicării Fondurilor Structurale și de Coeziune, iar pentru țările

care au aderat la 1 mai 2004 și 1 ianuarie 2007 o etapă de pregătire în vederea aderării și apoi a integrării în Spațiul Economic European, toate cele 27 țări au înregistrat creșteri ale PIB.

Astfel, în cadrul vechilor state-membre ale Uniunii Europene medii ale ritmurilor anuale cuprinse între 2,5% și 3,0%, considerate în literatura de specialitate ca reprezentând valorile "normale" pentru o economie de piață cu un nivel ridicat de dezvoltare au fost consemnate numai în Suedia și Regatul Unit. Peste nivelul de 3% s-au situat Irlanda, Spania și Grecia, țări care au beneficiat de alocații însemnate din Fondurile Structurale și de Coeziune, precum și Finlanda. Restul țărilor din UE-15 au înregistrat medii ale ritmurilor anuale de creștere a PIB sub 2,05%.

În cadrul noilor state-membre ale Uniunii Europene media ritmurilor anuale a fost mai mică de 2% numai în Malta. Dacă se are în vedere că respectivele țări au de recuperat decalaje sensibile față de cele din Europa de Vest, ritmul lor de creștere economică ar trebui să se situeze la cel puțin 4,5% -5%, adică ritmul de dezvoltare "normal" al țărilor dezvoltate, plus "ritmul de convergență", de circa 2%. În interiorul coridorului de 4,5-5,0% al mediei ritmurilor de creștere nu s-a situat decât în Slovacia. Medii ale ritmurilor de creștere a PIB cuprinse între 3,5% și 4,5% au fost înregistrate în țările central-europene unde procesul de transformare a economiei a fost finalizat înainte de anul 2000, precum și în Cipru. În România și Bulgaria, precum și în cele trei țări baltice media ritmurilor de creștere PIB a depășit 5%, fapt ce relevă existența unui ritm de convergență deosebit de ridicat, datorat necesității recuperării pierderilor de valoare adăugată din cursul procesului de transformare a economiei, cât și apariției de noi oportunități pentru expansiunea activității economice pe măsura derulării procesului de pregătire pentru aderarea la Uniunea Europeană.

Contribuția pe care formarea brută a capitalului a adus-o la expansiunea PIB a fost diferită în cele două grupuri de țări. În mod relativ, formarea brută a capitalului a contribuit mai mult la expansiunea PIB în statele care au aderat în perioada 2004-2007 comparativ cu vechile țări-membre. În cadrul EU-15, formarea brută a capitalului a avut o contribuție negativă la creșterea economică în Germania și Portugalia. În majoritatea acestor țări ponderea formării brute a capitalului în modificarea relativă a PIB a fost mai mică de 30%. Valori cuprinse între 30% și 50% au fost consemnate în Belgia, Danemarca, Grecia, Italia și Spania. În noile state-membre contribuția formării brute a capitalului la majorarea PIB s-a situat între 30% și 50% România și Cehia și la peste 50% în Bulgaria, Estonia și Letonia.

În aceste condiții, ponderea formării brute a capitalului în PIB apare ca fiind mai ridicată în noile state-membre decât în EU-15. Dar în modelarea raportului dintre formarea brută a capitalului și PIB un rol însemnat revine și soldului balanței comerciale externe. Deoarece cea mai mare parte a noilor state-membre se confruntă cu deficite comerciale ponderea formării brute a capitalului în PIB apare ca fiind supradimensionată. În vechile state-membre în

cele mai multe cazuri soldul balanței comerciale externe este pozitiv, ceea ce determină o diminuare a proporției formării brute a capitalului în PIB în raport cu ponderea în cererea internă. Analiza comparativă relevă faptul că în noile state-membre formarea brută a capitalului deține, pe ansamblu, o proporție mai ridicată în cererea internă decât în UE-15.

Chiar dacă propensiunea pentru consum este mai redusă în noile state-membre, ritmurile rapide de creștere a PIB au avut ca efect niveluri mai ridicate ale eficienței aparente a formării brute a capitalului în acest grup de țări, comparativ cu vechile țări-membre. Dar aceste evoluții, care la prima vedere apar ca fiind pozitive și explicabile, nu trebuie să ignore caracterul absorbant al creșterii economice, care a contribuit la accentuarea dezechilibrului balanței comerciale externe. Pe termen scurt, respectivul tip de expansiune al PIB a contribuit la obținerea unui nivel ridicat al componentei interne a eficienței aparente a formării brute a capitalului, dar concomitent cu deteriorarea semnificativă a componentei externe.

Continuarea unei asemenea tendințe ar conduce la apariția unor blocaje majore în expansiunea PIB. Pentru o țară cum este România, care are de recuperat într-o perioadă scurtă din punct de vedere istoric decalaje ale nivelului de dezvoltare economică și socială față de statele vest-europene, sporirea în ritm rapid a PIB se impune cu necesitate. Însă nu orice expansiune a activității economice este de natură să asigure reducerea sus-amintitelor decalaje și integrarea cu succes în economia Uniunii Europene. Pentru atingerea respectivelor obiective una dintre condiții este păstrarea în limite rezonabile a dezechilibrului balanței comerciale externe. Din acest motiv, pe termen scurt, una dintre preocupările autorităților publice din țara noastră care au în atribuții elaborarea politicii macroeconomice va trebui să fie stimularea sporirii competitivității producției naționale de bunuri și servicii. Astfel, se asigură premisele unei reduceri sensibile a deficitului balanței comerciale externe și de cont curent.

Pentru a se obține o imagine cât mai bună asupra contribuției factorilor la susținerea creșterii economice, a eficienței cu care diferitele tipuri de capitaluri sunt utilizate, este necesară îmbunătățirea unor indicatori statistici referitori la conturile naționale. Un prim indicator este cel legat de nivelul de la care o cheltuială efectuată în cadrul unei entități economico-sociale este considerată ca fiind cheltuială curentă (de producție sau prestație) sau investiție. În România, precum și în alte țări central-europene, nivelul de la care o cheltuială este considerată ca fiind investiție este mai mică decât în țările care erau membre ale Uniunii Europene înainte de 1 mai 2004. Acest fapt determină o supraestimare a propensiunii pentru investiții și implicit ponderii formării brute a capitalului în cadrul noilor state-membre ale Uniunii Europene, ceea ce conduce ulterior la o diminuare eficienței aparente a procesului de acumulare a capitalului. Din acest motiv, este necesar să se asigure o adaptare în timp a nivelului de la care cheltuielile sunt considerate ca fiind investiții în conformitate cu practicile majorității țărilor-membre ale Uniunii Europene.

De asemenea, un important spor de cunoaștere relativ la impactul pe care formarea brută a capitalului îl are asupra susținerii creșterii economice pe termen scurt, mediu și lung îl poate avea îmbunătățirea metodologiei de evidență statistică a componentelor PIB. Aceasta înseamnă relevarea distribuției pe ramuri atât a sumelor totale destinate formării brute a capitalului, cât și a elementelor sale constitutive, respectiv formarea capitalului fix, variația stocurilor materiale și de produse finite, achizițiile minus cedările de obiecte de valoare. În cadrul formării brute a capitalului fix, considerăm că achizițiile de locuințe nou construite ar trebui menționate separat. În acest fel ar putea fi create premisele unei mai corecte evaluări a posibilităților de expansiune în viitor a activității economice. De asemenea, este necesar să se îmbunătățească metodele de calcul a influenței pe care evoluția prețurilor terenurilor o are asupra dinamicii formării brute a capitalului.

Pentru relevarea cu mai multă acuratețe a corelației dintre acumulare și consum un rol important îl are partajarea cheltuielilor efectuate de guvern în funcție de destinația pentru investiții sau pentru consum. De regulă, totalitatea cheltuielilor efectuate de guvern sunt incluse în cele cu destinația de consum. Nu trebuie ignorat faptul că prin intermediul bugetului de stat sunt efectuate o serie de cheltuieli care contribuie dezvoltarea infrastructurii și deci acestea trebuie incluse în categoria celor legate de formarea brută a capitalului. În acest fel, se poate pune în evidență mai bine raporturile dintre sectorul privat și autoritățile publice în modelarea regimului acumulării și apoi caracteristicile corelației dintre acumulare și consum, efectele acestora asupra durabilității creșterii economice.

O mai bună evidențiere a cheltuielilor finanțate de la bugetul de stat destinate pentru investiții crează premisele unei mai corecte cuantificări a impactului pe care dezvoltarea infrastructurii îl are asupra durabilității creșterii economice. Pe această bază se poate extinde utilizarea modelelor de creștere economică endogenă.

În aceste condiții, **modelul de creștere economică** ar trebui să aibă în vedere **trei tipuri de capital** cu care este înzestrată forța de muncă și care asigură durabilitatea creșterii economice și anume:

- a) **capitalul fix**, a cărui sporire este finanțată de sectorul privat;
- b) **infrastructura**, a cărei dezvoltare este asigurată mai cu seamă de investițiile din fonduri guvernamentale;
- c) **capitalul uman**, care este un rezultat atât al eforturilor autorităților publice pentru ridicarea nivelului calitativ al sistemului educațional, dar și al eforturilor celei mai valoroase părți a ofertei de forță de muncă de a-și spori continuu nivelul de cunoștințe și competențe profesionale, a gradului de creativitate și inovativitate.

Totodată, se impun o serie de evaluări asupra eficienței funcționării instituțiilor de intermediere financiară.

ANEXE

Anexa nr. 1

**Modificările anuale ale produsului intern brut
în țările Uniunii Europene, în perioada 2000-2006**

%

Țara	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Media 2000- 2006
<i>UE-15</i>								
Austria	3.4	0.8	0.9	1.2	2.3	2.0	3.3	1.99
Belgia	3.7	0.8	1.5	1.0	3.0	1.1	3.2	2.04
Danemarca	3.5	0.7	0.5	0.4	2.1	3.1	3.5	1.97
Franta	3.9	1.9	1.0	1.1	2.5	1.7	2.0	2.01
Finlanda	5.0	2.6	1.6	1.8	3.7	2.9	5.5	3.30
Germania	3.2	1.2	0.0	-0.2	1.2	0.9	2.8	1.30
Grecia	4.5	5.1	3.8	4.8	4.7	3.7	4.3	4.41
Irlanda	9.4	5.8	6.0	4.3	4.3	5.5	5.3	5.80
Italia	3.6	1.8	0.3	0.0	1.2	0.1	1.9	1.27
Luxemburg	8.4	2.5	3.8	1.3	3.6	4.0	6.2	4.26
Olanda	3.9	1.9	0.1	0.3	2.0	1.5	2.9	1.80
Portugalia	3.9	2.0	0.8	-0.7	1.3	0.5	1.3	1.30
Spania	5.0	3.6	2.7	3.0	3.2	3.5	3.9	3.56
Suedia	4.3	1.1	2.0	1.7	4.1	2.9	4.2	2.90
Regatul Unit	3.8	2.4	2.1	2.8	3.3	1.8	2.8	2.71
<i>NMS-12</i>								
Bulgaria	5.4	4.1	4.5	5.0	6.6	6.2	6.1	5.41
Cehia	3.6	2.5	1.9	3.6	4.6	6.5	5.2	3.99
Cipru	5.0	4.0	2.0	1.8	4.2	3.9	3.8	3.53
Estonia	7.9	7.7	8.0	7.1	8.1	10.5	11.4	8.67
Ungaria	5.2	4.1	4.4	4.2	4.8	4.1	3.9	4.39
Letonia	8.4	8	6.5	7.2	8.7	10.6	11.9	8.76
Lituania	4.1	6.6	6.9	10.3	7.3	7.6	7.5	7.19
Malta	6.3	-1.6	2.6	-0.3	0.1	3.3	3.3	1.96
Polonia	4.3	1.2	1.4	3.9	5.3	3.6	6.1	3.69
România	2.2	5.8	5.2	5.3	8.5	4.1	7.6	5.53
Slovacia	2.0	3.2	4.1	4.2	5.4	6.0	8.3	4.74
Slovenia	4.1	2.7	3.5	2.6	4.4	4.0	5.2	3.79

Sursa: Calculat după UNECE Statistical Division Database.

Anexa nr. 2

**Modificările anuale ale cererii interne în țările Uniunii Europene,
în perioada 2000-2006**

%

Țara	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Media 2000- 2006
<i>UE-15</i>								
Austria	3.1	-0.2	-1	2.5	1.5	1.2	2.2	1.33
Belgia	3.9	0.3	0.8	1.0	3.1	1.6	4.0	2.10
Danemarca	3.1	0.0	1.7	0.1	4.3	4.5	5.5	2.74
Franța	4.4	1.8	1.1	1.8	3.3	2.3	2.4	2.44
Finlanda	3.7	2.2	1.4	4.0	3.0	4.5	2.8	3.09
Germania	2.2	-0.5	-2.0	0.7	0.0	0.5	1.7	0.37
Grecia	5.6	3.1	4.8	5.4	4.7	2.3	3.9	4.26
Irlanda	9.0	4.0	4.1	3.4	4.8	7.9	6.3	5.64
Italia	2.8	1.6	1.3	0.9	1.1	0.3	1.6	1.37
Luxemburg	4.3	4.5	2.5	4.0	2.6	5.2	0.3	3.34
Olanda	2.7	2.3	-0.4	0.5	0.5	0.9	2.9	1.34
Portugalia	3.3	1.7	0.0	-2.0	2.4	0.8	0.3	0.93
Spania	5.3	3.8	3.2	3.8	4.8	5.0	4.6	4.36
Suedia	3.9	-0.2	0.8	1.6	1.8	2.6	3.3	1.97
Regatul Unit	3.8	2.9	3.1	2.8	3.8	1.7	3.1	3.03
<i>NMS-12</i>								
Bulgaria	6.9	7.1	4.2	8.2	7.3	9.9	10.2	7.69
Cehia	3.8	3.7	3.9	4.4	3.2	1.6	4.0	3.51
Cipru	6.2	3.5	4.3	1.7	6.5	3.1	3.8	4.16
Estonia	10.8	7.3	12.2	7.3	9.5	7.4	15.1	9.94
Ungaria	4.7	2.2	6.4	6.2	4.2	1.4	-0.4	3.53
Letonia	4.6	11.1	6.0	10.6	12.1	9.3	17.3	10.14
Lituania	2.5	5.8	6.7	12.2	13.0	8.9	7.6	8.10
Malta	10.7	-7.5	-3.3	5.8	1.8	7.0	2.6	2.44
Polonia	3.4	-1.3	0.9	2.7	5.9	2.6	6.7	2.99
România	5.5	9.4	4.9	8.4	12.0	8.0	12.7	8.70
Slovacia	0.1	8.0	4.1	-1.3	6.2	8.6	6.4	4.59
Slovenia	1.3	0.8	2.3	4.9	5.2	1.9	5.5	3.13

Sursa: Calculat după UNECE Statistical Division Database.

Anexa nr. 3

**Eficiența aparentă a formării brute a capitalului în țările Uniunii Europene
în perioada 2000-2006**

%

Țara	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Media 2000- 2006
<i>UE-15</i>								
Austria	14.53	3.42	4.00	5.80	10.55	9.35	15.94	9.08
Belgia	17.54	3.67	7.32	5.21	15.71	5.42	15.31	10.02
Danemarca	17.68	3.30	2.45	1.96	10.71	15.58	16.83	9.79
Franța	20.21	9.27	4.98	5.79	13.30	8.67	9.90	10.30
Finlanda	26.46	12.94	8.12	9.84	20.00	15.43	26.70	17.07
Germania	14.88	5.50	0.00	-1.16	6.90	5.26	16.37	6.82
Grecia	20.45	21.79	16.17	20.34	18.58	14.68	18.07	18.58
Irlanda	38.52	23.11	25.42	18.78	17.99	22.27	19.56	23.66
Italia	17.91	8.70	1.46	0.00	5.80	0.48	9.22	6.22
Luxemburg	35.15	10.78	15.57	5.94	16.44	18.96	29.11	18.85
Olanda	17.03	8.64	0.47	1.52	10.36	7.77	15.03	8.69
Portugalia	14.03	7.22	2.95	-2.78	5.68	2.16	5.78	5.01
Spania	19.92	13.69	10.23	11.28	11.68	12.37	13.22	13.20
Suedia	24.86	6.01	11.43	10.24	25.00	17.79	24.56	17.13
Regatul Unit	20.65	13.33	11.80	16.09	19.41	10.29	16.00	15.37
<i>NMS-12</i>								
Bulgaria	30.51	22.65	21.95	25.25	30.41	26.84	21.79	25.63
Cehia	13.28	8.47	6.44	12.59	16.91	23.64	19.92	14.47
Cipru	29.41	21.86	12.20	9.57	24.14	19.31	19.59	19.44
Estonia	30.74	26.83	28.47	21.91	24.55	29.01	32.39	27.70
Ungaria	18.37	13.49	16.36	16.47	19.05	15.71	16.46	16.56
Letonia	36.05	33.76	24.44	26.97	30.21	31.93	34.59	31.13
Lituania	18.22	33.33	33.50	46.61	31.47	31.67	29.88	32.10
Malta	34.62	-6.11	14.77	-2.10	0.61	19.88	15.71	11.05
Polonia	17.00	4.84	6.73	20.97	28.34	17.91	31.61	18.20
România	14.38	31.35	24.19	25.73	38.99	17.23	33.48	26.48
Slovacia	7.25	12.36	13.85	14.48	21.95	23.08	28.42	17.34
Slovenia	14.91	10.07	14.52	11.11	17.81	14.93	20.00	14.77

Sursa: Calculat după UNECE Statistical Division Database.

Anexa nr. 4

**Componenta internă a eficienței aparente a formării brute a capitalului
în țările Uniunii Europene în perioada 2000-2006**

%

Țara	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Media 2000- 2006
<i>UE-15</i>								
Austria	13.02	-0.84	-4.33	11.51	6.65	5.37	10.11	5.93
Belgia	17.69	1.34	3.77	4.96	15.52	7.56	18.56	9.91
Danemarca	14.87	0.00	7.78	0.46	20.58	21.51	25.20	12.91
Franța	22.32	8.70	5.41	9.31	17.38	11.72	11.99	12.40
Finlanda	17.60	9.84	6.35	19.54	14.87	22.00	12.83	14.72
Germania	10.14	-2.28	-10.05	3.86	0.00	2.78	9.42	1.98
Grecia	27.75	14.69	22.41	25.10	20.36	9.94	17.57	19.69
Irlanda	31.68	13.77	14.65	12.31	16.87	27.22	20.29	19.54
Italia	13.67	7.66	6.22	4.22	5.28	1.43	7.77	6.61
Luxemburg	14.52	15.32	8.44	14.58	9.43	19.47	1.11	11.84
Olanda	11.30	9.88	-1.75	2.37	2.43	4.33	13.87	6.06
Portugalia	13.08	6.81	0.00	-8.60	11.17	3.73	1.45	3.95
Spania	21.52	14.90	12.42	14.59	17.94	18.37	16.44	16.60
Suedia	21.15	-1.03	4.27	8.99	10.25	14.67	17.83	10.88
Regatul Unit	21.00	16.43	17.89	16.56	22.93	10.01	18.35	17.60
<i>NMS-12</i>								
Bulgaria	41.59	41.70	22.23	45.10	37.34	47.53	42.33	39.69
Cehia	14.19	12.92	13.55	15.71	12.04	5.85	15.03	12.76
Cipru	35.85	18.97	25.67	9.19	37.80	15.73	20.10	23.33
Estonia	43.62	26.35	44.50	24.20	30.95	22.40	44.83	33.84
Ungaria	17.02	7.50	24.08	24.80	17.32	5.54	-1.71	13.51
Letonia	21.62	50.11	24.70	43.55	47.31	32.38	57.53	39.60
Lituania	12.23	31.14	34.31	58.35	59.28	39.72	32.40	38.20
Malta	61.91	-31.66	-19.63	39.59	11.09	43.81	13.10	16.89
Polonia	14.23	-5.58	4.49	15.01	32.37	13.19	34.82	15.51
România	37.71	53.61	24.50	43.02	59.17	36.67	61.71	45.20
Slovacia	0.38	31.66	14.97	-4.81	25.68	33.97	23.04	17.84
Slovenia	4.93	3.09	9.61	20.65	21.07	7.17	21.26	12.54

Sursa: Calculat după UNECE Statistical Division Database.

**Componenta externă a eficienței aparente a formării brute a capitalului
în țările Uniunii Europene în perioada 2000-2006**

%

Țara	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Media 2000- 2006
<i>UE-15</i>								
Austria	1.51	4.26	8.33	-5.71	3.90	3.98	5.83	3.16
Belgia	-0.15	2.33	3.55	0.24	0.19	-2.14	-3.25	0.11
Danemarca	2.80	3.30	-5.33	1.50	-9.86	-5.93	-8.37	-3.13
Franta	-2.11	0.57	-0.44	-3.52	-4.08	-3.05	-2.09	-2.10
Finlanda	8.86	3.10	1.77	-9.70	5.13	-6.57	13.87	2.35
Germania	4.74	7.79	10.05	-5.02	6.90	2.49	6.95	4.84
Grecia	-7.29	7.10	-6.24	-4.76	-1.78	4.74	0.50	-1.10
Irlanda	6.84	9.34	10.78	6.47	1.12	-4.95	-0.74	4.12
Italia	4.24	1.04	-4.77	-4.22	0.51	-0.95	1.45	-0.39
Luxemburg	20.63	-4.55	7.13	-8.64	7.01	-0.51	28.00	7.01
Olanda	5.74	-1.24	2.22	-0.85	7.94	3.44	1.16	2.63
Portugalia	0.95	0.41	2.95	5.82	-5.50	-1.57	4.33	1.06
Spania	-1.60	-1.21	-2.20	-3.31	-6.26	-6.01	-3.21	-3.40
Suedia	3.71	7.04	7.15	1.25	14.75	3.12	6.73	6.25
Regatul Unit	-0.35	-3.10	-6.09	-0.47	-3.52	0.28	-2.35	-2.23
<i>NMS-12</i>								
Bulgaria	-11.09	-19.05	-0.28	-19.85	-6.93	-20.69	-20.54	-14.06
Cehia	-0.91	-4.44	-7.11	-3.12	4.88	17.78	4.89	1.71
Cipru	-6.44	2.89	-13.47	0.39	-13.67	3.58	-0.51	-3.89
Estonia	-12.88	0.48	-16.03	-2.28	-6.40	6.60	-12.44	-6.14
Ungaria	1.35	5.99	-7.72	-8.33	1.73	10.17	18.17	3.05
Letonia	14.43	-16.36	-0.26	-16.59	-17.10	-0.45	-22.94	-8.47
Lituania	5.99	2.19	-0.82	-11.74	-27.82	-8.05	-2.52	-6.11
Malta	-27.29	25.55	34.40	-41.68	-10.49	-23.93	2.62	-5.83
Polonia	2.76	10.42	2.24	5.96	-4.03	4.72	-3.21	2.69
România	-23.33	-22.25	-0.31	-17.29	-20.18	-19.45	-28.23	-18.72
Slovacia	6.87	-19.31	-1.12	19.29	-3.73	-10.89	5.39	-0.50
Slovenia	9.98	6.99	4.91	-9.54	-3.26	7.75	-1.26	2.23

Sursa: Calculat după UNECE Statistical Division Database.

Anexa nr. 6

**Raportul dintre componenta externă și componenta internă a eficienței
aparente a formării brute a capitalului în țările Uniunii Europene în
perioada 2000-2006**

%

Țara	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Media 2000- 2006
<i>UE-15</i>								
Austria	11.57	-505.68	-192.31	-49.63	58.57	74.16	57.73	53.28
Belgia	-0.87	174.63	94.30	4.93	1.23	-28.31	-17.53	1.11
Danemarca	18.85	...	-68.51	324.63	-47.93	-27.56	-33.23	-24.22
Franța	-9.46	6.51	-8.08	-37.83	-23.48	-26.01	-17.41	-16.95
Finlanda	50.32	31.46	27.84	-49.66	34.50	-29.88	108.08	15.96
Germania	46.78	-340.96	-100.00	-129.95	...	89.47	73.74	244.45
Grecia	-26.28	48.35	-27.83	-18.97	-8.76	47.72	2.85	-5.61
Irlanda	21.59	67.82	73.60	52.56	6.65	-18.19	-3.63	21.10
Italia	31.06	13.52	-76.60	-100.00	9.75	-66.43	18.63	-5.83
Luxemburg	142.07	-29.68	84.47	-59.27	74.38	-2.63	2526.01	59.22
Olanda	50.78	-12.58	-126.54	-35.83	326.89	79.60	8.34	43.37
Portugalia	7.24	6.08	...	-67.68	-49.19	-42.02	299.02	26.76
Spania	-7.42	-8.11	-17.68	-22.68	-34.90	-32.69	-19.56	-20.48
Suedia	17.54	-684.48	167.38	13.88	143.87	21.24	37.74	57.45
Regatul Unit	-1.67	-18.86	-34.04	-2.82	-15.36	2.80	-12.82	-12.67
<i>NMS-12</i>								
Bulgaria	-26.65	-45.68	-1.25	-44.01	-18.55	-43.53	-48.53	-35.42
Cehia	-6.39	-34.40	-52.47	-19.86	40.52	303.83	32.52	13.40
Cipru	-17.96	15.21	-52.49	4.21	-36.15	22.74	-2.53	-16.68
Estonia	-29.53	1.81	-36.03	-9.44	-20.69	29.46	-27.75	-18.14
Ungaria	7.94	79.89	-32.07	-33.59	10.00	183.78	-1060.59	22.60
Letonia	66.77	-32.64	-1.07	-38.08	-36.14	-1.40	-39.87	-21.38
Lituania	48.96	7.05	-2.38	-20.13	-46.92	-20.27	-7.77	-15.99
Malta	-44.08	-80.71	-175.25	-105.30	-94.54	-54.63	19.97	-34.54
Polonia	19.42	-186.76	50.01	39.69	-12.45	35.75	-9.23	17.37
România	-61.87	-41.51	-1.28	-40.19	-34.11	-53.02	-45.75	-41.42
Slovacia	1815.7	-60.98	-7.49	-401.38	-14.53	-32.07	23.39	-2.81
Slovenia	202.67	226.09	51.12	-46.19	-15.47	108.03	-5.92	17.74

Sursa: Calculat după UNECE Statistical Division Database.

Capitolul II

PROVOCĂRI ȘI FACTORI AI INTEGRĂRII ROMÂNIEI ÎN ARIA EUROPEANĂ A CERCETĂRII

Dr. Steliana Sandu

1. Reafirmarea de către UE a rolului vital al C&D pentru Dezvoltarea Durabilă

Într-un document publicat recent¹ se subliniază că „Cercetarea și dezvoltarea sunt cheia realizării dezvoltării durabile întrucât ne ajută să înțelegem și să evaluăm modelele nesustenabile, prin elaborarea unor instrumente adecvate de analiză a eficienței diferitelor opțiuni politice, și, să dezvoltăm și demonstrăm eficiența tehnologiilor curate”.

Încă din anii '80 Uniunea Europeană a finanțat activități de cercetare-dezvoltare axate pe studierea problemelor dezvoltării durabile, care au oferit decidenților și stakeholderilor evaluări de impact, instrumente de monitorizare și alte rezultate ale cercetării care să susțină dezvoltarea durabilă. Astfel, numai prin programul PC6, s-au alocat cercetării problemelor de mediu circa 17%, reprezentând 2,12 mld.euro, repartizați pe domenii de cercetare potrivit datelor din Tabelul 1.

Tabel 1

Repartizarea fondurilor din programul PC6 (2002-2006) pentru domeniul Dezvoltarea durabilă, Schimbări Globale și Ecosisteme

Domeniul de cercetare	Suma alocată-mlde euro	Pondere din total %
Sisteme de energie sustenabile	0,9	40,9
Schimbări globale și ecosisteme	0,7	31,8
Sisteme sustenabile de transport	0,6	27,3
Total fonduri	2,2	100

¹ European Commission: “Environment fact sheet: A vital EU R&D programmes for sustainable development”, 2007

În plus, Centrul Comun de Cercetare al Comisiei Europene a oferit organizațiilor din țări terțe, care au participat la proiectele din PC6, suport pentru cercetarea pe acest domeniu, în valoare de 600 milioane euro, completând astfel finanțarea internă a domeniului CD și acționând ca un catalizator al eforturilor naționale de CD.

Strategia reînnoită a Dezvoltării Durabile oferă o nouă bază pentru afirmarea rolului esențial cercetării-dezvoltării în identificarea, în cooperare cu stakeholderii, a obstacolelor care stau în calea dezvoltării noilor tehnologii în sectoare precum: mediul, energia, transportul și comunicațiile. Cercetarea științifică ar trebui, potrivit experților UE, să fie axată pe următoarele domenii prioritare: schimbările climatice și energia curată; sănătatea publică; excluziunea socială, demografia și migrația; managementul resurselor naturale (biodiversitatea); transportul durabil, sărăcia globală și provocările dezvoltării).

Programul Cadru 7 va fi principalul instrument de implementare a acestor priorități, prin alocarea unor fonduri semnificativ mai mari în raport cu cele din PC6. Se va urmări ca cele două abordări „technology push” - prin CD și market pull - prin stimulente și cadru juridic adecvat, să fie complementare.

Environmental Technology Plan, lansat în anul 2004 cu scopul promovării ecotehnologiilor, a identificat 25 de acțiuni de depășire a barierelor care stau în calea introducerii ecotehnologiilor, grupate în trei mari domenii:

Trecerea de la cercetare la piață, prin:

- diseminarea proiectelor de cercetare
- dezvoltarea platformelor tehnologice, în cadrul cărora colaborează cercetători și oameni de afaceri, pe domenii specifice
- multiplicarea rețelelor europene de testare, verificare a performanțelor și standardizare.

Îmbunătățirea condițiilor pieței, prin:

- oferirea de noi produse și servicii
- asumarea în comun a riscului pentru finanțarea investițiilor în noi tehnologii
- revederea sistemului subvențiilor și ajutoarelor de stat
- folosirea sectorului public ca „market driver”
- oferirea de training pentru utilizarea noilor tehnologii

Acțiuni globale în cadrul unor platforme vizând mediul.

Se pune un accent deosebit pe cercetarea industrială, având în vedere rolul industriei în creșterea ofertei de bunuri și servicii precum și a cererii de noi locuri de muncă.

Pentru UE, producția sustenabilă este un principiu fundamental care presupune susținerea cercetării industriale menite să releve impactul de mediu și social al dezvoltării unei game largi de industrii, să promoveze modele

de consum bazate pe economisirea energiei convenționale, să ofere produse și servicii inteligente bazate pe nanotehnologii, materiale inovative, procese de producție care să adauge valoare.

2. Noi dimensiuni ale Ariei Europene a Cercetării

Există în prezent trei **factori** esențiali care imprimă noi dimensiuni AEC și anume:

- globalizarea producției de cunoaștere
- consensul asupra provocărilor globale
- extinderea UE.

2.1. Globalizarea producției de cunoaștere

Dacă în anul 2000, Comunicarea Comisiei Europene privind AEC compara UE doar cu SUA și Japonia, în prezent nu se poate ignora rolul pe care China și India, Sud Estul Asiei sau America Latină îl au în producerea noilor cunoștințe. Dacă în anul 2000 activitatea de CD era internaționalizată, în principal, prin companiile multinaționale, din anul 2000 acest proces s-a diversificat și consolidat.

Principalii determinanți ai internaționalizării CD sunt creșterea capacității de CD în China și India și extinderea canalelor producției de cunoaștere globală în cadrul companiilor multinaționale. China și India sunt acum jucători globali de S&T¹. India și-a triplat în ultimul deceniu cheltuielile de CD, ceea ce a dus la o creștere economică de 8% începând cu anul 2003 iar China este astăzi este unul dintre cei mai mari investitori ai CD din lume. Din 2004, China a lansat pe piața muncii din domeniul CD de trei ori mai mulți absolvenți în inginerie față de SUA iar numărul cercetătorilor full-time este aproape cât cel al tuturor Statelor Membre ale UE la un loc. India este, de asemenea, unul dintre marii furnizori de absolvenți cu studii superioare.

În același timp, investițiile stăine au crescut cu 400% între 1990 și 2004. În anul 2004, majoritatea ISD au intrat în Europa dar, aproape la fel de multe, în Asia². În companiile multinaționale se efectuează jumătate din cheltuielile de CD și sunt mult mai importante, sub aspect calitativ, în procesul de inovare

¹ K. Bound, 'India: The Uneven Innovator', Demos, 2007 și J. Wilsdon and J. Keeley, 'China: The Next Science 68

² OECD, 'Main Science and Technology Indicators', 2005; K. Bound, 'India: The Uneven Innovator', Demos, 2007.

CNUCED, 'Investment Report', 2006. Superpower', Demos, 2007

general¹. Afacerile realizate prin investiții la distanță și ISD au crescut de la 1, 3 mld \$ în 2002 la 24 mld \$ în 2007, manifestându-se puternic tendința de localizare a lor acolo unde raportul cost-eficiență este mai redus.

Ca urmare, o parte tot mai mare a CD va fi localizată în afara Europei, așa încât, după unele previziuni², pe termen mediu, ponderea CD europene va fi doar de circa 10% din producția, globală de cunoaștere.

2.2. Schimbările globale

Din anul 2000, de când a fost publicată Comunicarea privind AEC, s-a înregistrat un anumit consens politic asupra necesității implicării cercetării-dezvoltării în soluționarea unor probleme globale, care, potrivit dovezilor științifice date publicității în acest an din ultimul timp³, afectează nu numai viața oamenilor care trăiesc în prezent dar chiar viitorul planetei.

Raportul Comisiei Interguvernamentale pentru schimbări climatice din martie 2007, analizează opțiunile de reducere a efectelor schimbărilor climatice pentru sectoarele economice principale, furnizează informații legate de strategii de reducere a efectelor pe termen lung, acordând o atenție specială implicațiilor diferitelor strategii pe termen scurt în vederea atingerii țintelor pe termen lung. De asemenea, s-a pus în discuție relația dintre micșorarea efectelor și dezvoltarea durabilă.

Mesajul general adresat politicienilor este unul care reclamă urgentarea, acționarea rapidă, fiind nevoie de schimbări politice decisive și îndrăzneală pentru acceptarea opțiunilor tehnologice. Raportul confirmă că emisiile gazelor cu efect de seră au crescut rapid și această tendință probabil va continua. Astfel emisiile au crescut cu 70% din 1970 și pot crește cu 90% până în 2030 dacă nu se iau măsuri, emisiile necesitând o reducere drastică în următorii 20-30 de ani pentru evitarea unor consecințe dezastruoase.

Rolul CD și al tehnologiilor în reducerea schimbărilor climatice este menționat în legătură cu diverse sectoare, inclusiv construcții, deșeuri și agricultură. Raportul precizează că deși investițiile inițiale în domeniul tehnologic necesită costuri semnificative, acestea vor scădea în timp prin câștigarea eficienței.

În ceea ce privește potențialul economic și costurile necesare pentru reducerea gazelor cu efect de seră, acestea pot fi compensate prin veniturile obținute din taxele de carbon, care pot fi utilizate pentru promovarea

¹ UNCTAD, 'World Investment Report', 2006.

² EU Institute for Security Studies (2006) 'The New Global Puzzle. What World for the EU in 2025'

³ IPCC, 'Climate Change 2007: The Physical Science Basis', WMO/UNEP, 2007.

tehnologiilor curate. Raportul Stern din 2006 a arătat că există schimbări dramatice pentru calitatea vieții și a creșterii economice¹ iar noi, europenii experimentăm zilnic veridicitatea acestor avertismente.

Un consens global există și în privința scopurilor Mileniului Dezvoltării, referitoare la eradicarea sărăciei extreme². Indicele capacității de inovare este sub 15% în Africa Sub-Sahariană, față de peste 50% în economiile emergente și 90 % în țările vest europene.

Cercetarea europeană este chemată să își aducă aportul în evaluarea corectă și soluționarea multiplelor probleme globale care afectează și dezvoltarea durabilă a Europei.

2.3. Extinderea UE

Creșterea numărului țărilor care compun acum UE, conduce la o creștere atât a capacității de cercetare cât și a cererii pentru rezultatele CD. Intrarea României și Bulgariei a determinat creșterea populației UE la circa 490 de milioane, plasându-se pe locul trei, după China și India. UE este una dintre cele mai mari piețe după puterea de cumpărare și după cererea de produse sciento-intensive.

Deși în Europa nu se poate vorbi încă despre o piață unică a științei și tehnologiei iar în formarea ei se manifestă încă unele bariere ca diferențele din legislația națională, standardele tehnice diferite etc., studiile existente au demonstrat că cererea pentru produse sciento-intensive este principalul determinant al localizării CD și deciziilor de investiții.

Odată cu admiterea începând cu anul 2000 în UE a celor 12 state, capacitatea de CD a UE a crescut, dar odată cu ea și decalajele din acest domeniu, mai ales sub aspectul intensității CD, diferențele din cultura științifică și modelele de specializare.

După cum se poate constata din Tabelul 2, în anul 2005 decalajele dintre țările europene în privința intensității investițiilor în CD (ponderea cheltuielilor de CD în PIB) erau de 1 la 9,4 (0,41 % în România și 3,86% Suedia). Discrepanțele dintre regiunile Europei în privința intensității CD sunt acum și mai evidente, de la 0,01 % în Severozapaden (Bulgaria) la 7, 11 % în Braunschweig (Germania).

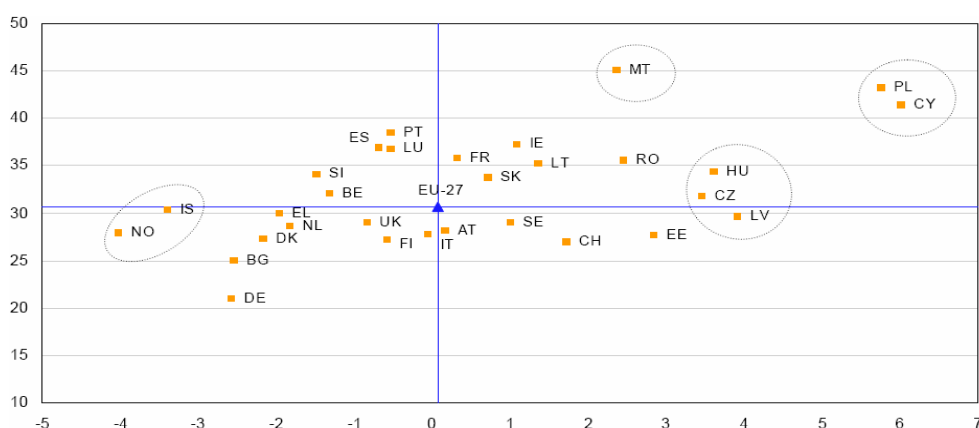
¹ 'Stern Review: The Economics of Climate Change', 2006.

² J. Sachs, 'UN Millennium Project', 2005; EU Institute for Security Studies, 'The New Global Puzzle. What World for the EU in 2025', 2006; EU Institute for Security Studies, 'The New Global Puzzle. What World for the EU in 2025', 2006

Ponderea personalului cu înaltă calificare în totalul forței de muncă variază de la 20% în Danemarca, Suedia și Finlanda la mai puțin de 10% în Letonia, Austria, Malta, Republica Cehă, Italia, Slovacia și Portugalia, iar dinamica tinerilor care ar pute fi implicați în activitatea de CD este la fel de diferită.

Variații similare se constată și în privința numărului de publicații științifice și a familiilor de brevete triadice

% HRST de 25-34 ani

Ritm mediu anual al HRSTC în perioada 2001-2006

Sursa: Eurostat, Statistics in focus 103/2007.

*Figura 1 - Ritmul anual de creștere în perioada 2001-2006
a resurselor umane cu înaltă calificare utilizate în Știință și Tehnologie
(HRSTC) în vârstă de 25-34 ani și ponderea of HRSTC
în vârstă de 25-34 de ani în total, în țările UE*

Multe din problemele privind cooperarea internațională în domeniul CD, menționate încă din anul 2001 în Comunicarea Comisiei Europene: 'The International Dimension of the European Research Area'¹, mai sunt valabile și astăzi. Urgența noilor locații de cercetare și a unor cercetări care să conducă la creșterea competitivității și calității vieții etc. impun cooperare internațională în

¹ 83 COM(2001)346, 'The International Dimension of the European Research Area'.

domeniul științei și tehnologiei precum și coerență și vizibilitate, inclusiv în privința leadershipului, pentru a face ca cercetarea științifică europeană să fie mai eficientă și mai atractivă pentru cercetătorii din afara Europei.

Tabel 2

Cheltuieli de Cercetare-Dezvoltare

	% Cheltuielilor CD în PIB			Ritmul mediu anual de creștere 2001-2005	% chelt. CD finanțate de sectorul afacerilor 2004
	2001	2004	2005		
EU 27	1,88	1,84	1,84	1,5	54,9
EU25	1,88	1,85	1,85	1,5	54,9
EU15	1,94	1,91	1,91	1,4	55,2
Belgia	2,08	1,85e	1,82e	-1,7	60,3 (2003)
Bulgaria	0,47	0,51	0,50	6,8	28,2
Rep.Cehă	1,20	1,26	1,42	8,3	52,8
Danemarca	2,39	2,48e	2,44e	2,1	59,9 (2003)
Germania	2,46	2,50	2,51e	1,0	66,8
Estonia	0,71	0,88	0,94e	16,5	36,5
Irlanda	1,10 ^e	1,21	1,25 ^e	8,5	57,2e
Grecia	0,64	0,61e	0,61e	3,2	28,2 (2003)
Spania	0,91	1,06	1,12e	8,4	48,0
Franța	2,20	2,14	2,13e	0,6	51,7
Letonia	0,41	0,42	0,57	17,6	46,3
Lituania	0,67	0,76	0,76	11,4	19,9
Ungaria	0,92	0,88	0,94	5,0	37,1
Olanda	1,80	1,78e	...	0,4	51,1(2003)
Austria	2,04 ^e	2,23	2,36e	5,4	47,2
Polonia	0,62	0,56	0,57	1,1	26,9
Portugalia	0,80	0,77e	0,81e	0,4	31,7(2003)
Romania	0,39	0,39	0,41	...	44,0
Slovenia	1,55	1,45	1,22e	...	58,5
Slovacia	0,63	0,51	0,51	-0,6	38,3
Finlanda	3,30	3,46	3,48	3,8	69,3
Suedia	4,25	...	3,86	0,2	65,0(2003)
Regatul Unit	1,83	1,73	...	0,7	44,2
China	0,95	1,23	1,34	19,7	65,7
Japonia	3,13	3,18	...	2,0	74,8
SUA	2,76	2,68e	...	1,7	63,7 ^e

E= estimări; ritmul mediu anual este pentru 2001/2005 cu excepția Italiei, Olandei, UK, Islanda, Japonia și SUA, pentru care ritmul este pentru 2001-2004

Sursa: EUROSTAT, News Release, 6/2007.

Atât viziunea pentru 2020, prezentată în «ERA Green Paper, 2007» precum și Programul Cadru 7 oferă o perspectivă mai bună pentru cooperare internațională, mai ales cu țările neasociate și candidate, cu economiile emergente și în curs de dezvoltare, deși, încă nu există, la nivel European, un sistem de identificare a priorităților orizontale pentru cooperarea internațională în domeniul științei și tehnologiei, pe toate domeniile de interes din FP7.

Provocările și aspirațiile comune ale CD din țările membre ale UE, printre care: creșterea nevoii de excelență în activitatea de CD; răspuns la problemele internaționale; creșterea competitivității prin inovare, au impulsivat și elaborarea unor strategii și relații de cooperare internațională, susținute și prin mecanismele CREST, care invită statele membre să schimbe între ele bunele practice și să aibă o viziune asemănătoare asupra problemelor majore ale CD¹. Aceasta oferă o bază pentru acțiuni comune la nivel european care să reducă fragmentarea actuală a sistemului CD european².

3. Schimbarea rolului actorilor implicați în activitatea de CD

La cercetarea europeană participă trei tipuri de actori instituționali: întreprinderile, universitățile și organizațiile publice de cercetare. Ele se completează reciproc, aducându-si împreună o contribuție importantă la consolidarea AEC.

Instituțiile publice de cercetare sunt entități a căror activitate predominantă este de a oferi servicii de cercetare și dezvoltare, tehnologie și inovare, întreprinderilor, guvernului și altor clienți. Această definiție face o distincție între organizațiile publice de CD și universități, care au în centrul activității lor educația, și de întreprinderi, care, au ca scop primar producerea de bunuri și servicii în scop comercial.

Universitățile sunt actori cheie atât în Aria europeană a învățământului Superior și în Aria europeană a cercetării. Importanța lor în edificarea AEC este ilustrată prin ponderea lor în totalul cheltuielilor de CD, care în Europa este de circa 22%³. Universitățile active în domeniul CD sunt principalii

¹ *The Scientific and Technical Research Committee (CREST) advises the Research Council and the European Commission on issues of European RTD policy*

² 88 COM(2006) 278 final, 'Europe in the World – Some Practical Proposals for Greater Coherence, Effectiveness and Visibility'.

³ COM(2003)58, 'The role of universities in the Europe of knowledge' și raportul Forumului asupra "University-based research; 'European Universities: Enhancing Europe's research base', 2005. Raportul "Measures to improve Higher Education/Research Relations in order to strengthen the strategic basis of the ERA" al grupului de experți 'STRATA-ETAN privind foresightul pentru dezvoltarea învățământului superior în relație cu cercetarea.

producători de cunoaștere în Europa, activând nu numai drept creatori de cunoaștere ci și ca ofertanți de forță de muncă înalt calificată pentru activitatea de cercetare. Universitățile europene dețin 36,6 % din totalul cercetătorilor (2004) și contribuie prin consultanță, acces la know-how specializat, facilități și alte forme de transfer de cunoaștere la creșterea avantajului economic competitiv.

Insuficiența unor stimulente pentru o reală colaborare la nivel național, face ca universitățile să fie singure în competițiile la nivel european sau internațional. Fiind mai mult în competiție la nivel național, ele tind spre poziția de «campioni naționali» și se gândesc mai puțin la rolul lor în contruirea AEC. Cu toate acestea, se manifestă o tendință de cooperare a universităților pentru efectuarea unor proiecte de cercetare transnațională. Acest fenomen este evident și din datele privind implicarea în FP7, prin care se finanțează cercetarea în colaborare, în care 33% dintre participanți (contracte semnate în 2005) au fost instituții de învățământ superior¹.

Ca parte a AEC, universitățile angajate în activitatea de cercetare trebuie să-și aducă un aport mai substanțial și să ofere un răspuns mai prompt și mai competent problemelor apărute datorită globalizării economiei cunoașterii și să sprijine administrația publică în adoptarea unei documente strategice fundamentate științific. Aceasta presupune o diversificare a portofoliului temelor de cercetare și includerea unor teme care să ofere soluții celor mai urgente probleme ale dezvoltării din fiecare țară². Situația actuală a cercetării universitare din țările UE arată ca activitatea lor este bună dar nu în toate cazurile excelentă³.

O mai mare autonomie în atragerea și utilizarea fondurilor adiționale în cadrul universităților este o modalitate experimentată de țări ca Regatul Unit, Irlanda, Finlanda, Suedia, Olanda, Denmark și Austria, în scopul creșterii calității activității lor, inclusiv a celei din cercetare. O mai mare autonomie financiară necesită creșterea transparenței în utilizarea fondurilor, o mai bună cunoaștere a rezultatelor cercetării de către posibili sponsori, demonstrarea eficienței utilizării fondurilor atrase din surse externe, dezvoltarea modalităților și instrumentelor de evaluare a performanței activității sub toate aspectele.

¹ COM (2006) 685, 'Annual Report on research and technological development activities of the European Union in 2005'.

² COM(2006) 208 final, 'Delivering on the modernisation agenda for universities: education, research and innovation'.

³ În clasamentul Shanghai al Universităților din lume 2006, doar 34 din top 100 sunt în Europa, comparative cu 207 din top 500.

Bugetele publice alocate universităților trebuie să țină, de asemenea, cont de criteriul performanței și mai puțin de criterii cantitative nesemnificative¹. Este unanim recunoscut că responsabilitatea și calitatea cercetării universitare depind semnificativ de mecanismele de finanțare, care pot stimula universitățile să ofere un output performant și să se angajeze mai ferm în competiția pentru fonduri publice. Experiența demonstrează că multe universități primesc încă fonduri publice în funcție de indicatori tradiționali de input sau de parametrii care nu au nici-o legătură cu cercetarea (numărul de studenți, numărul de cercetători, cereri de fonduri pentru cercetare, numărul de diplome de absolvire acordate) în loc să fie finanțate în funcție de outputul lor economic și social².

Misunea esențială a cercetării efectuate în mediul academic este de a produce noi cunoștințe care să răspundă nevoilor societății (inclusiv pentru mediul de afaceri) și să le disemineze tuturor celor interesați de utilizarea lor. Prin aceasta universitățile își pot face mai bine cunoscută activitatea lor de cercetare și pot primi suport din partea guvernanților și din partea societății în general³. Universitățile trebuie să inițieze strategii pentru a avea un dialog mai intens cu cetățenii și să faciliteze accesul IMM-urilor și entităților necomerciale la rezultatele cercetării lor. Această modalitate de se adresa nevoilor concrete implică cercetare interdisciplinară și atragerea utilizatorilor în proiectele de cercetare.

Dezvoltarea unor parteneriate puternice între universități și societate, inclusiv cu autoritățile teritoriale, mediul de afaceri și IMM, are un impact direct asupra îmbunătățirii performanței economice. Asemenea parteneriate, care includ brevetare, licențiere, cercetare în colaborare cu industria sau crearea de spin-off-uri inovative, oferă, de asemenea, oportunități pentru universități de a obține fonduri adiționale și de a intensifica mobilitatea studenților și cadrelor didactice. Fără asemenea interacțiuni care să țină seama de cerințele pieței cercetării, impactul cercetării finanțate din fonduri publice va fi limitat⁴.

Toate aceste direcții de care este preocupată UE în contextul AEC, sunt de mare interes pentru România, în vederea extinderii activității de cercetare universitară și creșterii performanței ei.

¹ Datele atestă că universitățile UE din top 5 cheltuie doar jumătate din bugetul universităților SUA din top 5. *Universities*.

² EUA, 2005: 'Trends IV: European Universities implementing Bologna'.

³ Taylor, 2006, 'Managing the Unmanageable: The Management of Research in Research-intensive Universities', *Higher Education Management and Policy*, 18, pp 9-34, OECD.

⁴ 'European Universities: Enhancing Europe's Research Base', 2005, report by the Forum on University-based Research, p. 75.

4. Priorități și specializare în CD în AEC și în România

Comisia Europeană a inițiat un proces de identificare a domeniilor de cercetare prioritare care să fie finanțate prin Programul Cadru 7, luând în considerare atât nevoia de suport la nivel european cât și marimea impactului pe care respectiva cercetare îl poate avea asupra științei și tehnologiei, economiei și societății.

Domeniile de cercetare identificate pentru finanțare acoperă un spectru larg de activități, care vor fi susținute pe termen mediu și care permit suficientă flexibilitate pentru a lua în considerare dezvoltările ulterioare din știință, economie și societate, precum și evoluțiile previzibile sub aspect politic.

Au fost utilizate trei criterii principale pentru selectarea domeniilor de cercetare în cadrul FP7, și anume:

4.1. Contribuția la îndeplinirea obiectivelor UE

Finanțarea unor domenii de cercetare ca: sănătatea, protecția consumatorilor, energia, mediul, agricultura, biotehnologiile, tehnologia informațiilor și comunicațiilor, transporturile, educația și ocuparea, securitatea socială, coeziune socială, justiție, selectate ca domenii prioritare, are ca scop creșterea contribuției CD la transformarea Europei într-o economie bazată pe cunoaștere, dinamică și competitivă, capabilă de creștere economică durabilă. Temele de cercetare care se vor finanța în cadrul acestor priorități trebuie să fie de importanță actuală sau să devină importante pe termen mediu sau lung.

4.2. Potențialul de cercetare european

Domeniile tematice trebuie să demonstreze că au potențial pentru cercetarea de excelență și pentru dezvoltarea tehnologică precum și pentru diseminare și transformarea rezultatelor în beneficii economice și sociale.

4.3. Valoarea adăugată la nivel European

Fondurile publice adiționale trebuie justificate prin externalitățile și beneficiile care pot proveni din efectuarea cercetării și prin nevoia de a atrage investiții publice și private tot mai mari.

Finanțarea la nivel european trebuie să fie justificată de susținerea centrelor europene de excelență, de necesitatea reducerii fragmentării și duplicării, de stimularea colaborării și interoperabilității, de necesitatea suplimentării finanțării unor acțiuni interguvernamentale, naționale și private, de creșterea vizibilității cercetării europene în lume.

Programul FP7 este acum în curs de desfășurare, cu un buget mult mai mare decât FP6, cu o durată de la 5 la 7 ani, cu o creștere substanțială a alocărilor pentru cercetarea fundamentală (de circa 1 miliard euro anual), cu o nouă structură (Cooperare, Idei, Oameni, Capacități), cu scheme de finanțare flexibile și proceduri mai simple etc.

Tabel 3

**Finanțarea pe direcții principale în
Programul Cadru 7 2007-2013**

Programme FP7	Suma alocată mld euro	Pondere în total %
1. Cooperare (în scopul creșterii competitivității industriale)	32 365	64
2. Idei (cercetare la inițiativa comunității științifice)	7510	15
3. Oameni (sprijin pentru cercetători)	4750	9
4. Capacități (dezvoltarea infrastructurii de cercetare, a capacității de Cd a IMM și a clusterelor regionale)	4097	8

Sursa: MCT.

În cadrul programului Cooperare s-au selectat 10 priorități tematice care corespund domeniilor majore privind dezvoltarea procesului de cunoaștere și tehnologiilor:

Tabel 4

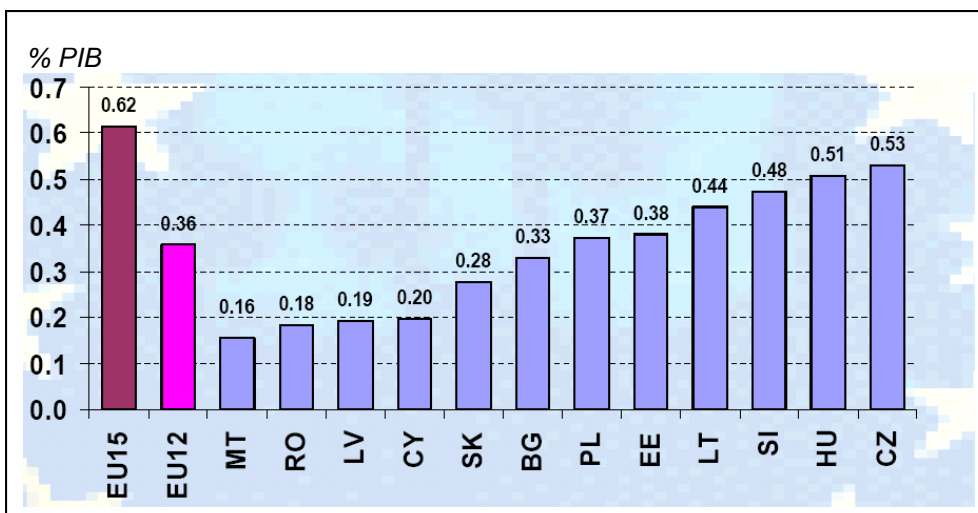
**Priorități tematice în cadrul programului
Cooperare al FP7**

Priorități tematice	Buget – mld euro	Pondere în total %
Sănătate	6.100	16
Alimentație, agricultură și biotehnologii	1.935	6
Tehnologii informaționale și de comunicare	9050	28
Nanoștiințe, nanotehnologii, materiale și noi produse și tehnologii	3475	11
Energie	2350	7
Mediu (inclusiv schimbări climatice)	1890	6
Transport (inclusiv aeronautic)	4160	13
Științe socio-economice și umaniste	623	2
Spațiu	1430	4
Securitate	1400	4

Sursa: ANCS

În România, resursele bugetare destul de limitate (vezi graficul nr.2), cel puțin până în 2005, în comparație cu alte țări, au fost, disipate pe o multitudine de domenii de cercetare. Proiectele de valori mici, menite să asigure subzistența unităților de CDI, au acoperit o gamă foarte largă de teme, ceea ce a condus la scăderea capacității de cercetare în domenii viabile și de interes, la

imposibilitatea atingerii masei critice în anumite domenii noi sau la susținerea direcțiilor interdisciplinare de cercetare.

Sursa: International Seminar on Strengthening Public Investment and Risks from Public-Private Partnerships, Budapesta, Martie 7-8, 2007

Figura 1 - Cheltuieli publice pentru CD (media în perioada 2001-2005)

Majoritatea cheltuielilor bugetare s-au alocat prin intermediul PNCD1, în cadrul celor 15 programe de cercetare. Numai în anul 2005 s-au contractat pentru finanțare 3043 proiecte. Dintre programele finanțate prin PNCD1, circa o treime s-a alocat la trei programe: RELANSIN (12,3%), CERES (11,4%) și AGRAL (9,8%) au avut cele mai mari ponderi în totalul fondurilor.

Introducerea în 2005 a competiției CEEX (**Cercetare de excelență**), ca urmare a creșterii bugetului alocat pentru cercetare-dezvoltare, a condus la o concentrare mai mare a resurselor, proiectele fiind acoperitoare pentru cercetare și, chiar dacă tematica nu a putut fi focalizată strategic, resursele s-au concentrat prin formarea unor consorții de unități CDI.

Potrivit obiectivelor CEEX, de stimulare a performanței și de pregătire a comunității științifice pentru integrarea în AEC, repartitia fondurilor pe domenii de cercetare respectă, într-o oarecare măsură, prioritățile din PC7, după cum rezultă din figura de mai jos.

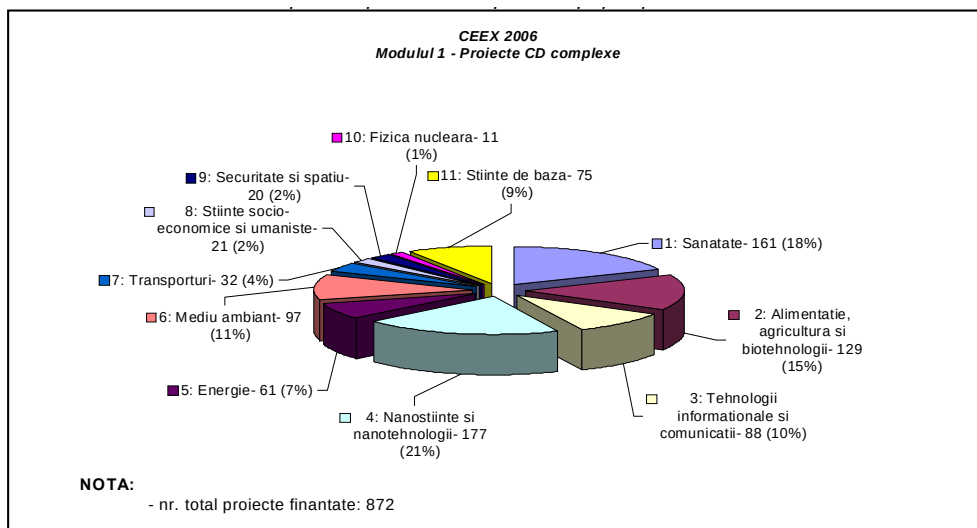

Figura 2 - Repartizarea pe arii tematice a proiectelor propuse pentru finanțare

Analiza performanțelor sistemului CDI ne conduce la concluzia că, din punct de vedere al rezultatelor vizibile, comparabile la nivel internațional, România se situează cu mult sub media europeană. Deși în rapoartele de analiză ale programelor sau entităților de CDI sunt consemnate un număr impresionant de publicații, de tehnologii, prototipuri și produse noi, din cauza caracterului limitat al ariei de circulație și al prestigiului științific al revistelor, dar și a relevanței din punct de vedere al impactului economic și social al tehnologiilor, prototipurilor și produselor noi, cea mai mare parte a rezultatelor cercetării științifice rămân nevalorificate.

Cu toate acestea, există o serie de puncte tari în cercetarea științifică din România, ca de pildă:

- Existența câtorva actori performanți (dintre universități, institute, colective de cercetare) care pot constitui „poli de excelență” pe baza capitalului uman și a dotărilor performante;
- Existența unui sistem de finanțare competițional (incluzând și cercetare multidisciplinară și/sau în consorții);
- Politicile promovate de Agenția Națională pentru Cercetare Științifică (ANCS) urmăresc **creșterea rolului cercetării în dezvoltarea și transferul în economie al tehnologiilor avansate**, în vederea sporirii competitivității economice.

Pentru a facilita procesul de creare în economie a unui climat inovativ favorabil pentru dezvoltarea activităților CDI și absorbția noilor tehnologii, ANCS susține următoarele obiective:

- dezvoltarea activităților CDI realizate prin cooperare între instituțiile cu profil de cercetare-dezvoltare, universități și întreprinderi, în special în domenii specifice tehnologiilor avansate;
- stimularea activităților CDI la nivelul întreprinderilor, inclusiv prin sprijinirea înființării și dezvoltării firmelor inovative;
- creșterea capacității de difuzare și absorbție în economie a cunoștințelor științifice și tehnice, inclusiv a rezultatelor de cercetare și a noilor tehnologii;
- susținerea dezvoltării activităților și infrastructurii CDI la nivel regional.

Cea mai mare provocare pentru politica CDI din România este stimularea investiției în cercetare-dezvoltare la nivelul întreprinderilor.

Tabel 5

Repartizarea cheltuielilor guvernamentale pe unele obiective socio-economice în unele țări europene¹

Obiective socio-economice	BE	CZ	DK	DE	EE	IE	SK	ES	FR	IT	RO	FI	UK	HU	NL	EU 27
Explorarea și exploatarea pământului	0,6	2,4	0,8	1,8	0,3	2,6	0,0	1,4	0,9	2,0	2,2	1,2	2,3	2,3	0,7	1,7
Infrastructură și planificarea utilizării pământului	0,7	4,4	0,7	0,7	1,8	8,1	2,3	2,9	0,8	0,9	2,9	2,0	1,1	2,0	4,3	1,8
Controlul și protecția mediului	2,5	3,2	1,7	3,4	5,4	0,9	0,8	3,0	2,8	2,5	4,8	1,6	1,8	10,3	1,4	2,7
Protecția și îmbunătățirea sănătății	1,7	7,4	1,9	4,3	4,3	5,9	2,6	8,7	6,0	10,0	5,4	6,2	14,7	14,6	4,0	7,3
Producție, distribuție și utilizarea energiei	2,0	2,6	5,3	2,8	2,2	0,0	0,4	1,6	4,6	4,1	2,9	4,6	0,4	11,5	1,9	2,8
Producția și tehnologia agricolă	1,3	5,3	5,8	1,8	13,5	9,9	9,5	5,2	1,5	3,8	9,0	5,8	3,3	15,0	5,6	3,4
Producția și																

¹ Întrucât nu au fost incluse în table toate obiectivele socio-economice, totalul nu este 100%.

Obiective socio-economice	BE	CZ	DK	DE	EE	IE	SK	ES	FR	IT	RO	FI	UK	HU	NL	EU 27
tehnologia industrială	30,9	5,8	5,3	12,6	5,8	15,6	4,5	25,2	7,4	10,2	25,0	26,9	1,7	21,5	10,8	10,9
Structuri și relații sociale	4,7	3,0	1,7	3,9	6,4	2,7	0,8	2,1	0,7	5,0	11,3	5,5	3,5	8,9	2,1	3,1
Explorarea și exploatarea spațiului	8,8	0,8	41,5	4,9	0,0	1,7	...	3,2	8,8	9,5	1,4	1,7	2,0	2,3	2,4	5,0
Cercetare finanțată din fonduri universitare	18,5	25,6	26,9	40,6	49,2	59,4	23,0	18,1	27,1	44,2	-	25,4	21,7	6,4	48,9	32,0
Cercetare neorientată	25,2	27,0	1,1	16,3	4,0	1,0	3,3	8,6	9,1	6,3	13,2	16,2	16,0	4,8	10,5	14,5
Apărare	0,4	2,8	0,6	5,8	1,0	0,0	5,0	16,1	28,0	1,4	3,9	2,8	31,0	0,1	1,5	13,6
Alte cercetări civile	3,2	3,2	1,1	0,7	4,0	0,0	3,3	2,8	2,2	0,0	18,9	-	0,5	0,3	6,0	1,4

Sursa: Pe baza datelor din Key figures 2007.

Tabelul 5 poate oferi o imagine asupra priorităților din activitatea de CD din România în corelație cu nevoile socio-economice. Se pot constata diferențele sensibile care există între România și țările UE în privința repartii cheltuielilor guvernamentale pe obiective socio-economice.

România (25%), alături de Spania (25,2 %), Ungaria (21,5%), Belgia (30,9%) și Finlanda (26,9%), cheltuie o parte importantă din bugetul public destinat CD, domeniului producție și tehnologie industrială, media UE27 pentru acest domeniu, fiind de 10,9%.

Atât teoria cât și practica economică justică finanțarea din fonduri publice a unui domeniu de cercetare care ar trebui să fie finanțat preponderent din fonduri private. Necesitatea corectării eșecurilor pieței care afectează CD, distincția între beneficiile private obținute din activitățile de CD (mai reduse și imposibil de însușit în totalitatea lor) și cele sociale, datorită caracterului de bun public al rezultatelor CD, apariția efectelor de multiplicare ca și nivelul suboptimal, din punct de vedere social, al investițiilor private din CD¹ sunt argumente puternice pentru susținerea subvențiilor din partea sectorului public care să suplimenteze resursele private destinate CD.

Desigur că există o serie de dificultăți de evaluare a impactului finanțării publice asupra investițiilor private, sub toate aspectele menționate anterior,

¹ Klette, J., Moen, J. y Griliches, Z. (2000): "Do subsidies to commercial R&D reduce market failures?. Microeconomic evaluation studies, Research Policy, 29, pp. 471-495.

legate, în primul rând de absența informațiilor necesare, a metodelor cantitative și calitative și a modelelor adecvate pentru o asemenea evaluare.

Problema măsurii în care suportul public este complementar sau substituie CD privată este fundamentală pentru elaborarea unor politici consistente în domeniul CDI. Din punct de vedere teoretic, există argumente pentru susținerea ambelor ipoteze. Suportul public poate constitui un stimulent pentru firme în scopul alocării inițiale sau creșterii investițiilor în CD, întrucât subvențiile publice reduc costurile marginale și cresc profitabilitatea proiectelor de CD. Pe de altă parte, suportul public reduce efortul financiar privat pentru CD, astfel că firma poate substitui propria finanțare a unor proiecte cu cea provenită din fonduri publice.

Absența unor răspunsuri clare ca și rezultatele contradictorii ale unor studii empirice, sau opinii ale unor experți¹, se datorează lipsei unui cadru conceptual bine definit.

Literatura de specialitate menționează mai multe tipuri de efecte care se pot obține datorită finanțării publice a CD. Capron și Van Pottelsberghe² propun o distincție între 4 tipuri de efecte evaluate ex-post, la diferite nivele de agregare, și anume:

- **Efectul de stimulare** sau de impact asupra eforturilor de CD ale firmei;
- **Efectul de productivitate**, sau schimbarea modului de acțiune al firmei;
- **Efectul de spill-over**, sau schimbări în rezultatele obținute la nivelul industriei;
- **Efectul global**, care reprezintă impactul asupra economiei în întregul ei.

Scopul unei subvenții este ca proiectele adiționale susținute de către investitorul privat să fie mai numeroase decât în cazul în care nu ar fi fost acordată subvenția, adică guvernul să nu inhibe ci să stimuleze investiția privată în CD. Dacă fondurile publice sunt direcționate către proiecte pe care firma le-ar fi executat oricum, are loc o alocare defectuasă a resurselor publice de CD. Doar o relație de **complementaritate** între finanțarea publică și cea privată ar legitima intervenția publică.

¹ David, P., Hall, B. y Toole, A. (2000): "Is public R&D a complement or substitute for private R&D? A review of the econometric evidence, *Research Policy*, 29, pp. 497-529.

² Capron, H. y Van Pottelsbergue (1997): "Public support to business R&D: a survey and some new quantitative evidence" în OCDE: *Policy evaluation in innovation and technology. Towards best practices*, París

O dificultate majoră în asigurarea aditionalității apare datorită informațiilor asimetrice între firma care primește subvenția și guvern, care nu poate ști ex-ante ce fel de efecte va avea subvenția acordată. Totodată, trebuie avut în vedere faptul că nivelul finanțării private a CD este rezultatul unui proces intern de luare a deciziilor, care depinde de o multitudine de circumstanțe interne și externe. Acest proces este influențat doar indirect de acordarea subvențiilor, prin mărimea profitului marginal adus de alocarea unor fonduri adiționale.

Deși evidența empirică privind efectele de substituție sau complementaritate a finanțării publice a CD este limitată, din studiile care există¹ rezultă o distribuție aproximativ egală între complementaritate și substituție, cu diferențe semnificative între Europa și America.

Tabel 6

Rezultatele econometrice privind efectele finanțării publice asupra finanțării private

Rezultatele studiilor	Substituibilitate	Complementaritate	Rezultate mixte
SUA	6	2	3
Europa	1	5	1
Total	7	7	4

Sursa: TIP: *Input additionality effects of R&D subsidies in Austria, 2004*, p.11.

Datele trebuie privite cu precauție întrucât studiile utilizează diferite metode și seturi de date pentru diferite orizonturi de timp.

Dacă ne referim la dimensiunea efectului adițional, (adică la câte unități de cheltuieli adiționale de CD aduce o unitate de subvenție) acesta variază de la -6,5, (adică de la o reducere a cheltuielilor de CD) la +8, dar majoritatea studiilor menționează un efect adițional de + 0,1 până la sau + 2,5.

Concluzii

Dincolo de dificultatea evaluării tipurilor de efecte menționate mai sus în cazul finanțării publice consistente a domeniului producției și tehnologiei

¹ David, P., Hall, B. y Toole, A. (2000): "Is public R&D a complement or substitute for private R&D? A review of the econometric evidence, *Research Policy*, 29, pp. 497-529; European Commission (2003), *Raising EU R&D Intensity. Improving the Effectiveness of Public Support Mechanisms for Private Sector Research and Development: Direct Measures*. Brussels; Guellec, D. and B. van Pottelsberghe de la Potterie, (2003): *The Impact of Public R&D Expenditure on Business R&D, Economics of Innovation and New Technology* 13 (3), pp. 225-243 etc.

industriale, se poate constata că nu există o relație directă între suportul public pentru cercetarea industrială și efectele, de tipurile menționate mai sus, asupra acestui domeniu. În opinia noastră, ponderea mare a alocațiilor publice pentru acest tip de cercetare se datorează, mai degrabă, menținerii unui număr nejustificat de mare de institute publice de CD care efectuează cercetare industrială, care obțin cu ușurință fonduri publice, după criterii care nu au nimic comun nici cu efectele socio-economice, nici cu performanța lor științifică, cum sunt de pildă fondurile publice repartizate INCD -urilor prin programul nucleu, și nu numai.

Chiar dacă existența eșecurilor pieței este acceptată ca justificare a suportului public acordat CD, inclusiv pentru sectorul privat, este necesar să se demonstreze că programele de CD publice, alte tipuri de subvenții directe sau indirecte, sunt eficiente, că este respectat principiul aditivității, adică, subvențiile publice sunt transformate în creșteri ale resurselor proprii ale firmelor alocate CD și că ele nu se substituie cheltuielilor private, care oricum ar fi trebuit să fie efectuate. Or, în România nu se probează principiul aditivității întrucât aportul sectorului privat la susținerea CD s-a diminuat în ultimii ani.

În al doilea rând, suportul public acordat sectorului afacerilor trebuie să răspundă criteriului eficienței economice și sociale, adică, cercetarea finanțată din surse publice trebuie să aibă rezultate cu impact favorabil tehnologic, economic, social și de mediu.

Capitolul III

E-ROMÂNIA, APARTENENȚĂ ȘI INTEGRARE ÎN SPAȚIUL EUROPEAN AL CERCETĂRII

Dr. Andreea-Clara Munteanu

1. e-Europe și Spațiul European al Cercetării. Concept, obiective, instituții, realizări

Emergența societății informaționale a adus în atenția decidenților politici dar și a cercetătorilor problemele ridicate de necesitatea corelării expansiunii utilizării tehnologiilor informatice și de comunicații (TIC) cu exigențele de durabilitate ale dezvoltării economice. În acest context, în decembrie 1999 a fost lansată inițiativa „e-Europe. An Information Society for All”, ale cărei scopuri definite au fost:

- crearea și dezvoltarea legăturilor digitale între cetățeni, mediul de afaceri, administrație, educație;
- creșterea gradului de alfabetizare digitală a Europei, susținută printr-un antreprenoriat cultivat, dispus să finanțeze dezvoltarea noilor idei;
- asigurarea unui proces de digitalizare inclusivă, construit pe încredere și coeziune socială.

Planul de acțiune e-Europe 2002, stabilit în contextul obiectivelor strategiei de la Lisabona a vizat trei direcții pe baza cărora să poată fi atinse scopurile fixate în anul 1999¹:

1. Internet mai ieftin, mai rapid și mai sigur
 - a) Acces la Internet mai rapid și mai ieftin
 - b) Internet mai rapid pentru cercetători și studenți
 - c) Rețele securizate și carduri inteligente
2. Investiții în oameni și competențe
 - a) tineretul european în era digitală

¹ *e-Europe 2002. An Information Society For All. Action Plan prepared by the Council and the European Commission for the Feira European Council 19-20 June 2000, p. 2.*

- b) munca în economia bazată pe cunoaștere
- c) participare non-exclusivă la economia bazată pe cunoaștere

3. Stimularea utilizării Internetului

- a) accelerarea e-commerce
- b) guvernare online: acces electronic la serviciile publice
- c) sănătate online
- d) rețele globale cu „conținut digital european”
- e) sisteme inteligente de transport

Important de subliniat este că paralel cu lansarea în anul 2000 a planului de acțiune la nivelul UE s-a lansat și conceptul de Spațiu European al Cercetării, în cadrul căruia s-a vizat:

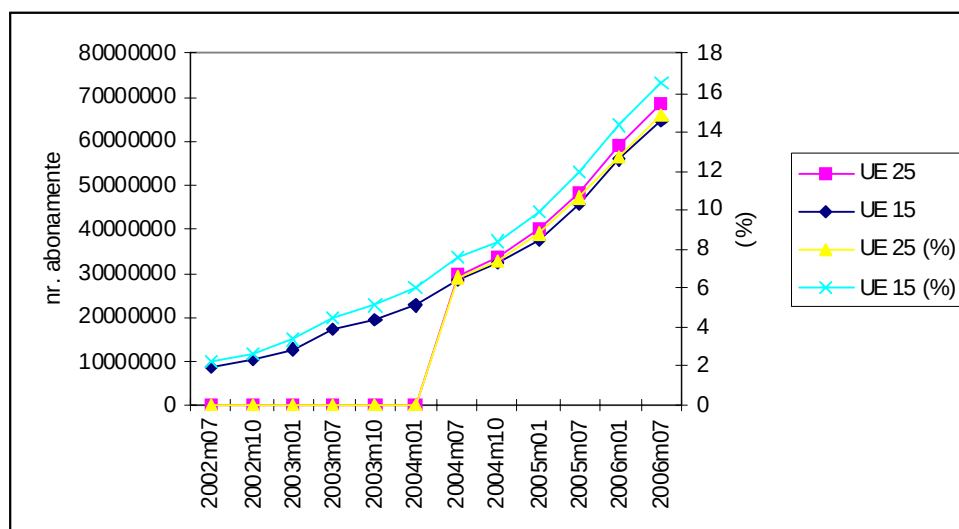
- creșterea mobilității cercetătorilor și a intensificarea interacțiunilor dintre aceștia, în cadrul unor rețele de excelență bazate pe o infrastructură de ultimă generație;
- rezultatele cercetărilor să poată fi valorificate mai bine în scopuri sociale, politice și de afaceri prin educație și parteneriat;
- optimizarea și deschiderea programelor de cercetare regionale, naționale și europene în scopul mai bunei susțineri și promovări a cercetării în Europa și direcționarea acestor programe cu prioritate către provocările majore ale noului mileniu;
- dezvoltarea de legături puternice cu parteneri din întreaga lume, astfel încât Europa să poată beneficia de progresele mondiale și să poată contribui mai eficient la dezvoltare și la rezolvarea problemelor globale.

Importanța și rolul rețelelor de cercetare la crearea premiselor economiei durabile bazate pe cunoaștere a fost recunoscută și asumată în cadrul UE și prin liberalizarea pieței telecomunicațiilor, fapt care a contribuit semnificativ la cristalizarea primelor nuclee de competitivitate globală în cadrul UE. i2010 reprezintă inițiativa Comisiei privind politicile în domeniul societății informaționale și al mass-mediei, având ca rol de bază asigurarea coerenței politicilor Comisiei în domeniul societății informaționale și al mass-mediei și vizând consolidarea contribuției TIC la creșterea performanțelor economice ale țărilor membre UE în contextul revizuirii strategiei de la Lisabona. Principial, i2010 se circumscrie unui mediu care cunoaște schimbări rapide și, prin urmare, trebuie actualizată și perfecționată în mod regulat.

Din punct de vedere instituțional, inițiativa i2010 este implementată de către Comisie în strânsă cooperare cu statele membre, prin intermediul Grupului la nivel înalt. În anul 2006, în cadrul politicii industriale a UE Comisia

a înființat un Grup operativ pentru TIC¹, care reprezintă întreprinderile și societatea civilă, în scopul verificării gradului în care politicile actuale favorizează concurența și competitivitatea în domeniu, precum și al stabilirii eventualelor direcții de ajustare a acestora².

Analiza gradului de dezvoltare a societății informaționale la nivelul UE evidențiază îmbunătățiri semnificative pe ansamblu, majoritatea indicatorilor³ indicând creșteri ale valorilor absolute dar și ale nivelurilor medii.

Nota: monitorizarea la nivelul UE se face periodic, în figura 1 fiind prezentate date corespunzătoare lunilor ianuarie, iulie și octombrie ale fiecărui an.

Sursa: Realizat de autor pe baza datelor <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>

Figura 1 - Evoluția ratei de penetrare a Internetului cu bandă largă de acces

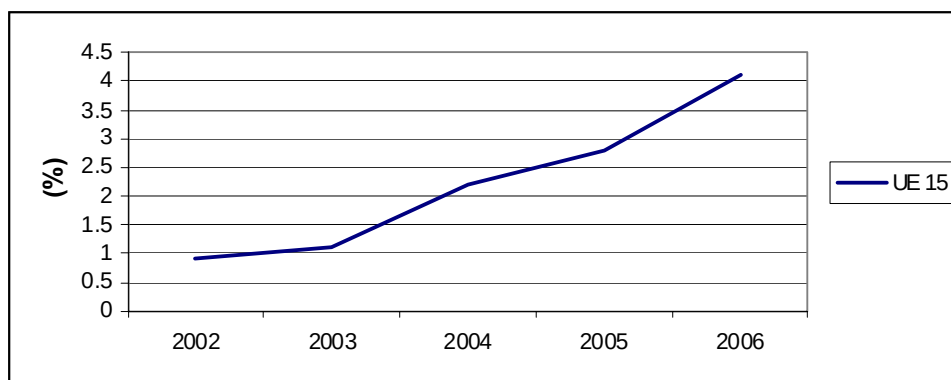
¹ <http://ec.europa.eu/enterprise/ict/taskforce.htm>

² Coform i2010 - Raport anual 2007 privind societatea informațională, raportul Grupului operativ evidențiază că în prezent cadrul de politici este, în linii mari, adecvat, Comisia urmând să completeze recomandările Grupului operativ prin propuneri de acțiuni specifice, în cazurile specifice în care acestea nu concordă cu politicile existente. (p. 4)

³ Ca indicatori de monitorizare continuă a evoluției și gradului de dezvoltare a societății informaționale, la nivelul UE se înregistrează: rata de penetrare a Internetului cu bandă largă de acces (absolut și relativ), gradul de utilizare a guvernării electronice în întreprinderi, gradul de utilizare a guvernării electronice în gospodării, gradul de utilizare a guvernării electronice de către indivizi, comerțul electronic, nivelul accesului la internet, ponderea cheltuielilor TIC în PIB, prețul telecomunicațiilor și cota globală de piață a telecomunicațiilor [n.a.].

Începând cu anul 2005, sectorul TIC a fost stimulat din ce în ce mai mult de dezvoltarea pieței programelor informatice și relativ mai puțin de segmentul comunicațiilor electronice. Creșterea volumului vânzărilor de software de sisteme și aplicații pentru comerțul electronic (eBusiness) sugerează o creștere a înclinației întreprinderilor pentru adoptarea de soluții inovatoare în domeniu, cu toate că încă persistă disparitățile între întreprinderile mari și cele mici și mijlocii.

În rândul utilizatorilor privați, creșterea ratei de penetrare a internetului cu bandă largă de acces permite adoptarea mai rapidă a noilor servicii generate de convergența digitală. Pe de altă parte, nivelul ridicat de utilizare a bandei largi stimulează dezvoltarea și promovarea serviciilor inovatoare avansate. Unele studii evidențiază transformări structurale ale conținutului, fiind deja vizibilă în creșterea vânzărilor online de muzică și noi dispozitive digitale. Distribuția de filme și televiziunea online progresează la rândul lor. Trecerea de la modul clasic de distribuție a conținutului la distribuția online este însoțită de o explozie a conținutului creat de utilizatori.

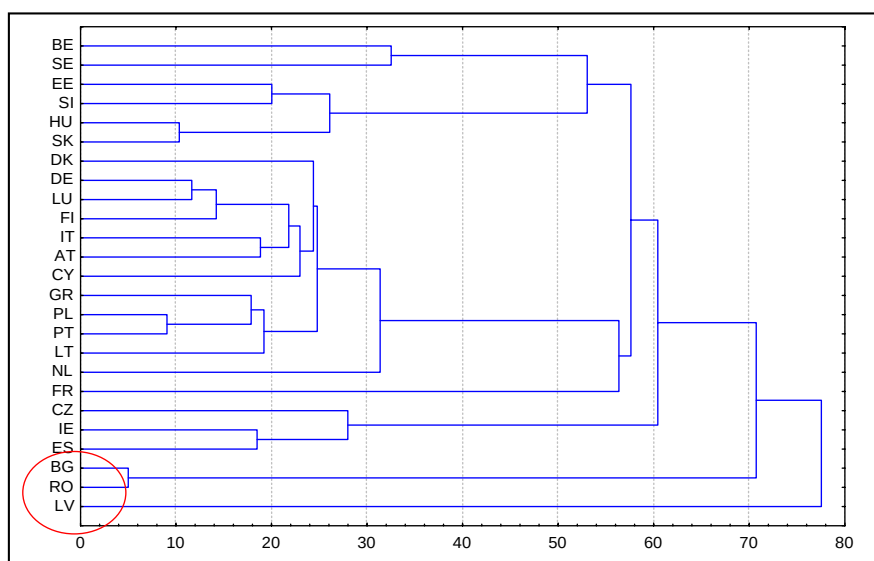
Sursa: Realizat de autor pe baza datelor <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>

Figura 2 - Evoluția comerțului electronic la nivelul UE-15

Nu în ultimul rând, sectorul public online a devenit din ce în ce mai accesibil, în special în țările cele mai dezvoltate din cadrul UE. Creșterea gradului de solicitare a serviciilor publice online a permis sporirea gradului de complexitate în condițiile păstrării caracterului prietenos cu utilizatorii (*user-friendly*), obținându-se astfel și creșteri vizibile ale eficienței. Rata mare de succes a relațiilor online cu administrația publică a condus și la creșterea gradului de încredere a cetățenilor europeni în acest tip de tranzacții, ca efect în ultimii doi ani înregistrându-se o sporire a gradului de solicitare a serviciilor online de sănătate și educație.

Prin comparație cu anul 2005, Programele naționale de reformă ale statelor membre din 2006 au pus un accent mai pronunțat pe integrarea politicilor din sectorul TIC¹. TIC sunt definite ca motoare ale inovării, instrumente de transformare a modelelor de guvernare și de întreprinderi și instrumente de îmbunătățire a calității vieții. În statele membre se constată progrese importante, chiar dacă inegale, în domeniile prioritare identificate în 2005 – banda largă, guvernarea electronică și educația digitală. Cercetarea și dezvoltarea în sectorul TIC, aspectele legate de încredere și securitate și măsurile în vederea reducerii costurilor administrative ale întreprinderilor și administrațiilor constituie noile priorități în numeroase țări.

Creșterea nivelului mediu atât în cadrul UE-15, cât și în cadrul UE-25, s-a realizat pe fondul menținerii unor disparități accentuate între țările membre. În opinia noastră, unul dintre cei mai reprezentativi indicatori privind nivelul de dezvoltare al societății informaționale îl reprezintă gradul de utilizare a Internetului în gospodării. Acesta relevă totodată și o estimare privind nivelul de alfabetizare digitală existent în rândul utilizatorilor privați.

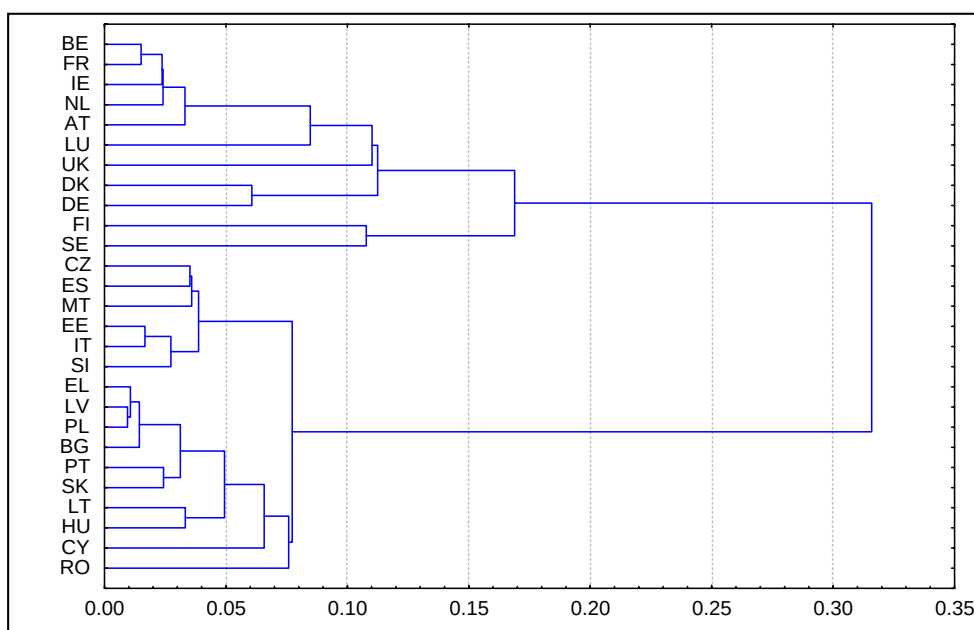
Sursa: Realizat de autor pe baza datelor <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>

Figura 3 - Gruparea țărilor UE în funcție de distanța față de gradul mediu de utilizare a Internetului în gospodării la nivelul UE-15

¹ Punerea în aplicare a noii strategii de la Lisabona pentru creștere economică și locuri de muncă - Un an de realizări, COM(2006) 816, 12.12.2006.

Gradul de alfabetizare digitală este considerat de către majoritatea experților ca fiind principala sursă a cronicizării și adâncirii fracturii digitale și, deci a apariției fenomenului de e-excluziune. Se observă din figura 3 că România, alături de Bulgaria și Letonia formează un grup separat de țări, a căror distanță față de nivelul mediu al UE-15 este de peste 70%.

La nivelul statelor membre ale UE performanțele în domeniul inovativității rămân în continuare slabe comparativ cu SUA și Japonia, România ocupând, chiar în grupul noilor țări membre, o poziție periferică (figura 4).

Sursa: Realizat de autor pe baza European Innovation Scoreboard 2006

Figura 4 - Gruparea țărilor membre UE după valoarea indicelui sintetic al inovării

Deficitul de inovativitate al țării noastre, precum gradul redus de maturizare a societății informaționale din țara noastră sunt efectul polarizării regionale excesive a competențelor TIC și de cercetare.

Sectorul TIC reprezintă o mare parte din cheltuielile globale de CD ale întreprinderilor (26% în 2003¹), creșterea cheltuielilor de CD în sectorul TIC fiind

¹ Estimarea efectuată de serviciile Comisiei pe baza sondajului OCDE/Eurostat privind cheltuielile de CD în 2003.

esențială pentru atingerea obiectivului 3% și pentru creșterea competitivității durabile la nivelul UE. Trebuie menționat totodată că în cadrul celui de-al șaptelea Program-cadru pentru cercetare (PC7), care se derulează în perioada 2007-2013, UE urmează să investească peste 9 miliarde de euro în TIC (cea mai mare alocare bugetară la nivelul UE). Pe de altă parte, va continua cooperarea cu cele nouă Platforme tehnologice europene pentru TIC, instituite pentru a consolida parteneriatul cu întreprinderile și a atinge masa critică de cercetare în domeniile strategice. Două dintre aceste platforme vor oferi baza Inițiativelor Tehnologice Comune (ITC), un nou tip de inițiativă care va reuni fonduri comunitare, din partea statelor membre și a întreprinderilor în parteneriate public-private de cercetare în scopul stimulării cercetării europene de vârf.

UE s-a angajat, de asemenea, să îmbunătățească condițiile generale pentru inovare¹ și a identificat 10 acțiuni-cheie în acest sens², urmărind totodată asigurarea unui grad de standardizare cât mai ridicat în domeniul TIC. Nu în ultimul rând, trebuie menționată și inițiativa de stimulare a consolidării rolului autorităților publice europene prim cumpărători de produse și servicii inovatoare și/sau în faza de pre-comercializare, inclusiv pentru produsele și serviciile bazate pe TIC.

Inovarea nu rezultă doar din cercetare, ci este din ce în ce mai mult generată de utilizatorii tehnologiilor sau de schimbările organizatorice. Programul de sprijin pentru politica TIC (PSP TIC) din cadrul Programului pentru competitivitate și inovare (PCI) stimulează inovarea și competitivitatea prin promovarea unei utilizări mai largi și mai eficiente a TIC de către populație, administrație și întreprinderi, în special IMM-uri. PSP TIC se va concentra asupra rolului sectorului public în calitate de utilizator și va aborda trei teme principale: servicii de guvernare electronică eficiente și interoperabile; TIC ca soluție pentru problemele de accesibilitate, de îmbătrânire a populației și de integrare socială; și TIC pentru servicii de sănătate viabile și interoperabile.

Monitorizarea și ajustarea continuă a politicilor vor permite promovarea și facilitarea comerțului electronic³, dar și intensificarea legăturilor cu ceilalți doi piloni ai dezvoltării durabile, socialul și ambientalul.

Statele membre și regiunile sunt încurajate să susțină difuzarea TIC în funcție de necesitățile lor în ceea ce privește dezvoltarea de produse și servicii

¹ O Europă modernă, care încurajează inovarea, COM(2006) 589, 12.10.2006.

² *Putting knowledge into practice: A broad-based innovation strategy for the EU. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the committee of the regions, COM(2006) 502 final, 13.9.2006.*

³ <http://www.ebusiness-watch.org/> și http://ec.europa.eu/enterprise/e-bsn/index_en.html

TIC și infrastructură. În cadrul Fondurilor Structurale, UE a alocat aproximativ 7 miliarde de euro în perioada 2000-2006 pentru proiecte legate de TIC. TIC constituie, de asemenea, una dintre prioritățile Orientărilor strategice comunitare pentru coeziune 2007-2013¹.

2. e-Incluziune, provocări pentru dezvoltarea durabilă

Majoritatea acțiunilor planificate în cadrul primului pilon al inițiativei i2010, și anume crearea unui spațiu informațional unic european, au fost deja lansate. În 2006 a fost revizuit cadrul de reglementare al comunicațiilor electronice, urmând să fie lansată în cursul acestui an cartea verde privind viitorul serviciului universal în domeniul comunicațiilor electronice. S-a subliniat importanța unei utilizări mai bune și mai eficiente a spectrului radio, ca element esențial al revizuirii cadrului de reglementare, inclusiv prin introducerea unei mai mari flexibilități², în prezent făcând obiectul unor discuții și analize problemele legate de implicațiile abordării comune ale utilizării colective a spectrului și ale dividendului digital, precum și ale criminalității cibernetice.

Pe de altă parte, Comisia va adăuga și alte elemente constitutive la politica audiovizuală europeană, promovând dezbaterile referitoare la pluralismul mediatic și educația mediatică. Noul program MEDIA 2007, care acoperă perioada 2007-2013, va continua să asigure sprijinul financiar pentru sectorul audiovizual european. Pe lângă aceasta, Comisia va prezenta măsuri de susținere pentru introducerea și adoptarea televiziunii mobile în UE.

Odată cu apariția noilor servicii online, operatorii de pe piață încep un proces de instruire în vederea elaborării unui conținut nou, multilingv și inovator. Carta filmului online, inițiată de Comisie și aprobată de directorii de întreprinderi în 2006, reprezintă o primă etapă în acest sens.

În ceea ce privește politica, următoarea provocare este creșterea încrederii utilizatorilor în noile servicii. În 2006, Comisia a propus un regulament în vederea limitării tarifelor internaționale de roaming pentru utilizatorii serviciilor mobile, iar în februarie 2007 a lansat o consultare publică privind revizuirea acquis-ului în materie de protecție a consumatorilor de servicii digitale la nivel european³.

¹ COM(2006) 386, 13.7.2006.

² Acces rapid la spectrul de frecvențe pentru serviciile de comunicații fără fir prin mărirea flexibilității, COM(2007) 50, 8.2.2007.

³ Cartea verde privind revizuirea acquis-ului în domeniul protecției consumatorilor, COM(2006) 744, 8.2.2007, http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/acquis/index_en.htm

Nu în ultimul rând, Comisia a completat noua strategie pentru o societate informațională sigură cu o comunicare privind prevenirea mesajelor comerciale nesolicitate (spam), a programelor spion (spyware) și programelor ostile (malicious software), problema criminalității informatice ocupând un loc central în prioritățile pe termen scurt. Creșterea eficienței activității Agenției Europene pentru Securitatea Rețelelor și a Informațiilor (ENISA) va permite monitorizarea mai bună a infracționalității informatice sub toate dimensiunile sale, inclusiv în domeniul protejării drepturilor de proprietate intelectuală și industrială, precum și a dreptului la intimitate și confidențialitate.

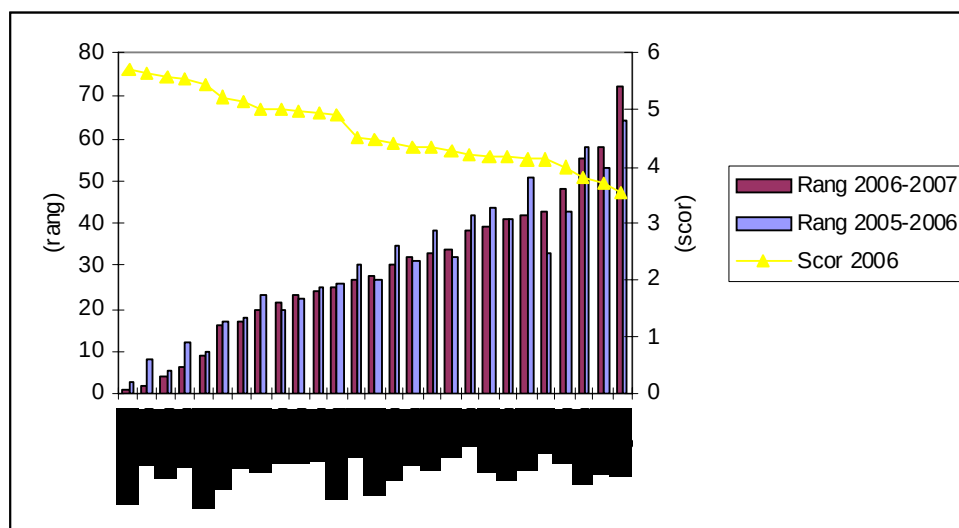
Se observă că în planul politicii și infrastructurii, cerințele de convergență în cadrul UE sunt satisfăcute, legislația din țara noastră fiind perfect aliniată la exigențele ridicate de statutul de membru.

Cu toate acestea, în planul realizărilor practice, datele statistice, așa cum am menționat anterior, existența unor disparități severe în ceea ce privește atât nivelul de dezvoltare a societății informaționale, cât și cel al Spațiului European al Cercetării.

Nivelul de maturizare a societății informaționale privit și din perspectiva măsurii în care cetățenii și comunitatea în ansamblul său se simt pregătiți să beneficieze pe deplin de pe urma avantajelor TIC (*networked readiness index*) relevă poziționarea țării noastre pe ultimele locuri în ierarhia europeană (figura 5). Un aspect întrucâtva surprinzător este acela că, atitudinea în raport cu inovarea și cu adoptarea produselor inovative este extrem de favorabilă în rândul cetățenilor români (figura 6), proporția celor entuziaști și foarte atrași de inovare fiind de 60%.

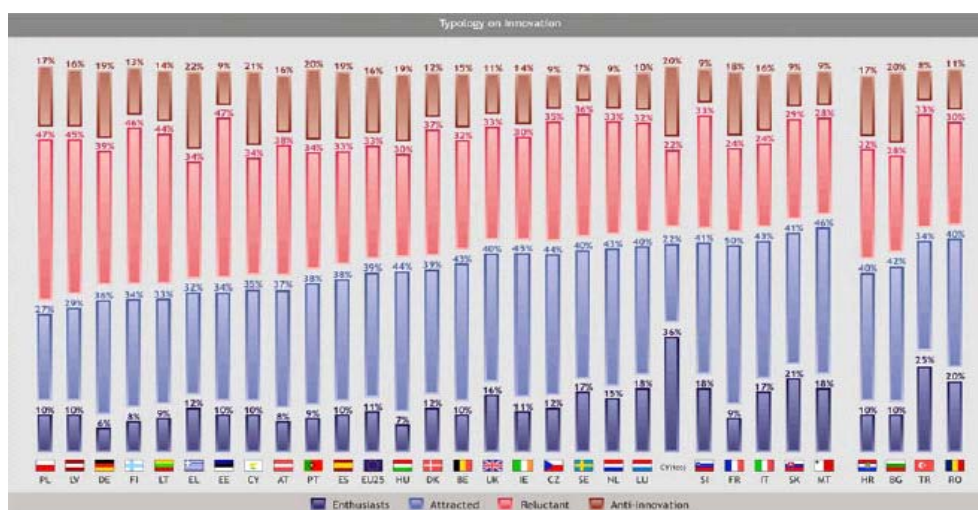
În opinia noastră, dihotomia dintre nivelul de maturizare efectivă a societății informaționale din țara noastră și performanța inovativă pe de o parte și înclinația spre absorbție a inovării pe de altă parte, poate fi explicată doar prin existența unor „scurtcircuite sistemice” între decizia politică și punerea în practică a acesteia.

Conceptul de convergență digitală se fundamentează nu numai pe decizia politică, ci pe aplicarea politicilor în practică, astfel încât să poată fi eliminate spațiile de divergență dintre ceea ce se dorește și ceea ce există.

Sursa: Realizat de autor pe baza <http://www.weforum.org/>

Figura 5 - Networked Readiness Index – evoluția ierarhiei țărilor UE în perioada 2005-2007

Sursa: Special Eurobarometer 236 Population Innovation Readiness, 2005, p.3.

Figura 6 - Innovation Readiness Index – ierarhia țărilor UE la nivelul anului 2005

Promovarea cercetării și a inovării se află în centrul strategiei europene de creștere economică și creare de noi locuri de muncă mai bune calitativ și mai bine remunerate. UE se află încă departe de obiectivul țintă 3%, doar aproximativ 1,9% din PIB fiind alocat sectorului CD în prezent, iar România se află în continuare mult sub acest nivel. Raportul anual din 2006 privind progresele strategiei de la Lisabona subliniază faptul că, dacă toate obiective fixate la nivelul țărilor membre vor fi îndeplinite, UE va atinge în 2010 un nivel al investițiilor în CD de 2,6% din PIB.

Într-un context atât de complex, ale cărei implicații sunt încă greu de estimat, conceptul e-Incluziune devine nu numai obiectiv ci și soluție de mediere a „conflictului” încă existent între cei trei piloni ai dezvoltării durabile.

În cadrul Conferinței de la Riga¹ pe tema e-Incluziunii s-au conturat principalele direcții de acțiune viitoare, precum și necesitatea monitorizării continue a performanțelor în domeniul e-Accesibilității². Eforturile de extindere a accesului la banda largă de mare viteză pentru toți cetățenii Europei trebuie să contribuie la implementarea inițiativei „Regiuni pentru schimbare economică”, lansată în cadrul Fondurilor structurale³. În îndeplinirea angajamentelor asumate prin Declarația de la Riga, Comisia va revizui măsurile și politicile privind educația digitală, în strânsă legătură cu educația și formarea profesională.

Ca direcții de acțiune pe termen scurt în domeniul e-incluziunii, pot fi menționate:

- definirea viziunii politicii globale privind integrarea electronică (2007) și pregătirea inițiativei europene privind integrarea electronică pentru 2008;
- revizuirea progreselor realizate în domeniul e-Accesibilității și propunerea de acțiuni suplimentare/conexe, acolo unde sunt identificate deficiențe;
- încurajarea schimbului de bune practici în domeniul e-Incluziunii, cu o concentrare sporită pe comunitățile rurale;
- lansarea de rețele regionale în cadrul inițiativei „Regiuni pentru schimbare economică” care să vizeze îmbunătățirea conexiunilor TIC între regiuni și asigurarea accesibilității guvernării electronice pentru regiuni și întreprinderi;

¹ Iunie 2006

² De exemplu, Comisia va include în propunerile modificate de directivă privind serviciile mass-media audiovizuale o dispoziție care să permită accesul persoanelor cu dizabilități vizuale sau auditive la serviciile mass-media audiovizuale.

³ Regiuni pentru schimbare economică, COM(2006) 675, 8.11.2006.

- înființarea, până în 2008, de rețele de informații privind sănătatea bazate pe comunicații fixe și fără fir în bandă largă, precum și pe infrastructurile mobile și tehnologiile Grid;
- continuarea susținerii implementării planului de acțiune pentru guvernarea electronică, inclusiv prin continuarea eforturilor de integrare și transformare a propriei administrații și va reexamina Cadrul european de interoperabilitate;
- va publica o recomandare privind interoperabilitatea serviciilor medicale online, va promova o piață a serviciilor medicale online care favorizează inovarea și va înființa o rețea interoperabilă de informații privind sănătatea (2008).

Nu în ultimul rând, trebuie subliniat că o componentă centrală a dezvoltării durabile o reprezintă calitatea vieții. TIC nu constituie doar un motor al inovării și al competitivității, ci, de asemenea, aduc schimbări în modul de viață și de comunicare. i2010 ține cont de acest fapt concentrându-se asupra domeniilor în care progresele tehnologice ar putea îmbunătăți semnificativ calitatea vieții: îmbătrânirea populației, diversitatea culturală, vehiculele inteligente și schimbările climatice.

În anul 2007 a fost lansată inițiativa-pilot „Cum se îmbătrânește bine în societatea informațională”. În cadrul acesteia se va realiza o cercetare privind Asistența pentru autonomie la domiciliu (Ambient Assisted Living, AAL), în temeiul articolului 169 din Tratatul UE, care constă în integrarea tehnologiilor în produse și servicii pentru a asigura continuitatea între cercetarea avansată și aplicarea în practică. Aceasta va fi completată de activități de cercetare pe termen lung în cadrul PC6 și PC7 și de activități de aplicare în practică în cadrul PCI, cum ar fi îngrijirea la domiciliu pentru vârstnici.

În prezent se implementează inițiativele-pilot Biblioteci digitale și Vehicule inteligente, Comisia publicând deja orientări privind digitalizarea, accesibilitatea online a materialului cultural și conservarea digitală, precum și resursele științifice. Statele membre au fost invitate să repună în funcțiune sistemul eCall. Pe parcursul acestui an se va finaliza procesul de evaluare a progreselor realizate în ceea ce privește vehiculele inteligente și negocierile privind introducerea voluntară a sistemului eCall la bordul autovehiculelor.

Noile tehnologii bazate pe TIC sunt esențiale întrucât permit nu doar o utilizare mai eficientă a resurselor, ci și o evoluție calitativă către modele de consum economic și social radical diferite și mai durabile și mai eficiente energetic.

3. Concluzie

Strategia de la Lisabona a făcut din inovare o prioritate absolută și UE a elaborat o agendă politică globală în acest scop. TIC sunt recunoscute pretutindeni ca vector esențial al inovării. Pentru a beneficia de rezultatele obținute la nivelul UE, România trebuie să adopte o abordare mai prospectivă și să consolideze legătura dintre politicile în sectorul TIC și prioritățile de la Lisabona.. Factorii de decizie trebuie, de asemenea, să înțeleagă modul în care, prin participarea întregii societăți, evoluția economică și socială poate contribui la extinderea beneficiilor societății informaționale la noi categorii sociale, poate favoriza concurența și promova întreprinderilor românești pe piața europeană.

Deși multe aspecte ale rețelelor viitoare și ale Internetului nu se vor materializa pentru o perioadă, obstacolele care stau în calea dezvoltării societății informaționale pot fi deja identificate. Acestea au legătură cu chestiuni care variază de la investițiile într-o mai mare lățime de bandă și neutralitatea Internetului la disponibilitatea spectrului și securitate. O dezbatere preliminară cu părțile interesate pe tema evoluției pe termen lung ar trebui să stabilească dacă se impune o eventuală acțiune la nivel de politică.

Odată cu apariția noilor servicii, următoarea provocare o reprezintă utilizatorii. Dezvoltarea conținutului creat de utilizatori deschide noi perspective pentru o societate informațională mai creativă și mai inovatoare. În același mod în care utilizatorii au exploatat software-ul open source pentru a dezvolta noi procese colaborative, aceștia utilizează astăzi TIC pentru a crea și a face schimb cu conținutul propriu prin mijloace inovatoare. Acest fapt dă naștere unor noi provocări, în special în ceea ce privește răspunderea juridică pentru distribuirea conținutului, reutilizarea materialului protejat prin drepturi de autor și protejarea vieții private.

Noi segmente ale populației utilizează și vor trebui să utilizeze servicii și produse TIC, absența interoperabilității și deficiențele protecției proprietății intelectuale și industriale reperl mai recent raport al UE privind țara noastră.

Crearea unui spațiu informațional unic, european și activarea spațiului informațional românesc în cadrul acestuia va permite intensificarea activităților cercetătorilor români în cadrul Spațiului European al Cercetării. Mai mult decât atât, odată cu reducerea decalajului digital, cercetătorii români vor putea beneficia de pe urma mobilității digitale atât prin creșterea gradului de vizibilitate a rezultatelor programelor naționale, cât și prin creșterea ratei de succes în cadrul competiției europene.

Bibliografie

- eEurope. An Information Society For All. Communication on a Commission Initiative for the Special European Council of Lisbon, 23 and 24 March 2000
- Empirica Gesellschaft für Kommunikations - und Technologieforschung mbH – Benchmarking in a Policy Perspective. Digital literacy and ICT skills, Report no. 6, april 2007
- i2010 - Raport anual 2007 privind societatea informațională. Comunicarea comisiei către parlamentul european, consiliu, comitetul economic și social european și comitetul regiunilor, COM(2007) 146 final, SEC(2007) 395
http://ec.europa.eu/research/era/index_en.html
- Broadband Coverage in Europe. Final Report 2006 Survey, DGINFSO
- Cullen, J, Hadjivassiliou, K. și Junge, K. - Status of eInclusion measurement, analysis and approaches for improvement Topic Report 2: Review of initiatives undertaken outside EU institutions, Tavistock Institute, 2006.

Capitolul IV

COMPARAȚII PRIVIND PUTEREA DE CUMPĂRARE A VENITURILOR DIN STATELE MEMBRE AL UNIUNII EUROPENE

dr. Maria Molnar

1. Precizări metodologice

Una dintre posibilitățile de evaluare comparativă a nivelului de bunăstare a populației din diferite țări sau regiuni constă în compararea veniturilor, a puterii de cumpărare a diferitelor categorii de venituri ale populației. Veniturile populației constituie partea care revine indivizilor și gospodăriilor din valoarea nou creată în societate și care poate fi utilizată pentru acoperirea cheltuielilor implicate de satisfacerea nevoilor de consum și de îndeplinirea obligațiilor care la revin ca membri ai societății și ai comunității din care fac parte, precum și pentru economisire. Astfel, veniturile pot fi considerate ca o expresie a bunăstării, mai precis a bunăstării potențiale a gospodăriilor, a resurselor pe care acestea le pot utiliza pentru asigurarea unui anumit nivel de bunăstare. Aceasta înseamnă și posibilitatea satisfacerii nevoilor de sănătate și educație, care contribuie la dezvoltarea umană durabilă, precum și asigurarea unora dintre cele mai importante premise ale întăririi coeziunii sociale, cele care țin de restrângerea sărăciei și incluziunea socială, de satisfacția față de condițiile de viață și de încrederea în politicile economice și sociale orientate spre dezvoltarea societății.

1.1. Veniturile disponibile ale gospodăriilor

Principalul indicator al veniturilor, care poate fi utilizat ca estimator al nivelului și distribuției bunăstării și pentru care există și informația necesară unui studiu comparativ, se referă la veniturile disponibile sau nete ale gospodăriilor. Acestea se estimează prin

- însumarea veniturilor realizate în repartitia primară,
 - venituri din activitate ale membrilor gospodăriilor (venituri salariale și venituri din activități independente agricole și neagricole) și
 - venituri din proprietate,

- cu veniturile primite de gospodării în cadrul redistribuirii veniturilor (transferuri/prestații sociale, în principal)
- și deducerea plăților făcute de gospodării în cadrul redistribuirii (impozite și contribuții sociale, în principal).

În analize referitoare la nivelul și distribuția veniturilor se utilizează veniturile disponibile medii pe gospodărie, per capita sau pe adult echivalent, iar pentru estimarea indicatorilor inegalității și sărăciei – veniturile disponibile ale fiecărei gospodării estimate pe adult echivalent.

Veniturile disponibile ale populației sunt estimate pe baza informațiilor colectate prin anchete în gospodării. Datele publicate de Oficiul de statistică a Uniunii Europene (Eurostat) referitoare la

Veniturile disponibile ale populației din cele 25 state membre în anul 2005, provin din anchetele privind veniturile și condițiile de viață (EU-SILC), realizate de oficiile de statistică ale statelor, conform unei metodologii standardizate¹. Datele referitoare la veniturile disponibile ale populației din România, în anul 2005, provin din Ancheta bugetelor de familie, întrucât cercetarea EU-SILC a fost lansată numai din 2006 (ancheta pilot). Prin urmare, veniturile disponibile estimate pentru România (anul 2005) nu sunt încă perfect comparabile cu cele estimate pentru statele membre ale UE.

Principala diferență de conținut între veniturile disponibile estimate pentru România și cele estimate pentru statele membre ale UE, pe baza informațiilor referitoare la anul 2005, privește faptul că veniturile disponibile estimate pentru România cuprind și contravaloarea consumului din resurse proprii, format în principal din consumul de produse agroalimentare din producția proprie, care constituie o componentă importantă a veniturilor din România. În estimarea veniturilor disponibile ale populației din statele membre ale UE au fost luate în considerare numai veniturile bănești, cuprinderea consumului din producția proprie, ca și a altor componente ale veniturilor fiind propusă a fi realizată numai din 2007 (*Eurostat(e)*)². Având în vedere

¹ Cercetarea EU-SILC a început în 2003, pe un grup de șapte țări, a fost extinsă în 2004 la 12 state membre, iar în 2005 la toate cele 25 de state membre ale UE. Până în anul 2001, informații privind veniturile disponibile ale populației, estimate în condiții de comparabilitate, au fost colectate prin ancheta asupra Panelului european de gospodării, cercetare privind veniturile și condițiile de viață realizată în 13 state membre ale Uniunii Europene în perioada 1994-2001

² În concepția aflată la baza EU-SILC, inspirată din concluziile grupului de la Canberra (Anexa 1), veniturile disponibile ale populației au o sferă de cuprindere mai largă decât cea care a stat la baza evaluării veniturilor populației până acum. Se are în vedere extinderea conținutului conceptului până la sfera de cuprindere a veniturilor populației din sistemul conturilor naționale, ceea ce implică includerea contravalorii consumului din producția proprie, a chiriei imputate pentru locuințele ocupate de proprietarii acestora, a dobânzii la

importanța mare a autoconsumului în acoperirea nevoilor populației și pentru asigurarea comparabilității nivelului de bunăstare permis de venituri, în evaluarea inegalității și sărăciei din România se utilizează în principal veniturile estimate în condițiile luării în considerare a contravalorii consumului din producția proprie. În cadrul sistemului de indicatori Laeken, indicatorii sărăciei și ai inegalității sunt calculați și într-o variantă bazată pe veniturile estimate fără consumul din resurse proprii, așa cum sunt estimate veniturile din statele membre ale UE.

Datele privind veniturile populației, disponibile în baza de date a Eurostat (*Eurostat(a)*), sunt **medii pe adult echivalent**, estimate pentru întreaga populație și pentru diferite categorii ale acesteia, pe grupe de vârstă și sexe, pe tipuri de gospodării, după statutul ocupațional, după nivelul de educație etc. Calculul veniturilor gospodăriilor pe adult echivalent este importantă pentru evaluarea inegalității și a sărăciei și are drept scop ajustarea dimensiunii veniturilor în funcție de componența gospodăriei, de diferențele dintre nevoile gospodăriilor diferite ca mărime și structură. Ajustarea este necesară pentru ca veniturile să devină estimatori mai buni ai nivelului de bunăstare a persoanelor din fiecare gospodărie, întrucât un anumit nivel al veniturilor asigură grade diferite de acoperire a nevoilor unei gospodării formate dintr-o singură persoană comparativ, de pildă, cu o gospodărie formată din doi adulți sau din doi adulți cu unul sau mai mulți copii. Ajustarea veniturilor gospodăriilor, calculul veniturilor ce revin pe adult echivalent, este realizat prin împărțirea veniturilor fiecărei gospodării la numărul de unități „adult echivalent”, stabilit pentru fiecare gospodărie pe baza scalei de echivalență OCDE modificată. Conform acestei scale, unuia dintre adulții din gospodărie îi este atribuit coeficientul 1, celorlalți adulți – 0,5, iar copiilor (0-13 ani) – 0,3, astfel încât numărul de unități adult echivalent aferent unei gospodării formate dintr-o persoană singură este 1, iar cel aferent unei gospodării formate din doi adulți sau din doi adulți și doi copii este 1,5 și, respectiv, 2,1¹. Nivelul veniturilor pe adult echivalent, astfel estimat, este atribuit fiecărei persoane din gospodărie, iar media este calculată pe baza veniturilor aferente persoanelor din toate gospodăriile.

creditele ipotecare și a contribuțiilor sociale aflate în sarcina angajatorilor (Eurostat(e), Canberra Manual).

¹ Această scală de echivalență, aplicată în ajustarea veniturilor din toate țările din UE, este prea abruptă, presupunând economii de scară mai mari decât cele care pot fi realizate în condițiile consumului populației din România și o diferență mare între nevoile unui copil față de cele ale unui adult. Metoda națională de estimare a sărăciei se bazează pe o scală de echivalență ai cărei coeficienți au fost estimați pe baza structurii și distribuției consumului populației din România.

1.2. Câștigurile salariale

Un alt indicator al veniturilor, pentru care există informațiile necesare comparațiilor privind puterea de cumpărare, se referă la **câștigurile salariale**, cea mai importantă categorie de venituri. Baza de date a Eurostat cuprinde informații privind câștigurile salariale brute și nete, estimate pentru mai multe situații în care se află salariatul în funcție de nivelul câștigurilor salariale brute, situația familială și numărul de copii (*Eurostat(f)*).

Câștigurile salariale nete sunt estimate, conform unei metodologii elaborare de OCDE, din câștigurile brute, din care se scad contribuțiile sociale în sarcina salariaților și impozitele pe venit și se adaugă prestațiile familiale, în cazul familiilor cu copii. Câștigurile salariale brute sunt formate din remunerarea în bani datorată de angajator, inclusiv contribuțiile sociale și impozitele pe venit aflate în sarcina salariatului, precum și toate premiile și sumele plătite de angajator pentru al 13-lea salariu, prime de concediu, participare la profit, concediu neefectuat, comisioane ocazionale etc. Plățile efectuate în natură nu sunt luate în considerare. Calculele referitoare la câștigurile salariale nete, pornesc de la câștigurile brute medii din industria prelucrătoare, cu luarea în considerare a unei anumite proporții din medie (33%, 67%, 100%, 125% sau 167%). Cele mai recente date se referă la anul 2006, însă baza de date nu cuprinde și informații referitoare la salariile din România în același an. Datele referitoare la anul 2005, disponibile și pentru România, au la bază un nivel mediu al câștigurilor brute cu o sferă de acoperire mai restrânsă (lucrătorii din producție) decât în 2006 (toți lucrătorii).

Un set de date complete privind câștigurile salariale brute provine din Ancheta privind structura câștigurilor, realizată în anul 2002 în toate statele membre și candidate (*Eurostat(h)*). Datele se referă la câștigurile medii orare, lunare și anuale.

Sunt disponibile, de asemenea, date comparabile privind salariul minim în statele membre ale Uniunii Europene (*Eurostat(i)*, *Regnard 2007*). Acestea se referă la nivelul lunar al salariului minim, ponderea lucrătorilor plătiți la nivelul salariului minim și raportul dintre salariul minim și câștigurile salariale medii în industrie și servicii.

1.3. Paritatea puterii de cumpărare

Estimațiile privind veniturile populației din statele membre ale Uniunii Europene sunt disponibile în baza de date a Eurostat în monedă națională, în euro și în unități standard al parității puterii de cumpărare: PCS (*Purchasing Power Standard: PPS*).

În comparațiile internaționale se utilizează indicatorii exprimați la paritatea puterii de cumpărare, care permit compararea cantității de bunuri și

servicii care pot fi cumpărate cu veniturile de care beneficiază populația din diferite țări, a nivelului de bunăstare pe care populația din diferite țări îl poate atinge cu veniturile de care dispune.

Estimarea veniturilor dintr-o anumită țară la paritatea puterii de cumpărare presupune împărțirea veniturilor din țara respectivă, estimate în monedă națională, la o un indice al puterii de cumpărare, care arată câte unități din moneda țării respective sunt necesare pentru a cumpăra aceeași cantitate (și calitate) de bunuri și servicii care poate fi cumpărată cu o unitate din moneda unei alte țări, considerată țară de referință. Acest indice al puterii de cumpărare, denumit „paritatea puterii de cumpărare” (*purchasing power parity*) este utilizat ca deflator spațial și rată de conversie monetară.

Estimarea parității puterii de cumpărare este rezultatul unui program complex de comparații internaționale realizat în colaborare de Eurostat și OCDE, pentru statele membre și pentru unele state ne-membre. Un astfel de program, care cuprinde un număr mare de țări se derulează și sub egida Băncii Mondiale. Eurostat oferă rezultate anuale, OCDE odată la trei ani, iar Banca Mondială cu o frecvență mai mică.

În principiu, paritatea puterii de cumpărare este raportul dintre costul unui coș de bunuri și servicii la prețurile și moneda dintr-o țară și costul aceluiași coș la prețurile și moneda din țara de referință. Estimarea parității se bazează pe calculul raportului dintre prețurile fiecăruia dintre produsele și serviciile care compun coșul, un coș comun, format din produse similare din punct de vedere calitativ. Acești indici individuali sunt agregați pe capitole (220 de capitole de bază în programul Eurostat), după care sunt agregați pe principalele componente ale utilizării finale a produsului intern brut (cheltuielile pentru consumul individual al gospodăriilor efectuate de gospodării, de instituțiile non-profit și de instituțiile publice, cheltuielile pentru consumul colectiv efectuate de instituțiile publice și cheltuielile de capital) și în ultimă instanță la nivelul PIB, conform clasificării ESA95. Agregarea indicilor este realizată cu ajutorul indicilor sintetici Laspeyres, Paasche și Fisher, prin metoda EKS (Ëltetö-Köves-Szulc), utilizându-se ca ponderi cheltuielile estimate în sistemul conturilor naționale. Eurostat publică date privind paritatea puterii de cumpărare aferentă produsului intern brut, principalelor agregate ale utilizării finale, precum și principalelor grupe de cheltuieli.

Paritatea puterii de cumpărare este utilizată pentru neutralizarea diferențelor dintre prețurile bunurilor din țările aflate în comparație și exprimarea agregatelor valorice în aceeași monedă, ceea ce permite compararea volumului fizic al PIB și al componentelor acestuia, calculul valorii „reale” a acestor agregate. Rezultatul este similar exprimării în prețuri constante a produsului intern brut realizat de o țară în mai mulți ani. Paritatea puterii de cumpărare este utilizată și pentru compararea puterii de cumpărare a veniturilor, adică a cantității de bunuri și servicii care pot fi cumpărate cu

veniturile respective în diferite țări. În cazul veniturilor disponibile ale populației, estimarea lor la paritatea puterii de cumpărare se bazează pe **paritatea aferentă consumului final al gospodăriilor**. Aceasta este utilizată de Eurostat în estimarea veniturilor disponibile și a salariilor. Estimarea veniturilor populației la paritatea puterii de cumpărare, în lucrările de comparații internaționale, este una dintre recomandările Grupului de la Canberra, grup de experți în statistica veniturilor constituit sub egida Diviziei de Statistică a ONU (*Canberra Manual*). Paritatea puterii de cumpărare este preferată cursului de schimb în compararea veniturilor populației, întrucât reflectă mai bine diferențele între costul vieții din diferite țări, în timp ce cursul de schimb este influențată în principal de prețurile produselor care fac obiectul comerțului exterior, de piața de capital și de piața monetară, precum și de evoluțiile din comerțul internațional.

Rezultatul evaluării veniturilor la paritatea puterii de cumpărare constă în eliminarea influenței diferențelor de prețuri și exprimarea veniturilor tuturor țărilor cuprinse în comparație în aceeași monedă. Aceasta este moneda țării de referință, cu ale cărei prețuri sunt comparate prețurile fiecăreia din celelalte țări¹. În cadrul programului Eurostat, comparația se face cu ansamblul țărilor din UE: la început UE-15, apoi UE-25, iar acum UE-27. Unitatea monetară comună în care sunt exprimate agregatele monetare, inclusiv veniturile populației, este așa-numita „**unitate standard a puterii de cumpărare: PCS**” (*Purchasing Power Standard: PPS*), unitate artificială, denumită uneori și „euro internațional” sau „euro UE-15 / euro UE-25 / euro UE-27”². Puterea de cumpărare a PCS este o medie ponderată a puterii de cumpărare a monedelor naționale din toate statele membre ale UE (15/25/27), reflectând media prețurilor din toate statele. PCS a fost astfel calculat încât PIB, consumul final al gospodăriilor și alte agregate, precum și volumul capitolelor de cheltuieli pentru care a fost estimată paritatea puterii de cumpărare, însumate pe ansamblul UE să fie aceleași indiferent dacă sunt exprimate în euro sau la paritatea puterii de cumpărare. (*Eurostat(k)*). Paritatea puterii de cumpărare a monedelor naționale față de PCS (UE-15 / UE-25 / UE-27), în anii 2005 și 2006, estimată de Eurostat pentru PIB și consumul final al gospodăriilor, este prezentată în Anexa 2.

¹ De exemplu, în cadrul programului de comparații internaționale realizat de Divizia de Statistică ONU, pentru țările din Europa (inclusiv România) țara de referință era Austria, iar prin Austria se făcea legătura cu SUA și dolarul SUA, care era moneda în care se exprimau indicatorii valorici la paritatea puterii de cumpărare.

² În cadrul programului OCDE, unitatea monetară este „dolarul OCDE”, de asemenea, o monedă artificială, care reprezintă o medie a puterii de cumpărare a monedelor naționale din țările membre ale organizației.

Conform rezultatelor programului Eurostat 2005, paritatea puterii de cumpărare a monedei naționale din România, aferentă consumului final al gospodăriilor este 2,01097 RON/PCS, ceea ce înseamnă că, la prețurile din România, un român cheltuia în medie doi lei pentru a cumpăra cantitatea de bunuri de consum pe care o putea cumpăra „un locuitor mediu” din cele 27 state membre ale UE, la prețurile medii din UE, cu o unitate standard a puterii de cumpărare (PCS). În aceste condiții, veniturile disponibile medii pe un locuitor (330 lei lunar¹), inclusiv contravaloarea consumului din resurse proprii, se ridicau la 164 PCS lunar (1969 PCS anual), iar veniturile disponibile, exclusiv consumul din resurse proprii (268,4 lei lunar) – la 133,5 PCS lunar (1602 PCS anual). Veniturile disponibile medii pe adult echivalent, inclusiv și exclusiv contravaloarea consumului din resurse proprii, de 509,37 lei lunar și, respectiv, 435,80 lei lunar², au fost estimate la **3041** și, respectiv, **2601 PCS anual pe adult echivalent**³.

Un alt indicator estimat în cadrul programului Eurostat privind paritatea puterii de cumpărare este indicele nivelului prețurilor, estimat pentru fiecare țară în raport cu media prețurilor pe ansamblul Uniunii Europene (UE-15 / UE-25 / UE-27). Indicele se calculează ca raport procentual între paritatea puterii de cumpărare, aferentă PIB și componentelor acestuia, și rata de schimb. Conform estimărilor Eurostat (*Anexa 3 și Anexa 4*), *nivelul prețurilor bunurilor și serviciilor de consum din România se află la jumătatea nivelului mediu al prețurilor din cele 27 state membre* (55,5% în 2005; 58,5% în 2006). De altfel, în toate țările est-europene noi membre ale Uniunii Europene nivelul prețurilor este mult mai mic decât în medie pe ansamblul UE (între 44,2% în Bulgaria și 75,8% în Slovenia). Indicele nivelului prețurilor este subunitar și în Cipru și Malta, precum și în Spania, Portugalia și Grecia. Cel mai înalt nivel al prețurilor este estimat în Danemarca (cu 40% mai mare decât media europeană), urmat de cele înregistrate în Irlanda, Finlanda, Suedia și Regatul Unit.

¹ Calculat pe baza datelor din INS, *Coordonate ale nivelului de trai. Veniturile și consumul populației, 2005*

² INS, *Indicatorii incluziunii sociale, 2005*

³ Estimate în euro, pe baza ratei de schimb (3,6209 lei/euro), veniturile disponibile medii pe adult echivalent au fost de 1689 și, respectiv, 1444 euro anual.

2. Evoluția puterii de cumpărare a veniturilor populației din România

2.1. Nivelul veniturilor disponibile

Conform estimărilor realizate pe baza informațiilor din Ancheta bugetelor de familie, în anii 2005 și 2006, veniturile disponibile ale populației (inclusiv consumul din resurse proprii) au fost de 969,41 și, respectiv, 1096,01 lei lunar pe gospodărie (330 și 374 lei lunar per capita), din care veniturile disponibile (exclusiv consumul din resurse proprii) au fost de 788,63 și, respectiv, 902,60 lei pe gospodărie (268 și 308 lei per capita).

Există însă diferențe mari între veniturile gospodăriilor, în principal, în funcție de caracteristicile economice și demografice ale fiecărei gospodării (Anexa 5). Diferențe sensibile se înregistrează între veniturile diferitelor categorii de gospodării, în funcție de *statutul ocupațional al capului gospodăriei*. Cele mai mari venituri disponibile sunt realizate de gospodăriile a căror persoană de referință este salariat¹, iar cele mai mici – gospodăriile a căror persoană de referință este șomer sau agricultor. În anul 2006, veniturile disponibile medii per capita ale gospodăriilor de salariați au fost cu 24% mai mari decât media pe ansamblul gospodăriilor, iar cele ale gospodăriilor de șomeri și agricultori au fost cu 44% și, respectiv, 41% mai mici decât cele medii. Veniturile bănești disponibile ale gospodăriilor de salariați au depășit media cu 30%, în timp ce veniturile bănești medii ale gospodăriilor de șomeri s-au ridicat numai la numai 53% din nivelul mediu, iar ale celor de agricultori s-au situat sub jumătatea nivelului mediu (47%). Veniturile disponibile ale gospodăriilor de agricultori au fost de peste două ori mai mici decât cele de care dispune în medie o gospodărie de salariați, iar veniturile bănești disponibile - de aproape trei ori.

¹ Din informațiile colectate prin Ancheta bugetelor de familie rezultă că cele mai mari venituri sunt realizate de gospodării a căror persoană de referință este patron. În analiza diferențelor dintre veniturile diferitelor categorii de populație, în general, în analiza inegalității veniturilor, se impune însă luarea în considerare a faptului că anchetele în gospodării surprind cu dificultate extremele distribuției veniturilor, în special veniturile mari și foarte mari. Din cauza ratei mari de non-răspuns, rezultatele anchetei nu sunt suficient de relevante pentru estimarea veniturilor gospodăriilor de patroni, astfel încât, începând cu anul 2006, INS a renunțat la publicarea informațiilor privind veniturile și consumul acestora.

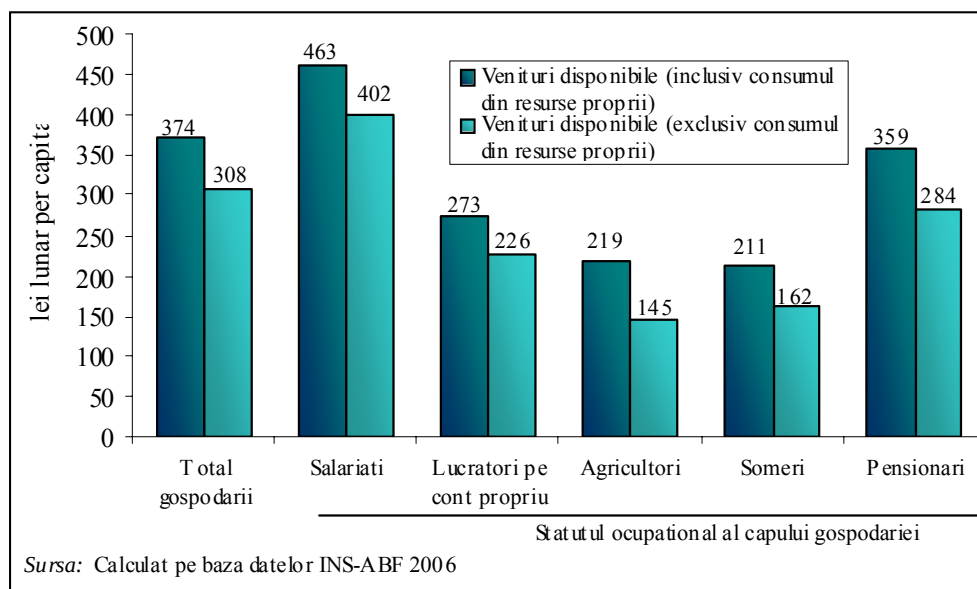

Figura 1. Veniturile disponibile, după statutul ocupațional al capului gospodăriei (2006)

Nivelul de instruire constituie, de asemenea, un factor puternic de diferențiere a veniturilor. În 2006, veniturile disponibile ale gospodăriilor care au drept persoană de referință un absolvent de studii universitare (743 lei lunar per capita) au fost de trei ori mai mari decât ale gospodăriilor a căror persoană de referință a absolvit cel mult ciclul primar de învățământ și duble față de gospodăriile a căror persoană de referință a absolvit cel mult una dintre formele de învățământ secundar (gimnazial, profesional, liceal sau postliceal). Veniturile scăzute ale gospodăriilor caracterizate prin nivelul primar de instruire a capului gospodăriei (246 lei lunar, din care 175 lei venituri bănești) derivă din faptul că acestea sunt, în general, gospodării de agricultori sau de pensionari (pensionari agricultori, în principal), ale căror venituri din munca în agricultură și din pensii sunt mici sau foarte mici.

Diferențele dintre veniturile gospodăriilor grupate după vârstă și sexul capului gospodăriei sunt mai mici. Cele mai mari venituri disponibile ce revin în medie pe o persoană s-au înregistrat în cazul gospodăriilor tinere (15-24 ani), cu 27% peste medie, iar cele mai mici în cazul gospodăriilor vârstnice (65 ani și peste), cu 6% sub medie. Veniturile gospodăriilor care au drept persoană de referință o femeie sunt ceva mai mici (cu 6%) decât ale celor în care capul gospodăriei este bărbat.

Nivelul veniturilor ce revin pe o persoană din gospodărie diferă în funcție de *mărimea* și componența gospodăriei, în special de *numărul de copii* aflați în întreținerea gospodăriei. Veniturile sunt mult mai scăzute în cazul gospodăriilor numeroase, cu mai mulți copii, nu numai pentru că veniturile realizate se împart la mai multe persoane, ci și din cauză că, în general, familia numeroasă se asociază cu un nivel scăzut de instruire și cu un grad mai mic de ocupare a membrilor gospodăriei. În 2006, veniturile gospodăriilor formate din persoane singure sau din două persoane au fost cu 38% și, respectiv, cu 37% mai mari decât media, în timp ce veniturile celor formate din cinci sau șase persoane au fost cu 20% și, respectiv, cu 33% mai mici decât media, iar ale gospodăriilor cu patru și mai mulți copii s-au ridicat numai la 43% din nivelul mediu.

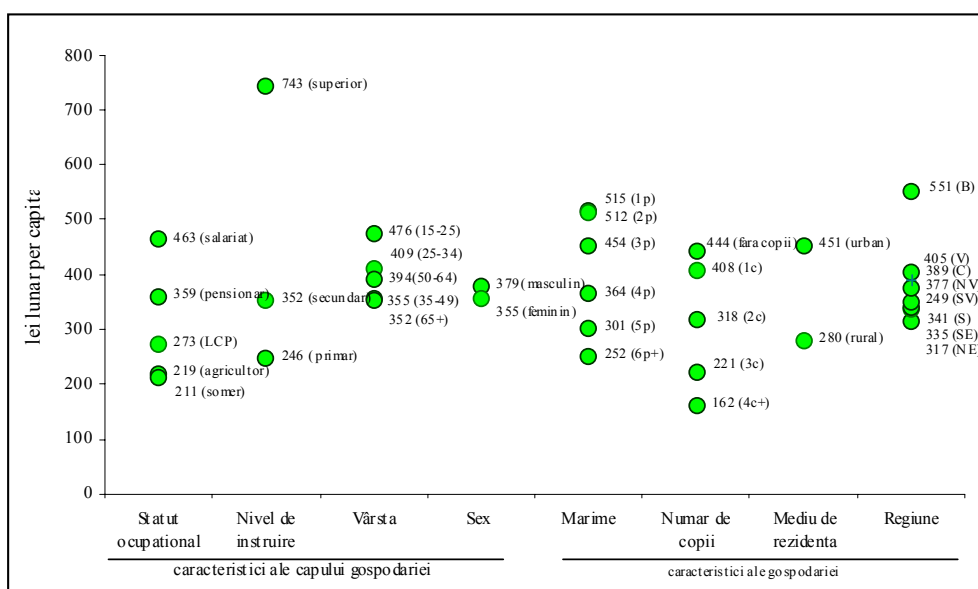

Figura 2. Veniturile medii lunare disponibile, pe categorii de gospodării (2006)

Un decalaj evident există și între veniturile gospodăriilor din cele două *medii de rezidență*. Veniturile gospodăriilor din mediul rural se ridică numai la două treimi (62% în 2005) din nivelul veniturilor realizate de populația din mediul urban. În ceea ce privește distribuția pe *regiuni* a veniturilor, se poate remarca decalajul dintre veniturile de care dispune populația din București și din celelalte șapte regiuni. Decalajul dintre București și Vest (regiunea cu cel mai înalt nivel al veniturilor după București) este mai mare decât decalajul dintre Vest și Nord-Est (regiunea cu cele mai mici venituri). Veniturile din

regiunea Vest reprezintă numai 74% în raport cu cele din București, iar cele din regiunea Nord-Est – 58%.

2.2. Veniturile disponibile reale

Evoluția puterii de cumpărare a veniturilor populației din România s-a aflat sub incidența unui puternic proces inflaționist și a scăderii drastice a producției naționale, în contextul restructurării economiei și al trecerii de la economia planificată la economia de piață. Acestea au determinat căderea puterii de cumpărare a principalelor categorii de venituri și restrângerea numărului de salariați, cu consecințe asupra nivelului veniturilor disponibile ale populației.

Cea mai accentuată cădere a puterii de cumpărare a veniturilor populației a avut loc în perioada 1991-1994, urmare a șocului inflaționist declanșat de liberalizarea prețurilor. Câștigul salarial real și pensia medie reală de asigurări sociale de stat au ajuns în 1994 la 59,1% și, respectiv, 55,0% din nivelul înregistrat în anul 1990.

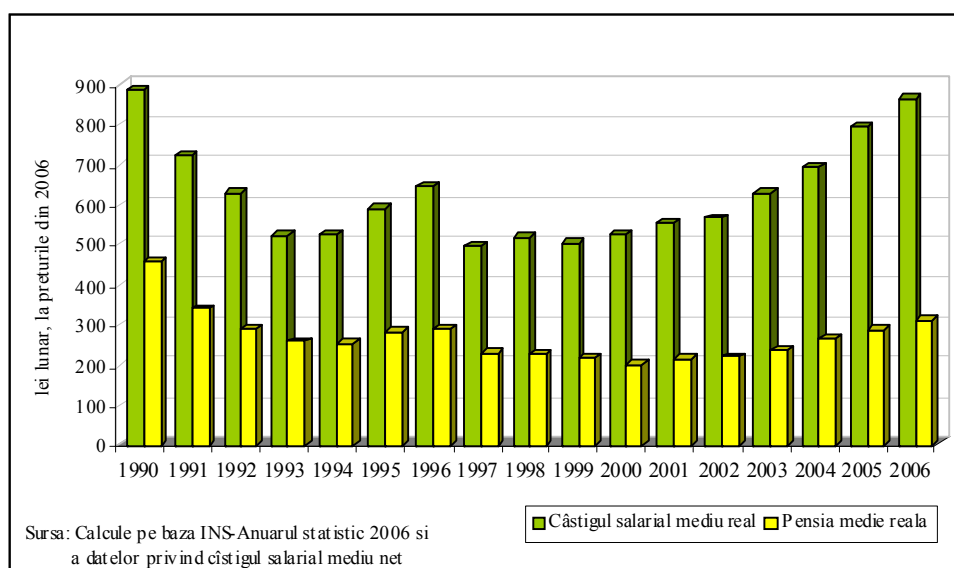

Figura 3. Evoluția câștigului salarial real și a pensiei reale

Un nou val al hiperinflației în perioada 1997-1999 a determinat deteriorarea în continuare a puterii de cumpărare a veniturilor, astfel încât salariul real a atins în 1997 cel mai scăzut nivel (56,2% față de 1990), iar pensia reală a ajuns în anul 2000 la 44,0%. În anul 2000, câștigul salarial real

și pensia reală erau cu 18,3% și, respectiv, cu 30,3% mai mici decât în anul 1996 (cu 10,6% și, respectiv, cu 28,4% sub nivelul anului 1995). Veniturile disponibile ale gospodăriilor populației au scăzut, de asemenea, ajungând în anul 2000 la 72,6% din nivelul anului 1995. Scăderea mai accentuată a veniturilor disponibile, comparativ cu cea a câștigurilor salariale, a fost determinată de restrângerea numărului de salariați și, prin urmare, de scăderea contribuției salariilor la formarea veniturilor, precum și de creșterea mare a numărului de pensionari și de șomeri, ale căror venituri, din pensii și din indemnizațiile de șomaj, erau mult mai mici decât salariile.

În perioada care a urmat după anul 2000, a avut loc o creștere a nivelului veniturilor, rezultat al relansării creșterii economice și al politicii de majorare a salariului minim, a salariilor din instituțiile administrației publice și din regiile autonome, a nivelului pensiilor de asigurări sociale de stat și a pensiilor agricultorilor, precum și a prestațiilor familiale și a celor de asistență socială (prin instituirea venitului minim garantat). Creșterea veniturilor nominale a fost superioară creșterii prețurilor de consum, posibilă datorită încetării procesului inflaționist, astfel încât a fost înregistrată și o semnificativă creștere a nivelului real al veniturilor. În perioada 2001-2006, câștigul salarial nominal mediu net și pensia medie de asigurări sociale de stat au crescut de patru ori, iar nivelul general al prețurilor de consum de două ori și jumătate. Astfel, nivelul real al câștigului salarial și al pensiei reale a crescut cu 64,0% și, respectiv, cu 54,8% față de anul 2000. Câștigul salarial real a crescut în medie anual cu 8,5%, cea mai mare creștere fiind înregistrată în anul 2005 (cu 14,3%), iar pensia medie reală a crescut în medie cu 7,5% anual (cea mai mare creștere în anul 2004, cu 11,7%).

Veniturile disponibile medii reale au crescut, de asemenea, cu 54%, în medie cu 7,5% anual, cea mai mare creștere, cu 20,8%, a fost înregistrată în anul 2004, fiind într-o anumită măsură asociată procesului electoral. În 2004, veniturile disponibile medii nominale au crescut cu 35,1%, în condițiile în care rata medie anuală de creștere în perioada 2001-2006 a fost de 25%.

Tabelul 1

Veniturile disponibile ale populației din România

	Veniturile disponibile, lei lunar pe gospodărie		Indicele veniturilor disponibile medii nominale, %		Indicele general al prețurilor de consum, %		Indicele veniturilor disponibile medii reale, %	
	ROL	RON	1995=100	2000=100	1995=100	2000=100	1995=100	2000=100
1995	331949		100		100		100,0	
1996	477432		143,8		138,8		103,6	
1997	978111		294,7		353,6		83,3	
1998	1528249		460,4		562,6		81,8	

	Veniturile disponibile, lei lunar pe gospodărie		Indicele veniturilor disponibile medii nominale, %		Indicele general al prețurilor de consum, %		Indicele veniturilor disponibile medii reale, %	
	ROL	RON	1995=100	2000=100	1995=100	2000=100	1995=100	2000=100
1999	1987413		598,7		820,3		73,0	
2000	2878051		867,0	100,0	1194,9	100	72,6	100,0
2001	4016601		1210,0	139,6	1606,8	134,5	75,3	103,8
2002	5119736		1542,3	177,9	1968,9	164,8	78,3	107,9
2003	6119081		1843,4	212,6	2269,7	189,9	81,2	112,0
2004	8269235		2491,1	287,3	2539,2	212,5	98,1	135,2
2005		969,41	2920,4	336,8	2768,1	231,7	105,5	145,4
2006		1096,01	3301,7	380,8	2949,7	246,9	111,9	154,3

Sursa: Calculat pe baza datelor din INS-ABF și din statistica prețurilor de consum

Urmare a creșterilor înregistrate de veniturile disponibile reale după anul 2000, pierderea de venituri, generată în principal de căderea puterii de cumpărare a monedei în perioada 1996-2000, a fost recuperată până în anul 2004, când veniturile disponibile au atins 98% din nivelul anului 1995. În 2006, nivelul acestora a depășit cu 12% pe cel din 1995. Totuși, datele privind câștigul salarial real și pensia reală indică faptul că încă nu s-a atins nivelul anului 1990: numai câștigul salarial se apropie de acest nivel (97,4%), pensia reală situându-se numai la două treimi din cea înregistrată în 1990 (68,1%).

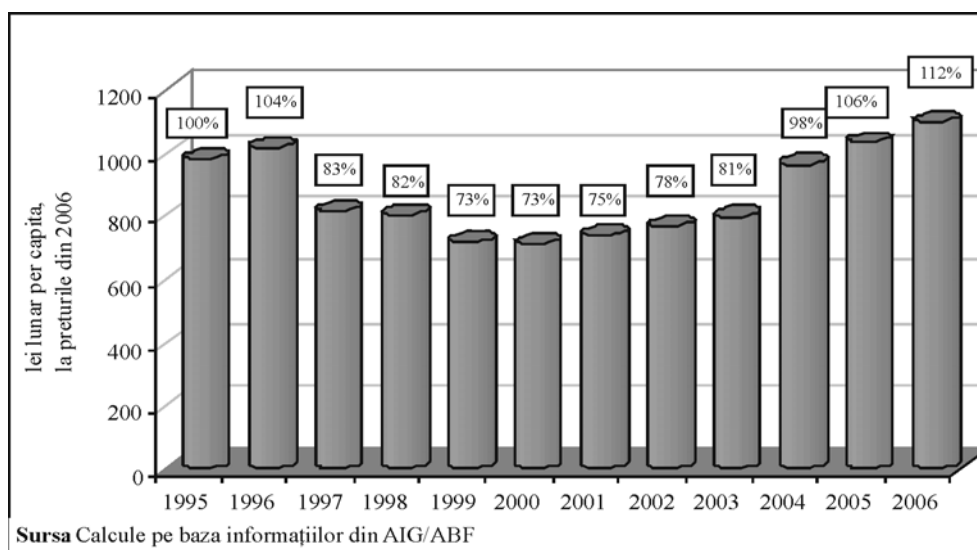

Figura 4. Evoluția veniturilor disponibile reale

Puterea de cumpărare a veniturilor este erodată continuu de inflație, oricât de redusă este aceasta. O rată a inflației de 5%, de exemplu, determină scăderea puterii de cumpărare a veniturilor cu 4,8%, ceea ce înseamnă că la același nivel al veniturilor, capacitatea unei gospodării de a-și acoperi nevoile de consum și de economisire scade cu aproape 5%. În aceste condiții, o parte din creșterea veniturilor nominale este destinată menținerii puterii de cumpărare a veniturilor, compensării pierderilor determinate de creșterea prețurilor. Această compensare, realizată sub forma indexării veniturilor în funcție de rata inflației, este o componentă a mecanismului de formare a veniturilor, atât a celor din prestații sociale (pensii, în principal), cât și a veniturilor din salarii sau altor venituri din activitate, atunci când acest lucru este stipulat în contractele de muncă sau de servicii.

3. Comparații privind puterea de cumpărare a veniturilor populației din statele membre ale Uniunii Europene

3.1. Veniturile disponibile

Primele estimări realizate de Eurostat, pe baza informațiilor colectate prin EU-SILC, în 2005, în toate cele 25 de state membre ale Uniunii Europene, evidențiază existența unor diferențe mari între veniturile disponibile ale populației din aceste țări (*Anexa 6*). Cele mai înalte venituri disponibile estimate pe adult echivalent, în unități standard ale puterii de cumpărare (PCS), au fost înregistrate în Luxemburg (30675 PCS), cu 95% mai mari decât media UE-25 (15720 PCS sau euro)¹. Veniturile populației din Regatul Unit au fost cu 37% mai mari decât cele medii, cele din Austria și din Germania – cu 25% și, respectiv, cu 19%), iar veniturile din Lituania și din Letonia se ridicau la mai puțin de o treime din media europeană (31 și, respectiv, 32%). Veniturile disponibile reale ale populației din Lituania și Letonia erau de 6,3 ori mai mici decât cele ale populației din Luxemburg și de 3,9-4,5 ori mai mici decât cele ale populației din Germania, Austria și Regatul Unit.

Evident, extinderea Uniunii Europene a mărit decalajele dintre statele membre, întrucât nivelul veniturilor din majoritatea noilor state membre este mult mai scăzut decât al celor din UE-15. Media veniturilor statelor din UE-15 (17226 PCS) este de aproape trei ori mai mare decât media estimată pentru cele zece noi state membre (6540 PCS). Între statele UE-15, cele mai scăzute venituri se înregistrează în Portugalia (11467 PCS), la 73% din media europeană (UE-25) și

¹ Conform metodei de calcul a parității puterii de cumpărare în unități PCS, suma și media veniturilor la nivelul UE-25 este aceeași, fie că este exprimată în Euro sau PCS.

la 53% față de Regatul Unit. Dintre statele UE-15, numai Portugalia, Spania și Grecia se situează sub media europeană, în ceea ce privește puterea de cumpărare a veniturilor. În schimb, toate noile state membre (cu excepția Ciprului) se află sub medie, în cele mai multe (Lituania, Letonia, Estonia, Polonia, Ungaria și Slovacia) veniturile fiind mai mici decât jumătatea mediei.

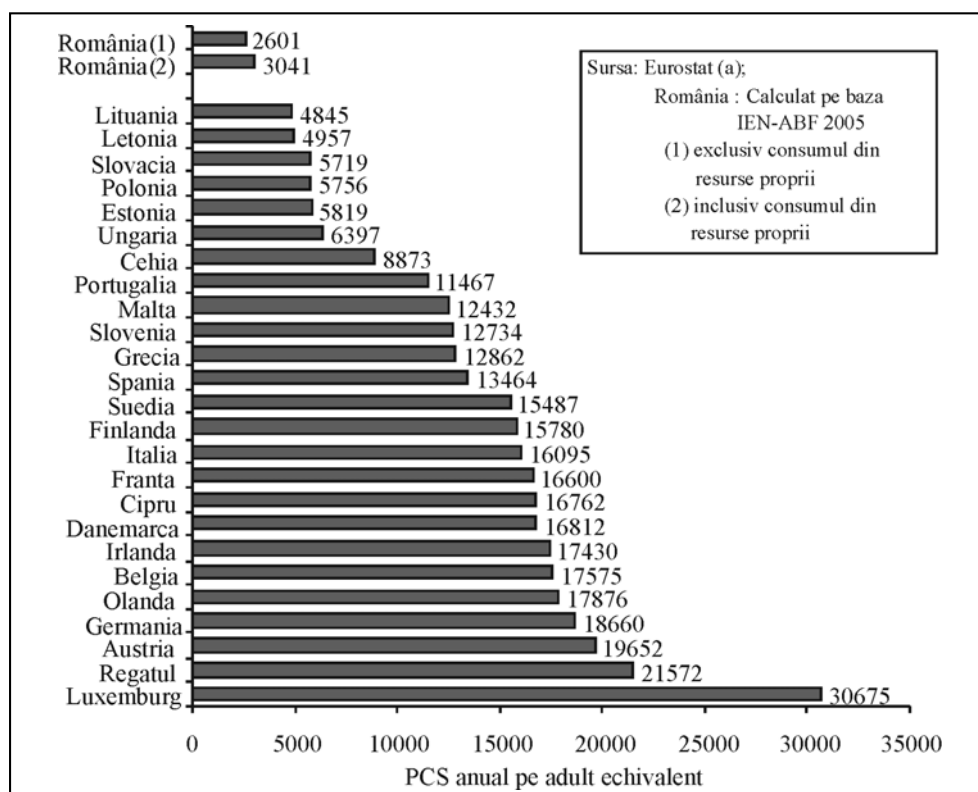

Figura 5. Veniturile disponibile ale populației din România și UE-25

Evident, nivelul veniturilor reale este determinat, în primul rând, de nivelul de dezvoltare al economiei. Coeficientul de corelație dintre veniturile disponibile și produsul intern brut per capita ($r = 0,93$) confirmă legătura puternică dintre cei doi indicatori. Creșterea economică se dovedește a fi principala premisă a creșterii puterii de cumpărare a veniturilor.

Și în cazul *României*, nivelul relativ scăzut al performanței economice face ca decalajul de venituri ale populației față de statele europene dezvoltate să fie mare. Estimate în varianta care presupune luarea în calcul a contravalorii autoconsumului, veniturile disponibile ale populației din România sunt de peste

cinci ori mai mici decât media UE-25, de aproape șase ori mai mici decât media din vechile state membre (UE-15) și se ridică la mai puțin de jumătate din nivelul mediu estimat pentru noile state membre (46%). Un locuitor al României își poate cumpăra din veniturile de care dispune, în medie, o cantitate de produse de 6-7 ori mai mică decât un locuitor din Marea Britanie, Austria, Germania, Olanda, Belgia sau Irlanda, un sfert din cantitatea pe care o poate cumpăra un locuitor din Portugalia, Slovenia sau Grecia, jumătate din cantitatea de care poate dispune un locuitor din Slovacia, Polonia sau Ungaria și numai 63% din cantitatea pe care și-o permite un locuitor din Lituania. Veniturile bănești reale (veniturile disponibile, exclusiv autoconsumul) ale populației din România sunt de șase ori mai mici decât media europeană și la 40% din media noilor state membre.

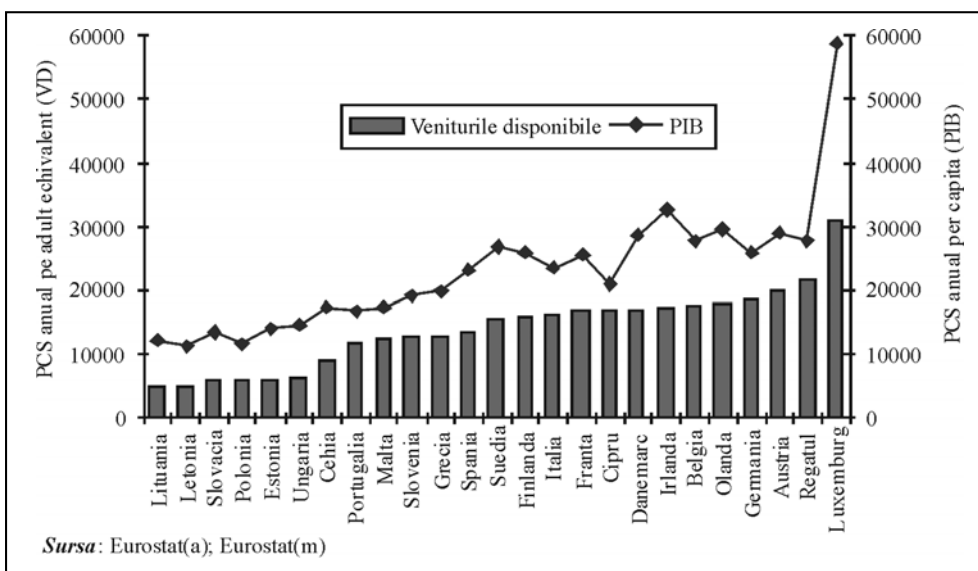

Figura 6 - Veniturile disponibile și PIB în statele UE-25

Estimate în euro, la cursul mediu de schimb din anul 2005, veniturile disponibile ale populației din România (1689 euro anual pe adult echivalent) sunt de 9,3 ori mai mici decât media statelor UE-25, de 10,7 ori mai mici decât media UE-15 și de 11-14 ori mai mici decât veniturile populației din Belgia, Suedia, Olanda, Finlanda, Germania, Austria, Irlanda, Regatul Unit și Danemarca. Prin urmare, dacă un român, care dispune de un venit la nivelul mediu în România, schimbă acest venit în euro și se mută în Germania, își va putea asigura un nivel al consumului de 11 ori mai mic decât cel pe care și-l poate asigura un locuitor din Germania la nivelul mediu al veniturilor din țara sa. Dacă alege să trăiască în

România, nivelul consumului pe care și-l poate asigura este de șase ori mai mic decât cel al unui locuitor al Germaniei. Diferența este determinată de raportul dintre nivelul general al prețurilor din cele două țări, conform estimărilor Eurostat privind indicii nivelului relativ al prețurilor în Germania (103,8%) și România (55,5%), nivelul prețurilor este aproape dublu în Germania față de România. De altfel, chiar un locuitor din Spania (ale cărui venituri sunt exprimate în euro ca și veniturile din Germania), dacă alege să trăiască în Germania cu veniturile medii din Spania (12846 euro), își va putea asigura un nivel al consumului care se ridică numai la 63% comparativ cu consumul pe care și-l poate asigura un locuitor al Germaniei cu un venit la nivelul celui mediu în Germania (18383 euro). În schimb, în Spania, același venit îi asigură un consum la nivelul a 72% comparativ cu cel asigurat de venitul mediu al unui locuitor al Germaniei în Germania. Conform estimărilor privind indicii nivelului relativ al prețurilor din cele două țări, nivelul general al prețurilor este cu 13% mai înalt în Germania decât în Spania (103,8% // 92,0%).

În timp, în perioada 1995-2005, decalajul dintre veniturile disponibile ale populației din România și din statele membre ale Uniunii Europene s-a modificat: a crescut în 2000 față de 1995 și a scăzut în 2005 față de 2000. Modificarea a fost determinată de evoluția veniturilor disponibile în România și în statele membre ale Uniunii Europene, precum și de evoluția prețurilor, care a determinat modificarea parității puterii de cumpărare.

Tabelul 2

**Veniturile disponibile medii ale populației din România
estimate la paritatea puterii de cumpărare (UE-27)**

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Venituri disponibile medii lunare (RON/ adult echivalent)								
- inclusiv consumul din resurse proprii	16,35	136,58	198,37	263,14	329,27	433,77	509,57	592,90
- exclusiv consumul din resurse proprii	12,33	105,20	155,74	210,43	268,20	364,11	435,80	515,58
Paritatea puterii de cumpărare (RON/ PCS)	0,083504	0,846997	1,08545	1,34312	1,62992	1,79514	2,01097	2,06346
Venituri disponibile medii anuale (PCS/ adult echivalent)								
- inclusiv consumul din resurse proprii	2350	1935	2193	2351	2424	2900	3041	3448
- exclusiv consumul din resurse proprii	1772	1490	1722	1880	1975	2434	2601	2998

Sursa: Calculat pe baza INS-AIG și ABF; Eurostat (j)

Raportul dintre veniturile disponibile medii estimate pentru statele UE-15 și veniturile medii din România (inclusiv consumul din resurse proprii) a crescut de la 5,1: 1, în 1995, la 7,5: 1, în 2000, și a scăzut la 5,7: 1, în 2005. Decalajul absolut a crescut însă în întreaga perioadă, de la 9702 PCS, în 1995, la 12639 PCS, în 2000, și 14185 PCS, în 2005¹.

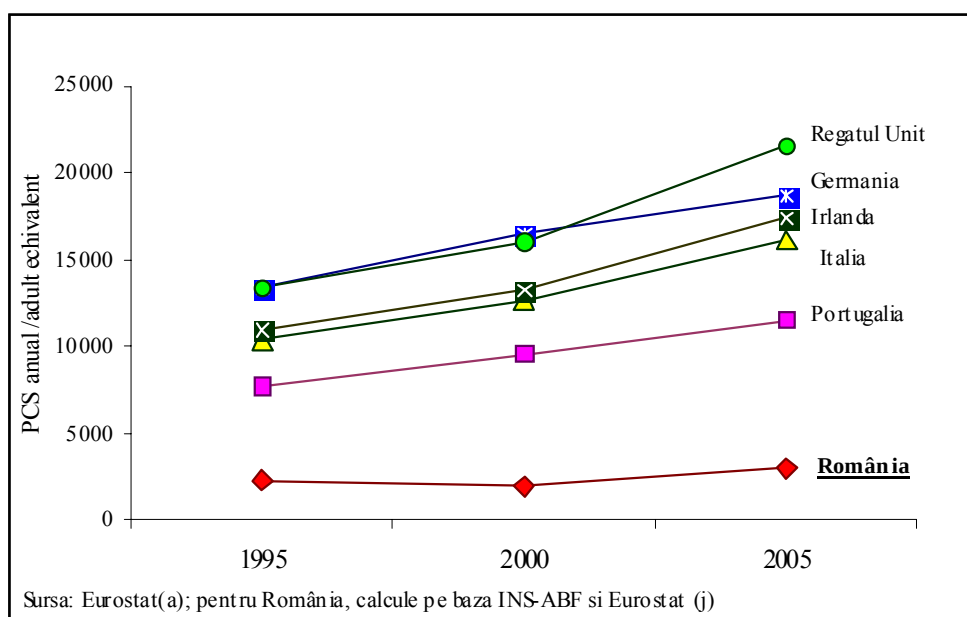

Figura 7. Evoluția decalajului dintre puterea de cumpărare a veniturilor din România în unele state membre ale UE-15

3.2. Veniturile disponibile pe categorii ale populației

Caracteristicile de grupare utilizate de Eurostat în evaluarea veniturilor diferitelor categorii de populație se referă în principal la persoane (vârstă, sex, statut ocupațional) și la tipul gospodăriei, la principala sursă de venituri, la

¹ Se cuvine menționat însă faptul că în analiza evoluției în timp a decalajelor dintre puterea de cumpărare a veniturilor se impun unele rezerve legate de faptul că după anul 2001 s-a modificat metodologia de observare și calcul a veniturilor, iar sfera estimării parității puterii de cumpărare a fost extinsă la 25 și 27 de țări. Evoluția în timp a modificării decalajelor dintre țări poate fi analizată numai sub aspectul direcției și ordinului de mărime a modificării. De altfel, nici nu se recomandă utilizarea parității puterii de cumpărare pentru evaluarea dinamicii veniturilor.

intensitatea participării la muncă a membrilor gospodăriei, la capacitatea acestora de a face față nevoilor, spre deosebire de caracteristicile de grupare utilizate de INS în prelucrarea datelor din bugetele de familie, care se referă la capul gospodăriei (vârstă, sex, nivel de instruire, statut ocupațional), la mărimea gospodăriei și numărul de copii, la mediul și regiunea de rezidență. Prin urmare, compararea nivelului veniturilor diferitelor categorii de populație din România cu cel al veniturilor de care dispun aceleași categorii de populație în statele membre ale UE presupune o prelucrare specială a datelor ABF. Prezentarea veniturilor principalelor categorii de populație evidențiate în baza de date a Eurostat, chiar fără posibilitatea asigurării comparabilității cu România, permite o evaluare a gradului de diferențiere a veniturilor în țările din UE.

În toate țările UE-25 există diferențe între veniturile populației din diferite grupe de vârstă, precum și pe sexe (*Anexa 8*). Veniturile estimate pentru copii (sub 16 ani) și tineri (16-24 ani), precum și veniturile populației vârstnice (65 ani și peste) sunt sensibil mai mici decât veniturile aferente persoanelor cu vârsta cuprinsă între 25 și 64 ani, iar veniturile de care dispun femeile sunt, în medie, mai mici decât cele de care dispun bărbații. În 2005, cea mai mare variație pe grupe de vârstă a fost înregistrată în Suedia, unde se remarcă nivelul relativ înalt al veniturilor persoanelor din grupa de vârstă de 50-64 ani, comparativ cu media; de asemenea, în Cipru și Irlanda, care se detașează prin nivelul relativ scăzut al veniturilor persoanelor vârstnice. Cea mai mică variație pe grupe de vârstă a fost înregistrată în Slovenia, Ungaria și Germania. Cel mai mare decalaj între veniturile aferente femeilor și bărbaților a fost înregistrat în Belgia, cel mai scăzut în Cipru, Luxemburg, Ungaria și Portugalia, iar în Polonia veniturile medii ale populației feminine au fost egale cu cele ale populației masculine.

Comparația cu media europeană (UE-25) evidențiază faptul că, abstractie făcând de Luxemburg (care înregistrează, de departe, cele mai înalte venituri la toate grupele de vârstă și sexe), cele mai înalte niveluri ale veniturilor au fost cele de care dispun bărbații în vârstă de 25-49 ani din Marea Britanie (cu 61% peste media europeană), urmate de cele ale bărbaților din grupa de vârstă de 50-64 ani și cele ale femeilor de 25-49 ani, din aceeași țară, care depășesc media cu peste 50% (54 și, respectiv, 53%). Femeile în vârstă de 75 ani și peste din Lituania aveau cele mai scăzute venituri, la 21% din nivelul mediu. Decalajul dintre puterea de cumpărare a veniturilor de care dispun bărbații de 25-49 ani din Marea Britanie (25365 PCS anual/adult echivalent) și cele de care dispun femeile de 75 ani și peste din Lituania (3232 PCS) este de 7,8:1. De altfel, aproape în toate țările UE-25, cu excepția Luxemburgului, Marii Britanii, Austriei, Germaniei, Olandei și Franței, veniturile persoanelor vârstnice sunt mai mici decât media europeană, cele din Cehia, Ungaria și Polonia fiind mai mici decât jumătatea mediei, iar cele din Slovacia, Estonia, Letonia și Lituania – mai mici decât o treime din medie. De asemenea,

În 16 din cele 25 țări, veniturile medii aferente copiilor și tinerilor (0-15 și 16-24 ani)¹ sunt mai mici decât cele medii la nivel european.

Tipul gospodăriei constituie un alt factor cu influență mare asupra nivelului veniturilor în toate țările din UE. În medie, veniturile persoanelor singure se află sub media veniturilor pe ansamblul populației, însă categoriile care dispun de cele mai scăzute venituri, în toate țările, sunt persoanele vârstnice (de 65 ani și peste) singure și femeile singure; veniturile persoanelor tinere singure și ale bărbaților singuri sunt mai mari, dar se află ușor sub media veniturilor în cele mai multe țări. În majoritatea țărilor, cuplurile fără copii, formate din persoane mai tinere de 65 ani, dispun de cele mai mari venituri estimate pe adult echivalent (cu 15-34% peste nivelurile mediei naționale, în 2005), în timp ce veniturile cuplurilor formate din persoane vârstnice sunt mai mici decât cele medii, în majoritatea țărilor. Dintre gospodăriile care au în întreținere copii, ale căror venituri sunt în general mai mici decât ale gospodăriilor fără copii, cele formate din părinte singur cu copii (familii monoparentale) și din doi adulți cu trei și mai mulți copii dispun de cele mai mici venituri.

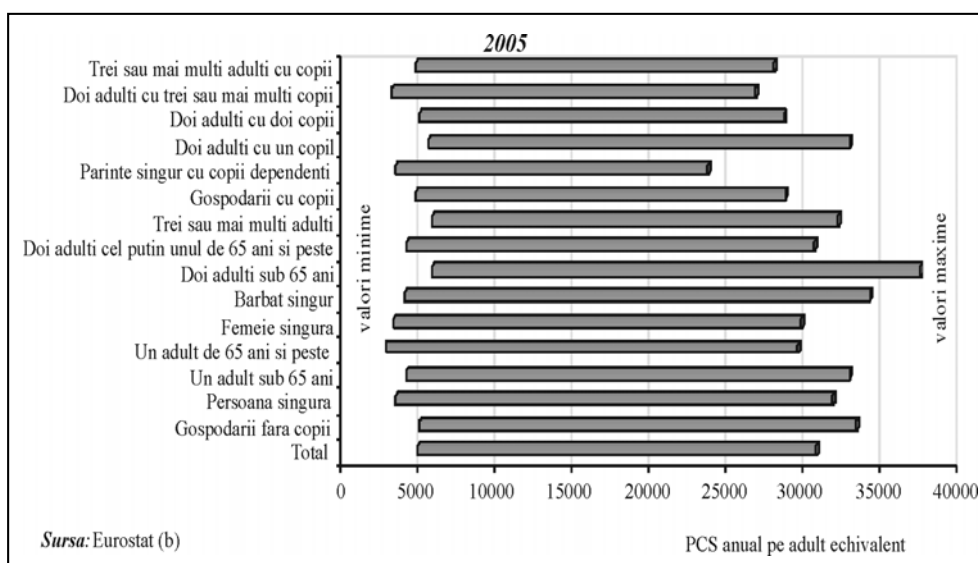

Figura 8. Intervalul de variație a puterii de cumpărare a veniturilor medii pe tipuri de gospodării în statele UE-25

¹ Veniturile medii aferente diferitelor categorii de populație sunt estimate ca medii ale veniturilor persoanelor din gospodării, fiecărei persoane (inclusiv fiecărui copil) fiindu-i atribuit venitul pe adult echivalent estimat pentru gospodăria din care face parte.

Cele mai înalte venituri, duble sau aproape duble față de media UE-25, au fost înregistrate în Luxemburg, la toate tipurile de gospodării, și cele mai scăzute în Letonia și Lituania, la toate tipurile de gospodării (18-30% față de media europeană). Cuplurile formate din doi adulți sub 65 ani din Marea Britanie constituie categoria cu cele mai înalte venituri medii (după cele din Luxemburg), cu 75% peste media europeană, iar persoanele vârstnice singure din Letonia și Lituania dispun de cele mai scăzute venituri (18% din media veniturilor populației din UE-25). Veniturile medii ale gospodăriilor monoparentale din Germania, cele mai scăzute comparativ cu veniturile celorlalte tipuri de gospodării din această țară, sunt mai mari decât veniturile medii ale tuturor tipurilor de gospodării din Portugalia, Cehia, Ungaria, Polonia, Slovacia, Estonia, Letonia și Lituania.

În toate cele 25 de țări cuprinse în comparație, dintre veniturile categoriilor de populație grupată după *statutul ocupațional*, cele mai scăzute sunt veniturile șomerilor, iar cele mai înalte – veniturile persoanelor ocupate. În 2005, veniturile șomerilor au atins maximum 79% ((Slovenia) și minimum 46% (Letonia) din nivelul veniturilor medii ale populației de 16 ani și peste (*Anexa 10*). Veniturile pensionarilor au depășit nivelul mediu numai în Luxemburg, s-au apropiat de medie în Austria, Franța, Italia și Polonia, situându-se la cea mai mare distanță sub medie în Regatul Unit (- 31%). În raport cu media UE-25, cele mai scăzute venituri sunt cele de care dispun șomerii din Letonia și Lituania (15%). Puterea de cumpărare a veniturilor pensionarilor și altor categorii de persoane inactivate din aceste țări se ridică numai la un sfert din media europeană, iar cea a veniturilor persoanelor ocupate numai la 39%.

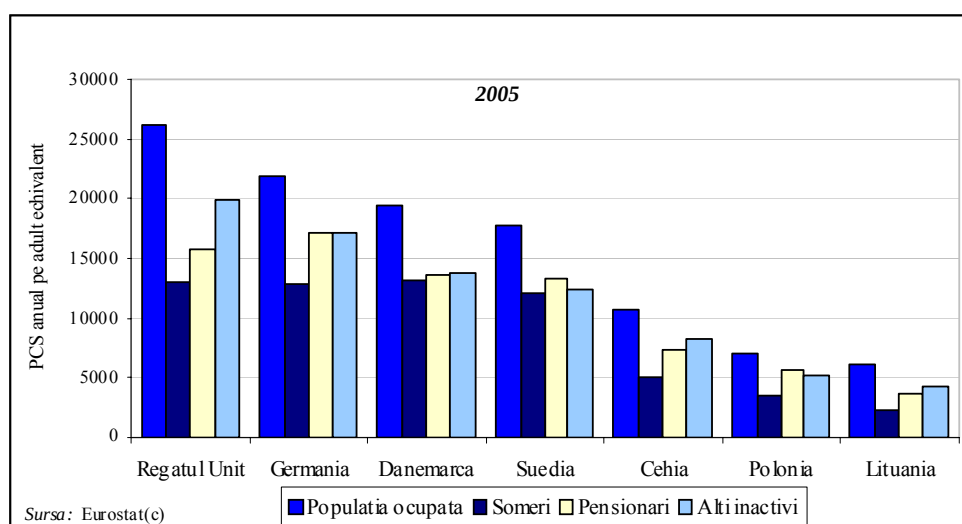

Figura 9. Veniturile disponibile ale populației din unele state membre ale UE, după statutul ocupațional

Așa cum este reflectat de puterea de cumpărare a veniturilor disponibile, decalajul de bunăstare al populației din vechile și noile state membre ale Uniunii Europene este mare și afectează practic toate categoriile mari de populație. Din păcate, distanța la care se află nivelul de bunăstare din *România* față de cel din statele Uniunii Europene este mult mai mare. Veniturile disponibile medii ale gospodăriilor din România (3041 PCS anual pe adult echivalent) sunt mai mici decât veniturile estimate pentru toate categoriile de populație, din toate statele membre ale Uniunii Europene (UE-25), depășind (în varianta estimată cu luarea în considerare a autoconsumului) numai veniturile medii ale femeilor în vârstă de 75 ani sau peste și ale femeilor singure din Lituania, ale persoanelor vârstnice singure, ale gospodăriilor cu trei sau mai mulți copii și ale șomerilor din Letonia și Lituania. Veniturile disponibile medii, estimate fără autoconsum (2601 PCS), depășesc numai veniturile șomerilor din Letonia și Lituania.

3.3. Câștigurile salariale

Decalajele dintre veniturile disponibile sunt determinate în mare măsură de cele dintre câștigurile salariale, care constituie principala componentă a veniturilor gospodăriilor, astfel încât amplitudinea variației salariilor nu diferă mult de cea a veniturilor disponibile. Conform datelor referitoare la câștigurile salariale brute utilizate la estimarea câștigurilor salariale nete (*Eurostat(f)*; *Eurostat(g)*), în anul 2005, câștigurile salariale brute medii anuale din industria prelucrătoare, estimate la paritatea puterii de cumpărare, variau între 40290 PCS (în Luxemburg) și 6173 PCS (în Letonia). Niveluri ale câștigului salarial mediu apropiate de cel maxim s-au înregistrat și în Germania și Regatul Unit, precum și în Olanda, Belgia și Austria (*Anexa 11*). Câștigul salarial brut mediu real din România era de șapte ori mai mic decât cel din Luxemburg, Germania și Marea Britanie, de cinci ori mai mic decât cel din Franța și Suedia, de trei ori mai mic decât cel din Portugalia și Slovenia și la jumătatea celui din Ungaria și din Polonia.

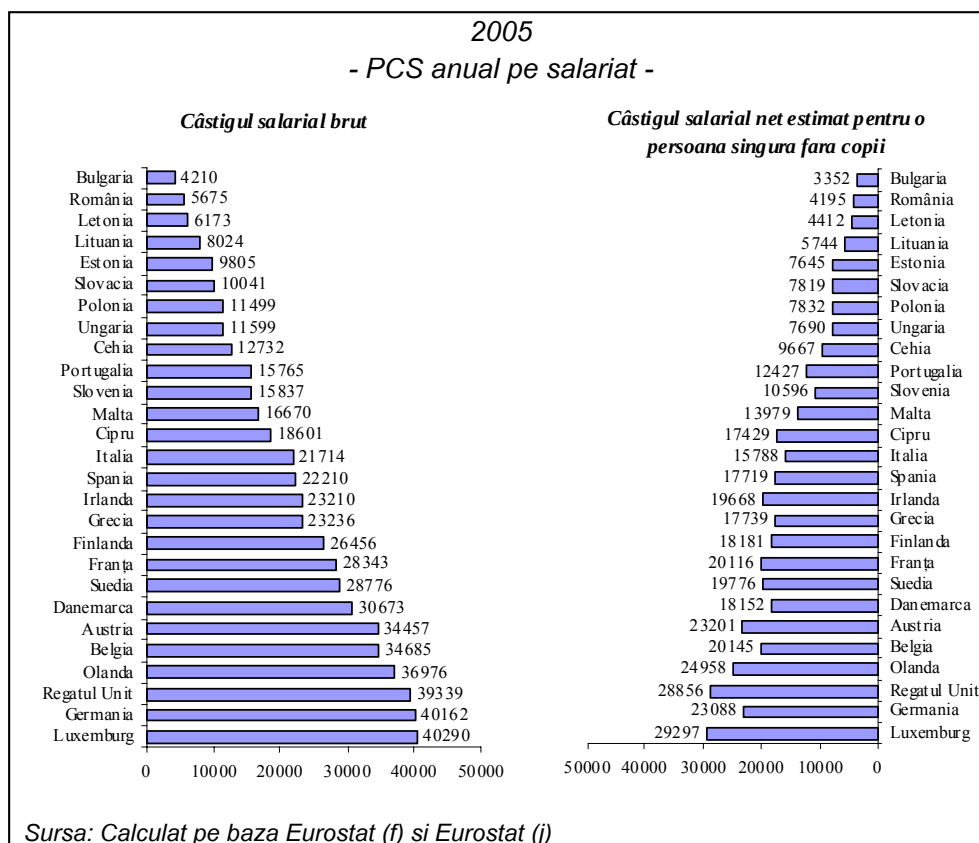

Figura 10. Câștigurile salariale medii anuale în industria prelucrătoare din statele membre ale Uniunii Europene

Puterea de cumpărare a câștigurilor salariale este influențată în mod diferit, de la o țară la alta, de sistemul de impozite și contribuții de asigurări sociale, precum și de sistemul de prestații familiale (alocații pentru copii, în special) din fiecare țară¹. Raportul dintre câștigurile salariale nete și cele brute variază între 57% (Germania) și 94% (Cipru), în cazul unei persoane singure fără copii, cu un salariu brut egal cu salariul mediu; între 64% (Danemarca) și

¹ Conform algoritmului OCDE de estimare a câștigului salarial net, aplicat și de Eurostat, în câștigul net sunt incluse și prestațiile familiale asociate salariilor, în scopul asigurării comparabilității cu țările în care câștigurile salariale cuprind și suplimente pentru copii sau pentru soția/soțul care nu lucrează..

96% (Cipru)¹, în cazul a doi salariați (cu un salariu la nivel mediu și un salariu la două treimi din cel mediu) cu doi copii; între 63% (Danemarca) și 96% (Cipru)², în cazul a doi salariați (cu două salarii la nivelul celui mediu) cu doi copii; între 57% (Germania) și 94% (Cipru), în cazul a doi salariați (cu două salarii la nivelul celui mediu) fără copii (Anexa 12).

Conform estimărilor Eurostat, în anul 2005, câștigul salarial net de care beneficiază o persoană singură fără copii, la un salariu brut egal cu cel mediu, varia între 29297 PCS (Luxemburg), 28856 PCS (Regatul Unit), 12427 PCS (Portugalia), 9667 PCS (Cehia) și 3352 PCS (Bulgaria). Puterea de cumpărare a câștigului salarial net realizat de o persoană singură în România (cu un salariu la nivelul celui mediu) era de 6,9 ori, 5,9 ori și, respectiv, 5,5 ori mai mică decât cea a aceluiași salariu în Marea Britanie, Olanda și Germania, de trei ori mai mică decât în Portugalia și la jumătatea celei din Polonia și Slovacia.

Variații mari înregistrează și puterea de cumpărare a salariului minim, între cele 20 de state membre ale UE, în care acest instrument al politicii veniturilor este instituit. La începutul anului 2007, acesta varia între 1503 PCS lunar (Luxemburg) și 204 PCS (România). Niveluri ale salariului minim peste 1000 PCS există și în Olanda, Belgia, Regatul Unit, Franța și Irlanda, iar nivelurile stabilite în cazul a nouă din cele 12 țări nou intrate în UE sunt mai mici de 500 PCS. Decalajul dintre nivelurile salariului minim din România și cele din țările europene dezvoltate este mai mare decât cel înregistrat în ceea ce privește câștigurile salariale medii brute. În ultimii doi ani (2006 și 2007), decalajul s-a redus considerabil (Anexa 14).

¹ Între 60% și 94%, dacă în calculul salariilor nete nu se iau în considerare și alocațiile familiale (Anexa 13).

² Între 59% (Belgia și Danemarca) și 94% (Cipru), dacă în calculul salariilor nete nu se iau în considerare și alocațiile familiale (Anexa 13).

Referințe bibliografice și surse de date

- Canberra Manual: Expert Group on Household Income Statistics - The Canberra group, *Final Report and Recommendations*, Ottawa 2001.
- Eurostat(a), *Mean and median income by age and gender*, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/ Population and social conditions/ Living conditions and welfare/ Income and living conditions / Income distribution and monetary poverty/ Distribution of income](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/Population%20and%20social%20conditions/Living%20conditions%20and%20welfare/Income%20and%20living%20conditions/Income%20distribution%20and%20monetary%20poverty/Distribution%20of%20income)
- Eurostat(b), *Mean and median income by household type*, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/ Population and social conditions/ Living conditions and welfare/ Income and living conditions / Income distribution and monetary poverty/ Distribution of income](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/Population%20and%20social%20conditions/Living%20conditions%20and%20welfare/Income%20and%20living%20conditions/Income%20distribution%20and%20monetary%20poverty/Distribution%20of%20income)
- Eurostat(c), *Mean and median income by most frequent activity status*, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/ Population and social conditions/ Living conditions and welfare/ Income and living conditions / Income distribution and monetary poverty/ Distribution of income](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/Population%20and%20social%20conditions/Living%20conditions%20and%20welfare/Income%20and%20living%20conditions/Income%20distribution%20and%20monetary%20poverty/Distribution%20of%20income)
- Eurostat(d), *Mean and median income by education level*, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/ Population and social conditions/ Living conditions and welfare/ Income and living conditions / Income distribution and monetary poverty/ Distribution of income.](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/Population%20and%20social%20conditions/Living%20conditions%20and%20welfare/Income%20and%20living%20conditions/Income%20distribution%20and%20monetary%20poverty/Distribution%20of%20income)
- Eurostat(e), *Income and living conditions (EU-SILC). Eurostat Metadata in SDDS format: Summary Methodology*, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/ Population and social conditions/ Living conditions and welfare/ Income and living conditions.](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/Population%20and%20social%20conditions/Living%20conditions%20and%20welfare/Income%20and%20living%20conditions)
- Eurostat(f), *Annual net earnings*, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/ Population and social conditions/Labour market/Earnings/ Net earnings and tax rates.](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/Population%20and%20social%20conditions/Labour%20market/Earnings/Net%20earnings%20and%20tax%20rates)
- Eurostat(g), *Net Earnings and related tax rates. Eurostat Metadata in SDDS format: Summary Methodology*, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/ Population and social conditions/Labour market/Earnings/Net earnings and tax rates.](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/Population%20and%20social%20conditions/Labour%20market/Earnings/Net%20earnings%20and%20tax%20rates)
- Eurostat(h), *Structure of Earnings Survey 2002*, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/ Population and social conditions/ Labour market/Earnings.](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/Population%20and%20social%20conditions/Labour%20market/Earnings)
- Eurostat(i), *Minimum Wages*, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/ Population and social conditions/Labour market/Earnings.](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/Population%20and%20social%20conditions/Labour%20market/Earnings)

-
- Eurostat(j), *Purchasing power parities (PPP) and comparative price level indices for the ESA95 aggregates*, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/Economy_and_finance/Prices/Purchasing power parities](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/Economy_and_finance/Prices/Purchasing_power_parities)
- Eurostat(k), *Purchasing Power Parities. Eurostat Metadata in SDDS format: Summary Methodology*, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/Economy_and_finance/Prices/Purchasing power parities](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/Economy_and_finance/Prices/Purchasing_power_parities)
- Eurostat(m), *GDP and main components - Current prices*, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/Economy_and_finance/National accounts \(including GDP\)/ Annual national accounts /GDP and main aggregates](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/EU_MAIN_TREE/Economy_and_finance/National_accounts_(including_GDP)/Annual_national_accounts/GDP_and_main_aggregates)
- Molnar M., *Veniturile populației din România. Comparații cu statele membre ale Uniunii Europene*, CIDE, "Probleme economice", vol. 235-236, 2006.
- OECD-Eurostat, *Methodological manual on PPPs*, European Communities / OECD, 2006
- Regnard P., *Minimum Wages 2007*, Eurostat, Statistics in focus, Population and Social Conditions, 71/2007

**Definiția veniturilor populației, conform recomandărilor
Grupului de la Canberra**

1. Venituri salariale

Venituri bănești

- 1.1 Salarii
- 1.2 Premii
- 1.3 Participare la profit
- 1.4 Compensații pentru concediere sau la încheierea activității
- 1.5 Alocații plătite pentru munca în deplasare, dacă sunt prevăzute în contractul de muncă

Contravaloarea altor avantaje de care beneficiază salariații

- 1.6 Contribuțiile de asigurări sociale în sarcina angajatorilor
- 1.7 Bunuri și servicii oferite salariaților în cadrul pachetului salarial

2. Venituri din activități independente

Venituri bănești

- 2.1 Profit/pierderi
- 2.2 Redevențe

Venituri în natură, imputate

- 2.3 Bunuri și servicii produse pentru barter, minus costul input-urilor
- 2.4 Bunuri și servicii produse pentru consumul propriu, minus costul input-urilor
- 2.5 Venituri din ocuparea locuinței de către proprietari, minus cheltuielile aferente

3. Chirii

- 3.1 Venituri din chirii (minus cheltuielile), cu excepția rentei pentru pământ

4. Venituri din proprietate

- 4.1 Dobânzi încasate, minus dobânzi plătite
- 4.2 Dividende
- 4.3 Renta pentru pământ

5. Transferuri curente primite

- 5.1 Prestații de asigurări sociale din schemele angajatorilor
- 5.2 Prestații bănești de asigurări sociale din schemele publice
- 5.3 Prestații universale bănești de asistență socială
- 5.4 Prestații bănești selective de asistență socială (means-tested)
- 5.5 Transferuri primite cu regularitate de la alte gospodării

5.6 Ajutor primit cu regularitate de la organizații non-profit,
organizații de caritate

6. Veniturile totale (1+2+3+4+5)

7. Transferuri curente plătite

7.1 Contribuții de asigurări sociale în sarcina angajatorilor

7.2 Contribuții de asigurări sociale în sarcina salariaților

7.3 Impozite pe venituri

7.4 Taxe pe avere plătite cu regularitate

7.5 Transferuri plătite cu regularitate către alte gospodării

7.6 Transferuri plătite cu regularitate către organizații de caritate

8. Veniturile disponibile (6 - 7)

9. Transferuri sociale în natură

10. Venituri disponibile ajustate (8 - 9)

Sursa: Canberra Manual (p. 18)

Anexa 2

**Paritatea puterii de cumpărare – Programul Eurostat
2005**

- moneda națională / PCS -

	PIB			Consumul final al gospodăriilor		
	UE-27	UE-25	UE-15	UE-27	UE-25	UE-15
UE-27	1	0,988443	0,947867	1	0,989589	0,954616
UE-25	1,01169	1	0,958949	1,01052	1	0,964659
UE-15	1,055	1,04281	1	1,04754	1,03664	1
Belgia	1,03724	1,02525	0,983162	1,05139	1,04045	1,00367
Bulgaria	0,704222	0,696083	0,667508	0,829234	0,820601	0,7916
Cehia	16,9624	16,7664	16,0781	17,3156	17,1353	16,5298
Danemarca	10,1462	10,0289	9,6172	10,4424	10,3337	9,96847
Germania	1,06272	1,05044	1,00732	1,03806	1,02725	0,990945
Estonia	9,26816	9,16105	8,78498	10,0597	9,95493	9,60311
Irlanda	1,20946	1,19548	1,1464	1,24921	1,2362	1,19252
Grecia	0,840853	0,831136	0,797017	0,883164	0,87397	0,843082
Spania	0,913378	0,902822	0,86576	0,920271	0,91069	0,878505
Franta	1,07177	1,05938	1,01589	1,07643	1,06523	1,02758
Italia	1,03055	1,01864	0,976824	1,04365	1,03279	0,996287
Cipru	0,496101	0,490368	0,470237	0,513857	0,508507	0,490536
Letonia	0,350911	0,346856	0,332617	0,391701	0,387623	0,373924

	PIB			Consumul final al gospodăriilor		
	UE-27	UE-25	UE-15	UE-27	UE-25	UE-15
Lituania	1,73817	1,71808	1,64755	1,88565	1,86602	1,80007
Luxemburg	1,09824	1,08555	1,04099	1,04579	1,03491	0,998332
Ungaria	150,973	149,228	143,102	156,768	155,136	149,653
Malta	0,297175	0,29374	0,281682	0,31296	0,309701	0,298756
Olanda	1,05829	1,04606	1,00312	1,04585	1,03496	0,998382
Austria	1,03689	1,02491	0,982834	1,01947	1,00886	0,973207
Polonia	2,26218	2,23604	2,14425	2,484	2,45814	2,37126
Portugalia	0,837298	0,827621	0,793647	0,849784	0,840937	0,811217
România	1,73291	1,71288	1,64257	2,01097	1,99003	1,9197
Slovenia	0,729056	0,72063	0,691048	0,755872	0,748003	0,721567
Slovacia	20,4199	20,1839	19,3553	21,5298	21,3057	20,5527
Finlanda	1,17141	1,15787	1,11034	1,23493	1,22207	1,17888
Suedia	11,1099	10,9815	10,5307	11,0024	10,8879	10,5031
Regatul Unit	0,766428	0,75757	0,726471	0,746441	0,73867	0,712564

Sursa: Eurostat (j)

Anexa 2

Paritatea puterii de cumpărare – Programul Eurostat 2006

- moneda națională / PCS -

	PIB			Consumul final al gospodăriilor		
	UE-27	UE-25	UE-15	UE-27	UE-25	UE-15
UE-27	1	...	...	1	...	...
UE-25	1,01199	1	0,958307	1,01086	1	0,964089
UE-15	1,05602	1,04351	1	1,04852	1,03725	1
Belgia	1,03805	1,02576	0,982989	1,05231	1,041	1,00362
Bulgaria	0,734906	0,7262	0,695922	0,862947	0,853673	0,823016
Cehia	16,9046	16,7043	16,0078	17,2071	17,0222	16,4109
Danemarca	10,1614	10,041	9,62238	10,4003	10,2885	9,91901
Germania	1,05698	1,04446	1,00092	1,03304	1,02194	0,985237
Estonia	9,66254	9,54807	9,14998	10,4844	10,3717	9,99925
Irlanda	1,22526	1,21075	1,16027	1,25379	1,24032	1,19578
Grecia	0,846328	0,836302	0,801433	0,891793	0,882208	0,850527
Spania	0,926527	0,915551	0,877378	0,93229	0,92227	0,88915
Franța	1,07102	1,05833	1,01421	1,0713	1,05979	1,02173
Italia	1,03012	1,01792	0,975477	1,04381	1,03259	0,995508
Cipru	0,496273	0,490394	0,469948	0,515277	0,509739	0,491434
Letonia	0,375854	0,371401	0,355916	0,409644	0,405241	0,390689

	PIB			Consumul final al gospodăriilor		
	UE-27	UE-25	UE-15	UE-27	UE-25	UE-15
Lituania	1,78183	1,76072	1,68731	1,94694	1,92601	1,85685
Luxemburg	1,09516	1,08219	1,03707	1,05129	1,03999	1,00264
Ungaria	153,881	152,058	145,718	158,44	156,737	151,108
Malta	0,300161	0,296605	0,284239	0,31549	0,312099	0,300892
Olanda	1,05423	1,04174	0,998304	1,04191	1,03071	0,993695
Austria	1,03057	1,01836	0,975903	1,01254	1,00166	0,965687
Polonia	2,23283	2,20638	2,11438	2,4497	2,42337	2,33634
Portugalia	0,83863	0,828695	0,794144	0,854948	0,845759	0,815387
România	1,79599	1,77472	1,70072	2,06346	2,04128	1,96798
Slovenia	0,727639	0,719019	0,689041	0,757699	0,749556	0,722639
Slovacia	20,6238	20,3795	19,5298	21,6853	21,4522	20,6818
Finlanda	1,16162	1,14786	1,1	1,22497	1,21181	1,16829
Suedia	11,0474	10,9165	10,4614	10,9095	10,7922	10,4046
Regatul Unit	0,769618	0,7605	0,728793	0,751523	0,743446	0,716748

Sursa: Eurostat(j)

Anexa 3**Indicii nivelului prețurilor**

- procente -

	PIB		Consumul final al gospodăriilor	
	2005	2006	2005	2006
UE-27	100,0	100,0	100,0	100,0
UE-25	101,2	101,2	101,1	101,1
UE-15	105,5	105,6	104,8	104,9
Belgia	103,7	103,8	105,1	105,2
Bulgaria	36,0	37,6	42,4	44,1
Cehia	57,0	59,6	58,1	60,7
Danemarca	136,2	136,2	140,1	139,4
Germania	106,3	105,7	103,8	103,3
Estonia	59,2	61,8	64,3	67,0
Irlanda	120,9	122,5	124,9	125,4
Grecia	84,1	84,6	88,3	89,2
Spania	91,3	92,7	92,0	93,2
Franta	107,2	107,1	107,6	107,1
Italia	103,1	103,0	104,4	104,4
Cipru	86,0	86,2	89,1	89,5
Letonia	50,4	54,0	56,3	58,8
Lituania	50,3	51,6	54,6	56,4
Luxemburg	109,8	109,5	104,6	105,1
Ungaria	60,9	58,2	63,2	60,0
Malta	69,1	69,9	72,8	73,5

	PIB		Consumul final al gospodăriilor	
	2005	2006	2005	2006
Olanda	105,8	105,4	104,6	104,2
Austria	103,7	103,1	101,9	101,3
Polonia	56,2	57,3	61,7	62,9
Portugalia	83,7	83,9	85,0	85,5
România	47,9	50,9	55,5	58,5
Slovenia	72,9	72,8	75,6	75,8
Slovacia	52,9	55,4	55,8	58,2
Finlanda	117,1	116,2	123,5	122,5
Suedia	119,7	119,4	118,5	117,9
Regatul Unit	112,1	112,9	109,2	110,2

Sursa: Eurostat(j)

Anexa 4

Paritatea puterii de cumpărare și indicele nivelului relativ al prețurilor România: UE-27

	PIB			Consumul final al gospodăriilor		
	UE-27	UE-25	UE-15	UE-27	UE-25	UE-15
<i>Paritatea puterii de cumpărare</i>						
1995	0,070281	0,069221	0,066008	0,083504	0,082349	0,07894
1996	0,098933	0,097427	0,092933	0,117526	0,115819	0,111024
1997	0,238036	0,234901	0,224124	0,281768	0,278158	0,266645
1998	0,362924	0,358791	0,342667	0,43095	0,426274	0,409121
1999	0,52551	0,519462	0,495674	0,619395	0,612449	0,587253
2000	0,72757	0,719605	0,688817	0,846997	0,838443	0,807097
2001	0,957221	0,94635	0,908453	1,08545	1,07377	1,03662
2002	1,15919	1,14557	1,099	1,34312	1,32855	1,2809
2003	1,39961	1,38231	1,32153	1,62992	1,61195	1,54884
2004	1,57146	1,55156	1,48237	1,79514	1,77364	1,70343
2005	1,73291	1,71288	1,64257	2,01097	1,99003	1,9197
2006*	1,79599	1,77472	1,70072	2,06346	2,04128	1,96798
<i>Indicele nivelului relativ al prețurilor, %</i>						
1995	26,4	26,0	...	31,4	30,9	...
1996	25,2	24,8	...	30,0	29,5	...
1997	29,3	29,0	...	34,7	34,3	...
1998	36,3	35,9	33,7	43,2	42,7	40,8
1999	32,2	31,8	30,3	37,9	37,5	35,9
2000	36,5	36,1	34,6	42,5	42,1	40,5
2001	36,8	36,4	34,9	41,7	41,3	39,9
2002	37,1	36,6	35,1	43,0	42,5	41,0
2003	37,3	36,8	35,2	43,4	42,9	41,2
2004	38,8	38,3	36,6	44,3	43,8	42,0
2005	47,9	47,3	45,4	55,5	55,0	53,0
2006*	50,9	50,3	48,2	58,5	57,9	55,8

Sursa: Eurostat(j)

Anexa 5

Veniturile disponibile medii ale populației din România, pe categorii de gospodării (2006)

	Venituri disponibile (inclusiv consumul din resurse proprii)			Venituri disponibile (exclusiv consumul din resurse proprii)		
	lei lunar per capita	PCS anual per capita	în % față de total gospo- dării	lei lunar per capita	PCS anual per capita	în % față de total gospo- dării
Total gospodării	374	2176	100	308	1792	100
<i>Statutul ocupațional al capului gospodăriei</i>						
Salariat	463	2692	124	402	2336	130
Lucrător pe cont propriu în activități neagricole	273	1587	73	226	1314	73
Agricultor	219	1276	59	145	846	47
Șomer	211	1224	56	162	943	53
Pensionar	359	2085	96	284	1652	92
<i>Nivelul de instruire a capului gospodăriei</i>						
Primar sau fără școală	246	1433	66	175	1016	57
Secundar	352	2047	94	286	1666	93
Superior	743	4321	199	682	3966	221
<i>Vârsta capului gospodăriei</i>						
15-24 ani	476	2768	127	412	2394	134
25-34 ani	409	2376	109	350	2034	114
35-49 ani	355	2066	95	296	1721	96
50-64 ani	394	2290	105	326	1896	106
65 ani și peste	352	2046	94	273	1587	89
<i>Sexul capului gospodăriei</i>						
Masculin	379	2201	101	313	1820	102
Feminin	355	2062	95	287	1668	93
<i>Mărimea gospodăriei</i>						
1 persoană	515	2996	138	389	2264	126
2 persoane	513	2983	137	391	2272	127
3 persoane	454	2639	121	372	2165	121
4 persoane	364	2115	97	284	1649	92
5 persoane	301	1750	80	219	1274	71
6 și mai multe persoane	252	1465	67	171	995	56
<i>Numărul de copii</i>						
Fără copii	444	2580	119	340	1980	111
1 copil	408	2375	109	332	1930	108
2 copii	318	1849	85	238	1383	77
3 copii	221	1288	59	146	849	47
4 și mai mulți copii	162	942	43	107	623	35

	Venituri disponibile (inclusiv consumul din resurse proprii)			Venituri disponibile (exclusiv consumul din resurse proprii)		
	lei lunar per capita	PCS anual per capita	în % față de total gospodării	lei lunar per capita	PCS anual per capita	în % față de total gospodării
<i>Mediul de rezidență</i>						
Urban	451	2624	121	393	2287	128
Rural	280	1628	75	204	1187	66
<i>Regiune</i>						
NE	317	1844	85	248	1441	80
SE	335	1949	90	275	1601	89
S	341	1983	91	274	1591	89
SV	349	2032	93	276	1605	90
V	405	2357	108	331	1924	107
NV	377	2192	101	307	1787	100
Centru	389	2261	104	324	1886	105
București	551	3206	147	503	2924	163

Sursa: Date calculate pe baza INS-ABF 2006

Anexa 6

Veniturile disponibile ale populației din statele membre ale Uniunii Europene (UE-25) 2005

	Nivelul veniturilor anuale per capita		În % față de media UE-25		Raport față de nivelul minim în UE-25		Raport față de România	
	Euro	PCS	Euro	PCS	Euro	PCS	Euro	PCS
România	1689	3041	11	19	0,7	0,6	1,0	1,0
Lituania	2555	4845	16	31	1,0	1,0	1,5	1,6
Letonia	2729	4957	17	32	1,1	1,0	1,6	1,6
Slovacia	3115	5719	20	36	1,2	1,2	1,8	1,9
Polonia	3041	5756	19	37	1,2	1,2	1,8	1,9
Estonia	3627	5819	23	37	1,4	1,2	2,1	1,9
Ungaria	3912	6397	25	41	1,5	1,3	2,3	2,1
Cehia	4833	8873	31	56	1,9	1,8	2,9	2,9
Portugalia	9872	11467	63	73	3,9	2,4	5,8	3,8
Malta	8924	12432	57	79	3,5	2,6	5,3	4,1
Slovenia	9536	12734	61	81	3,7	2,6	5,6	4,2
Grecia	11149	12862	71	82	4,4	2,7	6,6	4,2
Spania	12146	13464	77	86	4,8	2,8	7,2	4,4
Suedia	18734	15487	119	99	7,3	3,2	11,1	5,1
Finlanda	19393	15780	123	100	7,6	3,3	11,5	5,2
Italia	16816	16095	107	102	6,6	3,3	10,0	5,3
Franța	18204	16600	116	106	7,1	3,4	10,8	5,5

	Nivelul veniturilor anuale per capita		În % față de media UE-25		Raport față de nivelul minim în UE-25		Raport față de România	
	Euro	PCS	Euro	PCS	Euro	PCS	Euro	PCS
Cipru	15059	16762	96	107	5,9	3,5	8,9	5,5
Danemarca	23294	16812	148	107	9,1	3,5	13,8	5,5
Irlanda	21731	17430	138	111	8,5	3,6	12,9	5,7
Belgia	18420	17575	117	112	7,2	3,6	10,9	5,8
Olanda	18801	17876	120	114	7,4	3,7	11,1	5,9
Germania	19383	18660	123	119	7,6	3,9	11,5	6,1
Austria	20086	19652	128	125	7,9	4,1	11,9	6,5
Regatul Unit	22514	21572	143	137	8,8	4,5	13,3	7,1
Luxemburg	32009	30675	204	195	12,5	6,3	19,0	10,1
UE-25	15720	15720	100	100	6,2	3,2	9,3	5,2

Sursa: Eurostat(a); pentru România, calcule pe baza INS-ABF și Eurostat (j)

Anexa 7

Evoluția decalajului dintre veniturile disponibile ale populației din România și unele state membre ale (UE-15)

	PCS anual pe adult echivalent			Raport față de România (1)			Raport față de România (2)		
	1995	2000	2005	1995	2000	2005	1995	2000	2005
România (1)	1772	1490	2601	1,0	1,0	1,0			
România (2)	2350	1935	3041	1,3	1,3	1,2	1,0	1,0	1,0
Portugalia	7672	9569	11467	4,3	6,4	4,4	3,3	4,9	3,8
Grecia	7953	10343	12862	4,5	6,9	4,9	3,4	5,3	4,2
Spania	8889	11789	13464	5,0	7,9	5,2	3,8	6,1	4,4
Finlanda	...	12933	15780	...	8,7	6,1	...	6,7	5,2
Italia	10408	12662	16095	5,9	8,5	6,2	4,4	6,5	5,3
Franța	13177	15179	16600	7,4	10,2	6,4	5,6	7,8	5,5
Irlanda	10888	13220	17430	6,1	8,9	6,7	4,6	6,8	5,7
Belgia	14296	16893	17575	8,1	11,3	6,8	6,1	8,7	5,8
Olanda	12316	15252	17876	7,0	10,2	6,9	5,2	7,9	5,9
Germania	13371	16475	18660	7,5	11,1	7,2	5,7	8,5	6,1
Austria	14274	16353	19652	8,1	11,0	7,6	6,1	8,5	6,5
Regatul Unit	13386	15964	21572	7,6	10,7	8,3	5,7	8,3	7,1
Luxemburg	22035	25976	30675	12,4	17,4	11,8	9,4	13,4	10,1

(1) Veniturile disponibile (exclusiv contravaloarea consumului din resurse proprii)

(2) Veniturile disponibile (inclusiv contravaloarea consumului din resurse proprii)

Sursa: Eurostat(a); pentru România, calcule pe baza INS-ABF și Eurostat (j)

Anexa 8

**Veniturile disponibile ale populației pe grupe de vârstă și sexe
în statele membre ale Uniunii Europene
2005**

- PCS anual pe adult echivalent -

	Total	0-15 ani	16-24 ani	25-49 ani	50-64 ani	65 ani și peste	75 ani și peste
TOTAL							
Luxemburg	30675	27936	27566	31536	34330	30224	30675
Regatul Unit	21572	19547	20235	24656	23523	16309	15340
Austria	19652	17084	19137	20028	21786	19485	18454
Germania	18660	17470	18098	19108	20346	17350	17048
Olanda	17876	15594	16088	18433	20569	17378	16660
Belgia	17575	16585	16293	19526	18793	13744	12896
Irlanda	17430	16137	16647	19708	18713	12671	11710
Danemarca	16812	16237	13953	17293	20612	13245	12316
Cipru	16762	16062	16744	17886	18742	11642	9791
Franța	16600	15308	14831	16777	19264	16045	15626
Italia	16095	14617	14594	16675	18853	14225	13423
Finlanda	15780	14959	13603	16801	18267	12819	12059
Suedia	15487	14507	12710	15904	19452	13002	11682
Spania	13464	12450	12871	14677	14368	10955	10517
Grecia	12862	13038	11867	13808	13476	10766	10000
Slovenia	12734	12270	12669	13240	13306	11286	10695
Malta	12432	10730	13149	13076	13581	10985	11016
Portugalia	11467	11180	11038	12170	12620	9308	8258
Cehia	8873	8011	9037	9486	9445	7260	6991
Ungaria	6397	5764	6317	6563	6979	6025	5949
Estonia	5819	5861	5749	6462	5916	4367	3958
Polonia	5756	5104	5116	6077	6245	5779	5694
Slovacia	5719	5307	5506	5973	6312	4896	4400
Letonia	4957	4737	5034	5448	5063	3928	3810
Lituania	4845	4493	4894	5289	5146	3825	3518
MASCULIN							
Luxemburg	30978	27898	26762	32407	34980	29938	30569
Regatul Unit	22186	19256	20587	25365	24241	17357	16376
Austria	20042	17104	19721	20352	22083	20656	20096
Germania	19158	17468	18299	19804	21120	18018	17724
Olanda	18187	15582	16064	18703	20879	18688	17334
Belgia	18313	16230	16044	21001	19567	14049	13130
Irlanda	17902	16420	17252	20022	19403	13224	12094
Danemarca	17123	16240	14586	17342	20987	13901	12710
Cipru	16892	15700	16063	18029	19467	12615	10192
Franța	16904	15482	15532	17020	19326	16679	16132

	Total	0-15 ani	16-24 ani	25-49 ani	50-64 ani	65 ani și peste	75 ani și peste
Italia	16594	14639	14998	17084	19346	15228	14076
Finlanda	16129	14949	13827	16806	18714	13962	13720
Suedia	15790	14511	13104	15939	19624	14248	12734
Spania	13733	12575	12999	14857	14635	11318	10459
Grecia	13075	13128	11965	13831	13797	11259	10323
Slovenia	12958	12273	12868	13228	13314	12534	12155
Malta	12595	10565	13016	13276	14011	11392	11360
Portugalia	11586	11275	10772	12178	12758	9716	8076
Cehia	9090	8052	9070	9731	9653	7511	6926
Ungaria	6468	5902	5995	6587	7086	6475	6518
Estonia	5986	5546	5834	6705	5915	4759	4191
Polonia	5767	5081	5181	6005	6162	6335	6406
Slovacia	5832	5186	5621	6061	6460	5395	4822
Letonia	5163	4829	5190	5558	5182	4309	3868
Lituania	4975	4520	5007	5327	5098	4381	4213
FEMININ							
Luxemburg	30377	27976	28382	30647	33694	30450	30753
Regatul Unit	21001	19841	19895	23979	22840	15501	14665
Austria	19281	17063	18533	19701	21501	18685	17588
Germania	18181	17472	17849	18520	19608	16715	16495
Olanda	17570	15606	16113	18158	20255	16379	16249
Belgia	16861	16959	16535	18015	18024	13523	12753
Irlanda	16960	15835	15955	19421	17969	12235	11443
Danemarca	16509	16234	13301	17244	20238	12749	12073
Cipru	16636	16446	17458	17749	18051	10833	9487
Franța	16312	15126	14124	16540	19204	15586	15309
Italia	15623	14594	14172	16262	18384	13505	13038
Finlanda	15445	14970	13370	16796	17830	12049	11203
Suedia	15197	14503	12289	15870	19284	12055	11031
Spania	13204	12319	12737	14491	14111	10686	10553
Grecia	12657	12942	11769	13784	13177	10368	9754
Slovenia	12519	12268	12460	13253	13298	10501	9993
Malta	12274	10917	13295	12880	13177	10680	10765
Portugalia	11355	11081	11314	12163	12494	9015	8370
Cehia	8666	7969	9001	9232	9259	7090	7029
Ungaria	6334	5620	6648	6540	6890	5760	5658
Estonia	5677	6190	5662	6234	5916	4173	3873
Polonia	5745	5128	5048	6150	6320	5439	5347
Slovacia	5618	5438	5392	5887	6197	4586	4200
Letonia	4784	4642	4870	5343	4970	3751	3788
Lituania	4732	4465	4779	5252	5184	3538	3232

Sursa: Eurostat(a)

Anexa 8

**Veniturile disponibile ale populației pe grupe de vârstă și sexe în statele
membre ale Uniunii Europene
2005**

- în % față de media națională -

	Total	0-15 ani	16-24 ani	25-49 ani	50-64 ani	65 ani și peste	75 ani și peste
TOTAL							
Luxemburg	100	91	90	103	112	99	100
Regatul Unit	100	91	94	114	109	76	71
Austria	100	87	97	102	111	99	94
Germania	100	94	97	102	109	93	91
Olanda	100	87	90	103	115	97	93
Belgia	100	94	93	111	107	78	73
Irlanda	100	93	96	113	107	73	67
Danemarca	100	97	83	103	123	79	73
Cipru	100	96	100	107	112	69	58
Franța	100	92	89	101	116	97	94
Italia	100	91	91	104	117	88	83
Finlanda	100	95	86	106	116	81	76
Suedia	100	94	82	103	126	84	75
Spania	100	92	96	109	107	81	78
Grecia	100	101	92	107	105	84	78
Slovenia	100	96	99	104	104	89	84
Malta	100	86	106	105	109	88	89
Portugalia	100	97	96	106	110	81	72
Cehia	100	90	102	107	106	82	79
Ungaria	100	90	99	103	109	94	93
Estonia	100	101	99	111	102	75	68
Polonia	100	89	89	106	108	100	99
Slovacia	100	93	96	104	110	86	77
Letonia	100	96	102	110	102	79	77
Lituania	100	93	101	109	106	79	73
MASCULIN							
Luxemburg	101	91	87	106	114	98	100
Regatul Unit	103	89	95	118	112	80	76
Austria	102	87	100	104	112	105	102
Germania	103	94	98	106	113	97	95
Olanda	102	87	90	105	117	105	97
Belgia	104	92	91	119	111	80	75
Irlanda	103	94	99	115	111	76	69
Danemarca	102	97	87	103	125	83	76
Cipru	101	94	96	108	116	75	61
Franța	102	93	94	103	116	100	97

	Total	0-15 ani	16-24 ani	25-49 ani	50-64 ani	65 ani și peste	75 ani și peste
Italia	103	91	93	106	120	95	87
Finlanda	102	95	88	107	119	88	87
Suedia	102	94	85	103	127	92	82
Spania	102	93	97	110	109	84	78
Grecia	102	102	93	108	107	88	80
Slovenia	102	96	101	104	105	98	95
Malta	101	85	105	107	113	92	91
Portugalia	101	98	94	106	111	85	70
Cehia	102	91	102	110	109	85	78
Ungaria	101	92	94	103	111	101	102
Estonia	103	95	100	115	102	82	72
Polonia	100	88	90	104	107	110	111
Slovacia	102	91	98	106	113	94	84
Letonia	104	97	105	112	105	87	78
Lituania	103	93	103	110	105	90	87
FEMININ							
Luxemburg	99	91	93	100	110	99	110
Regatul Unit	97	92	92	111	106	72	75
Austria	98	87	94	100	109	95	103
Germania	97	94	96	99	105	90	94
Olanda	98	87	90	102	113	92	104
Belgia	96	96	94	103	103	77	77
Irlanda	97	91	92	111	103	70	71
Danemarca	98	97	79	103	120	76	74
Cipru	99	98	104	106	108	65	59
Franța	98	91	85	100	116	94	100
Italia	97	91	88	101	114	84	89
Finlanda	98	95	85	106	113	76	75
Suedia	98	94	79	102	125	78	76
Spania	98	91	95	108	105	79	85
Grecia	98	101	92	107	102	81	75
Slovenia	98	96	98	104	104	82	81
Malta	99	88	107	104	106	86	100
Portugalia	99	97	99	106	109	79	75
Cehia	98	90	101	104	104	80	88
Ungaria	99	88	104	102	108	90	98
Estonia	98	106	97	107	102	72	66
Polonia	100	89	88	107	110	94	105
Slovacia	98	95	94	103	108	80	79
Letonia	97	94	98	108	100	76	80
Lituania	98	92	99	108	107	73	72

Sursa: Calculat pe baza Eurostat(a)

Anexa 8

**Veniturile disponibile ale populației pe grupe de vârstă și sexe
în statele membre ale Uniunii Europene
2005**

- în % față de media UE-25 -

	Total	0-15 ani	16-24 ani	25-49 ani	50-64 ani	65 ani și peste	75 ani și peste
TOTAL							
Luxemburg	195	178	175	201	218	192	195
Regatul Unit	137	124	129	157	150	104	98
Austria	125	109	122	127	139	124	117
Germania	119	111	115	122	129	110	108
Olanda	114	99	102	117	131	111	106
Belgia	112	106	104	124	120	87	82
Irlanda	111	103	106	125	119	81	74
Danemarca	107	103	89	110	131	84	78
Cipru	107	102	107	114	119	74	62
Franța	106	97	94	107	123	102	99
Italia	102	93	93	106	120	90	85
Finlanda	100	95	87	107	116	82	77
Suedia	99	92	81	101	124	83	74
Spania	86	79	82	93	91	70	67
Grecia	82	83	75	88	86	68	64
Slovenia	81	78	81	84	85	72	68
Malta	79	68	84	83	86	70	70
Portugalia	73	71	70	77	80	59	53
Cehia	56	51	57	60	60	46	44
Ungaria	41	37	40	42	44	38	38
Estonia	37	37	37	41	38	28	25
Polonia	37	32	33	39	40	37	36
Slovacia	36	34	35	38	40	31	28
Letonia	32	30	32	35	32	25	24
Lituania	31	29	31	34	33	24	22
MASCULIN							
Luxemburg	197	177	170	206	223	190	194
Regatul Unit	141	122	131	161	154	110	104
Austria	127	109	125	129	140	131	128
Germania	122	111	116	126	134	115	113
Olanda	116	99	102	119	133	119	110
Belgia	116	103	102	134	124	89	84
Irlanda	114	104	110	127	123	84	77
Danemarca	109	103	93	110	134	88	81
Cipru	107	100	102	115	124	80	65

	Total	0-15 ani	16-24 ani	25-49 ani	50-64 ani	65 ani și peste	75 ani și peste
Franța	108	98	99	108	123	106	103
Italia	106	93	95	109	123	97	90
Finlanda	103	95	88	107	119	89	87
Suedia	100	92	83	101	125	91	81
Spania	87	80	83	95	93	72	67
Grecia	83	84	76	88	88	72	66
Slovenia	82	78	82	84	85	80	77
Malta	80	67	83	84	89	72	72
Portugalia	74	72	69	77	81	62	51
Cehia	58	51	58	62	61	48	44
Ungaria	41	38	38	42	45	41	41
Estonia	38	35	37	43	38	30	27
Polonia	37	32	33	38	39	40	41
Slovacia	37	33	36	39	41	34	31
Letonia	33	31	33	35	33	27	25
Lituania	32	29	32	34	32	28	27
FEMININ							
Luxemburg	193	178	181	195	214	194	196
Regatul Unit	134	126	127	153	145	99	93
Austria	123	109	118	125	137	119	112
Germania	116	111	114	118	125	106	105
Olanda	112	99	103	116	129	104	103
Belgia	107	108	105	115	115	86	81
Irlanda	108	101	101	124	114	78	73
Danemarca	105	103	85	110	129	81	77
Cipru	106	105	111	113	115	69	60
Franța	104	96	90	105	122	99	97
Italia	99	93	90	103	117	86	83
Finlanda	98	95	85	107	113	77	71
Suedia	97	92	78	101	123	77	70
Spania	84	78	81	92	90	68	67
Grecia	81	82	75	88	84	66	62
Slovenia	80	78	79	84	85	67	64
Malta	78	69	85	82	84	68	68
Portugalia	72	70	72	77	79	57	53
Cehia	55	51	57	59	59	45	45
Ungaria	40	36	42	42	44	37	36
Estonia	36	39	36	40	38	27	25
Polonia	37	33	32	39	40	35	34
Slovacia	36	35	34	37	39	29	27
Letonia	30	30	31	34	32	24	24
Lituania	30	28	30	33	33	23	21

Sursa: Calculat pe baza Eurostat(a)

Anexa 9

**Veniturile disponibile ale populației, după tipul gospodăriei,
în statele membre ale Uniunii Europene
2005**

- PCS anual pe adult echivalent -

	Total	Gospo- dării fără copii	Persoa- nă singură	Un adult sub 65 ani	Un adult de 65 ani și peste	Femeie singură	Bărbat singur	Doi adulți sub 65 ani
Luxemburg	30661	33295	31725	32870	29479	29726	34213	37475
Regatul Unit	21572	22294	18723	21770	14367	17082	20685	27436
Austria	19646	21308	18718	19541	17254	17433	20630	22862
Germania	18673	19402	16205	16212	16196	15209	17916	22670
Olanda	17875	19557	17273	16728	18367	15942	18938	22570
Belgia	17541	18291	18093	21306	12579	13850	23087	20123
Irlanda	17430	18382	13777	17237	10635	12267	15281	22158
Danemarca	16802	16660	13291	13760	12281	12573	14077	21317
Cipru	16760	16642	12954	17128	8496	10887	16551	20227
Franța	16578	17572	15139	15398	14784	14722	15800	20016
Italia	16100	17204	14224	16526	11924	12356	17017	20106
Finlanda	15780	16046	12613	13516	10867	11716	13843	19563
Suedia	15487	16079	12622	13579	10918	11986	13387	20596
Spania	13445	14124	12040	15198	9222	10490	14254	17962
Grecia	12792	12777	11138	13433	9253	9898	13802	14240
Slovenia	12732	12738	8869	9544	8386	8389	9833	13431
Malta	12434	13665	10259	11407	9440	9216	12369	14886
Portugalia	11461	11671	8051	10144	6885	7534	9062	13092
Cehia	8875	9292	7385	8838	5727	6455	8788	10555
Ungaria	6395	6785	5733	6076	5347	5565	6045	7428
Estonia	5827	5645	4275	5049	3386	3899	4963	6902
Polonia	5748	6443	5472	5838	5095	5350	5707	7697
Slovacia	5717	6075	4369	4937	3992	4184	5014	6564
Letonia	4959	5005	3704	4451	2830	3523	4074	5825
Lituania	4836	4943	3540	4136	2820	3287	4035	6121

	Doi adulți cel puțin unul de 65 ani și peste	Trei sau mai mulți adulți	Gospodări cu copii	Părinte singur cu copii	Doi adulți cu un copil	Doi adulți cu doi copii	Doi adulți cu trei sau mai mulți copii	Trei sau mai mulți adulți cu copii
Luxemburg	30568	32154	28709	23717	32864	28615	26772	27934
Regatul Unit	17609	25685	20781	13968	24723	22547	19837	21167
Austria	20724	23171	18011	14697	20080	17497	15535	19461
Germania	17554	22285	18041	13539	19828	19273	16213	18922
Olanda	16730	20877	16340	12065	19182	16894	13878	17496
Belgia	14490	20250	16853	11798	19665	17997	16292	15406
Irlanda	13494	21000	16871	10523	22802	18798	14478	16739
Danemarca	14342	20329	16956	12766	19996	17810	14721	17295
Cipru	12374	18858	16822	11713	18655	17238	14399	17551
Franța	17190	17481	15728	12110	17384	16408	14299	15013
Italia	14881	19089	14986	11472	16496	14684	14246	14898
Finlanda	14086	18810	15491	11775	17258	16489	13833	16033
Suedia	15139	18317	14921	11251	16836	16494	13144	14798
Spania	11128	14192	12823	9643	14851	12738	10966	12202
Grecia	10858	13738	12807	8925	14890	12863	10355	11311
Slovenia	12167	14513	12728	10510	13812	12754	11266	12931
Malta	11126	15559	11480	8563	12642	11546	8689	12572
Portugalia	9988	13115	11305	10128	12722	11792	9985	10033
Cehia	7479	10362	8489	5677	9807	8583	6996	8580
Ungaria	6245	7472	6052	5000	6480	6289	5805	5953
Estonia	4740	6945	5966	3900	6779	6678	5100	5905
Polonia	6318	6346	5333	4549	6768	5652	3831	5007
Slovacia	5482	6942	5498	4656	6217	5310	4433	5876
Letonia	4154	5860	4923	3802	5668	5366	3289	4854
Lituania	4161	6073	4766	3500	5699	4993	3158	4807

Sursa: Eurostat (b)

Anexa 9

**Veniturile disponibile ale populației, după tipul gospodăriei,
în statele membre ale Uniunii Europene
2005**

- în % față de media națională -

	Total	Gospo- dării fără copii	Per- soană singură	Un adult sub 65 ani	Un adult de 65 ani și peste	Femeie singură	Bărbat singur	Doi adulți sub 65 ani
Luxemburg	100	109	103	107	96	97	112	122
Regatul Unit	100	103	87	101	67	79	96	127
Austria	100	108	95	99	88	89	105	116
Germania	100	104	87	87	87	81	96	121
Olanda	100	109	97	94	103	89	106	126
Belgia	100	104	103	121	72	79	132	115
Irlanda	100	105	79	99	61	70	88	127
Danemarca	100	99	79	82	73	75	84	127
Cipru	100	99	77	102	51	65	99	121
Franța	100	106	91	93	89	89	95	121
Italia	100	107	88	103	74	77	106	125
Finlanda	100	102	80	86	69	74	88	124
Suedia	100	104	82	88	70	77	86	133
Spania	100	105	90	113	69	78	106	134
Grecia	100	100	87	105	72	77	108	111
Slovenia	100	100	70	75	66	66	77	105
Malta	100	110	83	92	76	74	99	120
Portugalia	100	102	70	89	60	66	79	114
Cehia	100	105	83	100	65	73	99	119
Ungaria	100	106	90	95	84	87	95	116
Estonia	100	97	73	87	58	67	85	118
Polonia	100	112	95	102	89	93	99	134
Slovacia	100	106	76	86	70	73	88	115
Letonia	100	101	75	90	57	71	82	117
Lituania	100	102	73	86	58	68	83	127

	Doi adulți cel puțin unul de 65 ani și peste	Trei sau mai mulți adulți	Gospodării cu copii	Părinte singur cu copii	Doi adulți cu un copil	Doi adulți cu doi copii	Doi adulți cu trei sau mai mulți copii	Trei sau mai mulți adulți cu copii
Luxemburg	100	105	94	77	107	93	87	91
Regatul Unit	82	119	96	65	115	105	92	98
Austria	105	118	92	75	102	89	79	99
Germania	94	119	97	73	106	103	87	101
Olanda	94	117	91	67	107	95	78	98
Belgia	83	115	96	67	112	103	93	88
Irlanda	77	120	97	60	131	108	83	96
Danemarca	85	121	101	76	119	106	88	103
Cipru	74	113	100	70	111	103	86	105
Franța	104	105	95	73	105	99	86	91
Italia	92	119	93	71	102	91	88	93
Finlanda	89	119	98	75	109	104	88	102
Suedia	98	118	96	73	109	107	85	96
Spania	83	106	95	72	110	95	82	91
Grecia	85	107	100	70	116	101	81	88
Slovenia	96	114	100	83	108	100	88	102
Malta	89	125	92	69	102	93	70	101
Portugalia	87	114	99	88	111	103	87	88
Cehia	84	117	96	64	111	97	79	97
Ungaria	98	117	95	78	101	98	91	93
Estonia	81	119	102	67	116	115	88	101
Polonia	110	110	93	79	118	98	67	87
Slovacia	96	121	96	81	109	93	78	103
Letonia	84	118	99	77	114	108	66	98
Lituania	86	126	99	72	118	103	65	99

Sursa: Calculat pe baza Eurostat(b)

Anexa 9

Veniturile disponibile ale populației, după tipul gospodăriei,
în statele membre ale Uniunii Europene
2005

- în % față de media UE-25 -

	Total	Gospo- dării fără copii	Perso- nă singură	Un adult sub 65 ani	Un adult de 65 ani și peste	Femeie singură	Bărbat singur	Doi adulți sub 65 ani
Luxemburg	195	212	202	209	188	189	218	238
Regatul Unit	137	142	119	138	91	109	132	175
Austria	125	136	119	124	110	111	131	145
Germania	119	123	103	103	103	97	114	144
Olanda	114	124	110	106	117	101	120	144
Belgia	112	116	115	136	80	88	147	128
Irlanda	111	117	88	110	68	78	97	141
Danemarca	107	106	85	88	78	80	90	136
Cipru	107	106	82	109	54	69	105	129
Franța	105	112	96	98	94	94	101	127
Italia	102	109	90	105	76	79	108	128
Finlanda	100	102	80	86	69	75	88	124
Suedia	99	102	80	86	69	76	85	131
Spania	86	90	77	97	59	67	91	114
Grecia	81	81	71	85	59	63	88	91
Slovenia	81	81	56	61	53	53	63	85
Malta	79	87	65	73	60	59	79	95
Portugalia	73	74	51	65	44	48	58	83
Cehia	56	59	47	56	36	41	56	67
Ungaria	41	43	36	39	34	35	38	47
Estonia	37	36	27	32	22	25	32	44
Polonia	37	41	35	37	32	34	36	49
Slovacia	36	39	28	31	25	27	32	42
Letonia	32	32	24	28	18	22	26	37
Lituania	31	31	23	26	18	21	26	39

	Doi adulți cel puțin unul de 65 ani și peste	Trei sau mai mulți adulți	Gospodării cu copii	Părinte singur cu copii	Doi adulți cu un copil	Doi adulți cu doi copii	Doi adulți cu trei sau mai mulți copii	Trei sau mai mulți adulți cu copii
Luxemburg	194	205	183	151	209	182	170	178
Regatul Unit	112	163	132	89	157	143	126	135
Austria	132	147	115	93	128	111	99	124
Germania	112	142	115	86	126	123	103	120
Olanda	106	133	104	77	122	107	88	111
Belgia	92	129	107	75	125	114	104	98
Irlanda	86	134	107	67	145	120	92	106
Danemarca	91	129	108	81	127	113	94	110
Cipru	79	120	107	75	119	110	92	112
Franța	109	111	100	77	111	104	91	96
Italia	95	121	95	73	105	93	91	95
Finlanda	90	120	99	75	110	105	88	102
Suedia	96	117	95	72	107	105	84	94
Spania	71	90	82	61	94	81	70	78
Grecia	69	87	81	57	95	82	66	72
Slovenia	77	92	81	67	88	81	72	82
Malta	71	99	73	54	80	73	55	80
Portugalia	64	83	72	64	81	75	64	64
Cehia	48	66	54	36	62	55	45	55
Ungaria	40	48	38	32	41	40	37	38
Estonia	30	44	38	25	43	42	32	38
Polonia	40	40	34	29	43	36	24	32
Slovacia	35	44	35	30	40	34	28	37
Letonia	26	37	31	24	36	34	21	31
Lituania	26	39	30	22	36	32	20	31

Sursa: Calculat pe baza Eurostat(b)

Anexa 10

**Veniturile disponibile ale populației de 16 ani și peste, după statutul
ocupational, în statele membre ale Uniunii Europene
2005**

- PCS anual pe adult echivalent -

	Total populație 16 ani și peste	Populația ocupată	Populația neocupată	Șo- meri	Pensio- nari	Alți inactivi
Luxemburg	31425	34061	28448	17944	32203	27454
Regatul Unit	22787	26148	16510	12947	15803	19919
Austria	20215	21815	18283	12403	19964	16608
Germania	19057	21797	16712	12776	17161	17222
Olanda	18513	20597	15905	13134	17193	15435
Belgia	17841	21778	14174	12648	14216	14776
Irlanda	17833	21764	13361	11094	13487	13595
Danemarca	17001	19517	13626	13088	13620	13765
Cipru	16987	19035	14365	11930	12268	15875
Franța	16913	18505	15246	12536	16551	14262
Italia	16384	19191	14105	10295	15962	13594
Finlanda	16025	18664	13060	11012	13054	13992
Suedia	15802	17776	12951	11993	13320	12393
Spania	13699	16079	11245	9896	11674	11370
Grecia	12808	14698	11037	8738	11403	11154
Slovenia	12851	14351	11497	10119	11713	11335
Malta	12822	15146	10971	7962	11265	11092
Portugalia	11518	12845	9873	8662	10005	10073
Cehia	9067	10578	7266	5099	7333	8180
Ungaria	6535	7231	5681	3976	5806	6022
Estonia	5816	7141	4227	2834	4067	4819
Polonia	5898	6994	5059	3562	5588	5149
Slovacia	5801	6570	4969	4032	5132	5166
Letonia	4969	6129	3616	2310	3615	4284
Lituania	4884	6078	3639	2321	3635	4188

Sursa: Eurostat(c)

Anexa 10

**Veniturile disponibile ale populației de 16 ani și peste, după statutul
 ocupațional, în statele membre ale Uniunii Europene
 2005**

- în % față de media națională -

	Total populație 16 ani și peste	Populația ocupată	Populația neocu- pată	Șomeri	Pensio- nari	Alți inactivi
Luxemburg	100	108	91	57	102	87
Regatul Unit	100	115	72	57	69	87
Austria	100	108	90	61	99	82
Germania	100	114	88	67	90	90
Olanda	100	111	86	71	93	83
Belgia	100	122	79	71	80	83
Irlanda	100	122	75	62	76	76
Danemarca	100	115	80	77	80	81
Cipru	100	112	85	70	72	93
Franța	100	109	90	74	98	84
Italia	100	117	86	63	97	83
Finlanda	100	116	81	69	81	87
Suedia	100	112	82	76	84	78
Spania	100	117	82	72	85	83
Grecia	100	115	86	68	89	87
Slovenia	100	112	89	79	91	88
Malta	100	118	86	62	88	87
Portugalia	100	112	86	75	87	87
Cehia	100	117	80	56	81	90
Ungaria	100	111	87	61	89	92
Estonia	100	123	73	49	70	83
Polonia	100	119	86	60	95	87
Slovacia	100	113	86	70	88	89
Letonia	100	123	73	46	73	86
Lituania	100	124	75	48	74	86

Sursa: Calculat pe baza Eurostat(c)

Anexa 10

**Veniturile disponibile ale populației de 16 ani și peste, după statutul
 ocupațional, în statele membre ale Uniunii Europene
 2005**

- în % față de media UE-25 -

	Total populație 16 ani și peste	Populația ocupată	Populația neocupată	Șo- meri	Pensio- nari	Alți inactivi
Luxemburg	200	217	181	114	205	175
Regatul Unit	145	166	105	82	101	127
Austria	129	139	116	79	127	106
Germania	121	139	106	81	109	110
Olanda	118	131	101	84	109	98
Belgia	113	139	90	80	90	94
Irlanda	113	138	85	71	86	86
Danemarca	108	124	87	83	87	88
Cipru	108	121	91	76	78	101
Franța	108	118	97	80	105	91
Italia	104	122	90	65	102	86
Finlanda	102	119	83	70	83	89
Suedia	101	113	82	76	85	79
Spania	87	102	72	63	74	72
Grecia	81	93	70	56	73	71
Slovenia	82	91	73	64	75	72
Malta	82	96	70	51	72	71
Portugalia	73	82	63	55	64	64
Cehia	58	67	46	32	47	52
Ungaria	42	46	36	25	37	38
Estonia	37	45	27	18	26	31
Polonia	38	44	32	23	36	33
Slovacia	37	42	32	26	33	33
Letonia	32	39	23	15	23	27
Lituania	31	39	23	15	23	27

Sursa: Calculat pe baza Eurostat(c)

Anexa 11

**Câștigurile salariale medii anuale, brute și nete, în statele membre ale
Uniunii Europene 2005**

- PCS anual pe salariat -

	Câștigul mediu brut	Câștigul net estimat pentru:			
		<i>persoană singură fără copii, cu salariul brut la 100% din salariul mediu</i>	<i>cuplu cu doi copii, un salariu la 100% și unul la 67% din salariul mediu</i>	<i>Cuplu cu doi copii, ambele salarii la 100% din salariul mediu</i>	<i>Cuplu fără copii, ambele salarii la 100% din salariul mediu</i>
Luxemburg	40290	29297	59353	67218	60167
Germania	40162	23088	44247	50389	46175
Regatul Unit	39339	28856	51644	59696	57712
Olanda	36976	24958	44205	52365	49916
Belgia	34685	20145	38842	44072	40242
Austria	34457	23201	44501	50832	46401
Danemarca	30673	18152	32967	38389	36304
Suedia	28776	19776	35429	41625	39553
Franța	28343	20116	36824	43197	40232
Finlanda	26456	18181	33460	38407	36361
Grecia	23236	17739	34079	38890	36844
Irlanda	23210	19668	36593	42009	39336
Spania	22210	17719	30940	36194	35438
Italia	21714	15788	28468	32879	32724
Cipru	18601	17429	29884	35636	34857
Malta	16670	13979	23249	26096	25882
Slovenia	15837	10596	19245	22373	21192
Portugalia	15765	12427	22398	25746	24766
Cehia	12732	9667	17497	20468	19334
Ungaria	11599	7690	15346	17021	15381
Polonia	11499	7832	13164	15664	15664
Slovacia	10041	7819	14439	16786	15639
Estonia	9805	7645	13643	16146	15431
Lituania	8024	5744	10552	12247	11489
Letonia	6173	4412	8390	9780	8825
România	5675	4195	7773	9080	8391
Bulgaria	4210	3352	6443	7415	6705

Sursa: Calculat pe baza Eurostat (f) și Eurostat (j)

Anexa 11

**Câștigurile salariale medii anuale, brute și nete, în statele membre ale
Uniunii Europene
2005**

- raport față de România -

	Câștigul mediu brut	Câștigul net estimat pentru:			
		<i>persoană singură fără copii, cu salariul brut la 100% din salariul mediu</i>	<i>cuplu cu doi copii, un salariu la 100% și unul la 67% din salariul mediu</i>	<i>Cuplu cu doi copii, ambele salarii la 100% din salariul mediu</i>	<i>Cuplu fără copii, ambele salarii la 100% din salariul mediu</i>
Luxemburg	7,1	7,0	7,6	7,4	7,2
Germania	7,1	5,5	5,7	5,5	5,5
Regatul Unit	6,9	6,9	6,6	6,6	6,9
Olanda	6,5	5,9	5,7	5,8	5,9
Belgia	6,1	4,8	5,0	4,9	4,8
Austria	6,1	5,5	5,7	5,6	5,5
Danemarca	5,4	4,3	4,2	4,2	4,3
Suedia	5,1	4,7	4,6	4,6	4,7
Franța	5,0	4,8	4,7	4,8	4,8
Finlanda	4,7	4,3	4,3	4,2	4,3
Grecia	4,1	4,2	4,4	4,3	4,4
Irlanda	4,1	4,7	4,7	4,6	4,7
Spania	3,9	4,2	4,0	4,0	4,2
Italia	3,8	3,8	3,7	3,6	3,9
Cipru	3,3	4,2	3,8	3,9	4,2
Malta	2,9	3,3	3,0	2,9	3,1
Slovenia	2,8	2,5	2,5	2,5	2,5
Portugalia	2,8	3,0	2,9	2,8	3,0
Cehia	2,2	2,3	2,3	2,3	2,3
Ungaria	2,0	1,8	2,0	1,9	1,8
Polonia	2,0	1,9	1,7	1,7	1,9
Slovacia	1,8	1,9	1,9	1,8	1,9
Estonia	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8
Lituania	1,4	1,4	1,4	1,3	1,4
Letonia	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
România	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Bulgaria	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8

Sursa: Calculat pe baza Eurostat (f) și Eurostat (j)

Anexa 12

**Raportul dintre câștigurile salariale, nete (inclusiv prestațiile familiale) și
brute, în statele membre ale Uniunii Europene
2005**

- procente -

	Raport între câștigul net și brut estimat pentru:			
	<i>persoană singură fără copii, cu salariul brut la 100% din salariul mediu brut</i>	<i>cuplu cu doi copii, un salariu la 100% și unul la 67% din salariul mediu brut</i>	<i>Cuplu cu doi copii, ambele salarii la 100% din salariul mediu brut</i>	<i>Cuplu fără copii, ambele salarii la 100% din salariul mediu brut</i>
Luxemburg	73	88	83	75
Germania	57	66	63	57
Regatul Unit	73	79	76	73
Olanda	67	72	71	67
Belgia	58	67	64	58
Austria	67	77	74	67
Danemarca	59	64	63	59
Suedia	69	74	72	69
Franța	71	78	76	71
Finlanda	69	76	73	69
Grecia	76	88	84	79
Irlanda	85	94	90	85
Spania	80	83	81	80
Italia	73	79	76	75
Cipru	94	96	96	94
Malta	84	84	78	78
Slovenia	67	73	71	67
Portugalia	79	85	82	79
Cehia	76	82	80	76
Ungaria	66	79	73	66
Polonia	68	69	68	68
Slovacia	78	86	84	78
Estonia	78	83	82	79
Lituania	72	79	76	72
Letonia	71	81	79	71
România	74	82	80	74
Bulgaria	80	92	88	80

Sursa: Calculat pe baza Eurostat (f) și Eurostat (j)

Anexa 13

**Raportul dintre câștigurile salariale, nete (exclusiv prestațiile familiale) și
brute, în statele membre ale Uniunii Europene
2005**

- procente -

	Raport între câștigul net și brut estimat pentru:			
	<i>persoană singură fără copii, cu salariul brut la 100% din salariul mediu brut</i>	<i>cuplu cu doi copii, un salariu la 100% și unul la 67% din salariul mediu brut</i>	<i>Cuplu cu doi copii, ambele salarii la 100% din salariul mediu brut</i>	<i>Cuplu fără copii, ambele salarii la 100% din salariul mediu brut</i>
Luxemburg	73	81	77	75
Germania	57	66	63	57
Regatul Unit	73	76	74	73
Olanda	67	69	69	67
Belgia	58	62	59	58
Austria	67	70	67	67
Danemarca	59	60	59	59
Suedia	69	70	69	69
Franța	71	75	74	71
Finlanda	69	71	69	69
Grecia	76	79	76	79
Irlanda	85	88	85	85
Spania	80	84	81	80
Italia	73	78	75	75
Cipru	94	94	94	94
Malta	84	79	76	78
Slovenia	67	73	71	67
Portugalia	79	82	80	79
Cehia	76	80	79	76
Ungaria	66	75	70	66
Polonia	68	69	68	68
Slovacia	78	83	81	78
Estonia	78	79	79	79
Lituania	72	81	77	72
Letonia	71	66	63	71
România	74	76	74	74
Bulgaria	80	69	69	80

Sursa: Calculat pe baza Eurostat (f) și Eurostat (j)

Anexa 14

**Salariul minim în statele membre ale Uniunii Europene
(la începutul anului)**

	Euro lunar			PCS lunar		
	2005	2006	2007	2005	2006*	2007*
Luxemburg	1467	1503	1570	1383	1417	1503
Olanda	1265	1273	1301	1202	1210	1244
Belgia	1210	1234	1259	1161	1184	1203
Regatul Unit	1197	1269	1361	1160	1202	1292
Franța	1197	1218	1254	1108	1128	1150
Irlanda	1183	1293	1403	961	1050	1141
Grecia	668	668	668**	785	785	768**
Malta	557	580	585	752	776	805
Spania	599	631	666	685	722	725
Slovenia	490	512	522	648	676	701
Portugalia	437	450	470	510	510	546
Cehia	235	261	288	409	431	465
Ungaria	232	247	258	366	401	423
Polonia	205	234	246	358	379	389
Slovacia	167	183	217	296	314	351
Estonia	172	192	230	273	305	362
Lituania	145	159	174	265	292	324
Letonia	116	129	172	213	240	310
Bulgaria	77	82	92	179	191	216
România	72	90	114	160	189	204
<i>Raport față de România</i>						
Luxemburg	20,4	16,7	13,8	8,6	7,5	7,4
Olanda	17,6	14,1	11,4	7,5	6,4	6,1
Belgia	16,8	13,7	11,0	7,3	6,3	5,9
Regatul Unit	16,6	14,1	11,9	7,3	6,4	6,3
Franța	16,6	13,5	11,0	6,9	6,0	5,6
Irlanda	16,4	14,4	12,3	6,0	5,6	5,6
Grecia	9,3	7,4	5,9	4,9	4,2	3,8
Malta	7,7	6,4	5,1	4,7	4,1	3,9
Spania	8,3	7,0	5,8	4,3	3,8	3,6
Slovenia	6,8	5,7	4,6	4,1	3,6	3,4
Portugalia	6,1	5,0	4,1	3,2	2,7	2,7
Cehia	3,3	2,9	2,5	2,6	2,3	2,3
Ungaria	3,2	2,7	2,3	2,3	2,1	2,1
Polonia	2,8	2,6	2,2	2,2	2,0	1,9
Slovacia	2,3	2,0	1,9	1,9	1,7	1,7
Estonia	2,4	2,1	2,0	1,7	1,6	1,8
Lituania	2,0	1,8	1,5	1,7	1,5	1,6
Letonia	1,6	1,4	1,5	1,3	1,3	1,5
Bulgaria	1,1	0,9	0,8	1,1	1,0	1,1
România	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0

* date provizorii; ** iulie 2006

Sursa: Regnard 2007

Capitolul V

INEGALITĂȚI ÎN DOMENIUL SĂNĂTĂȚII PUBLICE: STAREA DE SĂNĂTATE A POPULAȚIEI ȘI CHELTUIELILE DE SĂNĂTATE

Dr. Maria Poenaru

1. Abordare strategică privind sănătatea publică la nivelul UE

Sănătatea publică reprezintă una dintre cele mai importante arii de interes în strategia privind dezvoltarea durabilă a Uniunii Europene. În ultimii ani, UE a acordat o atenție crescândă reducerii inegalităților în domeniul sănătății. De exemplu, Strategia UE în domeniul sănătății (EU Health Strategy) din anul 2000 a scos în evidență importanța inegalităților în ceea ce privește sănătatea, atrăgând atenția asupra inegalităților și variațiilor mari în starea de sănătate a populației din diferite țări sau regiuni (exprimată atât de mortalitate, cât și de morbiditate), o atenție specială fiind acordată persoanelor mai sărace, dezavantajate sau grupurilor excluse social, care se expun unor riscuri mai mari de îmbolnăvire și de mortalitate.

Mai recent, Programul referitor la sănătatea publică din perioada 2003 – 2008, adoptat în septembrie 2002¹, a reprezentat un pas important în implementarea prevederilor art. 152 al Tratatului UE. Programul se referă la elaborarea și aplicarea unei strategii integrate, orientată, pe de o parte, spre asigurarea unui înalt nivel de protecție a sănătății în toate politicile și acțiunile comunității și, pe de altă parte, spre suplimentarea și coordonarea politicilor și acțiunilor elaborate de statele membre în vederea supravegherii sănătății și a sistemelor de informare în domeniu, pentru combaterea bolilor transmisibile și prevenirea îmbolnăvirilor.

Decalajele /inegalitățile în ceea ce privește sănătatea umană constituie o dimensiune importantă a unei noi propuneri pentru „O strategie de protecție a consumatorului și sănătății” (*Health and Consumer Protection Strategy*) și

¹ Decizia nr. 1786/2002/EC a Parlamentului și a Consiliului European din 23 septembrie 2002 privind adoptarea unui program de acțiune la nivelul Comunității în domeniul sănătății publice (20003-2008), OJ L 271, 9.10.2002.

pentru *Programul de acțiune 2007-2013 (Action Programme 2007-2013)*¹. În aceste documente se arată că inegalitățile majore în cadrul și între statele membre în ceea ce privește speranța de viață, starea de sănătate și accesul la îngrijirea sănătății duc, la rândul lor, la inegalități în creșterea economică și competitivitate și că, pentru a face față provocărilor generate de inegalitățile în materie de sănătate, se impune o gamă de acțiuni intersectoriale care să se adreseze determinantilor economici și sociali ai sănătății populației.

Sănătate pentru toți în secolul 21

Un context important care a contribuit la luarea în considerare inegalităților între țări, în politicile de sănătate din UE, a fost Declarația Adunării Generale a OMS din 1998 care a accentuat "importanța reducerii inechităților economice și sociale în vederea îmbunătățirii sănătății întregii populații".

Oficiul OMS pentru Regiunea Europeană a elaborat, pe baza numeroaselor activități desfășurate înainte de anii 1980, un document publicat în 1999 intitulat *Health 21: the health for all policy framework for the WHO European Region*. Acest document a pus în evidență necesitatea de a se acorda atenție reducerii diferențelor între statele membre în ceea ce privește starea de sănătate a populației. În acest cadru, s-au stabilit câteva ținte referitoare la promovarea sănătății pentru toți în secolul 21. Astfel, până în anul 2020, decalajele în materie de sănătate între grupuri socio-economice din interiorul țărilor trebuie reduse cel puțin cu un sfert în toate statele membre ale organizației, prin îmbunătățirea substanțială a stării de sănătate a grupurilor dezavantajate. În particular:

- decalajul în ceea ce privește speranța de viață a grupurilor socio-economice trebuie redus cu cel puțin 25%; valorile înregistrate de majoritatea indicatorilor de mortalitate, dizabilitate și morbiditate, pe grupuri socio-economice, să fie distribuite mai echitabil;
- condițiile socio-economice care generează efecte adverse pentru sănătate, respectiv diferențele în ceea ce privește veniturile, nivelul de educație, accesul pe piața muncii, trebuie îmbunătățite substanțial;
- ponderea populației care trăiește în sărăcie trebuie să scadă substanțial;
- persoanele cu nevoi speciale ca urmare a stării de sănătate, a circumstanțelor sociale sau economice trebuie protejate de excludere socială și să beneficieze de un acces ușor la îngrijire corespunzătoare.

¹ EC, *Programme of Community action in the field of health and consumer protection (2007 – 2013) (COM(2005)115 final)*.

La finele anului 2006, Comisia a lansat o consultare pe baza unui document intitulat „*Health in Europe. A Strategic Approach – Discussion Document for a Health Strategy*” cu scopul de a obține propuneri, din partea organismelor consultate din statele membre (și candidate la acea dată, inclusiv România), referitoare la cum ar trebui elaborată și implementată o *nouă strategie privind sănătatea*¹. Această consultare a ajutat la identificarea priorităților și obiectivelor strategiei Uniunii Europene în domeniul sănătății².

Prioritățile pentru următorul deceniu se referă la: combaterea riscurilor (amenințărilor) pentru sănătate; *reducerea inegalităților*; asigurarea calității și siguranței îngrijirii sănătății în relație cu problemele transfrontaliere și promovarea inovării și cercetării în domeniul sănătății. Consultarea a evidențiat, de asemenea, ideea potrivit căreia, conceptul „sănătatea încorporată în toate politicile” (health in all policies) să fie plasat în centrul strategiei de asigurare a coerenței politicilor privind dezvoltarea, la toate nivelurile, de la cel european la cel local. A fost apreciată, ca binevenită, includerea unei dimensiuni globale în strategia europeană privind sănătatea.

Reducerea inegalităților este considerată, în prezent, una din prioritățile strategiei. Este vorba nu numai de inegalitățile referitoare la starea de sănătate, resurse (financiare și umane) și utilizarea acestora, factori de risc etc. între statele membre ale Uniunii, ci și de diferențele interne (în cadrul țărilor) în ceea ce privește, de exemplu, inegalitățile în nivelul educației sau statutul ocupațional, aspecte care au un impact clar asupra sănătății. S-a accentuat, de asemenea, faptul că ar trebui acordată o atenție mai mare problemelor de sănătate specifice persoanelor de sex masculin și, respectiv, de sex feminin; de asemenea, problemelor de sănătate specifice integrării grupurilor minoritare din comunitățile locale.

Obiectivul principal al acestui studiu este identificarea inegalităților majore între România și celelalte state membre ale UE privind starea de sănătate a populației și cheltuielile alocate sănătății. Analiza se bazează pe indicatori specifici fiecăreia din cele două categorii de probleme menționate. În acest scop vor fi utilizați indicatorii cei mai relevanți, oferiți de statisticile OMS și Eurostat. Comparăția este realizată pe baza datelor estimate pentru ultimul an disponibil, iar acolo unde este posibil vor fi relevate și tendințele – pozitive sau negative - înregistrate în ultima perioadă, în special după anul 2000.

¹ Anterior, respectiv, în iulie 2004, Comisia a lansat un prim document de reflecție „*Enabling good health for all*” care a propus spre dezbateri unele concepte generale referitoare la conținutul și scopul unei strategii în domeniu, care să fie luate în considerare de către participanți. (http://ec.europa.eu/health/ph_overview/strategy/reflection_process_en.htm).

² Pentru detalii, vezi: EC, Health & Consumer Protection Directorate-General. *Health in Europe: A Strategic Approach Discussion Document for a Health Strategy 2007* [Health Strategy EU-consultation_frep_en.pdf]

2. Comparații privind starea de sănătate a populației din România și celelalte state membre ale UE

Evoluțiile stării de sănătate a populației sunt un rezultat cumulat al condițiilor generale de trai, al stilului și mediului de viață, al dezvoltării și eficienței sistemului de îngrijire a sănătății. Date fiind complexitatea și dificultatea evaluărilor situației din acest domeniu, în analizele comparative se folosește o gamă largă de indicatori, cei mai mulți dintre aceștia exprimând aspecte parțiale referitoare la dimensiuni, precum: durata medie a vieții sau speranța de viață la naștere, mortalitate și morbiditate. În ultima perioadă, se constată preocupări susținute pentru identificarea unor indicatori de sinteză, care să exprime mai bine starea generală de sănătate a populației dintr-o țară în comparație cu cea a populației din alte țări. Un astfel de indicator este „speranța de viață la naștere în stare bună de sănătate (engl. *Heathy Life Expectancy* – *HALE*)” secondat de un alt indicator care exprimă „ani de viață trăiți într-o stare proastă de sănătate (engl. *Disability-Adjusted - Life-Years* – *DALYs*)”.

Este important de subliniat faptul că în toate studiile de comparații internaționale, majoritatea covârșitoare a indicatorilor exprimă aspecte parțiale, dar bine precizate, referitoare, de exemplu, la mortalitate sau morbiditate. Mai trebuie precizat, de asemenea, că nivelul înalt al unor indicatori exprimă aspecte pozitive (de exemplu, HALE sau numărul de medici la 100000 locuitori, iar un nivel ridicat al altor indicatori, aspecte negative (rata mortalității infantile sau incidența tuberculozei). Cu toate limitele lor, acești indicatori pun în evidență „dimensiunea” unor decalaje existente în aspecte bine precizate ale stării de sănătate, făcând trimitere la orientări și măsuri politice care vizează sănătatea publică și antrenarea unor factori la nivel național, multi-sectorial, local și individual în scopul îmbunătățirii stării de sănătate a populației.

2.1. Speranța de viață și mortalitatea

2.1.1. Speranța de viață din România, între cele mai scăzute din Europa

Speranța de viață la naștere (sau durata medie a vieții) a populației din România a crescut ușor în ultimii ani pentru ambele sexe, atât în mediul urban, cât și în cel rural. Se mențin însă diferențe în mărimea acestui indicator în favoarea persoanelor (de ambele sexe) din mediul urban. În anul 2005, aceste diferențe erau de aproape doi ani de viață pentru populația de gen masculin și de aproximativ 1,2 ani pentru cea de gen feminin.

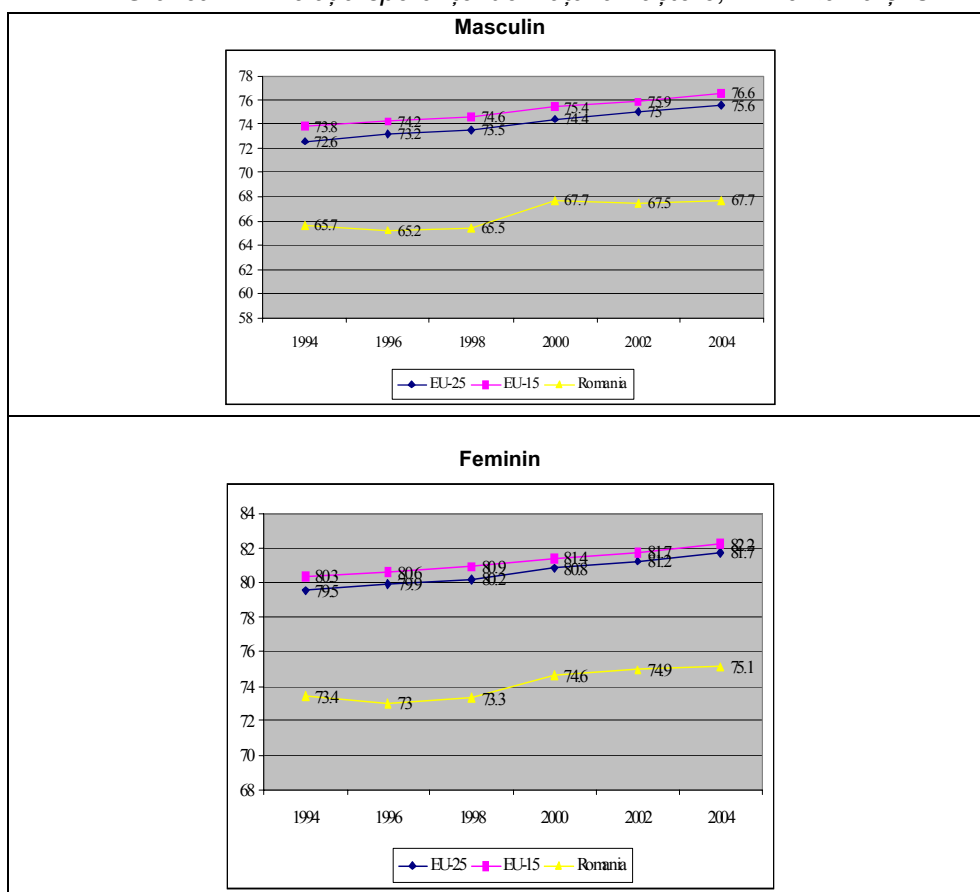
Tabelul 1

Speranța de viață la naștere a populației din România

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
- Total populație	70,5	71,2	71,2	71,0	71,3	71,8
Masculin	67,0	67,7	67,6	67,4	67,7	68,2
Feminin	74,2	74,8	74,9	74,8	75,1	75,5
- Urban	71,3	71,9	72,0	71,8	72,1	72,5
Masculin	67,8	68,5	68,5	68,2	68,6	69,0
Feminin	74,9	75,4	75,5	75,4	75,7	76,0
- Rural	69,5	70,2	70,1	70,1	70,3	70,8
Masculin	65,9	66,6	66,3	66,4	66,7	67,1
Feminin	73,5	74,2	74,2	74,1	74,4	74,8

Sursa: INS, Anuarul statistic al României 2006, p. 71.

Graficul 1. Evoluția speranței de viață la naștere, în România și UE

Sursa: Eurostat, Europe in figures, Eurostat yearbook 2006-07, p. 60.

Comparativ cu media europeană, decalajele sunt mari și, din păcate, au crescut în ultimii ani. Astfel diferența dintre speranța medie de viață la naștere a unui român și a unui cetățean din ansamblul țărilor UE-25 a crescut de la 6,5 ani în 2000 la 7,0 ani în 2005. Această diferență a crescut în cazul bărbaților (de la 6,4 ani la 7,6 ani) și s-a micșorat ușor în cel al femeilor (de la 7,4 ani la 6,4 ani), decalajele rămânând totuși foarte mari (anexa 1).

Tabelul 2
Speranța de viață la naștere. Comparații România – UE (ani)

		2000	2005
Masculin	UE-25	74,4	75,8
	România	67,0	68,2
	Diferența: UE-25 /RO	6,4	7,6
	Maxim	76,0 (Italia)	77,6 (Suedia)
	Minim	64,4 (Letonia)	64,7 (Lituania)
Feminin	UE-25	80,8	81,9
	România	73,4	75,5
	Diferența: UE-25 /RO	7,4	6,4
	Maxim	82,1 (Franța)	82,6 (Spania)
	Minim	73,4 România	75,5 (România)

Sursa: Eurostat – Database.

Speranța de viață la vârsta de 65 ani este un indicator important pentru evaluarea stării de sănătate a unei populații marcată de îmbătrânire, cunoscut fiind faptul că persoanele mai în vârstă au o stare de sănătate mai proastă comparativ cu cele care aparțin grupelor de vârstă mai tinere; de asemenea, persoanele mai în vârstă consumă cea mai mare parte a serviciilor de sănătate. În România, speranța de viață la 65 ani a crescut între 2000 și 2005, cu un an de viață în cazul bărbaților și cu 1,7 ani în cazul femeilor.

Tabelul 3
Speranța de viață la vârsta de 65 ani. Comparații România – alte țări UE, ani

		2000	2005
Masculin	România	11,5	12,5
	Maxim	15,8 (Suedia)	16,5 (Suedia)
	Minim	11,5 (România)	11,7 (Letonia)
Feminin	România	13,5	15,2
	Maxim	20,3 (Franța)	21,2 (Franța)
	Minim	13,5 (România)	15,2 (Bulgaria, România)

Sursa: Eurostat – Database.

Totuși, România se numără între țările europene comparate cu cea mai scăzută speranță de viață la această vârstă (anexa 2), situându-se în 2005, în ultima parte a ierarhiei în cazul bărbaților și pe ultimul loc, alături de Bulgaria, în cazul femeilor.

Speranța de viață în stare bună de sănătate este o variantă a indicatorului standard „speranța de viață la naștere” care exprimă mai bine starea de sănătate (sau de boală) a unei populații. În literatura de specialitate se întâlnesc două variante ale acestui: varianta OMS – Health Adjusted Life Expectancies (HALE) și varianta Eurostat - *Heathy Life Years (HLY)* ¹. HALE este completat de indicatorul „ani de viață cu stare proastă de sănătate” (*Disability-Adjusted - Life-Years – DALYs*). OMS a estimat cei doi indicatori în toate statele membre ale organizației, inclusiv România, pentru anul 2002.

Speranța de viață în stare bună de sănătate (HALE) în România în anul 2002 a fost estimată de OMS la 61 ani pentru bărbați și la 65 ani pentru femei. Mărimea acestui indicator este substanțial mai scăzută comparativ cu cea estimată pentru țările UE-15, astfel că numărul mediu al anilor trăiți de un român într-o stare proastă de sănătate este mai mare (anexa 3). Se observă, de asemenea, că variația HALE în țările UE – 15 este relativ mică în comparație cu variația aceluiași indicator estimat pentru țările foste socialiste. Astfel, în țările UE-15, HALE este cuprinsă, în cazul bărbaților, între un minim de 68,1 ani (Irlanda) și un maxim de 71,9 ani (Suedia), iar în cazul femeilor între un minim de 71,1 ani (Danemarca) și o valoare maximă de 75,3 ani (Spania). Dacă avem în vedere fostele țări socialiste ca un grup, HALE este cuprinsă în cazul bărbaților între un minim de 61,0 ani (România) și un maxim de 66, 6 ani (Slovenia), iar în cazul femeilor între 65,2 ani (România) și 70,9

¹ *Speranța de viață în stare bună de sănătate (Healthy Life Years - HLY) la naștere sau la alte vârste este un indicator important al stării de sănătate. Eurostat publică estimări privind HLY în grupa indicatorilor structurali, fiind considerat un indicator de monitorizare a sănătății, ca factor de productivitate.*

Un alt indicator care exprimă speranța de viață în stare bună de sănătate este Health Adjusted Life Expectancies – HALE, elaborat și calculat de OMS.

Este necesar de precizat faptul că, deși semnificația celor doi indicatori este similară, nivelul acestora calculat pentru același an și difuzat de Eurostat, respectiv de OMS (așa cum este cazul țărilor UE-15, anul 2002) diferă substanțial. De exemplu, în cazul Portugaliei pentru anul 2002, valorile acestor indicatori sunt după cum urmează:

- date Eurostat: masculin – 59,7 ani; feminin – 61,8 ani;

- date OMS: masculin 67,0 ani; feminin – 72,0 ani.

Diferențele provin din faptul că HLY este definit prin absența limitării activității zilnice /dizabilității și este calculat pe baza datelor din tabelele de mortalitate și corectat cu indicatori de percepție (auto-apreciere a stării de sănătate) obținuți din anchete speciale de evaluare a sănătății (pentru detalii, vezi: Oortwijn, Mathijssen, Lankhuizen, Cave (2006).

Pentru România nu este încă estimat HLY. De aceea, în acest studiu vom utiliza indicatorul HALE, estimat de OMS pentru anul 2002.

ani (Cehia). Așadar, România ocupă între ultimele locuri în ierarhia celor 27 țări ale UE în ceea ce privește mărimea HALE estimată pentru bărbați (după Letonia, Lituania și Estonia) și ultimul loc în ceea ce privește mărimea HALE estimată pentru femei.

Analiza indicatorului complementar DALYs (care rezumă numărul mediu al anilor pe care o persoană i-ar putea trăi într-o stare de sănătate mai puțin bună sau precară) estimat pentru România și țările de referință, permite următoarele constatări. Prima, faptul că în zona UE-15, perioada estimată a fi trăită într-o stare de sănătate precară este cuprinsă pentru bărbați între 5,9 ani (Germania) și 7,1 ani (Austria), iar pentru femei între 7,6 (Germania) și 8,8 ani (Franța și Portugalia). Așadar, diferențele între țări sunt relativ mici. Cea de a doua constatare se referă la faptul că în cazul fostelor țări socialiste, numărul anilor estimați a fi trăiți în stare de boală este în general mai mare, în special în cazul femeilor, aceasta în contextul în care speranța de viață la naștere (standard) este semnificativ mai mică în acest grup de țări. România, cu DALYs estimați la 7,0 ani pentru bărbați și 9,7 ani pentru femei, se numără între țările din regiune cu o situație între cele mai proaste. Ea este „depășită” doar de Lituania pentru bărbați, de Cipru și Polonia pentru femei.

În concluzie, subliniem faptul că, toți indicatorii exprimă speranța de viață și rezumă – atât cât este posibil în prezent – starea generală a sănătății populației arată că România ocupă între ultimele locuri din ierarhia țărilor de referință, întărind necesitatea plasării sănătății populației și a determinantilor ei pe un loc prioritar în toate politicile și acțiunile cu implicații pentru sănătatea oamenilor.

2.1.2. Diferențe mari în profilul mortalității populației

Indicatorii care exprimă mortalitatea constituie un bun punct de plecare pentru înțelegerea diferențelor și decalajelor în materie de stare de sănătate a cetățenilor români și din alte țări, fiind necesar să privim în spatele indicatorilor agregați pentru a răspunde la întrebarea cine și de ce moare? Așa cum se va arăta în continuare, persoanele de sex masculin sunt mai vulnerabile peste tot, dar în România vulnerabilitatea, din acest punct de vedere, este foarte mare. Un alt mod de a da un răspuns este analiza datelor pe grupe de vârstă. Decesele în rândul copiilor au rămas încă o problemă importantă în România, în timp ce în marea majoritate a țărilor din regiune s-au obținut succese importante. De asemenea, analiza mortalității în rândul adulților și a cauzelor de deces sunt aspecte care oferă repere importante în mai buna descifrare a particularităților profilului stării de sănătate a populației din România și din celelalte țări ale UE, în special din vechile state membre (UE-15).

2.1.2.1. Pe grupe de vârstă și sexe

Datele cuprinse în Tabelul 4. pun în evidență diferențele între România și celelalte țări din UE privind ratele de mortalitate, în special la vârste premature și între sexe.

Atât numărul deceselor, cât și ratele de mortalitate sunt influențate de structura populației. În cazul în care populația dintr-o țară este relativ „mai îmbătrânită” există probabilitatea ca mortalitatea să fie mai ridicată decât într-o țară în care populația este „mai tânără” deoarece mortalitatea este mai ridicată la vârstele mai înaintate.

Toți indicatorii de mortalitate selectați arată că România înregistrează decalaje foarte mari în raport cu media țărilor UE, mai ales cu media țărilor UE-15 sau cu media țărilor care ocupă cele mai bune locuri în ierarhie. Astfel, rata standardizată a mortalității generale¹ în 2004, de 1121 decese la 100000 locuitori, era aproape de două ori mai mare comparativ cu media UE-15. De altfel, trebuie spus că în România, între 2000 și 2005, rata brută a mortalității generale a înregistrat o ușoară creștere, mai mare în cazul persoanelor de gen masculin.

Referitor la decesele premature, indicatorii selectați arată, de asemenea, o situație foarte proastă pentru România. Mortalitatea infantilă, deși a scăzut substanțial în ultima perioadă (de la 29,3‰ în 1980 și 26,9‰ în 1990 la 18,6‰ în 2000 și la 16,8‰ în 2004), a rămas la nivelul cel mai înalt dintre toate statele membre ale UE, fiind de aproape patru ori mai mare decât media UE-15.

Mortalitatea în rândul adulților (persoanele din grupa de vârstă 15-59 ani) este, de asemenea, îngrijorător de ridicată. Acest indicator are o semnificație deosebită dacă avem în vedere faptul că persoanele din această grupă de vârstă formează cea mai mare parte a forței de muncă potențiale. România a ocupat, în anul 2005, locul 23 din cele 27 țări ale Uniunii Europene în ceea ce privește rata mortalității persoanelor de gen masculin și locul 24 în cazul persoanelor de gen feminin. Datele privind mărimea acestui indicator în România și celelalte state membre ale UE mai arată că:

- Mortalitatea adulților este de aproximativ trei ori mai mare în cazul persoanelor de gen masculin și de peste două ori mai mare în cazul persoanelor de gen feminin comparativ cu nivelul aceluiași indicator din țările aflate în fruntea ierarhiei (cu situația cea mai bună), cum ar fi Suedia sau Italia;

¹ Ratele standardizate de mortalitate iau în considerație diferențele în structura populației prin utilizarea structurii standard european, acestea permițând efectuarea unor comparații valide între țări.

Tabelul 4

Ierarhia țărilor UE după principalii indicatori de mortalitate, 2004-2005

Rang ¹	Rata standardizată a mortalității generale ² , la 100000 locuitori (2004)		Rata mortalității infantile, la 1000		Rata mortalității adulților de 15-59 ani, la 1000 persoane			
			născuți vii (2004)		Masculin (2005)		Feminin (2005)	
	Țara	Nivel	Țara	Nivel	Țara	Nivel	Țara	Nivel
1	Franța	564,0	Suedia	3,1	Malta	77	Cipru	45
2	Spania	565,5	Finlanda	3,3	Suedia	78	Italia	46
3	Suedia	568,6	Cipru	3,5	Italia	89	Spania	46
4	Italia	571,5	Spania	3,5	Olanda	89	Grecia	47
5	Luxemburg	614,8	Cehia	3,7	Irlanda	91	Malta	48
6	Austria	617,7	Slovenia	3,7	Cipru	94	Suedia	50
7	Cipru	621,3	Grecia	3,9	R. Unit	101	Luxemburg	53
8	Malta	627,9	Luxemburg	3,9	Germania	110	Austria	55
9	Germania	628,2	Franța	4,0	Grecia	110	Germania	57
10	Olanda	630,4	Portugalia	4,0	Austria	111	Irlanda	57
11	Finlanda	636,9	Germania	4,1	Spania	111	Franța	58
12	R. Unit	648,4	Italia	4,1	Danemarca	116	Portugalia	59
13	Irlanda	658,3	Olanda	4,1	Luxemburg	119	Finlanda	62
14	Grecia	663,7	Danemarca	4,4	Belgia	120	R. Unit	62
15	Portugalia	674,1	Austria	4,5	Franța	128	Belgia	64
16	Danemarca	749,5	Belgia	4,7	Finlanda	136	Olanda	65
17	Slovenia	793,5	Irlanda	4,9	Portugalia	139	Slovenia	67
18	Cehia	851,7	R. Unit	5,1	Slovenia	152	Cehia	70
19	Polonia	870,7	Malta	5,9	Cehia	156	Danemarca	70
20	Slovacia	945,6	Estonia	6,3	Slovacia	201	Slovacia	77
21	Ungaria	1009,5	Ungaria	6,6	Polonia	208	Polonia	79
22	Lituania	1017,2	Polonia	6,8	Bulgaria	213	Bulgaria	92
23	Bulgaria	1056,3	Slovacia	6,8	România	230	Estonia	100
24	Letonia	1091,1	Lituania	7,9	Ungaria	256	România	102
25	România	1121,3	Letonia	9,4	Estonia	281	Ungaria	107
26	Estonia	2028,5	Bulgaria	11,6	Letonia	314	Lituania	109
27			România	16,8	Lituania	326	Letonia	114
	UE-27	656,4	UE-27	...	UE-27	...	UE-27	...
	UE-25	643,5	UE-25	4,6	UE-25	...	UE-25	...
	UE-15	606,1	UE-15	4,3	UE-15	...	UE-15	...

¹Ierarhia a fost alcătuită astfel încât primul loc exprimă situația cea mai bună.

²Lipsește datele pentru Belgia; Danemarca (2001), Italia (2002), România (2003).

Sursa: Pentru rata standardizată de mortalitate și mortalitatea infantilă: Eurostat, Database; pentru rata de mortalitate a adulților: WHOSIS.

- Raportul între rata mortalității persoanelor adulte de gen feminin și, respectiv, masculin (peste tot mai mare) este mai ridicat în România (2,3 ori) comparativ cu același raport calculat pentru țările aflate în fruntea ierarhiei (<2);
- România împreună cu țările Baltice și Ungaria formează un grup de țări care înregistrează mari decalaje față de țările UE-15 în ceea ce

privește principalii indicatori de caracterizare a mortalității populației în funcție de vârstă și sex.

2.1.2.2. Pe principalele cauze medicale

Cea mai mare parte a deceselor din statele membre ale UE sunt generate de cinci grupe mari de cauze medicale: bolile aparatului circulator, cancerul, accidentele, bolile aparatului respirator și bolile aparatului digestiv.

Conform datelor pentru anul 2004, aceste cinci grupe de boli, luate împreună, dețin ponderea cea mai mare în totalul deceselor, reprezentând aproximativ 85% în UE-27, de 80% în UE-15 și de 94% în România (Tabelul 5). Este de remarcat, de asemenea, faptul că bolile aparatului circulator și cancerul sunt, în prezent, cauzele care determină aproximativ două treimi din totalul deceselor, pe ansamblul țărilor UE, și peste trei sferturi în România. De menționat, de asemenea, că România se particularizează prin faptul că două treimi din totalul deceselor au drept cauză bolile aparatului circulator

Tabelul 5

Mărimea ratelor standardizate de mortalitate (RSM) pe principalele cinci cauze medicale și ponderea lor în total, pe ansamblul țărilor UE și în România, 2000 și 2004

	UE-27		UE-25		UE-15		România	
	2000	2004	2000	2004	2000	2004	2000	2004
RSM, număr la 100000 locuitori								
Total	721,9	656,4	698,6	543,5	654,1	631,1	1105,5	1121,3
din care: pe cauze:								
- boli ap. circulator	295,2	259,8	273,9	204,0	243,9	216,2	673,6	685,8
- neoplasm	292,0	180,6	193,0	152,9	186,5	178,0	173,0	179,3
- boli ap. respirator	54,5	44,8	53,8	38,6	54,7	46,0	67,7	62,4
- accidente	45,8	41,8	44,7	35,8	39,0	36,7	64,1	63,1
- boli ap. digestiv	34,5	32,9	33,2	27,4	30,8	29,9	61,7	65,7
Structură, %								
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
din care: pe cauze:								
- boli ap. circulator	40,9	39,6	39,2	37,5	37,3	34,3	60,9	61,2
- neoplasm	26,6	27,5	27,6	28,1	28,5	28,2	15,6	16,0
- boli ap. respirator	7,5	6,8	7,7	7,1	8,4	7,3	6,1	7,5
- accidente	6,3	6,4	6,4	6,6	6,0	5,8	5,8	5,6
- boli ap. digestiv	4,8	5,0	4,8	5,0	4,7	4,7	5,6	5,9

Sursa: Calcule proprii după date Eurostat (Database).

Datele prezentate în Tabelul 6 oferă o imagine elocventă privind locul României în ierarhia țărilor membre ale UE, alcătuită după mărimea ratei standardizate de mortalitate (RSM) pentru fiecare din cele cinci grupe de boli menționate mai sus.

Tabelul 6

Locul României în ierarhia țărilor UE după RSM calculată pentru principalele cinci cauze de mortalitate în 2004 (toate vârstele, ambele sexe)

- la 100000 locuitori -

Rang ¹	Boli ale aparatului circulator		Neoplasm malign		Cauze externe (accidente și otăviri) - total		Boli ale aparatului respirator		Boli ale aparatului digestiv	
	Tara	RSM	Tara	RSM	Tara	RSM	Tara	RSM	Tara	RSM
1	Franta	146,7	Cipru	122,9	Olanda	27,3	Letonia	28,0	Grecia	15,1
2	Spania	173,5	Finlanda	143,8	Malta	27,6	Franta	29,7	Suedia	18,8
3	Olanda	197,4	Malta	151,8	R. Unit	28,8	Suedia	32,7	Cipru	21,5
4	Suedia	219,0	Portugalia	155,6	Germania	32,0	Italia	32,9	Irlanda	23,5
5	Italia	219,9	Suedia	155,7	Grecia	32,9	Bulgaria	33,1	Olanda	25,5
6	R. Unit	226,5	Bulgaria	156,5	Spania	32,9	Estonia	33,5	Italia	26,1
7	Portugalia	229,1	Grecia	162,0	Irlanda	33,6	Austria	34,5	Franta	26,5
8	Luxemburg	230,1	Spania	164,2	Italia	34,0	Finlanda	36,9	Malta	26,8
9	Cipru	238,8	Luxemburg	165,0	Cipru	40,1	Cehia	37,3	Bulgaria	28,8
10	Irlanda	239,2	Germania	169,8	Austria	42,4	Germania	37,9	Spania	30,3
11	Austria	246,7	Austria	170,7	Suedia	44,0	Lituania	39,1	Austria	30,7
12	Finlanda	248,4	Italia	175,3	Luxemburg	44,4	Ungaria	39,1	Luxemburg	32,3
13	Danemarca	249,9	Franta	176,8	Portugalia	44,7	Polonia	39,3	Portugalia	33,1
14	Malta	255,4	România	177,7	Bulgaria	45,0	Cipru	40,6	Finlanda	33,7
15	Germania	262,7	R. Unit	183,6	Danemarca	45,9	Grecia	46,7	R. Unit	34,2
16	Slovenia	275,2	Irlanda	189,1	Franta	49,1	Luxemburg	48,2	Germania	34,6
17	Grecia	314,4	Olanda	191,2	Slovenia	55,5	Portugalia	53,0	Letonia	36,8
18	Polonia	396,3	Letonia	193,2	Cehia	60,7	Spania	53,3	Cehia	37,2
19	Cehia	430,4	Lituania	194,9	Polonia	62,1	Slovenia	54,3	Polonia	37,6
20	Ungaria	486,9	Estonia	198,1	România	63,1	Olanda	54,9	Danemarca	38,3
21	Slovenia	510,9	Slovenia	203,6	Slovenia	65,0	Slovenia	56,0	Estonia	40,4
22	Estonia	515,4	Slovenia	209,6	Finlanda	71,8	România	62,4	Lituania	42,2
23	Lituania	528,5	Polonia	213,8	Ungaria	76,8	Danemarca	66,2	Slovenia	48,0
24	Letonia	578,1	Danemarca	218,8	Estonia	124,4	Malta	67,3	Slovenia	49,1
25	România	685,8	Cehia	229,9	Letonia	129,5	R. Unit	79,2	România	65,7
26	Bulgaria	687,3	Ungaria	260,8	Lituania	142,9	Irlanda	88,8	Ungaria	76,6
	UE-27	259,8	UE-27	176,1	UE-27	41,8	UE-27	44,8	UE-27	32,9
	UE-25	204,0	UE-25	149,2	UE-25	35,8	UE-25	38,6	UE-25	27,4
	UE-15	216,2	UE-15	173,2	UE-15	36,7	UE-15	46,0	UE-15	29,9

¹Ierarhia a fost alcătuită astfel încât primul loc exprimă situația cea mai bună.

Notă: Lipsesc datele pentru Belgia; Danemarca (2001), Italia (2002), România (2003).

Sursa: Eurostat, Database.

Conform datelor, România ocupă între cele mai proaste locuri după rata mortalității din cauza bolilor aparatului circulator, bolilor aparatului digestiv (penultimul loc), precum și după rata mortalității din cauza bolilor aparatului respirator și accidentelor (toate tipurile).

Dacă se are în vedere faptul că decesele determinate de bolile cardiovasculare, de cancer și accidente sunt puternic influențate de obiceiurile și comportamentele individuale și colective, se poate aprecia că o gamă largă de măsuri de prevenție și tratament ar avea drept efect o reducere substanțială a riscurilor de îmbolnăvire și deces. Un exemplu sugerat de realitate este oferit

de faptul că, în prezent, rata mortalității din cauza bolilor cardiovasculare în majoritatea țărilor UE-15 este aproape la jumătate din cea înregistrată în anii 1970.

În continuare este prezentată o analiză mai detaliată a poziției României în ansamblul statelor membre ale Uniunii Europene referitoare la rata mortalității pentru fiecare din cele cinci cauze menționate mai sus, în sensul că sunt evidențiate diferențele semnificative, pe sub-grupe de boli care duc la decese mai numeroase, precum și diferențele între sexe. Acest din urmă aspect este important în explicarea decalajelor în ceea ce privește durata medie a vieții între persoanele de gen masculin și respectiv feminin; de asemenea, în orientarea politicilor sanitare referitoare la acțiuni preventive și curative și, nu în ultimul rând, în promovarea unor atitudini și comportamente corecte față de sănătatea umană.

Bolile aparatului circulator reprezintă prima cauză de mortalitate, atât în țările UE, cât și în România. Ratele standardizate de mortalitate (RSM) sunt peste tot mai mari în cazul persoanelor de gen masculin decât în cel al persoanelor de gen feminin. În România, RSM calculată pentru totalul populației (toate vârstele) de ambele sexe înregistra între cele mai mari valori din țările UE (686 la 100000 locuitori) în 2004, fiind mai mare de 2,3 ori față de media UE-27 și de 3,2 ori față de media UE-15. Decalajele între România și media țărilor UE privind RSM din cauza bolilor aparatului circulator sunt mai mari în cazul femeilor decât în cel al bărbaților. De subliniat că decalajul dintre România și cea mai bine plasată în ierarhia țărilor după acest indicator (Franța) este substanțial mai mare. Astfel, raportul este de 4,7 pentru totalul populației, de 4,3 pentru populația de gen masculin și de 5,2 pentru populația de gen feminin (Tabelele 7 și 8).

În totalul deceselor din grupa bolilor aparatului circulator, decesele din cauza bolii ischemice a inimii dețin ponderea cea mai mare, atât pe ansamblul țărilor UE-27 (peste 40% în cazul bărbaților și peste 30% în cazul femeilor), cât și în România (45% în cazul bărbaților și 30% în cel al femeilor). Mărimea RSM din această cauză plasează România în rândul celor opt țări cu situația cea mai proastă, din acest punct de vedere.

Tabelul 7

**Bolile aparatului circulator: Rate standard de mortalitate (RSM) – total
vârste, 2004 (la 100000 locuitori)**

Masculin

Rang ¹	Total		Boala ischemică a inimii		Accidente cerebro - vasculare	
	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM
1	Franța	191,9	Franța	63,6	Franța	38,7
2	Spania	210,8	Portugalia	79,0	Irlanda	46,7

Rang ¹	Total		Boala ischemică a inimii		Accidente cerebro - vasculare	
	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM
3	Olanda	252,7	Spania	83,1	Austria	47,1
4	Portugalia	271,3	Olanda	92,9	Olanda	51,4
5	Italia	274,0	Italia	102,5	Germania	51,8
6	Suedia	277,8	Cipru	113,3	Spania	51,8
7	R. Unit	279,7	Luxemburg	114,7	Suedia	53,9
8	Luxemburg	290,8	Slovenia	114,7	Cipru	55,2
9	Cipru	293,5	Grecia	124,1	Luxemburg	59,9
10	Austria	296,7	Germania	140,2	R. Unit	60,7
11	Irlanda	302,9	Suedia	146,9	Finlanda	64,2
12	Germania	315,1	Austria	151,5	Italia	67,6
13	Danemarca	321,6	Danemarca	154,9	Danemarca	67,7
14	Finlanda	335,0	R. Unit	160,1	Malta	68,4
15	Grecia	343,8	Polonia	169,4	Slovenia	87,9
16	Slovenia	352,0	Irlanda	172,1	Grecia	101,7
17	Malta	394,4	Malta	173,4	Slovacia	101,8
18	Polonia	509,0	Finlanda	211,2	Polonia	106,5
19	Cehia	530,5	Cehia	219,9	Portugalia	115,0
20	Ungaria	618,5	Bulgaria	225,4	Cehia	127,1
21	Slovacia	637,5	România	289,4	Lituania	135,1
22	Lituania	692,5	Ungaria	309,2	Estonia	152,4
23	Estonia	706,1	Slovacia	356,4	Ungaria	152,8
24	Letonia	792,5	Estonia	413,7	Bulgaria	214,7
25	România	805,4	Letonia	435,9	Letonia	216,6
26	Bulgaria	843,0	Lituania	449,4	România	249,5
	UE-27	325,5	UE-27	138,0	UE-27	74,0
	UE-25	300,9	UE-25	131,3	UE-25	65,3
	UE-15	265,6	UE-15	116,6	UE-15	57,4

¹Ierarhia a fost alcătuită astfel încât primul loc exprimă situația cea mai bună.

Notă: Lipsesc datele pentru Belgia; Danemarca (2001), Italia (2002), România (2003).

Sursa: Eurostat, Database.

Tabelul 8

**Bolile aparatului circulator: Rate standard de mortalitate (RSM) – total
vârste, 2004 (la 100000 locuitori)**

FEMININ

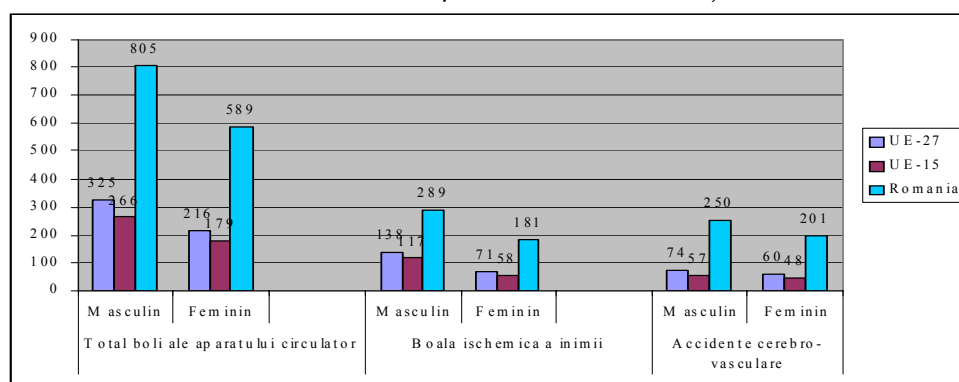
Rang ¹	Total		Boala ischemică a inimii		Accidente cerebro - vasculare	
	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM
1	Franța	112,6	Franța	25,5	Franța	28,8
2	Spania	140,9	Spania	36,6	Austria	38,6
3	Olanda	155,8	Portugalia	39,6	Cipru	40,8
4	Suedia	172,0	Olanda	42,6	Spania	41,6
5	Italia	179,3	Cipru	45,8	Germania	43,9

Rang ¹	Total		Boala ischemică a inimii		Accidente cerebro - vasculare	
	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM
6	R. Unit	181,4	Luxemburg	49,7	Olanda	43,9
7	Finlanda	182,4	Italia	49,8	Irlanda	44,1
8	Irlanda	184,5	Grecia	56,8	Suedia	45,4
9	Luxemburg	189,1	Slovenia	57,9	Finlanda	50,5
10	Cipru	191,5	Suedia	71,6	Italia	53,1
11	Portugalia	194,3	R. Unit	77,5	Danemarca	53,8
12	Danemarca	195,2	Danemarca	79,5	Luxemburg	54,6
13	Austria	208,3	Polonia	79,7	R. Unit	58,0
14	Germania	218,5	Germania	80,5	Slovenia	61,0
15	Slovenia	220,8	Irlanda	84,6	Malta	65,5
16	Malta	221,8	Austria	88,8	Slovacia	72,6
17	Grecia	284,8	Finlanda	97,0	Polonia	79,6
18	Polonia	313,7	Malta	99,2	Portugalia	90,3
19	Cehia	356,9	Cehia	122,6	Cehia	100,7
20	Estonia	392,8	Bulgaria	127,5	Ungaria	104,4
21	Ungaria	393,6	Ungaria	180,3	Lituania	105,6
22	Lituania	416,5	România	180,7	Grecia	107,5
23	Slovacia	421,3	Estonia	203,3	Estonia	111,0
24	Letonia	443,6	Letonia	205,8	Bulgaria	157,1
25	Bulgaria	561,5	Slovacia	225,1	Letonia	167,5
26	România	588,8	Lituania	252,5	România	200,7
	UE-27	215,6	UE-27	71,1	UE-27	60,1
	UE-25	198,4	UE-25	66,6	UE-25	53,6
	UE-15	178,8	UE-15	57,6	UE-15	47,6

¹Ierarhia a fost alcătuită astfel încât primul loc exprimă situația cea mai bună.

Notă: Lipsesc datele pentru Belgia; Danemarca (2001), Italia (2002), România (2003).

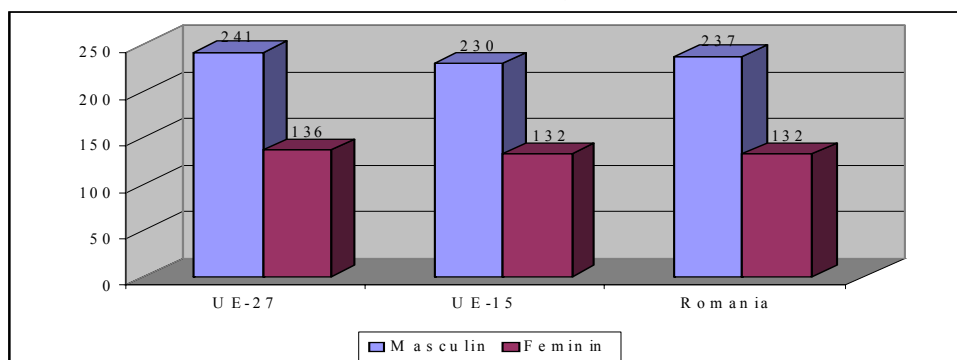
Graficul 2. Rata standardizată a mortalității din cauza bolilor aparatului circulator, toate vârstele, pe sexe, în România și UE, 2004

Sursa: Eurostat, Database.

Cancerul (neoplasmul malign) reprezintă cea de a doua cauză de deces în țările UE, fiind responsabil pentru aproximativ un sfert din totalul deceselor. În România, ponderea deceselor din cauza cancerului în totalul deceselor este de circa 16%. Trebuie subliniat însă, că mărimea ratei mortalității din cauza cancerului în România este foarte apropiată de media țărilor Uniunii Europene, atât în rândul bărbaților, cât și în cel al femeilor. Mai trebuie spus faptul că, cele mai mari rate de mortalitate din cauza cancerului se înregistrează în fostele țări socialiste, Ungaria fiind „campioană”, urmată de Cehia, Estonia, Polonia, Slovacia etc. în cazul persoanelor de gen masculin și de Cehia, Polonia, Slovenia, Slovacia etc. în cazul persoanelor de gen feminin. În general, în țările UE, cele mai răspândite forme de cancer care duc la deces în rândul bărbaților sunt: cancerul de plămâni, prostată și colon, iar în rândul femeilor cancerul de sân, colon și plămâni (Tabelele 9 și 10).

Graficul 3. Rata standardizată a mortalității din cauza cancerului, 2004

Sursa: Eurostat, Database.

Tabelul 9

**Neoplasm malign. Rate standard de mortalitate, total vârste, 2004
(la 100000 persoane)**

MASCULIN

Rang ¹	Total		Plămâni*		Prostată		Colon, rect, anus	
	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM
1	Cipru	164,0	Suedia	31,6	Bulgaria	15,5	Cipru	15,1
2	Suedia	181,9	Cipru	40,9	România	16,0	Grecia	15,9
3	Finlanda	188,9	Finlanda	47,0	Luxemburg	17,1	Finlanda	17,3
4	Malta	189,0	Portugalia	48,0	Malta	17,1	Malta	17,8
5	Bulgaria	208,8	Austria	54,6	Italia	17,8	Suedia	20,0
6	Portugalia	216,2	Malta	54,9	Grecia	19,3	România	21,5
7	Grecia	219,0	R. Unit	55,7	Spania	20,2	R. Unit	23,8
8	Germania	219,3	Irlanda	56,7	Germania	22,2	Franța	24,1
9	R. Unit	221,5	Germania	58,6	Polonia	22,7	Italia	24,2

Rang ¹	Total		Plămâni*		Prostată		Colon, rect, anus	
	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM
10	Austria	223,6	Luxemburg	64,3	Cipru	22,9	Bulgaria	26,0
11	Irlanda	230,8	Bulgaria	66,0	Slovacia	23,5	Olanda	26,1
12	Luxemburg	235,2	Franța	67,0	Franța	24,6	Germania	26,9
13	România	236,8	Danemarca	67,1	Ungaria	25,2	Austria	27,3
14	Italia	239,6	Italia	73,2	Austria	25,5	Luxemburg	27,4
15	Spania	240,0	Spania	73,6	Portugalia	26,0	Estonia	27,6
16	Olanda	244,0	România	73,9	R. Unit	26,5	Spania	28,1
17	Franța	250,7	Olanda	75,9	Olanda	27,4	Lituania	28,7
18	Danemarca	253,1	Grecia	76,4	Finlanda	28,1	Portugalia	29,3
19	Slovenia	289,1	Slovenia	78,6	Slovenia	28,8	Polonia	29,5
20	Lituania	291,2	Slovacia	80,9	Irlanda	30,3	Letonia	29,9
21	Letonia	295,2	Lituania	83,6	Cehia	31,5	Irlanda	30,9
22	Slovacia	302,0	Estonia	86,5	Lituania	32,2	Danemarca	33,3
23	Polonia	302,5	Cehia	86,8	Letonia	33,1	Slovenia	38,1
24	Estonia	304,7	Letonia	89,1	Danemarca	35,4	Slovacia	47,5
25	Cehia	313,5	Polonia	105,0	Estonia	36,8	Cehia	50,6
26	Ungaria	367,1	Ungaria	123,4	Suedia	37,2	Ungaria	52,5
	UE-27	241,1	UE-27	69,4	UE-27	23,4	UE-27	23,4
	UE-25	241,4	UE-25	69,2	UE-25	23,8	UE-25	23,8
	UE-15	229,9	UE-15	64,1	UE-15	23,4	UE-15	23,4

¹Ierarhia a fost alcătuită astfel încât primul loc exprimă situația cea mai bună.

Notă: Lipsesc datele pentru Belgia; Danemarca (2001), Italia (2002), România (2003).

Sursa: Eurostat, Database.

**Tabelul 10. Neoplasm malign. Rate standard de mortalitate, total
vârste, 2004 (la 100000 persoane)**

FEMININ

Rang ¹	Total		Plămâni*		Sân		Colon, rect, anus	
	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM
1	Cipru	90,8	Cipru	5,7	Spania	19,2	Cipru	9,2
2	Spania	105,6	Malta	6,2	Portugalia	19,7	Luxemburg	10,1
3	Portugalia	110,7	Portugalia	7,5	Bulgaria	20,8	Grecia	10,3
4	Grecia	114,8	Spania	8,5	Polonia	20,8	Finlanda	10,6
5	Luxemburg	115,0	Lituania	8,7	Finlanda	21,0	Franța	13,9
6	Bulgaria	115,4	Letonia	8,8	Cipru	21,6	România	13,9
7	Finlanda	116,2	Bulgaria	10,0	Luxemburg	21,6	Italia	14,5
8	Franța	121,5	Grecia	11,2	Suedia	22,7	R. Unit	14,6
9	Malta	125,6	Finlanda	12,1	Grecia	22,8	Bulgaria	14,9
10	Italia	129,1	România	12,4	România	22,8	Spania	14,9
11	România	131,7	Slovacia	12,5	Estonia	23,3	Austria	15,0
12	Germania	135,4	Franța	13,3	Lituania	24,1	Suedia	15,1
13	Austria	135,5	Italia	13,6	Malta	24,2	Malta	15,6
14	Letonia	137,4	Estonia	13,7	Austria	24,5	Portugalia	15,9
15	Lituania	138,2	Luxemburg	15,6	Italia	24,9	Lituania	16,2
16	Suedia	139,0	Germania	17,3	Slovacia	25,0	Irlanda	16,4
17	Estonia	141,5	Austria	18,3	Franța	25,7	Polonia	16,5
18	Slovacia	146,2	Slovenia	18,4	Letonia	25,7	Germania	17,1

Rang ¹	Total		Plămâni*		Sân		Colon, rect, anus	
	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM
19	Slovenia	151,1	Polonia	20,2	Germania	26,8	Olanda	17,6
20	Polonia	154,9	Suedia	22,7	Slovenia	27,1	Letonia	18,2
21	Olanda	156,1	Irlanda	28,5	Cehia	27,5	Slovenia	18,4
22	R. Unit	157,4	Olanda	28,6	R. Unit	28,7	Estonia	18,9
23	Irlanda	160,2	R. Unit	30,2	Ungaria	30,6	Slovacia	21,1
24	Cehia	172,0	Ungaria	33,8	Olanda	30,6	Danemarca	24,2
25	Ungaria	187,8	Danemarca	41,8	Irlanda	31,2	Cehia	24,6
26	Danemarca	197,3	Cehia	48,9	Danemarca	36,1	Ungaria	26,4
	UE-27	136,2	UE-27	17,4	UE-27	25,3	UE-27	25,3
	UE-25	136,5	UE-25	17,8	UE-25	25,4	UE-25	25,4
	UE-15	132,1	UE-15	17,3	UE-15	25,6	UE-15	25,6

¹Ierarhia a fost alcătuită astfel încât primul loc exprimă situația cea mai bună.

Notă: Lipsesc datele pentru Belgia; Danemarca (2001), Italia (2002), România (2003).

Sursa: Eurostat, Database.

Următoarele grupe de boli care conduc la rate înalte de deces în spațiul european sunt: *bolile aparatului digestiv*, *bolile aparatului respirator*. Între cele 26 state membre ale UE pentru care există date disponibile (Tabelul 11), România este una dintre cele 5 țări cu ratele cele mai înalte de mortalitate din cauza bolilor aparatului respirator. Ratele de 90,2 decese la 100000 persoane în cazul bărbaților și de 41,4 la 100000 în cazul femeilor (în anul 2004) sunt semnificativ mai mari comparativ cu media UE-27 (60,9 respectiv, 33,2) și cu media UE-15 (65,6 respectiv, 33,8).

Tabelul 11. Rate standard de mortalitate din cauza bolilor aparatului respirator și bolilor aparatului digestiv, pe sexe, în 2004

- la 100000 persoane -

Rang ¹	Bolile aparatului respirator				Bolile aparatului digestiv			
	Masculin		Feminin		Masculin		Feminin	
	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM
1	Suedia	41,4	Letonia	12,3	Grecia	19,9	Grecia	10,8
2	Franța	43,9	Estonia	14,0	Suedia	22,3	Bulgaria	14,8
3	Bulgaria	47,8	Lituania	16,7	Cipru	26,8	Suedia	15,6
4	Austria	52,2	Franța	20,8	Irlanda	26,9	Cipru	17,1
5	Italia	52,3	Bulgaria	21,4	Olanda	29,9	Franța	19,0
6	Letonia	53,9	Italia	21,4	Malta	30,3	Italia	19,9
7	Cipru	54,7	Polonia	24,3	Italia	33,8	Irlanda	20,1
8	Grecia	55,2	Austria	24,4	Franța	36,3	Spania	21,0
9	Cehia	55,4	Finlanda	24,4	R. Unit	38,5	Portugalia	21,0
10	Germania	55,9	Cehia	25,5	Spania	41,2	Austria	21,1
11	Ungaria	58,8	Ungaria	26,5	Austria	41,4	Luxemburg	22,0
12	Finlanda	60,0	Germania	27,2	Germania	44,0	Olanda	22,1

Rang ¹	Bolile aparatului respirator				Bolile aparatului digestiv			
	Masculin		Feminin		Masculin		Feminin	
	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM
13	Polonia	64,9	Suedia	27,2	Danemarca	44,6	Finlanda	22,2
14	Estonia	66,9	Cipru	30,4	Luxemburg	44,9	Malta	23,8
15	Portugalia	76,2	Luxemburg	31,6	Bulgaria	45,3	Polonia	25,5
16	Lituania	77,7	Spania	33,1	Finlanda	45,8	Cehia	25,7
17	Luxemburg	79,0	Slovacia	36,7	Portugalia	47,7	Germania	25,9
18	Olanda	79,5	Portugalia	37,3	Cehia	50,3	Estonia	26,2
19	Danemarca	80,1	Slovenia	37,8	Letonia	52,0	Letonia	26,2
20	Slovacia	83,2	Grecia	39,7	Polonia	52,0	Lituania	28,7
21	Spania	84,0	Olanda	41,4	Lituania	59,0	R. Unit	29,6
22	România	90,2	România	41,4	Estonia	59,4	Danemarca	32,2
23	Slovenia	90,6	Malta	47,2	Slovenia	65,9	Slovacia	32,8
24	R. Unit	94,9	Danemarca	59,0	Slovacia	69,3	Slovenia	33,6
25	Malta	98,1	R. Unit	68,5	România	91,1	România	43,7
26	Irlanda	111,0	Irlanda	74,5	Ungaria	113,5	Ungaria	46,3
	UE-27	66,9	UE-27	33,2	UE-27	43,6	UE-27	24,7
	UE-25	66,1	UE-25	32,9	UE-25	41,6	UE-25	23,9
	UE-15	65,6	UE-15	33,8	UE-15	37,9	UE-15	22,7

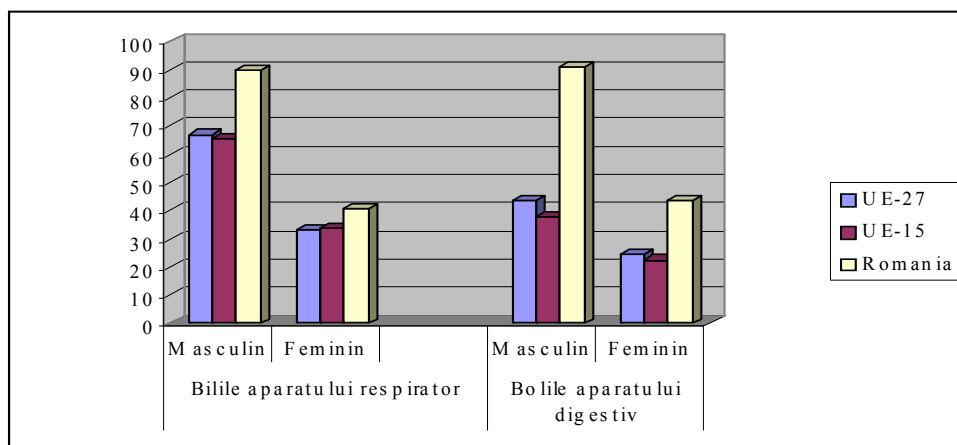
¹Ierarhia a fost alcătuită astfel încât primul loc exprimă situația cea mai bună.

Notă: Lipsesc datele pentru Belgia; Danemarca (2001), Italia (2002), România (2003).

Sursa: Eurostat, Database.

În ceea ce privește mortalitatea din cauza bolilor aparatului digestiv, România ocupă una dintre cele mai proaste poziții din Europa, atât în cazul bărbaților (90,1 decese la 100000 persoane), cât și în cel al femeilor (43,7 la 100000 persoane) în 2004. În același an, media țărilor UE-27 era de 43,6 în cazul bărbaților și de 24,7 în cel al femeilor, iar media țărilor UE-15, de 37,9 în cazul bărbaților, respectiv 22,7 în cel al femeilor (tabelul 11 și graficul 4).

Graficul 4. Rata standardizată a mortalității din cauza bolilor aparatului respirator și bolilor aparatului digestiv, pe sexe, în 2004 (la 100000 persoane)

Sursa: Eurostat, Database.

Accidentele în sens larg (toate cauzele externe și otrăvirile) reprezintă o cauză importantă de mortalitate care „câștigă” teren în majoritatea statelor membre ale UE, precum și în România (Tabelul 5). Cu o rată de mortalitate de 63,1 la 100000 locuitori în 2004, România se încadrează între țările cu cele mai înalte niveluri de mortalitate din această cauză, fiind cu peste 50% mai mare decât media țărilor UE-27 și aproape dublă față de media țărilor UE-15.

Cele mai multe decese sunt urmare a unor accidente de transport și suicid. În 2004, România a înregistrat o rată de 14,3 decese (ambele sexe, total vârste) la 100000 locuitori din cauza transportului, față de 10,0 media țărilor UE-25 și 9,0 media țărilor UE-15. Rata mortalității din cauza suicidului (12,8 la 100000 locuitori) a fost, de asemenea, mai ridicată decât media europeană (10,9 pentru UE-27 și 10,0 pentru UE-15), România situându-se în rândul țărilor cu cele mai ridicate rate de mortalitate din această cauză.

De remarcat faptul că rata mortalității din cauza accidentelor (toate tipurile) este substanțial mai mare în cazul bărbaților decât în cel al femeilor (Tabelele 12 și 13 și graficul 5).

Tabelul 12

Accidente. Rate standard de mortalitate, total vârste, 2004 (la 100000 persoane)
MASCULIN

Rang ¹	Accidente – toate tipurile		Accidente de transport		Suicid	
	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM
1	Malta	32,7	Malta	6,2	Cipru	1,2
2	Olanda	36,8	Olanda	7,7	Grecia	4,6
3	R. Unit	40,3	Suedia	8,5	Malta	6,5
4	Germania	46,6	R. Unit	8,8	Italia	9,8
5	Italia	49,8	Germania	10,6	R. Unit	10,4
6	Spania	50,1	Irlanda	11,0	Spania	11,1
7	Irlanda	50,1	Danemarca	12,8	Olanda	12,0
8	Grecia	51,7	Finlanda	12,8	Portugalia	15,8
9	Cipru	60,7	Franța	13,7	Bulgaria	17,7
10	Suedia	61,5	Austria	15,8	Germania	17,4
11	Luxemburg	64,0	Spania	17,8	Irlanda	18,9
12	Danemarca	64,4	Luxemburg	17,9	Suedia	17,3
13	Austria	65,9	Bulgaria	18,4	Slovacia	21,1
14	Franța	70,4	Cehia	18,3	Danemarca	17,8
15	Portugalia	70,5	Italia	19,3	România	22,1
16	Bulgaria	72,7	Slovenia	23,7	Luxemburg	21,1
17	Cehia	88,9	Slovacia	22,7	Cehia	24,3
18	Slovacia	93,4	Estonia	23,9	Polonia	26,9
19	România	101,2	România	22,8	Austria	25,2
20	Polonia	101,8	Ungaria	24,4	Franța	24,9
21	Finlanda	108,3	Portugalia	25,3	Finlanda	30,2
22	Slovenia	109,0	Polonia	25,9	Letonia	41,3
23	Ungaria	117,5	Cipru	28,1	Estonia	41,7
24	Letonia	214,5	Grecia	25,6	Ungaria	41,4
25	Estonia	224,6	Letonia	34,5	Slovenia	34,3
26	Lituania	247,9	Lituania	41,0	Lituania	70,0
	UE-27	64,1	UE-27	16,2	UE-27	18,1
	UE-25	62,4	UE-25	15,8	UE-25	18,0
	UE-15	53,3	UE-15	14,1	UE-15	15,6

¹Ierarhia a fost alcătuită astfel încât primul loc exprimă situația cea mai bună.

Notă: Lipsesc datele pentru Belgia; Danemarca (2001), Italia (2002), România (2003).

Sursa: Eurostat, Database.

Tabelul 13

Accidente. Rate standard de mortalitate, total vârste, 2004
(la 100000 persoane)
FEMININ

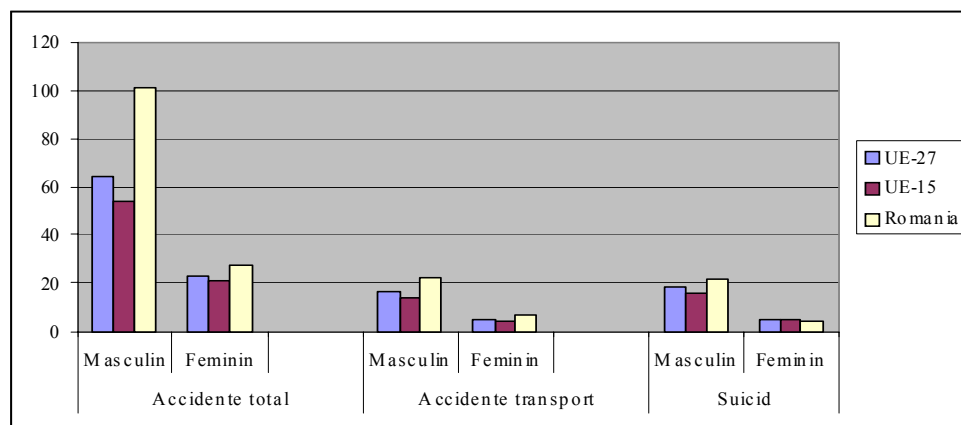
Rang ¹	Accidente – toate tipurile		Accidente de transport		Suicid	
	Țara	RSM	Țara	RSM	Țara	RSM
1	Grecia	14.4	Malta	1,3	Cipru	0,3
2	Spania	16.8	Suedia	2,3	Grecia	1,0
3	R. Unit	17.6	R. Unit	2,6	Italia	2,6
4	Irlanda	17.6	Olanda	2,8	R. Unit	3,1
5	Germania	18.5	Germania	3,5	Spania	3,3
6	Olanda	18.7	Franța	4,0	Irlanda	3,7
7	Italia	19.3	Danemarca	4,2	Slovacia	3,8
8	Bulgaria	19.7	Austria	4,3	România	4,2
9	Cipru	20.9	Cipru	4,4	Polonia	4,3
10	Portugalia	21.2	Irlanda	4,5	Malta	4,4
11	Malta	21.9	Finlanda	4,5	Portugalia	4,4
12	Austria	22.0	Italia	4,7	Cehia	4,7
13	Slovacia	22.5	Spania	5,0	Germania	5,1
14	Polonia	25.6	Slovenia	5,0	Bulgaria	5,2
15	Luxemburg	26.6	Luxemburg	5,2	Olanda	5,5
16	România	27.7	Slovacia	5,5	Luxemburg	6,1
17	Suedia	27.8	Bulgaria	5,6	Suedia	6,4
18	Danemarca	29.5	Cehia	5,8	Austria	6,8
19	Franța	30.0	Estonia	6,0	Danemarca	6,9
20	Slovenia	33.6	Portugalia	6,3	Letonia	6,9
21	Cehia	34.0	România	6,4	Estonia	7,0
22	Finlanda	38.3	Ungaria	6,4	Franța	8,4
23	Ungaria	41.8	Polonia	6,5	Finlanda	9,0
24	Estonia	43.4	Grecia	7,2	Ungaria	10,1
25	Lituania	54.3	Lituania	9,0	Slovenia	11,9
26	Letonia	58.3	Letonia	10,5	Lituania	12,7
	UE-27	23.1	UE-27	4,6	UE-27	5,0
	UE-25	22.9	UE-25	4,4	UE-25	5,1
	UE-15	21.1	UE-15	4,0	UE-15	4,9

¹Ierarhia a fost alcătuită astfel încât primul loc exprimă situația cea mai bună.

Notă: Lipsesc datele pentru Belgia; Danemarca (2001), Italia (2002), România (2003).

Sursa: Eurostat, Database.

Graficul 5. Rata standardizată a mortalității din cauza accidentelor, pe sexe, 2004 (la 100000 persoane)

Sursa: Eurostat, Database.

Făcând abstracție de diferențele în ceea ce privește mărimea ratelor de mortalitate (aspecte discutate mai sus), datele OMS pun în evidență faptul că *boala ischemică a inimii reprezintă prima cauză de mortalitate, iar bolile cerebro - vasculare reprezintă cea de a doua cauză de mortalitate țările UE.* Acest „model” este specific și României unde trei dintre bolile aparatului circulator (boala ischemică a inimii, bolile cerebro-vasculare și hipertensiunea) explică, potrivit OMS, aproximativ jumătate din totalul deceselor în anul 2002.

Tabelul 14

Decese din cauza primelor 10 boli în România în anul 2002

Total cauze	258675	100,0
1. Boala ischemică a inimii	60718	23,5
2. Boli cerebro - vasculare	52272	20,2
3. Hipertensiune	16858	6,5
4. Ciroză a ficatului	10996	4,3
5. Cancer la trahee, bronhii și plămâni	8904	3,4
6. Infecții ale aparatului respirator inferior	6367	2,5
7. Boli pulmonare cronice obstructive	5743	2,2
8. Cancer la colon și rect	4612	1,8
9. Cancer la stomac	4394	1,7
10. Cancer la sân	3392	1,3

Sursa: The European Health Report 2005, p. 95-107 .

În concluzie, indicatorii care exprimă ratele de mortalitate pentru totalul populației, pe grupe de vârstă și sexe, precum și cei referitori la principalele cauze medicale de deces arată situația precară în care se află România în prezent. Locul pe care îl ocupă în ierarhia țărilor de referință, ierarhie efectuată după indicatorii care reflectă diferite dimensiuni ale mortalității, este îngrijorător. Astfel, mortalitatea infantilă și mortalitatea în rândul adulților, în special al bărbaților, rămâne o mare problemă. Din acest punct de vedere, România se încadrează în eșalonul din care fac parte, în general, țările din fostul bloc comunist, în special Țările Baltice și Bulgaria.

Analiza pe principalele cauze de deces arată o serie de aspecte extrem de complexe. În primul rând, că ratele înalte de deces din cauza bolilor aparatului circulator, ale aparatului digestiv și ale aparatului respirator indică păstrarea amprentelor lăsate de condițiile de viață și de îngrijire medicală din vechiul sistem. Astfel, dacă în țările vestice numărul deceselor la 100000 de locuitori din cauza bolilor aparatului circulator s-a înjumătățit în ultimii 20 de ani, în România ratele de mortalitate din această cauză au rămas la un nivel foarte înalt, ceea ce face ca această coordonată a modelului de mortalitate să plaseze România mai aproape de modelul de mortalitate specific unor țări sărace. În al doilea rând, în România, ca de altfel în multe țări foste socialiste, au crescut substanțial ratele de mortalitate generate de unele cauze medicale specifice epocii moderne, așa cum este, de exemplu, cancerul sau accidentele. Așadar, simplificând lucrurile „modelul” actual de mortalitate din România cumulează efectele condițiilor de viață precare din trecut cu cele din prezent și modul defectuos în care sistemul sanitar a răspuns nevoilor de îngrijire a sănătății cetățenilor.

3. România în atlasul European al morbidității

Indicatorii referitori la morbiditate constituie, alături de cei care reflectă speranța de viață și mortalitatea, o altă posibilitate de a caracteriza starea de sănătate a unei populații comparativ cu cea a populației din alte țări. Este important de știut dacă, la un moment dat, populația este afectată, în proporții mai mari, de boli contagioase (ca TBC, hepatita, sifilis, HIV/SIDA etc.) sau de boli netransmisibile (ca cele cronice și degenerative).

Conform statisticilor OMS, în spațiul țărilor europene de referință pentru această lucrare se constată, în prezent, o tipologie a morbidității diferențiată între Europa vestică și cea estică. Astfel, țările din vest, preponderent cele din UE-15, au înregistrat progrese uriașe în ceea ce privește eradicarea sau reducerea drastică a incidenței bolilor contagioase (TBC, malarie etc.), în prezent sănătatea populației din aceste țări fiind afectată, în principal, de boli cronice și degenerative (asociate de regulă procesului de îmbătrânire) și de unele cauze externe – accidente, otrăviri. În cazul multor țări ce au aparținut

zonei central și est europene mai puțin dezvoltată, incidența unora dintre bolile transmisibile a rămas încă înaltă, așa cum este, de exemplu, incidența tuberculozei în cazul României, iar bolile cronice și degenerative cunosc o tot mai largă răspândire.

Statisticile referitoare la morbiditate sunt mai puțin generoase, oferind posibilități limitate de realizare a unor comparații internaționale. Pentru a prezenta un tablou cât se poate de explicit, pe baza datelor disponibile, asupra tipologiei morbidității din România comparativ cu cea din celelalte țări membre ale Uniunii Europene vom utiliza următoarele categorii de indicatori: a) incidența sau prevalența unor boli (contagioase și necontagioase); b) ieșirile din spital ale bolnavilor internați pentru tratamentul diferitelor boli.

3.1. România marcată de incidență mare a unor boli contagioase

Conform datelor statistice privind incidența unor boli contagioase: tuberculoza, hepatita virală, sifilis etc., România deține un „record” între statele membre ale UE (Tabelul 15).

Tuberculoza și hepatita, boli a căror răspândire este legată strâns de sărăcie și mizerie, au incidență foarte mare în România comparativ cu celelalte țări de referință. Astfel, în cazul tuberculozei, România înregistrează cel mai mare nivel al incidenței din cele 27 țări comparate, fiind mai mare de peste 7 ori decât media țărilor UE-27 și de peste 13 ori decât media țărilor UE-15. Este important de menționat faptul că, spre deosebire de majoritatea covârșitoare a țărilor europene unde incidența tuberculozei a scăzut în timp, stabilizându-se la rate de sub 10 cazuri de noi îmbolnăviri la 100000 locuitori, în România incidența tuberculozei s-a dublat între 1990 și 2005, crescând de la 65 la 130 cazuri la 100000 locuitori. Și *incidența hepatitei virale* este de nivel foarte ridicat, fiind de peste două ori mai mare față de media statelor membre ale UE și de peste 15 ori mai mare decât media țărilor cel mai bine plasate în ierarhia efectuată după acest indicator.

Tabelul 15

Incidența unor boli contagioase

- la 100000 locuitori -

Rang ¹	Tuberculoză 2004		Hepatită virală 2003		Sifilis 2005		HIV/SIDA 2005	
	Țara	Nivel	Țara	Nivel	Țara	Nivel	Țara	Nivel
1	Cipru	3,9	Malta	0,8	Franța	0,5	Slovacia	0,5
2	Malta	4,5	Portugalia	1,2	Italia	1,1	Cehia	1,0
3	Suedia	4,7	Cipru	2,4	Portugalia	1,2	Bulgaria	1,3
4	Grecia	6,1	Spania	2,5	Spania	1,2	Ungaria	1,4
5	Finlanda	6,2	Italia	2,7	Suedia	1,2	Polonia	2,1
6	Danemarca	6,6	Grecia	3,0	Slovenia	2,0	România	2,1
7	Luxemburg	6,8	Luxemburg	3,1	Danemarca	2,2	Slovenia	2,3
8	Italia	6,9	Lituania	3,5	Polonia	2,2	Finlanda	3,2

Rang ¹	Tuberculoză 2004		Hepatită virală 2003		Sifilis 2005		HIV/SIDA 2005	
	Țara	Nivel	Țara	Nivel	Țara	Nivel	Țara	Nivel
9	Germania	7,3	Olanda	4,1	Cipru	2,5	Spania	3,6
10	Olanda	8,1	Polonia	6,6	R. Unit	2,6	Germania	3,8
11	Franța	8,4	Irlanda	7,0	Finlanda	2,7	Lituania	3,8
12	Irlanda	9,5	Ungaria	7,6	Belgia	3,0	Italia	4,4
13	Cehia	10,1	Belgia	8,1	Austria	3,2	Suedia	4,8
14	Austria	11,0	Slovenia	8,7	Slovacia	3,3	Cipru	5,2
15	Belgia	11,1	Danemarca	8,8	Germania	3,9	Malta	5,4
16	Slovacia	11,9	Cehia	9,4	Olanda	4,3	Grecia	5,9
17	R. Unit	11,9	Estonia	12,1	Luxemburg	5,0	Danemarca	6,2
18	Slovenia	12,1	Austria	14,9	Malta	5,0	Austria	6,7
19	Spania	14,2	R. Unit	15,2	Ungaria	5,4	Franța	7,1
20	Ungaria	21,6	Slovacia	18,0	Cehia	5,5	Olanda	8,7
21	Polonia	22,7	Germania	18,6	Irlanda	5,5	Irlanda	8,9
22	Portugalia	34,4	Finlanda	28,9	Estonia	8,3	Belgia	11,8
23	Estonia	38,7	Suedia	37,3	Lituania	8,7	Luxemburg	15,6
24	Bulgaria	39,9	Letonia	41,5	Letonia	19,3	R. Unit	16,2
25	Lituania	61,4	România	44,4	România	31,6	Letonia	16,7
26	Letonia	65,3	Bulgaria	45,5	Bulgaria	66,6	Portugalia	33,0
27	România	130,5					Estonia	48,1
	UE-27	17,6	UE-27	19,8	UE-27	5,5	UE-27	7,2
	UE-15	9,7	UE-15	19,9	UE-15	2,5	UE-15	8,4
	UE-25	46,9	UE-25	19,3	UE-25	14,6	UE-25	2,8

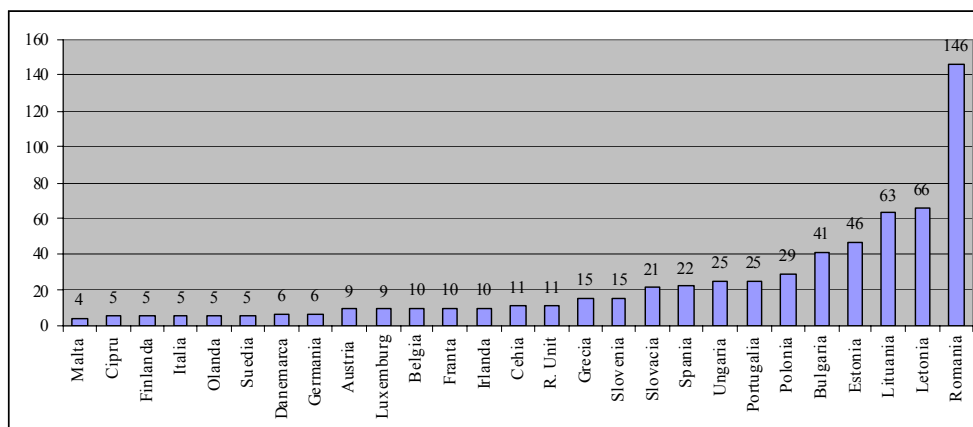
¹Ierarhia a fost alcătuită astfel încât primul loc exprimă situația cea mai bună.

Note: a) pentru hepatita virală: exclusiv Franța; Belgia – 2000; Grecia și Irlanda – 2001; Italia – 2002; b) pentru sifilis: exclusiv Grecia; Regatul Unit – 2004; c) pentru HIV/SIDA: exclusiv Spania (HIV) și Cipru (SIDA); Italia și Malta – 2004 (pentru HIV).

Sursa: WHO, Database.

Incidența foarte ridicată a tuberculozei în România comparativ cu nivelul din celelalte state ale UE, în contextul persistenței unor condiții de viață precare pentru o mare parte din populație și a unei eficiențe scăzute a acțiunilor sistemului sanitar în prevenția și tratarea acestei boli, face din România, țara cu cea mai ridicată rată a prevalenței tuberculozei din spațiul Uniunii Europene. Conform datelor OMS, în anul 2005 nivelul prevalenței tuberculozei în România a fost de 146 cazuri la 100000 locuitori, de peste două ori mai mare decât în Letonia și Lituania, țări aflate imediat în urma României, din acest punct de vedere, sau de 30 ori mai mare decât în țările cel mai bine plasate în acest clasament (graficul 6).

Graficul 6. Prevalența tuberculozei în statele membre ale UE, 2005
- cazuri la 100000 locuitori -

Sursa: WHOSIS, Core Health Indicators.

Îngrijorătoare este, de asemenea, *incidența mare a bolilor cu transmitere sexuală*. România ocupă, după Bulgaria, între cele mai proaste poziții în clasamentul țărilor după numărul cazurilor noi de îmbolnăvire de sifilis (32 la 100000 locuitori în 2005, față de sub 4-5 cazuri în majoritatea țărilor europene). Ca și în cazul tuberculozei, în România incidența sifilisului s-a dublat între 1990 și 2002, crescând de la 23 la 58 cazuri noi de îmbolnăvire, urmând apoi o scădere semnificativă până la 26 cazuri la 100000 locuitori în 2006.

Incidența HIV/SIDA în România a înregistrat un vârf în anul 1990, an după care mărimea incidenței a început să scadă (cu variații de la un an la altul), ajungând la 2,1 cazuri noi la 100000 locuitori în 2005. Cu acest nivel al incidenței, România ocupă o poziție relativ bună, fiind pe locul 10 (din 27 țări) în ierarhia alcătuită după acest indicator. Această apreciere este validată și de faptul că mărimea incidenței HIV/SIDA în România este mai mică de 3,4 ori comparativ cu media UE-27 și de 4 ori față de media UE-15.

Un alt indiciu important al răspândirii și gravității bolilor contagioase poate oferi indicatorul: *numărul externărilor din spitale ale pacienților cu boli infecțioase și parazitare la 100000 locuitori*¹. România a înregistrat în 2004,

¹ Indicatorul: numărul bolnavilor externați din spital (pe cauze medicale, boli) la 100000 locuitori, are unele limite din perspectiva comparabilității. Acestea derivă din existența unor diferențe majore în ceea ce privește modalitățile predominante de tratament în diferite țări. Într-o țară unde tratamentul în ambulatoriu este foarte dezvoltat (Marea Britanie, de exemplu), numărul persoanelor internate și respectiv externe (la 100000 locuitori) poate fi

cea mai înaltă rată a externării pacienților care au suferit de boli infecțioase și parazitare între toate statele membre ale UE, având o rată mai mare de 2,8 ori față de media UE-27 și de 3,3 ori față de media UE-15. Diferența este evident extrem de mare în comparație cu țările cel mai bine plasate în clasamentul efectuat după acest indicator; în comparație cu Spania, de exemplu, în România numărul persoanelor externate cu boli infecțioase și parazitare a fost de peste 5 ori mai mare. Trebuie spus că, între 2000 și 2004, acest indicator a fost în creștere atingând un maxim de 1223 la 100000 locuitori în anul 2003.

În *concluzie*, România este o țară a UE caracterizată printr-un grad extrem de mare de răspândire a unor boli contagioase comparativ cu majoritatea țărilor UE, în special vechile state membre (UE-15). Incidența foarte mare a tuberculozei și hepatitei – boli ale mizeriei și sărăciei, dar și a sifilisului – boală cu transmitere sexuală, precum și numărul mare al internărilor și, respectiv, al externării pacienților care au suferit de boli infecțioase și parazitare, plasează România la marginea Europei și pune probleme mari sistemului sanitar și altor domenii cu influență asupra sănătății populației

3.2. Morbiditatea prin boli netransmisibile

Bolile netransmisibile afectează o pondere importantă a populației Europei. Ele determină suferințe de lungă durată, necesitând tratamente costisitoare. Mărimea prevalenței acestor grupe de boli este un element important care exprimă starea de sănătate și calitatea vieții unei populații. Din păcate, există puține date disponibile referitoare la acest aspect care să permită comparații internaționale relevante. Și chiar dacă unele date există, din cauza unor diferențe în ceea ce privește definirea unor indicatori sau metoda de colectare a informației (anchete, de exemplu), comparațiile nu pot avea întotdeauna un coeficient de credibilitate ridicat. Totuși o imagine, chiar și parțială, oferă indicatorii privind numărul bolnavilor externați din spitale, pe principalele cauze medicale. Tabelul 16 prezintă date referitoare la numărul persoanelor externate din spital la 100000 locuitori pentru cinci grupe mari de cauze medicale: boli ale aparatului circulator, cancer, boli ale sistemului respirator, boli ale sistemului digestiv, accidente și otrăviri. Amintim că aceste grupe de boli sunt și principalele cauze de mortalitate în țările europene, inclusiv în România (vezi și paragraful 2).

Potrivit indicatorilor referitori la frecvența ieșirilor din spital la 100000 locuitori, România înregistrează nivelul cel mai înalt nivel (din 27 țări comparate) la bolile aparatului respirator (3153 la 100000 locuitori) și între cele

mai mic decât într-o țară în care majoritatea bolnavilor apelează, mai frecvent, la internare într-un spital.

mai ridicate în cazul bolilor sistemului digestiv (2388). Această situație face trimitere la ratele înalte de mortalitate pe care cetățenii din România le înregistrează din cauza acestor două grupe de boli comparativ cu situația din alte țări europene.

Mărimea frecvenței ieșirilor din spital, în cazul bolilor aparatului circulator (2882 la 100000 locuitori), al cancerului (1507) și accidentelor (1400) plasează România pe locuri ceva mai bune, situate la mijlocul ierarhiei alcătuită după fiecare din indicatorii menționați.

Așadar, populația României este cel mai puternic afectată de boli ale sistemului respirator, ale aparatului digestiv, ale sistemului circulator și de cancer. Cu acest profil al morbidității, România se încadrează, pe de o parte, într-o tipologie specifică țărilor care au moștenit grave probleme de sănătate (așa cum se prezintă situația din majoritatea țărilor din fostul regim comunist) pe care sistemul sanitar și stilul de viață nu au reușit să-l modifice în ultimii 10-15 ani. Pe de altă parte, starea de sănătate a populației din România pare a fi tot mai mult marcată de riscuri derivate din caracteristicile și stilul de viață modern care conduc la rate înalte de morbiditate și mortalitate din cauza bolilor cardiovasculare, a cancerului și accidentelor.

Tabelul 16

Frecvența externărilor din spitale, pe principalele cauze medicale, în 2004

- la 100000 locuitori -

Rang ¹	Bolile aparatului circulator		Cancer – total tipuri		Cauze externe (accidente, otrăviri)		Bolile aparatului respirator		Bolile aparatului digestiv	
	Țara	Număr	Țara	Număr	Țara	Număr	Țara	Număr	Țara	Număr
1	Malta	835	Cipru	477	Malta	559	Malta	563	Cipru	711
2	Cipru	840	Malta	503	Portugalia	680	Olanda	669	Olanda	920
3	Portugalia	1248	Portugalia	645	Olanda	828	Cipru	703	Malta	1112
4	Spania	1413	Irlanda	842	Spania	902	Portugalia	853	R. Unit	1178
5	Irlanda	1444	Olanda	859	Cipru	1111	Suedia	938	Suedia	1192
6	R. Unit	1452	Spania	907	Estonia	1193	Spania	1112	Polonia	1241
7	Olanda	1549	R. Unit	1032	R. Unit	1238	Italia	1167	Spania	1279
8	Slovenia	1792	Belgia	1234	Luxemburg	1270	R. Unit	1197	Irlanda	1341
9	Franța	2233	Estonia	1236	Italia	1299	Slovenia	1209	Slovenia	1396
10	Belgia	2303	Letonia	1295	Bulgaria	1330	Franța	1221	Bulgaria	1501
11	Luxemburg	2407	Italia	1308	Slovacia	1361	Germania	1231	Italia	1506
12	Grecia	2432	Bulgaria	1395	România	1400	Belgia	1288	Danemarca	1639
13	Italia	2444	Suedia	1488	Irlanda	1435	Grecia	1315	Portugalia	1712
14	Suedia	2481	România	1507	Suedia	1500	Slovacia	1318	Belgia	1717
15	Danemarca	2558	Slovacia	1541	Grecia	1524	Cehia	1422	Luxemburg	1723
16	Slovacia	2564	Grecia	1572	Slovenia	1526	Luxemburg	1432	Estonia	1733
17	România	2882	Polonia	1662	Polonia	1564	Irlanda	1455	Grecia	1753
18	Bulgaria	2911	Lituania	1733	Ungaria	1624	Polonia	1508	Slovacia	1757

Rang ¹	Bolile aparatului circulator		Cancer – total tipuri		Cauze externe (accidente, otrăviri)		Bolile aparatului respirator		Bolile aparatului digestiv	
	Țara	Număr	Țara	Nu- măr	Țara	Număr	Țara	Număr	Țara	Nu- măr
19	Polonia	2931	Luxemburg	1736	Belgia	1631	Danemarca	1715	Finlanda	1855
20	Germania	3125	Slovenia	1803	Franța	1822	Austria	1907	Letonia	1896
21	Estonia	3387	Danemarca	1887	Cehia	1926	Finlanda	1921	Ungaria	1967
22	Letonia	3399	Cehia	2002	Danemarca	1953	Estonia	2159	Lituania	1967
23	Cehia	3635	Franța	2137	Germania	1973	Ungaria	2218	Germania	2079
24	Finlanda	3670	Germania	2197	Lituania	2024	Letonia	2235	Cehia	2126
25	Austria	4061	Finlanda	2568	Letonia	2191	Lituania	2626	România	2388
26	Lituania	4483	Ungaria	3030	Finlanda	2199	Bulgaria	2860	Austria	2848
27	Ungaria	4949	Austria	4240	Austria	3271	România	3153	Franța	3063
	UE-27	2458	UE-27	1632	UE-27	1531	UE-27	1380	UE-27	1825
	UE-15	2258	UE-15	1600	UE-15	1522	UE-15	1197	UE-15	1804
	UE-25	3008	UE-25	1615	UE-25	1557	UE-25	2039	UE-25	1889

Notă: Grecia - 2001; Italia, Spania și R. Unit – 2003.

Sursa: WHO, Database

3. Cheltuielile pentru sănătate din România, cele mai scăzute din țările UE

O stare bună a sănătății populației depinde, fundamental, de mărimea resurselor alocate sistemului sanitar, precum și de eficiența cu care acestea sunt cheltuite. Finanțarea sănătății se realizează, în majoritatea țărilor, din două mari surse: publice și private, situația fiind diferită de la o țară la alta¹. În consecință, atunci când se face referire la acest subiect trebuie avute în vedere, atât cheltuielile totale, cât și cheltuielile publice, respectiv private. Dat fiind însă faptul că sănătatea populației este, în foarte mare măsură, în responsabilitatea autorităților naționale și locale, cheltuielile publice prezintă un interes aparte în evaluările comparative.

Indicatorii pe care îi analizăm mai jos, în acest scop, sunt: ponderea cheltuielilor totale și a celor publice pentru sănătate în produsul intern brut și nivelul cheltuielilor totale și, respectiv, publice alocate sănătății ce revin în

¹ Diferențele derivă, pe de o parte, din „memoria” arhitecturii inițiale a modalităților de finanțare a sistemelor de sănătate și, pe de altă parte, sunt rezultatul unor reforme promovate, în ultimele decenii, în scopul degrevării bugetelor publice de povara unor cheltuieli de sănătate prea mari și al atragerii într-o mai mare măsură a surselor private, în principal, prin sisteme de asigurare complementare celor publice.

medie pe un locuitor, indicatori estimați de OMS pe baza conturilor naționale sănătate, care se elaborează în multe țări sau pe baza altor surse¹.

Datele prezentate în Tabelul 16 arată că România ocupă ultimul loc în ierarhia statelor membre ale Uniunii Europene alcătuită după indicatorul ponderea cheltuielilor totale de sănătate în PIB în anul 2004, și penultimul loc după ponderea cheltuielilor publice alocate sănătății în PIB². Se observă că decalajul dintre România și primele trei țări din ierarhie care alocă peste 10 % din PIB pentru sănătate este de 1 la 2 în cazul cheltuielilor totale și de 1 la 1,3 în cazul cheltuielilor publice. Să mai amintim că decalajul în ceea ce privește nivelul de dezvoltare exprimat prin PIB pe locuitor, care configurează, până la urmă, nivelul cheltuielilor pentru sănătate ce revine în medie pe locuitor este și mai pronunțat. De exemplu, între România, cu un PIB pe locuitor estimat la 7300 dolari PPC în 2005, pe de o parte, și Franța și Germania - țări care au un nivel al PIB pe locuitor situat în jurul a 30 mii dolari PPC, pe de altă parte, raportul este de 1: 4.

Tabelul 17

**Ponderea în PIB a cheltuielilor pentru sănătate, totale și publice,
în statele membre ale UE, 2004**

- procente -

Rang ¹	Cheltuieli totale		Cheltuieli publice	
	Țara	Pondere	Țara	Pondere
1	Germania	10,6	Franța	8,2
2	Franța	10,5	Germania	8,2
3	Austria	10,3	Austria	7,8
4	Portugalia	9,8	Suedia	7,7
5	Belgia	9,7	Luxemburg	7,2
6	Malta	9,2	R. Unit	7,2
7	Olanda	9,2	Danemarca	7,1
8	Suedia	9,1	Malta	7,0

¹ După cunoștințele noastre, în prezent statisticile Eurostat oferă date comparabile referitoare la cheltuielile de protecție socială (o componentă a acestora fiind și cheltuielile de sănătate) conform unei metodologii armonizate (manualul ESSPROS) doar pentru țările UE-15. România, și alte țări din zonă, se află în curs de elaborare a indicatorilor referitori la cheltuielile și veniturile protecției sociale (inclusiv pentru îngrijirea sănătății) după metodologia Eurostat.

² Problema surselor de finanțare este în sine un subiect de analiză, cu atât mai mult cu cât, în ultima perioadă, au fost inițiate o varietate de măsuri orientate spre relaxarea bugetară. În acest studiu ne limităm doar la evidențierea diferențelor între țările de referință în ceea ce privește mărimea resurselor/cheltuielilor alocate îngrijirii sănătății.

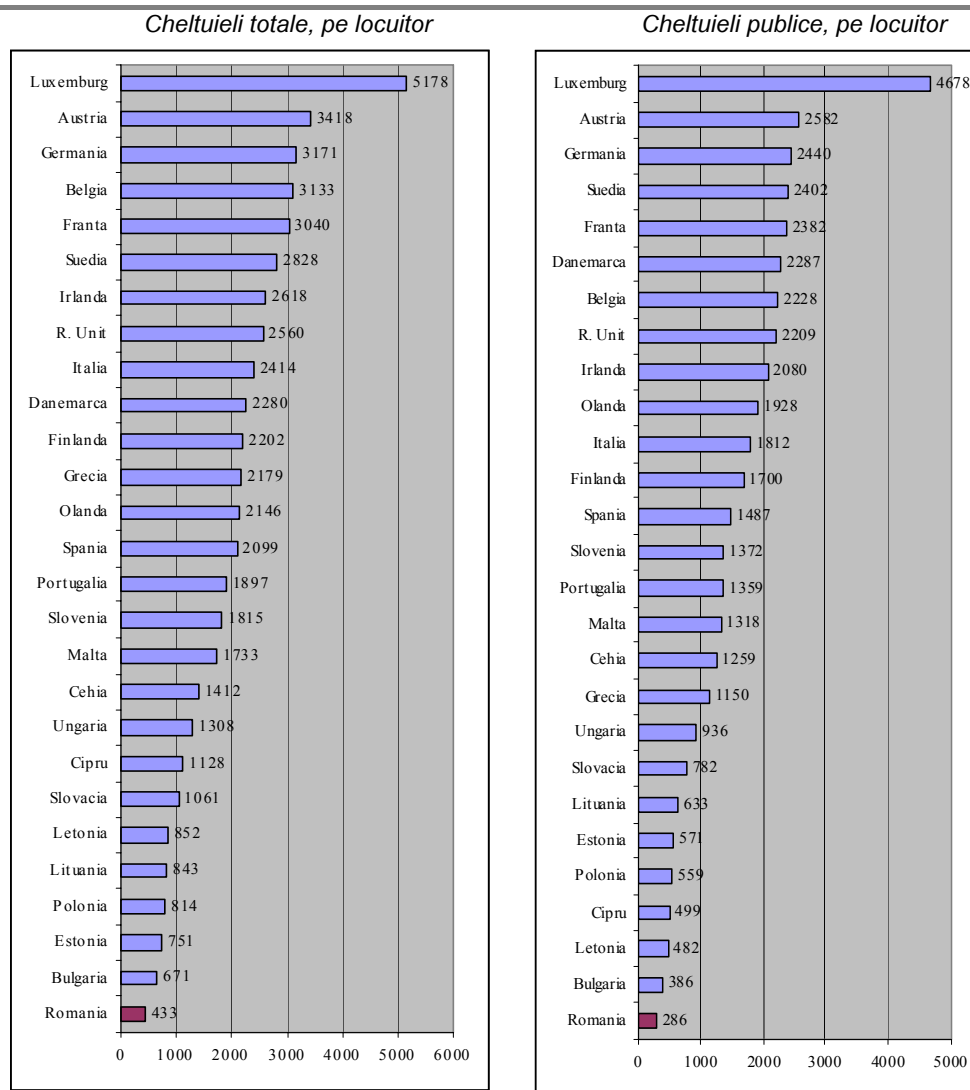
Rang ¹	Cheltuieli totale		Cheltuieli publice	
	Țara	Pondere	Țara	Pondere
9	Italia	8,7	Portugalia	7,0
10	Slovenia	8,7	Belgia	6,9
11	Danemarca	8,6	Slovenia	6,6
12	R. Unit	8,4	Cehia	6,5
13	Spania	8,1	Italia	6,5
14	Bulgaria	8,0	Finlanda	5,7
15	Luxemburg	8,0	Ungaria	5,7
16	Grecia	7,9	Irlanda	5,7
17	Ungaria	7,9	Olanda	5,7
18	Finlanda	7,4	Spania	5,7
19	Cehia	7,3	Slovacia	5,3
20	Irlanda	7,2	Lituania	4,9
21	Slovacia	7,2	Bulgaria	4,6
22	Letonia	7,1	Estonia	4,2
23	Lituania	6,5	Grecia	4,2
24	Polonia	6,2	Polonia	4,2
25	Cipru	5,8	Letonia	4,0
26	Estonia	5,3	România	3,4
27	România	5,1	Cipru	2,6

¹Ierarhia a fost alcătuită astfel încât primul loc exprimă situația cea mai bună.

Sursa: WHO, Core Health indicators 2007.

Volumul cheltuielilor totale de sănătate (publice și private – luate împreună) ce revine în medie pe un locuitor în România în 2004 a fost estimat la 433 dolari PPC (sau 178 dolari SUA, la cursul de schimb). Cu acest nivel al cheltuielilor totale de sănătate în medie pe un locuitor, România se situează pe ultimul loc (27) între statele membre ale UE. Menționăm că, exceptând Luxemburgul, între țările cu volumul cel mai mare al cheltuielilor totale de sănătate ce revin în medie pe un locuitor se numără cele din UE-15, pe primele locuri fiind: Germania, Franța, Danemarca, Olanda, Belgia, Suedia etc., al căror nivel este de 5-6 ori mai mare decât cel estimat pentru România.

Graficul 7. Volumul cheltuielilor totale și publice pentru sănătate în medie pe locuitor, în statele membre ale UE în anul 2004, dolari PPC

Sursa: WHO, Core Health Indicators, 2007.

Volumul cheltuielilor publice de sănătate este decisiv pentru majoritatea covârșitoare a țărilor europene în promovarea sănătății populației și a politicii în domeniul sănătății publice. Conform estimărilor OMS, ponderea cheltuielilor publice în totalul cheltuielilor de sănătate reprezintă 70-85 %. În România,

ponderea cheltuielilor publice în totalul cheltuielilor de sănătate este estimată la 66%, aceasta în condițiile în care mare parte a cheltuielilor private nu sunt efectuate în cadrul unor scheme de asigurare sau de către alte instituții așa cum se întâmplă, de exemplu, în Franța sau Olanda unde funcționează sisteme private de asigurare, ci sunt „plăți din buzunar” care reprezintă o pondere de peste 90% din totalul cheltuielilor private de sănătate.

Cheltuielile publice de sănătate din România, în medie pe un locuitor, au fost estimate la 286 dolari PPC (117 dolari la cursul de schimb), reprezentând o pondere în PIB pe locuitor de 3,4% în anul 2004. Ca nivel, cheltuielile publice de sănătate pe locuitor sunt cele mai scăzute din toate statele membre ale UE, de peste 8 ori mai mici comparativ cu nivelul estimat pentru Austria, Germania, Suedia, Franța și de 4,4 ori mai mici decât în Cehia sau de 3,3 ori decât în Ungaria.

În concluzie, România se numără între țările care alocă pentru sănătate un nivel extrem de scăzut de resurse. Acesta este unul dintre factorii care explică de ce sănătatea populației din România este atât de precară în comparație cu sănătatea cetățenilor din alte țări. Subliniem, de asemenea, că România împreună multe dintre fostele țări socialiste, în special, Bulgaria și Țările Baltice constituie un grup cu trăsături comune, atât din punctul de vedere al volumului resurselor și implicării puterii publice în finanțarea ocrotirii sănătății, cât și din punctul de vedere al stării de sănătate exprimată, așa cum s-a arătat în paragrafele anterioare, de indicatorii referitori la durata vieții, mortalitate și morbiditate.

4. Concluzii

Analiza, pe baza datelor disponibile, a principalilor indicatori în domeniul sănătății arată că România are de recuperat decalaje enorme care o separă de majoritatea statelor membre ale UE în ceea ce privește diferitele dimensiuni ale sănătății umane. Este vorba, atât de cele care exprimă starea de sănătate reflectată de indicatorii privind: speranța de viață, mortalitatea și morbiditate, cât și de cele referitoare la volumul resurselor financiare alocate sănătății (Tabelul 18).

Tabelul 18

**Locul României în ierarhia țărilor UE după principalii indicatori ai sănătății populației
(ultimul an disponibil)**

- locurile cele mai bune -																- locurile cele mai proaste -																
Indicatori	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	RO	UE-25	min	Max	
I. Speranța de viață																																
1. La naștere (2005)	M																				*								68,2	75,8	64,7	77,6
	F																								*				75,5	81,9	75,5	82,6
2. La 65 ani (2005)	M																			*									12,5		12,5	15,7
	F																								*				15,2		15,2	21,2
3. HALE (2002)	M																								*				61,0		58,0	71,9
	F																										*		65,2		62,8	75,3
4. DALYs (2002)	M																								*				7,0		5,9	8,8
	F																									*			9,7		7,6	10,6
II Mortalitatea																																
a) grupe de vârstă																																
1. RSM, total populație (2004)																										*			1121	644	564	2028
2. Rata mortalității infantile (2004)																											*		16,8	4,6	3,1	16,8
3. Rata mortalității adulților de 15-59 ani (2005)	M																							*					230		77	326
	F																							*					102		45	114
b) RSM pe cauze medicale, (2004)																																
1. Bolile aparatului circulator , din care:	AS																									*			686	204	147	687
	M																									*			805	301	192	843
	F																										*		589	198	113	589
- 1 a) boala ischemică a inimii	M																			*									289	131	63	449
	F																				*								181	67	25	252
- 1 b) accidente cerebrovasculare	M																									*			250	65	39	250
	F																									*			201	54	29	201

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	RO	UE-25	min	Max
2. <i>Cancer, total populație</i>														*														178	149	123	261
2 a) <u>Masculin</u> – total forme, din care													*															237	241	164	367
- Plămâni															*													74	69	32	123
- Prostată		*																										41	69	32	123
- Colon, rect, anus						*																						21	24	15	52
2 b) Feminin – total forme, din care											*																	132	136	91	197
- Plămâni										*																		12	18	6	49
- Sân									*																			23	25	19	36
- Colon, rect anus						*																						14	25	10	26
3. <i>Bolile aparatului respirator - total populație, din care,</i>																						*						62	39	28	89
- Masculin																						*						90	66	41	111
- Feminin																						*						41	33	12	74
4. <i>Bolile aparatului digestiv – total populație, din care</i>																									*			66	27	15	77
- Masculin																									*			91	42	20	113
- Feminin																									*			44	24	11	46
5. <i>Accidente – total, din care:</i>																				*								63	34	27	143
5 a) Masculin – total tipuri																			*									101	62	33	248
- de transport																			*									23	16	6	41
- suicid														*														22	18	1	70
5 b) Feminin – total tipuri															*													28	23	14	58
- de transport																				*								6	4	1	10
- suicid							*																					4	5	0,3	13

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	RO	UE-25	min	Max
III. Morbiditatea																															
<i>1. Incidența unor boli infecțioase – total populație</i>																															
- Tuberculoză (2004)																										*	130	47	4	130	
- Hepatită virală (2003)																									*		44	19	1	45	
- Sifilis (2005)																									*		32	15	0,5	66,6	
- HIV/SIDA (2005)						*																					2,1	7,8	0,5	48,1	
<i>2. Frecvența externărilor din spitale, pe unele cauze medicale (2004)</i>																															
- Boli ale aparatului circulator														*													2882	3008	835	4949	
- Cancer													*														1507	1615	477	4240	
- Bolile aparatului respirator																									*	3153	2039	563	3153		
- Bolile aparatului digestiv																									*		2388	1889	711	3063	
- Accidente – total												*															1400	1537	559	3271	
IV. Cheltuieli de sănătate (2004)																															
<i>1. Ponderea în PIB,%</i>																															
- Cheltuieli totale																										*	5,1		5,1	10,6	
- Cheltuieli publice																										*	3,4		2,6	8,2	
<i>2. Nivel, dolari PPC</i>																															
- Cheltuieli totale																											*	433		433	5178
- Cheltuieli publice																											*	286		286	4678

Note: a) * marchează locul României în ierarhia celor 27 state membre ale UE alcătuită după mărimea fiecărui indicator; locul 1 în ierarhie este ocupat de țara cu situația cea mai bună; b) Căsuțele umbrite arată că lipsesc țări din comparație.

Sursa: Datele cuprinse în Tabelele din text și din anexe.

Așa cum rezultă din Tabelul 18, România se află în rândul țărilor cu situația cea mai proastă în ceea ce privește starea de sănătate a populației (reflectată de marea majoritate a indicatorilor referitori la: speranța de viață, mortalitate și morbiditate) și resursele de finanțare a sistemului sanitar (exprimate de indicatorii cheltuielilor de sănătate). Datele arată că, în prezent, există decalaje de mari dimensiuni între România și majoritatea statelor membre ale UE, în special cele vestice. Această realitate impune o regândire a problematicii politicii în domeniul sănătății publice din România pentru anii următori, astfel încât aceasta să răspundă exigențelor majore ale strategiei europene în acest domeniu, legate de reducerea decalajelor între statele membre (și în interiorul țărilor) în ceea ce privește starea de sănătate a populației, pe fondul preocupărilor legate de îmbunătățirea sănătății și calității vieții tuturor cetățenilor europeni.

Bibliografie și surse de date

- Byrne David (Commissioner for Health and Consumer Protection EC) 2004, *Enabling Good Health for All. A reflection process for a new EU health strategy* (<http://europe.eu.int>)
- EC, Eurostat 2007, *Living condition in Europe. Data 2002-2005*, Eurostat Pocketbooks
- EC, Eurostat 2007, *Key figures in Europe 1995-2006*
- EC, Eurostat 2007, *Europe in figures – Eurostat yearbook 2006-07*
- INS, Anuarul statistic al României, diferite ediții
- Judge Ken, Platt Stephen, Costongs Caroline, Jurczack Kasia 2006, *Health Inequalities: a Challenge for Europe* (An independent, expert report commissioned by the UK Presidency of the EU, February 2006)
- Mackenbach Johan P. 2006, *Health Inequalities: Europe in Profile*
- Molnar Maria, Poenaru Maria, *Sisteme de protecție socială*, București, Editura BERNT, 2007
- Oortwijn Wija, Mathijssen Judith, Lankhuizen Maureen, Cave Jonathan 2006, *Evaluating the Uptake of the Healthy Life Years Indicator, Final report*, prepared for EC, DG SANCO, 15 December, RAND Europe
- Poenaru Maria, *Sănătatea populației din România în context european*, "Probleme economice", 2006, vol. 192-193, INCE/CIDE, București
- WHO Europe 2005, *European Health Report 2005. Public health action for healthier children and populations*, (<http://www.euro.who.int/document/E87325.pdf>)
- WHO Europe 2003, *Atlas of health in Europe* (<http://www.euro.who.int/document/E79876.pdf>)
- WHO, *Core Health Indicators from the World Health Report* (http://www3.who.int/whosis/core/core_select_process.cfm)
- WHO 2005, *World Health Statistics 2005* (http://www.who.int/statistics/world_health_stats_2005_part1.pdf)
- Wilkinson R., Marmot M. (Editori) 2003, *Social determinants of the health. Social facts*, Second Edition, WHO Europe (<http://www.who.dk/document/e81384.pdf>)

ANEXE
Anexa 1

**Speranța de viață la naștere, pe sexe,
în țările UE, 1990-2005**

- ani -

	Masculin			Feminin		
	1990	2000	2005	1990	2000	2005
UE-25	...	74,4	75,8	...	80,8	81,9
Austria	71,7	74,4	75,8	78,3	80,3	81,4
Belgia	72,3	73,9	75,3	78,8	80,2	81,0
Bulgaria	...	68,2	68,7	...	74,7	75,8
Cehia	67,3	70,9	72,1	75,0	77,7	78,4
Cipru	...	...	76,0	...	...	80,1
Danemarca	71,5	73,8	75,2	77,1	78,5	79,7
Estonia	64,2	65,0	66,3	73,6	75,7	77,2
Finlanda	70,3	73,4	74,6	78,3	80,2	81,4
Franța	...	74,6	76,0*	...	82,1	83,1*
Germania	71,4	74,2	74,5	77,8	80,1	78,7
Grecia	74,2	74,9	76,0	79,1	80,1	80,9
Italia	72,5	76,0	76,2**	78,6	81,8	81,8**
Letonia	63,9	64,4	64,8	74,1	75,5	76,0
Lituania	...	66,2	64,7	...	77,0	76,8
Luxemburg	71,8	73,9	75,6	77,9	80,2	81,2
Olanda	73,3	74,9	76,5	79,5	79,9	80,9
Polonia	...	69,1	70,1	...	77,4	78,6
Portugalia	69,9	71,7	74,0	75,9	77,6	80,4
România	66,6	67,1	68,7	72,6	73,4	75,5
Slovacia	66,5	68,7	69,6	75,3	76,9	77,4
Slovenia	69,3	71,4	73,1	77,1	78,9	80,1
Spania	72,8	75,1	76,0	79,9	81,9	82,6
Suedia	74,2	76,7	77,6	79,8	81,0	81,9
Ungaria	65,0	67,0	67,9	73,4	75,3	76,0
R. Unit	...	73,8	75,7	...	77,4	79,5

Note: Exclusiv, Irlanda și Malta; *2004; **2003.

Sursa: Eurostat – Database.

Anexa 2

**Speranța de viață la vârsta de 65 ani, pe sexe,
în țările UE, 1990-2005**

- ani -

	Masculin			Feminin		
	1990	2000	2005	1990	2000	2005
Austria	13,5	15,1	16,0	16,9	18,4	19,3
Belgia	13,5	14,7	15,6	17,7	18,7	19,3
Bulgaria	...	11,9	12,3	...	14,5	15,2
Cehia	10,9	12,9	13,5	14,4	16,3	16,8
Cipru	...	...	15,9	...	...	18,0
Danemarca	13,2	14,3	15,2	16,9	17,3	18,1
Estonia	10,7	11,9	12,3	13,6	16,0	17,1
Finlanda	12,9	14,6	15,8	16,8	18,5	19,7
Franța	...	15,9	16,8*	...	20,3	21,2*
Germania	13,2	14,9	14,1	16,7	18,4	16,4
Grecia	14,8	15,2	16,1	17,0	17,5	18,3
Italia	13,9	15,7	15,9**	17,2	19,4	19,6**
Letonia	11,4	11,9	11,7	14,8	16,0	16,2
Lituania	...	12,9	12,3	...	17,0	16,7
Luxemburg	13,4	14,6	15,7	17,3	18,6	19,1
Olanda	13,6	14,5	15,4	18,0	18,3	19,0
Polonia	...	12,7	13,4	...	16,4	17,5
Portugalia	12,5	13,4	15,1	14,8	15,8	18,4
România	11,7	11,5	12,5	13,4	13,5	15,2
Slovacia	11,5	12,1	12,5	15,0	15,7	16,1
Slovenia	12,5	13,4	14,2	16,0	17,6	18,3
Spania	14,6	15,7	16,2	18,2	19,6	20,1
Suedia	14,5	15,8	16,5	18,1	19,1	19,7
Ungaria	11,2	12,0	12,3	14,2	15,3	15,7
R. Unit	...	13,6	15,3	...	15,5	17,6

Note: Exclusiv, Irlanda și Malta; *2004; **2003.

Sursa: Eurostat – Database.

Anexa 3

Speranța de viață sănătoasă la naștere (HALE) și ani de viață cu stare proastă de sănătate (DALYs), estimări OMS pentru anul 2002

- ani -

	HALE		DALYs	
	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
Austria	69,3	73,5	7,1	8,6
Belgia	68,9	73,3	6,3	8,2
Bulgaria	62,6	67,5	6,2	8,5
Cehia	65,9	70,9	6,6	8,1
Cipru	66,7	68,5	8,8	10,6
Danemarca	68,6	71,1	6,3	8,4
Estonia	59,2	69,0	6,0	8,1
Finlanda	68,7	75,5	6,1	8,0
Franța	69,3	74,7	6,7	8,8
Germania	69,6	74,0	5,9	7,6
Grecia	69,1	72,9	6,7	8,9
Irlanda	68,1	71,5	6,3	8,2
Italia	70,7	74,7	6,0	7,8
Letonia	58,0	67,5	6,6	8,3
Lituania	58,1	67,7	7,2	9,0
Luxemburg	69,3	73,7	6,4	8,0
Malta	69,9	72,9	6,2	8,3
Olanda	69,7	72,6	6,3	8,5
Polonia	63,1	68,5	7,5	10,2
Portugalia	66,7	71,7	6,9	8,8
România	61,0	65,2	7,0	9,7
Slovacia	63,0	69,4	6,7	8,9
Slovenia	66,6	72,3	6,1	8,2
Spania	69,9	75,3	6,2	7,7
Suedia	71,9	74,8	6,2	7,9
Ungaria	61,5	68,2	6,8	8,6
R. Unit	69,1	72,1	6,7	8,4

Nota: HALE = speranța de viață la naștere în stare bună de sănătate; DALYs = ani de viață estimați a fi trăiți într-o stare de sănătate proastă [HALE + DALYs = speranța de viață la naștere].

Sursa: WHO, World Health Report 2004, p. 113 – 119 și 132 - 135.

Capitolul VI

PROVOCĂRI ACTUALE ÎN DEZVOLTAREA HABITATULUI ÎN ROMÂNIA. DIHOTOMIA URBAN/RURAL

Drd. Livia Chisăgiu

Introducere

Dihotomia urban/rural în privința condițiilor de locuit, în România integrată în spațiul estic al platformei continentale este o realitate dură privită din perspectiva calității vieții, dar nu inhibantă cum este condiția vieții în multe țări din lumea subdezvoltată: ștergerea deosebirilor dintre sat și oraș în privința dotării locuinței cu utilități în România (și în întregul spațiu est-european) necesită un efort financiar considerabil și conjugat al sectoarelor privat și public, un timp suficient de îndelungat și cu realizare graduală, fără a ignora contribuția care poate fi substanțială uneori a finanțării din partea spațiului comunitar; în unele țări din lumea subdezvoltată problematica specifică habitatului este plasată în cu totul alt registru: nu în cel al calității vieții, ci în cel al supraviețuirii pentru că aceste țări nu se confruntă cu absența utilităților în locuință, ci cu restricționarea satisfacerii nevoilor fundamentale umane – acces la apă potabilă, servicii primare de sănătate – care conduce uneori până la degradarea ființei umane împingând speranța medie de viață, uneori chiar sub 40 de ani.

Analiza statistică a habitatului întreprinsă pe mari regiuni ale lumii, în studii apărute sub egida UNCHS (de multă vreme și care îmbrățișează complexitatea aspectelor habitatului) este în mod vizibil nuanțată.

Analiza statistică a habitatului în România, în contextul celei întreprinse în spațiul comunitar ca și la nivelul marilor spații regionale caracterizate printr-un nivel înalt de dezvoltare economică (țările occidentale UE plus blocul America de Nord) la care se adaugă grupul țărilor cu o economie de piață încă imatură dar care beneficiază de o condiție satisfăcătoare a habitatului sub aspect cantitativ, la nivelul decenței (țările central și est europene, țările CSI) este centrată deja pe diferențieri de ordin calitativ, reflectate de indicatori care în mod obișnuit pot fi o oglindă fidelă a acestora:

- conectarea la rețeaua de apă curentă;
- prezența băii sau cel puțin a dușului în interiorul locuinței;
- prezența WC-ului în interiorul locuinței;
- modalitatea de încălzire cu evidențierea ponderii acelor care dispun de încălzire centrală.

În afara utilităților care condiționează standardul locuinței, statistica habitatului în România și spațiul comunitar mai reflectă și alte caracteristici definitorii ale fondului locativ:

- regimul juridic al locuinței și structura proprietății urmărindu-se încurajarea proprietății private și sub acest aspect, în mod tradițional mediul rural a deținut un loc fruntaș;
- vechimea locuinței și gradul de degradare asociat;
- numărul locuințelor terminate anual (producția nouă) defalcate pe urban/rural, dar și mai adânc pe regiuni și județe (în cazul României).

Din perspectiva acestor indicatori care conturează starea habitatului (și sub aspect cantitativ, dar îndeosebi calitativ) încheiem plutonul lumii dezvoltate, poziție justificată de două mari curențe:

- standardul și valoarea scăzută a proprietății pentru locuința medie, marca consumului de tip egalitarist anterior, având totuși marele merit că a rezolvat în termeni cantitativi, la nivelul decenței satisfacerea nevoii fundamentale de locuit;
- discrepanța enormă existentă încă în privința dotării cu utilități a locuinței între urban și rural, cu menționarea inițiativei incipiente a gospodăriei private de îmbunătățire a standardului locuinței și creștere a spațiului locuibil, atât în urban cât și în rural, în acest din urmă caz dotarea în sistem propriu fiind foarte costisitoare și surprinzătoare în bine capacitatea multor gospodării rurale de aliniere la această tendință de modernizare a locuinței în conturare.

În analiza statistică sintetică a stării habitatului pe mari blocuri ale lumii, în cadrul studiilor UNCHS este vizibilă centrarea analizei nu atât pe acești indicatori care permit aprecieri de rafinament în privința condițiilor de locuit, cât pe aceia care indică faptul că startul într-o asemenea analiză trebuie să îl constituie indicatorii care reflectă fidel satisfacerea în primul rând a nevoilor bazale, fundamentale umane care reprezintă practic probleme de supraviețuire, precum:

- accesul la apă potabilă;
- accesul la servicii primare de sănătate, a căror restricționare drastică coboară chiar speranța medie de viață sub o limită greu de imaginat (chiar sub 40 de ani, în unele țări din Africa).

Concluzionând pe marginea acestei comparații între spațiul căruia aparținem și spațiul lumii mai puțin dezvoltate trebuie să subliniem că temele sunt absolut distincte: aceea a calității condițiilor de locuit și a calității vieții, în spațiul lumii dezvoltate căruia ne-am aliniat, a supraviețuirii în primul rând, în țările foarte slab dezvoltate unde existența socială se confruntă inclusiv cu crize umanitare prelungite; din perspectivă economică, în cadrul evoluției durabile a așezărilor umane tema este a responsabilizării sociale în privința reproducerii capitalului uman (prin accesul egal la servicii de sănătate și educație) în spațiul nostru și doar a susținerii biologice a existenței umane în țările foarte slab dezvoltate.

Pe lângă evidențierea acestei nuanțări în analiza statistică sintetică a habitatului pe mari blocuri economice ale lumii, de utilitate pentru scopul demersului nostru este aducerea în discuție a principiului care stă la baza experimentului comunitar de revitalizare urbană, întreprins consecvent în două etape cunoscute sub titulatura de Urban I și Urban II: transformarea orașelor în centre de creștere economică și competitivitate, cu efect de antrenare asupra unei întregi regiuni.

Devine limpede că și în țări foarte dezvoltate unde practic nu există deosebire între sat și oraș în privința dotării locuinței cu utilități care îi condiționează standardul, din perspectivă economică, aceea a dezvoltării economice regionale, orașul este în continuare conceput ca motor al dezvoltării economice, practic dă tonul în procesul dezvoltării pe un întreg areal.

Dorim să subliniem că ștergerea deosebirilor dintre sat și oraș în privința dotării locuinței cu utilități în România, care să asigure condiții igienice egale pentru viața de familie în ambele medii de rezidență nu trebuie confundată cu o eventuală estompare a rolului centrelor urbane în procesul dezvoltării, plecând de la un unghi de vedere simplist de repudiare a rolului pe care l-au deținut anterior în industrializarea forțată a țării.

Acest punct de vedere este într-un totuș susținut de optica pe care este clădit experimentul comunitar de dezvoltare urbană care așează întreaga politică de dezvoltare urbană pe principiul transformării orașelor în centre de creștere economică și competitivitate cu rol de antrenare pe o întreagă regiune, completat în planul modalității de implementare a acestei noi orientări politice de către principiul descentralizării deciziei și al parteneriatului public privat, principii care au câștigat teren pretutindeni în lume.

1. Orientarea noii producții de locuințe – factor de atenuare sau accentuare a dihotomiei urban/rural

Analiza orientării în noua producție de locuințe (2005, 2006) am fundamentat-o pe cele două criterii evidențiate în Tabelele de mai jos –

repartiția noii producții pe surse de finanțare și medii, după numărul de niveluri al clădirilor în care sunt situate locuințele și materialul constructiv al pereților exteriori.

Motivarea analizei pe aceste două criterii a avut ca punct de plecare banca de date existentă în statistica românească a habitatului.

În al doilea rând, informația statistică existentă ne-a ajutat să ne conturăm punctul de vedere conform căruia aceste două criterii – materialul constructiv al clădirilor și concentrarea locuințelor în clădiri cu un anumit număr de niveluri – sunt absolut definitorii pentru configurația habitatului în perspectivă, desigur completată cu indicatori specifici referitori la dimensiunea și structurarea spațiului locuibil, precum și dotarea cu instalații a locuinței.

În privința ambelor criterii cu care operăm în analiza noastră, din multitudinea calculului procentuale pe care ni le permit datele existente vom selecta pentru interpretare doar acele proporții care pot indica o tendință în conturare.

Acordăm întâietate criteriului repartiției locuințelor după numărul de niveluri al clădirilor în care sunt situate întrucât după opinia noastră este cel dintâi care poate indica o delimitare de trecut în sens favorabil, ceea ce se și întâmplă: acest criteriu traduce în materie de habitat principiul vaselor comunicante – scade la jumătate numărul de niveluri în citadin, până la maximum cinci și crește vertiginos numărul locuințelor de tip P+I în rural.

Din această primă precizare devine limpede că se șterge caracterul anonim al clădirii de locuit din ansamblurile imobiliare imense și amorfe, generate în citadin prin industrializarea construcției de locuințe predilect într-o anumită perioadă a regimului trecut, cu rabat calitativ dar care a soluționat sub aspect cantitativ nevoia de locuit; pe de altă parte, în rural este surprinzătoare forța tendinței noii producții către locuința modernă, deosebit de spațioasă și dotată, de tip P+I.

La nivel de țară clădirile de tip P și P+I concentrează 72,9% din locuințe în 2005 și respectiv, 79,3% în 2006 datorită scăderii numărului locuințelor cu finanțare din subvenții bugetare, în principal sociale care sunt situate preponderent în clădiri de tip P+III și P+IV (aceste două tipuri de clădiri concentrează cca.3/4 din producția finanțată din subvenții) și în mai mică măsură, în clădiri cu două și cinci niveluri. Această categorie de locuințe nu se regăsește în clădiri de tip P și P+I, ceea ce explică creșterea ponderii locuințelor situate în clădiri de tip P și P+I până la 80% (79,3%) din producția de locuințe anuală.

Eliminând ajustarea ponderilor din partea categoriei de locuințe cu finanțare bugetară la nivelul producției totale obținem pentru segmentul locuințelor finanțate din fondurile proprii ale populației, o concentrare și mai mare la clădiri de tip P și P+I, până la 87% și 86% din producția anuală în 2005 și respectiv, 2006.

Chiar dacă locuința socială va beneficia în continuare de o tratare ceva mai detaliată, în virtutea faptului că alături de locuința din fonduri publice destinată închirierii reprezintă principalele instrumente cu care se traduce în fapt inițiativa politică în domeniul locuirii, precizăm încă de pe acum proporția ei covârșitoare în cadrul locuințelor realizate din subvenții bugetare (4500 din 4903 în 2005 și 2836 din 3061 în 2006).

Tabelul 1

**Locuințe terminate pe medii și surse de finanțare,
după numărul de niveluri al clădirilor în care sunt situate**

		Nr. locu- ințe	Locuințe situate în clădiri cu:					
			Parter	P+1	P+2	P+3	P+4	P+5
			1.	2.	3.	4.	5.	6.
Total	2005	30127	10653	11316	1975	2452	2459	1272
	2006	39638	13689	17778	2440	2134	2409	1188
Locuințe din subvenții bugetare și surse proprii ale unităților cu capital social integral de stat	2005	4939	47	20	308	1995	1788	781
	2006	3100	32	6	392	1144	1078	448
- din care, locuințe din subvenții bugetare	2005	4903	21	10	308	1995	1788	781
	2006	3061	10	1	380	1144	1078	448
- din care subvenții bugetare exclusiv pentru locuințe sociale	2005	4500	20	8	276	1987	1716	493
	2006	2836	1	1	380	1074	1028	352
Locuințe din fondurile proprii (inclusiv credite) ale populației	2005	25047	10600	11283	1627	416	671	450
	2006	33827	11515	17574	2044	934	1286	474
Urban	2005	15874	2448	5606	1757	2332	2459	1272
	2006	18810	2982	8309	2000	2061	2270	1188
Locuințe din subvenții bugetare și surse proprii ale unităților cu capital social integral de stat	2005	4820	46	18	302	1885	1788	781
	2006	3078	23	5	380	1144	1078	448
- din care, locuințe din subvenții bugetare	2005	4784	20	8	302	1885	1788	781
	2006	3052	2	-	380	1144	1078	448
- din care, subvenții bugetare exclusiv pentru locuințe sociale	2005	4384	20	8	270	1877	1716	493
	2006	2834	-	-	380	1074	1028	352
Locuințe din fondurile proprii (inclusiv credite) ale populației	2005	10927	2400	5583	1417	406	671	450
	2006	15107	2732	8253	1618	883	1147	474
Rural	2005	14253	8205	5710	218	120	-	-
	2006	20828	10707	9469	440	73	139	-
Locuințe din subvenții bugetare și surse proprii ale unităților cu capital social integral de stat	2005	119	1	2	6	110	-	-
	2006	22	9	1	12	-	-	-
- din care, locuințe din subvenții bugetare	2005	119	1	2	6	110	-	-
	2006	9	8	1	-	-	-	-
- din care, subvenții bugetare exclusiv pentru locuințe sociale	2005	116	-	-	6	110	-	-
	2006	2	1	1	-	-	-	-
Locuințe din fondurile proprii (inclusiv credite) ale populației	2005	14120	8200	5700	210	10	-	-
	2006	18720	8783	9321	426	51	139	-

Sursa: INS, Fondul de locuințe în 2005, 2006.

Aceasta denotă că și în condiții de finanțare restrictivă, care a mers până la o dinamică negativă a locuințelor cu finanțare bugetară în ultimii doi ani este manifest interesul pentru soluționarea nevoii de locuit acolo unde a devenit acută.

În urban concentrarea la P și P+I este mult mai mică decât aceea la nivel de țară în cadrul producției anuale (numai 50,7% în 2005).

Este obligatoriu însă să evidențiem saltul ascendent al acestei ponderi până la 60,0% într-un singur an, pe seama reducerii ponderii deținute de clădirile de tip P+III, P+IV și P+V, ponderea clădirilor de tip P+II fiind stagnantă.

Este o redistribuire de proporții într-un singur an în favoarea clădirilor de tip P și P+I, care dacă se va menține timp mai îndelungat va genera o mare similitudine în orientarea producției urbane cu aceea a producției rurale (desigur în măsura în care specificul celor două medii de rezidență o permite), generând o evoluție convergentă a habitatului pe medii pe care azi nu îndrăznim suficient să ne-o imaginăm.

Dacă analizăm concentrarea locuințelor pe aceste două tipuri de clădiri, P și P+I pentru locuințele finanțate din fondurile populației în urban constatăm o concentrare mult mai mare decât la nivelul întregii producții urbane, respectiv 73,1% în 2005 și 72,7% în 2006.

Ajustarea în jos a ponderii locuințelor situate în clădiri de tip P și P+I la nivelul întregii producții urbane (până la numai 50%-60%) se explică prin influența numărului locuințelor finanțate din subvenții bugetare care se distribuie prioritar pe niveluri superioare lui P+II (până la 35%-40%) acestui din urmă tip revenindu-i doar circa 6% în 2005 și prin redistribuire 12,5% în 2006.

Ceea ce considerăm că trebuie obligatoriu evidențiat este faptul că în cadrul categoriei de locuințe finanțate din fondurile proprii ale populației în urban nu are loc o redistribuire de pondere nici în favoare segmentului de locuințe P plus P+I pe seama celorlalte tipuri de clădiri, dar nici în interiorul acestui segment în favoarea lui P+I pe seama clădirii doar cu parter, pentru că ponderea clădirii de tip P+I în 2005 era deja de 51,1% (în producția cu această finanțare) câștigând numai 3,5% într-un an pe care le pierde corespunzător ponderea clădirii prevăzută doar cu parter (pondere care se menține la cca. 1/5 din producția urbană cu această finanțare).

În rural două aspecte sunt de subliniat.

O concentrare mult mai mare decât la nivel de țară a locuințelor situate în clădiri de tip P și P+I care se explică prin modul de viață al familiei rurale, aflat indiscutabil sub incidența tendinței de modernizare a habitatului, dar care în egală măsură conservă tradiția familiei de a avea propria gospodărie (de un standard în pas cu timpul, mai modestă în trecut, mai modernă astăzi) transmisă prin moștenire obligatoriu generației următoare și locuită doar de familia nucleară, eventual lărgită, fără să existe obiceiul de a partaja imobilul de locuit cu alte familii, precum în urban.

Nu are sens delimitarea analizei ca până acum, pe total producție rurală și producție din fonduri proprii ale populației pentru că producția de locuințe finanțată bugetar este o contribuție cu totul reziduală la producția rurală, neputând să modifice proporțiile.

În deschiderea acestui capitol am argumentat deja fundamentarea analizei orientării producției anuale de locuințe pe criteriul numărului de niveluri al clădirilor de locuit, completat cu cel al materialului constructiv al pereților exteriori, întrucât considerăm că acești doi indicatori sunt absolut definitorii atât pentru configurația clădirilor de locuit, cât și așezărilor urbane și rurale.

Această configurație trebuie indiscutabil întregită (așa cum vom proceda în continuarea demersului nostru) cu indicatori specifici referitori la dimensiunea și structurarea spațiului locuibil, precum și la dotarea cu instalații a locuinței care îi condiționează hotărâtor standardul.

După materialul de construcție al pereților exteriori putem aprecia că tendința în producția ultimilor ani este bună. Are loc o redistribuire de 7,3% în favoarea locuințelor din cărămidă pe seama locuințelor din materiale ușoare și ieftine și în mai mică măsură pe seama locuințelor din beton, în cadrul producției anuale la nivel de țară.

Proporția locuințelor din materiale ușoare o considerăm însă destul de ridicată, cu atât mai mult cu cât datele statistice nu permit o delimitare între locuințele construite din lemn și respectiv, paiantă și chirpici.

Această delimitare ar permite o interpretare nuanțată benefică întrucât locuințele din lemn situate preponderent în zone de deal și de munte, construite astfel în virtutea tradiției permit încadrarea lor fără rezervă în condiția decentă a habitatului, în timp ce casele din paiantă, chirpici (care proliferază în zone rurale sărace și la periferia orașelor) sunt total incompatibile cu dotarea specifică locuinței moderne, reprezentând practic o reminiscență nedorită a unui stadiu primar, îndepărtat în evoluția habitatului.

În urban, după acest criteriu are loc o singură mutație mare: creșterea cu 8,7% a ponderii locuințelor din cărămidă (pe fondul unei ponderi deja ridicate – circa 75% în 2005 și circa 85% în 2006) spre care acum în general se orientează efortul investițional, pe seama locuințelor din beton și prefabricate (7,7%) și doar în mai mică măsură (1%) pe seama locuințelor din materiale ușoare.

Contribuția scăzută la această redistribuire de ponderi a locuințelor din materiale ușoare este justificată întrucâtva de ponderea lor deja scăzută în urban (4,7% în producția anului 2005 și 3,7% în 2006) dar considerăm că reducerea ei în continuare este un imperativ, întrucât din această categorie de locuințe numai locuința din lemn ar putea fi compatibilă cu standardul de azi al locuinței urbane.

În rural, cu unele amendamente tendința în producția nouă este de asemenea sănătoasă: crește cu 6,9% ponderea locuințelor din cărămidă între

2005 și 2006, în exclusivitate pe seama locuințelor din materiale ușoare a căror pondere pierde 9,8%.

În condițiile unei ponderi de departe majoritare a locuințelor din cărămidă (67,5% în 2005 și cca.75% în 2006), un fapt indiscutabil pozitiv sunt de menționat două aspecte deficitare:

- unul de mai mică anvergură constă în creșterea ușoară (circa 3%) a ponderii locuințelor din beton și prefabricate, în timp ce în urban în aceeași doi ani înregistrează o scădere accentuată; aceasta ne îndreptățește să considerăm că practic ruralul reproduce într-o anumită măsură o etapă trecută a evoluției habitatului în citadin;
- al doilea aspect deficitar este însă de mult mai mare importanță: în condițiile reducerii mari a ponderii locuințelor din materiale ușoare (cu 9,8%), proporția lor în producția nouă rurală continuă să fie ridicată (13,5% în 2006), dar mai ales a fost strivitor de mare anterior (cca.1/4 în 2005).

Considerăm că trebuie obligatoriu evidențiată ideea că în afara locuințelor din lemn, cele din paiață, chirpici chiar și în rural sunt total incompatibile cu standardul dezirabil azi al locuinței care tinde să se uniformizeze pe medii, preocupare vie pretutindeni acolo unde această provocare există și care face și obiectul studiului nostru.

Tabelul 2

Locuințe terminate după materialul de construcție al pereților exteriori, pe surse de finanțare și medii

		Total		
		Din care		
		Urban	Rural	
		1	2	3
Total	2005	30127	15874	14253
	2006	39638	18810	20828
După materialul de construcție al pereților exteriori:				
Beton sau prefabricat din beton	2005	4356	3029	1327
	2006	4677	2140	2537
Cărămidă, piatră sau înlocuitori	2005	21714	12096	9618
	2006	31466	15977	15489
Lemn și alte materiale (paiață, chirpici)	2005	4057	749	3308
	2006	3495	693	2802
- Locuințe din subvenții bugetare	2005	4903	4784	119
După materialul de construcție al pereților exteriori:	2006	3061	3052	9
Beton sau prefabricat din beton	2005	1886	1879	7
	2006	661	657	4
Cărămidă, piatră sau înlocuitori	2005	3009	2897	112
	2006	2400	2395	5
Lemn și alte materiale (paiață, chirpici)	2005	8	8	-
	2006	-	-	-

		Total	Din care	
			Urban	Rural
		1	2	3
Subvenții bugetare pentru locuințe sociale	2005	4500	4384	116
	2006	2836	2834	2
După materialul de construcție al pereților exteriori:				
Beton sau prefabricat din beton	2005	1493	1487	6
	2006	568	567	1
Cărămidă, piatră sau înlocuitori	2005	2999	2883	110
	2006	2268	2267	1
Lemn și alte materiale (paianță, chirpici)	2005	8	8	-
	2006	-	-	-
Locuințe din fondurile proprii (inclusiv credite) ale populației	2005	25047	10927	14120
	2006	33827	15107	18120
Beton armat sau prefabricat din beton	2005	2401	1087	1314
	2006	3480	1299	2181
Cărămidă, piatră sau înlocuitori	2005	18598	9099	9499
	2006	27077	13126	13951
Lemn și alte materiale (paianță, chirpici)	2005	4048	741	3307
	2006	3270	682	2588

Criteriul surse de finanțare ale producției de locuințe aduce în prim plan locuința socială pentru că mai toate locuințele cu finanțare bugetară sunt sociale.

Locuința socială fiind omniprezentă și în timp și spațiu, ca instrument specific în politica habitatului, cu adresă la soluționarea problematicii sociale îi rezervăm în cele ce urmează o tratare ceva mai detaliată.

Locuința socială este o problemă perenă a habitatului, comună tuturor spațiilor pentru simplul fapt că este destinată celor cu foarte reduse mijloace de trai și nici un regim social nu este absolvit de segregare socială, chiar dacă tema necesită nuanțare în tratare având în vedere că profilul distribuției poate să difere enorm în funcție de modelul promovat.

Până în prezent în România nevoia de locuință socială nu a fost acută pentru că omogenizarea consumului și-a făcut simțită prezența inclusiv în consumul de locuință.

Către finele etapei deja parcurse până acum a tranziției, odată cu dobândirea caracterului de economie funcțională de piață s-au făcut resimțite efectele inevitabile în planul distribuției: în numai câțiva ani au apărut diferențe considerabile în privința nivelului veniturilor și resurselor de trai în ansamblu ale gospodăriilor, din grupele de venit situate la extremele distribuției.

Diferențierea resurselor de trai va fi primul factor de influență în diferențierea consumului, în toate segmentele sale, inclusiv în cel care face obiectul studiului nostru.

Dacă într-un studiu anterior destinat finanțării habitatului am recurs la o abordare detaliată a segmentării cererii și ofertei de locuință, subordonat obiectivului acestui paragraf destinat locuinței sociale ne vom mărgini să precizăm că diferențierea resurselor de trai ale gospodăriilor va induce o solicitare diferențiată a diferitelor segmente ale fondului locativ: vor exista familii care își vor orienta cererea de locuință către producția de lux, ceea ce s-a întâmplat prevalent până acum, vor exista familii (a căror frecvență ar fi dezirabil să fie mare) care se vor încadra în tipul prevalent de consum de locuință – locuința proprietate privată construită prin ANL, cu angajarea unui credit imobiliar – și vor exista în sfârșit familii cu mai puține resurse, între care trebuie să distingem obligatoriu:

- Segmentul familiilor tinere care atunci când își iau startul în viață, timp de câțiva ani până acced la o situație profesională stabilă și un salariu suficient de remunerator își manifestă mai timid opțiunile în consum; în materie de consum de locuință, tinerii profesioniști în devenire vor fi satisfăcuți dacă vor putea beneficia într-un interval de timp tranzitoriu, de segmentul locuințelor destinate închirierii pentru tineri construite prin ANL; ei nu vor constitui în viitorul imediat un segment de populație problemă în satisfacerea nevoii de locuit.
- Segmentul familiilor care nu dețin dar nici nu vor deține suficiente venituri pentru a putea achiziționa pe traseul vieții o locuință proprietate privată, din varii motive:
 - Slaba calificare sau chiar lipsa calificării care generează segmentul omniprezent din nefericire, în orice cadru social doar că în proporții variabile, al muncitorilor necalificați și cu slabă calificare;
 - Un fenomen care induce automat sărăcie este șomajul, în special cel de lungă durată și deopotrivă preocupant șomajul în rândul tineretului; din fericire, în societatea românească acest fenomen nu marchează consumul de locuință, în sensul că subiecții acestui fenomen frecvent oameni de vârstă medie sau trecuți de vârstă medie nu sunt în situația de a face apel la noua producție de locuință, pentru că au nevoia deja satisfăcută cu o locuință dobândită anterior (în cazul României este vorba de satisfacerea consumului de locuință ce caracter de masă prin transferul fondului nelocativ de stat în proprietate privată, în contrapartidă cu o contribuție financiară derizorie din partea populației). Singura lor problemă în materie de locuință este de a avea capacitatea de a nu pierde locuința dobândită anterior din cauza unui cost împovărător al utilităților în primul rând, dar și al vieții în general.

Aici considerăm că poate și trebuie să intervină societatea, așa cum s-a întâmplat în trecutul recent, preluând o parte din povara costului exploatării

locuinței, formă de sprijin social care nu constituie decât o extensie a actului de justiție socială înfăptuit cu oportunitate în momentul de start al tranziției (la care am făcut referire mai sus) prin care locuința deținută în regim de închiriere de către românul mediu a devenit dintr-o dată proprietate privată.

- Alte criterii, de ordin social-cultural după care se delimitează grupurile sociale vulnerabile precum ale minorităților, diversele confesiuni religioase, etc. nu induc în societatea noastră nici o formă de discriminare care să împingă la marginalizare; singurul criteriu, cel fizic după care se delimitează grupul persoanelor cu handicap are se înțelege valabilitate universală și este deja în atenție, la nivel decizional atâta timp cât legislația de bază referitoare la locuință are prevederi exprese pentru persoanele cu handicap, în sensul înlesnirii accesului lor la locuință.

Această prezentare succintă a modului concret în care se manifestă cererea de locuință pune în evidență un imperativ social indiscutabil, decurgând din politica sectorială a habitatului: necesitatea ca societatea să monitorizeze în fiecare etapă nevoia de locuință ce nu are acoperire cu resurse private și a cărei satisfacere se poate realiza numai prin instrumentele specifice ale politicii în domeniul locuirii – locuința ocupată în regim de închiriere, în general temporară, destinată în principal tinerilor în ascensiune și locuința socială cu un regim de ocupare mult mai îndelungat pentru că se adresează unor familii cu capacitate foarte redusă de autoprotecție.

Este îmbucurător faptul că în condițiile unor restricții de finanțare temporare suficient de mari, în afara orientării prevalente către locuințe de lux finanțate din fonduri private care s-a impus până acum, producția nouă de locuințe finanțată din fonduri publice atâta cât este se orientează în mod evident către locuințe sociale, practic segmentul fondului locativ destinat satisfacerii nevoii de locuință în regim de urgență.

Acest caracter de urgență în satisfacerea nevoii de locuit, asociat locuinței sociale este prima variabilă explicativă, la care se adaugă restricționarea temporară dar considerabilă a finanțării publice orientată către fondul locativ, drept cea de a doua variabilă explicativă a structurii absolut polarizate a ofertei de locuință realizată exclusiv din finanțare publică: 91,11% locuințe sociale în 2005 și respectiv, 91,48% în 2006.

Caracterul de polarizare se menține și în cadrul distribuției ofertei de locuințe sociale pe medii de rezidență urban/rural: în urban sunt situate 97,42% din locuințele construite în 2005 și respectiv, 99,92% în 2006 (numai două locuințe sociale au fost destinate mediului rural în 2006).

Caracterul de polarizare al repartiției locuinței sociale pe medii își are sorginea în nevoia soluționării cu oportunitate a problematicii sociale fără

precedent asociate azi mediului citadin care constituie obiectivul final în politica actuală de dezvoltare urbană pretutindeni¹.

Concluzionând pe marginea rolului producției noi de locuințe, îndeosebi a ultimilor ani putem afirma că tendința este de atenuare a dihotomiei urban/rural, privită prin prisma contribuției acestei noi producții ca formă complementară a fondului existent moștenit.

Forța acestei tendințe de atenuare nu este mare pentru că nici ritmul acestei forme complementare nu este foarte alert.

Un alt efect benefic în sensul atenuării discrepanței urban/rural vine din partea inițiativei private de modernizare a locuinței în ambele medii, conturându-se suficient și în rural chiar dacă dotarea cu utilități a locuinței în sistem propriu este mult mai costisitoare.

Practic acestea sunt cele două direcții deja conturate și de fapt singurele care treptat, gradual vor ridica standardul locuinței în România și vor atenua mult discrepanța existentă astăzi între urban și rural

2. Caracteristici definitorii ale acestei provocări în dezvoltarea habitatului

Cea dintâi parte a lucrării se finalizează cu o concluzie optimistă, reliefând existența unei tendințe de atenuare a dihotomiei urban/rural la care concură, atât orientarea producției noi către locuința modernă cu aceleași dotări în ambele medii, cât și inițiativa gospodăriei private de modernizare a locuinței care câștigă tot mai mult adepți în măsura în care nu își focalizează resursele către o investiție nouă.

¹ După opinia noastră pauperizarea socială se manifestă diferit pe medii: în rural îmbracă, în principal, forma fenomenului sărăciei cu intensități diferite, care echivalează uneori chiar cu restricționarea drastică a satisfacerii nevoii; în urban, în schimb, indivizii și familiile subiecți ai fenomenului sărăciei alunecă ușor spre slăbiciune și viciu, devin foarte vulnerabili și pe această cale antrenați în fenomenul infracționalității și criminalității, îndeosebi cei care populează ariile rezidențiale supraaglomerate, rău famate.

Este de subliniat faptul că dacă sărăcia, chiar într-o formă acută restricționează drastic satisfacerea nevoii, o treaptă avansată în lanțul marginalizării progresive – fenomen asociat azi, în general, vieții citadine – produce mutații în planul mentalităților, aspirațiilor, în plan psihic-afectiv: individul are sentimentul inutilității, își pierde total încrederea în capacitatea de integrare și relaționare socială, practic se simte respins și respinge totul la rândul său, situație în care recuperarea este extrem de dificilă.

Este o pledoarie succintă dar suficient de argumentată pentru focalizarea inițiativei politice, în cadrul dezvoltării în profil teritorial, în primul rând către revitalizarea urbană, care cel puțin la nivelul spațiului larg comunitar (a cărui experiență am investigat-o) s-a dovedit o inițiativă complexă, consecventă și coordonată.

Cea de a doua parte a lucrării reprezintă de fapt nucleul dur al demersului nostru, fiind structurată după câteva caracteristici pe care noi le-am apreciat ca fiind definitorii pentru opoziția între standardul existent al locuinței, pe medii în România.

Caracteristica care definește în cea mai mare măsură standardul locuinței, cu reflectare în statistica regională și internațională (permițând lucrări de comparații internaționale pe această temă) este dotarea locuinței cu: baie sau cel puțin duș, WC în locuință, modalitatea de încălzire evidențiindu-se acolo unde este cazul încălzirea centrală și centrala proprie (în statistica românească la acest capitol se surprinde și existența sau nu a bucătăriei în interiorul locuinței).

Ne-am propus tratarea acestei caracteristici spre finele demersului nostru, nu diminuându-i importanța probată de certitudinea datelor statistice, ci pregătind terenul cu alte două caracteristici definitorii ale temei de cercetare propuse, derivate din specificul construcțiilor de locuințe și așezărilor rurale și urbane din România.

Aceste două caracteristici fac referire la structurarea gospodăriei țărănești pe de o parte, strâns conexată cu dimensiunea și distribuția spațiului locuibil pe locuință și cameră, pe de altă parte.

2.1. Structura locuinței pe medii după destinația camerelor și suprafața dependințelor și a spațiilor de circulație de tip coridor

Am abordat structura locuințelor după destinația camerelor și funcționalitatea lor în viața de familie plecând de la unghiul de vedere al specialistului, atent observator al vieții de familie ca celulă de viață socială cu funcții bine conturate în viața cotidiană și reflectate în teoria sociologică, în cadrul căreia membrii familiei sunt priviți ca deținând status și rol.

Specificul locuinței este strâns relaționat cu stilul de viață care este marcat de mentalități și obiceiuri până acum suficient de mult diferențiate în urban/rural.

În urban tendința de apropiere de bunuri era mai mică decât în rural, viața urbană era mai mult sub incidența modului de viață și consumului egalitarist promovat la acea perioadă: practic locuitorul citadin era mult mai înclinat să favorizeze posturi de cheltuială în bugetul familial specifice traiului modern, evoluat – cheltuieli de vacanță, consum de cultură (publicații, cinematografe, teatre) și mai puțin tentat să investească în proprietate, sub influența înlesnirilor venind din partea fondului locativ de stat atribuit salariaților în regim de închiriere cu o chirie mică; în general tendința de investire în

urban se manifesta în achiziționarea de bunuri de folosință îndelungată, inclusiv autoturism pentru cei cu mai multă dare de mână.

În rural dimpotrivă, imboldul de investire era mult mai mare, în principal, din două motive:

- în primul rând statul nu venea în întâmpinarea țaranului cooperator sau din fermele de stat cu o locuință din fonduri publice;
- în al doilea rând era înrădăcinată adânc tendința țaranului de a investi în propria gospodărie pe care o transmite prin moștenire generației următoare, în timp ce echiparea locuinței, inclusiv achiziția unui autoturism captau atenția familiei rurale, fără să se bucure de locul de înțâietate deținut în urban, care în rural era cedat construcției gospodăriei țărănești cu toate dependențele aferente.

Tendința este dominantă și astăzi: pe măsură ce resursele de trai sporesc locuitorii din rural, îndeosebi în zone cu puternică tradiție, investesc în gospodării întărite care constituie cel dintâi motiv de mândrie a lor în materie de proprietate, puțin în defavoarea investiției în instrucția copiilor care nu mai apare suficient de motivantă nici pentru copii nici pentru părinți și atunci când aceasta este suficient de mare înghite nefiresc de mult din resursele familiei prin industria paralelă a meditațiilor.

În privința funcționalității camerelor din locuință în viața de familie există o tendință oarecum convergentă a celor două medii urban/rural: în primul rând locul privilegiat al living-ului în locuință, atât în cea urbană cât și în cea rurală, îndeosebi sub impactul faptului că aspecte ale stilului de viață cotidian – precum consumul de băuturi, cafea și tutun – au câștigat nedorit de mult teren în rural, chiar în condițiile în care a pierdut teren în urban, sub influența campaniei de promovare consecventă a unui stil de viață sănătos, pentru care există mai multă receptivitate aici în virtutea nu atât a unui acces inegal la informație, cât a unei deschideri mai mari la informație și la nou.

În măsura în care producția nouă de locuințe se conformează foarte bine stilului de viață modern care presupune o funcționalitate absolut bine delimitată a camerelor din locuință în viața de familie apar germeii tendinței de omogenizare a modului și nivelului de viață între sat și oraș, o provocare a cărei soluționare a fost mult amânată, comună mai multor perioade în evoluția socială, nu doar a României ci a întregului spațiu est-european care a stat sub semnul aceleiași ideologii.

Totuși, pentru că producția nouă este încă o formă complementară firavă în fondul locativ existent, nota distinctivă dintotdeauna a gospodăriei țărănești încă persistă.

Aceasta constă în delimitarea gospodăriei în două părți distincte: locuința propriu-zisă, cea în care până acum forma prevalentă era locuința de tip vagon, cu camere înșiruite de tip dormitor, neprevăzută în general cu baie și

apă curentă (apa curentă și-a făcut apariția dar fără să câștige mult teren în perioada de ascensiune a regimului trecut) iar cămara era asociată dependințelor din curte, structurate într-un alt corp de clădire; acest din urmă corp de clădire cuprindea grajdul pentru vite, spații de depozitare pentru cereale, furaje pentru animale, inventarul agricol și combustibilul pentru încălzirea locuinței. Uneori acest corp de clădire era prevăzut inclusiv cu una două camere destinate traiului membrilor familiei (când familia nu era numeroasă), locuința propriu-zisă rămânând deschisă în primul rând oaspeților și rudelor apropiate.

Statistica habitatului în ultimii ani ai tranziției (îndeosebi 2005 și 2006) surprinde aspecte deosebit de relevante privind locuința rurală:

- tendința în orientarea construcției de locuințe rurale care este net în favoarea locuinței moderne, spațioase prevăzută cu parter și un nivel (inclusiv dotată cu utilități) și în defavoarea locuinței mai modeste, de tip tradițional, constând, în general, în câteva camere din cărămidă, prevăzută se înțelege doar cu parter;
- în afara acestei tendințe probate de producția nouă de locuință statistica românească surprinde caracteristica remanentă a fondului locativ moștenit care este majoritar: o locuință rurală în general cu camere mai mici și mai multe, nestructurată suficient din punct de vedere funcțional și în care, de departe, suprafața dependințelor și a spațiilor de circulație de tip coridor este mai mică.

2.2. Diferențe în privința spațiului locuibil – factori de influență

Chiar din partea introductivă a demersului nostru am precizat că tema de cercetare ce face obiectul său – dihotomia urban/rural în privința condițiilor de locui – am privit-o integrată în spațiul est-european, care în virtutea faptului că a stat sub semnul aceleiași ideologii și al aceluiași model promovat în consum prezintă trăsături absolut comune în această privință.

Informația statistică¹ referitoare la condițiile de locuit, având ca arie de cuprindere întregul spațiu comunitar ne-a permis concluzii relevante pe care le redăm în cele ce urmează.

Analiza comparativă între spațiul național și cel comunitar având ca obiect condițiile de locuit cu coordonatele definitorii ale locuinței – îndeosebi spațiul disponibil și dotarea cu instalații a locuinței o vom întreprinde pe baza

¹ Informația statistică cea mai recentă privind condițiile de locuit, referitoare la întregul spațiu comunitar a fost culeasă înainte de 1 ianuarie 2007, data aderării ultimelor țări candidate, ceea ce face ca în cadrul segmentării spațiului comunitar ultimele țări aderente să apară cu statutul de țări candidate (CC).

unor indicatori în general comuni, ale căror valori se diferențiază atât după criterii comune, cât și specifice, acestea din urmă surprinzând specificitatea contextului economic și social al fiecărui spațiu. Este firesc ca în măsura în care dispunem de date privind indicatori și criterii suplimentare de diferențiere a acestora pentru România, furnizate de ultimul recensământ al populației și locuințelor din 2002, precum și de anchete desfășurate ulterior acestuia (Anchetele asupra condițiilor de viață ACOVI), analiza aferentă spațiului național să fie mai complexă.

Pentru caracterizarea spațiului locuibil în cadrul spațiului comunitar, delimitat pe grupe de țări – grupul vechilor state membre, spațiul comunitar lărgit, grupul noilor țări membre și al celor candidate – nu dispunem de date comparabile, decât pentru indicatorul număr de camere pe persoană. Din nefericire, un asemenea indicator nu ne oferă nici un fel de informație privind dimensiunea locuinței și a camerelor ce compun locuința, aspect deosebit de important în caracterizarea gradului de confort, dar oferă o bază obiectivă pentru considerații pe marginea gradului de autonomie și independență al individului în viața de familie.

Caracterizarea spațiului locuibil în cadrul spațiului european impune ca primă precizare, existența unor condiții substanțial mai bune, în vechiul spațiu comunitar, delimitat de cele 15 state membre. Între aceste țări conduce detașat Belgia, pentru care se înregistrează o valoare a indicatorului, număr de camere pe persoană de trei ori mai mare, decât aceea înregistrată în Polonia, țara est-europeană cu cea mai defavorabilă situație sub acest aspect.

Cu o situație aproape la fel de defavorabilă, la baza ierarhiei construite după acest indicator se situează alte câteva țări din spațiul est-european: Letonia, Lituania, Ungaria, Slovenia, România și Turcia.

O situație aproximativ asemănătoare cu standardul mediu al condițiilor de locuit ce caracterizează vechiul spațiu comunitar prezintă Malta și Cipru.

În afara acestei delimitări nete între spațiul vechi comunitar și spațiul noilor state membre se impune a fi evidențiată existența unor discrepanțe, în privința condițiilor de locuit, chiar în interiorul celui dintâi: între țările situate în partea de sud a continentului, care dispun de un spațiu locuibil considerabil mai mic, decât acelea situate în partea de vest a Europei, precum: Regatul Unit, Danemarca, Franța, Irlanda.

Dacă ar fi să schițăm o analiză, prin prisma principalilor factori și criterii de diferențiere a spațiului locuibil ar trebui să începem cu precizarea că diferența pe medii de rezidență, între urban și rural, foarte ștearsă pentru spațiul vechi comunitar și evidentă pentru spațiul est-european, în privința standardului locuinței devine aproape nesemnificativă în privința spațiului locuibil. Chiar mai mult, în câteva țări vestice (Luxemburg, Austria, Franța) înclină balanța în favoarea mediului rural, unde se înregistrează un număr mai

mare de camere pe persoană, în timp ce în alte țări se verifică situația opusă (Regatul Unit, Slovenia).

Un vector important de diferențiere în câmpul condițiilor de locuit este vârsta. Dacă în privința standardului locuinței corelația este mai degrabă negativă, în privința spațiului locuibil se conturează clar o corelație pozitivă între vârsta ocupanților locuinței și dimensiunea spațiului locuibil.

Tabelul 3

Numărul mediu de camere pe persoană, după vârstă și quartila de venit, pe grupe de țări

	Vârsta						Quartila de venit al gospodăriei			
	Total	18-24	25-34	35-49	50-64	65 ani și peste	Quartila superioară	A două quartila	A treia quartila	Quartila superioară
CC3	1,1	1,0	1,0	1,0	1,3	1,6	0,8	1,0	1,3	1,4
NMS	1,1	0,9	0,9	1,0	1,3	1,5	0,8	1,2	1,1	1,2
EU15	1,9	1,5	1,7	1,7	2,0	2,5	1,6	1,8	2,0	2,3
EU25	1,8	1,4	1,6	1,6	1,9	2,4	1,5	1,7	1,8	2,1

Sursa: EQLS 2003.

Două, sunt în esență, rațiunile care pot explica această corelație pozitivă.

În primul rând este vorba de poziția diferită în ciclul de viață a celor două segmente de populație, tânără și vârstnică, ce dă posibilitatea acestora din urmă să investească în locuință pe o perioadă mai îndelungată de timp și pe această cale, să fie favorizată în deținerea unei locuințe mai spațioase, decât populația tânără.

O a doua rațiune, la fel de importantă în explicarea corelației pozitive, vârstă – spațiu locuibil este gradul mai mare de independență și tendința mai accentuată de mobilitate spațială, în cazul populației tinere care se desprinde timpuriu de familia de origine, conducând astfel la spargerea familiei multigeneraționale ce supraviețuiește în societate, în proporție foarte redusă.

În consecință, formula dominantă de conviețuire pentru populația vârstnică este sub formă de cuplu, fără copii și nepoți, sau chiar ca persoane singure, atunci când decedează partenerul.

Astfel, locuința deținută în perioada vieții active de o familie nucleară, constituită din părinți și copii devine mai mult decât îndestulătoare la vârsta pensionării, când cu o mare probabilitate copiii părăsesc domiciliul părinților.

Un factor extrem de important de diferențiere a consumului populației, în general, inclusiv de locuință este venitul familial disponibil.

Analiza ne îndreptățește să evidențiem o corelație foarte consistentă între venitul familial și spațiul locuibil, în cadrul vechiului spațiu comunitar și sub influența unor factori specifici, o corelație mult mai slabă, ștersă în spațiul estic al continentului.

Consistența acestei corelații în spațiul occidental se explică prin posibilitățile de consum diferențiate ale populației, derivând din averea diferențiată a familiilor – indusă de îndelungata tradiție în funcționarea mecanismului de piață – în cadrul căreia moștenirile, donațiile, averea în general, constituie o sursă de alimentare a venitului permanent cu o pondere chiar mai mare decât a venitului curent, cel puțin pentru anumite segmente de populație și oricum însemnată, chiar pentru populația majoritară.

În schimb, în spațiul estic delimitat de noile state membre și candidate, corelația mult mai slabă cu venitul se explică în primul rând, prin faptul că mecanismul de piață abia în germene își pune amprenta atât asupra nivelului venitului disponibil, caracterizat printr-un nivel mediu în general redus și o diferențiere încă nu foarte accentuată, cât și asupra structurii sale (în România, ponderea veniturilor din proprietate în venitul personal disponibil al familiei este încă redusă). De asemenea, o condiție de natură să inducă o mai mică diferențiere a posibilităților de consum este faptul că acumulările de bunuri, averea, constituie o sursă importantă de alimentare a venitului permanent doar pentru o fracțiune foarte redusă a populației, care în domeniul habitatului practic absoarbe producția de locuințe de lux, forma predilectă de manifestare a ofertei reduse ca dimensiune în aceste țări.

În explicarea caracterului slab al corelației venit familial – spațiul locuibil în țările est-europene, gradul relativ redus de diferențiere a posibilităților de consum, comparativ cu spațiul occidental trebuie conjugat cu caracterul uniform al structurii fizice existente în domeniul habitatului, datând din vechiul regim, marcată de un consum egalitar, asupra căreia nu s-a schimbat decât regimul de ocupare: locuințele închiriate din fondul locativ de stat au devenit peste noapte, în momentul de start al regimului, locuințe proprietate privată.

Acest act de voință politică care a schimbat dintr-o dată statutul juridic al locuinței deținute de populația majoritară a avut un impact excepțional în plan social, îndeosebi prin amortizarea șocului tranziției – indus în esență de venituri reale erodate prin inflație pentru întreaga populație și în plus nesigure pe anumite segmente ale ei.

Analiza factorială în domeniul consumului de locuință întreprinsă pentru România, în liniile sale generale poate fi extinsă asupra întregului spațiu est-european.

Ritmul înalt înregistrat în construcția de locuințe, în perioada socialistă, chiar dacă diferențiat pe etape, sub semnul evoluției macroeconomice a condus practic, la industrializarea și standardizarea construcției de locuințe,

inducând pe această cale o mare nivelare a consumului de locuință, în acord deplin cu caracterul egalitar al consumului în ansamblul său.

Înainte de a menționa ca factor de condiționare a consumului de locuință sub aspect cantitativ și calitativ, capacitatea redusă de economisire și investire a populației pe un orizont previzibil – echivalând cu o presiune scăzută a cererii solvabile asupra consumului – trebuie să evidențiem influența determinantă asupra caracterului (egalitar) consumului de locuință din partea unei oferte relativ omogene. Din cauza ritmului timid încă, înregistrat în construcția de locuințe în perioada post 1989, structura fizică relativ omogenă moștenită de la regimul anterior continuă să fie de departe preponderentă și alimentează practic, în continuare un consum de locuință egalitar. Dacă la această trăsătură adăugăm caracterul de durată al substituirii ei – trăsătură definitorie firească pentru acest segment al consumului – conturăm ceea ce constituie primul factor, ca importanță ce va limita pe o perioadă îndelungată creșterea coordonatelor definitorii ale locuinței: spațiu locuibil, standardul locuinței și valoarea materială a proprietății.

Analiza spațiului locuibil pentru România o vom întreprinde, în mod firesc, utilizând în primul rând indicatorul pentru care există date comparabile în spațiul european – numărul camerelor pe o persoană – dar și fructificând indicatori suplimentari relevanți pentru care ne oferă date suficient de bogate Recensământul populației și locuințelor din 2002: în primul rând inversarea raportului menționat, constând într-un indicator mai adecvat realității românești – număr de persoane pe cameră – dar și alți indicatori, precum: suprafața camerelor pe o locuință, persoană și gradul de concentrare a fondului locativ și a gospodăriilor pe anumite tipodimensiuni ale locuințelor, în funcție de numărul de camere, atât pe ansamblul fondului locativ național, cât și defalcat pe forme de proprietate și medii de rezidență.

Tabelul 4

**Indicatori ai spațiului locuibil pe forme
de proprietate și medii**

Forma de proprietate Mediul de rezidență	Locuințe ocupate	Nr. pers. din gospod.	Supraf.camerelor de locuit(mp) pe o		Nr. pers. pe o cameră	Nr. came- relor pe o pers.
			Locuință	Persoană		
România						
Toate formele de proprietate						
Locuințe total	100,0	100,0	37,39	14,20	1,03	0,97
Locuințe ocupate - total	100,0	100,0	37,90	12,72	1,15	0,87
Locuințe cu 1 cameră	11,1	8,5	16,48	7,18	2,30	
Locuințe cu 2 camere	40,8	37,6	30,07	10,95	1,37	
Locuințe cu 3 camere	31,8	33,7	42,86	13,57	1,06	
Locuințe cu 4 camere	11,9	14,2	56,37	15,85	0,89	
Locuințe cu 5 camere și peste	4,4	6,0	78,13	19,58	0,73	
Proprietatea privată	97,2	96,9	38,10	12,82	1,14	0,87

Forma de proprietate Mediul de rezidență	Locuințe ocupate	Nr. pers. din gospod.	Supraf.camerelor de locuit(mp) pe o		Nr. pers. pe o cameră	Nr. came- relor pe o pers.
			Locuință	Persoană		
Proprietatea de stat	2,6	2,9	30,42	9,28	1,74	0,57
Proprietatea privată de grup (Cooperatistă/Asociativă)	0,07	0,07	26,25	9,04	1,85	0,54
Proprietatea cultelor religioase	0,13	0,12	45,89	17,61	1,03	0,97
Urban						
Toate formele de proprietate	100	100	37,63	13,14	1,18	0,85
Proprietatea privată	95,9	95,4	37,96	13,32	1,16	0,86
Proprietatea de stat	3,9	4,4	29,42	9,12	1,77	0,56
Rural						
Toate formele de proprietate	100	100	38,23	12,27	1,12	0,89
Proprietatea privată	98,6	98,5	38,27	12,30	1,12	0,89
Proprietatea de stat	1,2	1,3	34,34	9,83	1,63	0,61

Sursa: Recensământul populației și al locuințelor, martie, 2002, INS, București.

În deschiderea analizei ansamblului condițiilor de locuit din România, după mai mulți indicatori considerăm că se impune o caracterizare absolut succintă a locuinței cu cea mai mare răspândire, în spațiul național: este o locuință de dimensiuni modeste, cu 2-3 camere (preponderentă în fondul locativ național, dar și în fondul locativ urban și rural) care nu depășește ca suprafață, în cele mai multe situații 47-50 mp, dar nici nu coboară sub nivelul decenței ca grad de echipare cu instalații și dependințe, îndeosebi în urban.

Vom încerca, în continuare, să ilustrăm principalele caracteristici ale spațiului locuibil, prin prisma celor mai importante proporții și a celor mai importante niveluri ale indicatorilor selectați pentru analiză (vezi tabelul 4).

În proporție de 72,6% fondul locativ național se concentrează pe locuințe formate din 2 și 3 camere.

Suprafața medie pe locuință este de 37,90 mp, iar pe persoană de 12,72 mp, în cazul locuințelor ocupate, iar pentru total locuințe existente este de 37,39 mp și respectiv, 14,20 mp.

Indicatorul număr de camere pe persoană, care în spațiul european are aproape în toate situațiile o valoare supraunitară, în România are o valoare ușor subunitară, pe ansamblul fondului locativ: 0,87 în cazul locuințelor ocupate și 0,97 pentru totalul locuințelor existente.

Inversarea acestui raport, conduce la un indicator utilizat în statistica românească, număr de persoane pe cameră, care înregistrează pe ansamblul fondului locativ valori ușor supraunitare: 1,15 pentru ansamblul locuințelor ocupate și 1,03 pentru total locuințe existente.

Un criteriu care se dovedește a nu fi deloc gratuit în caracterizarea spațiului locuibil este forma de proprietate, întrucât disparitățile în această privință sunt foarte mari pe forme de proprietate, fără ca ele să poată ajusta –

din cauza ponderii derizorii a celorlalte forme de proprietate decât privată – influența determinantă a acesteia din urmă, asupra nivelului mediu al indicatorilor calculați pentru întregul fond locativ.

O situație care aproape se identifică cu aceea a fondului total locativ în privința spațiului locuibil prezintă proprietatea privată.

Niveluri mult mai scăzute ale indicatorilor față de media fondului locativ și proprietatea privată prezintă proprietatea de grup (numai 26,25 mp pe locuință) și proprietatea de stat (numai 30,42 mp/locuință), iar numărul de persoane pe cameră asociat este de 1,85 și respectiv, 1,74 (vezi tabelul 3).

Niveluri ale indicatorilor spațiului locuibil superioare mediei înregistrate pentru întregul fond locativ prezintă proprietatea cultelor religioase, cu o suprafață pe locuință de 45,89 mp și un număr de persoane pe cameră de numai 1,03.

Reamintim că toate celelalte forme de proprietate, decât cea privată au ponderi derizorii, astfel încât locuința tipică pentru fondul locativ național este locuința proprietate privată.

Defalcarea fondului locativ pe medii de rezidență relevă o anumită specificitate doar în mediul rural, în mediul urban unele disparități față de medie sunt induse de criteriul proprietății.

Astfel, în mediul rural locuințele cu un număr de 2 și 3 camere rămân preponderente, dar nu vor mai fi în proporție de trei pătrimi, ci doar puțin peste două treimi (68,8%), o parte din ponderea lor redistribuindu-se către locuințele cu un număr mai mare de camere (4, 5 și mai multe camere).

Consecința va fi faptul că o suprafață ceva mai mare a locuinței rurale față de aceea a locuinței urbane și media înregistrată pentru întreg fondul locativ, asociată însă cu un număr mai mare de camere pe locuință în rural se va concretiza într-o suprafață ceva mai mică a camerei din locuința rurală.

În urban, ponderea locuințelor de 2 și 3 camere este aproximativ identică cu aceea înregistrată pentru întregul fond locativ (respectiv 75,7% față de 72,6%) și este imprimată de proprietatea privată.

Proprietatea de stat în urban prezintă abateri mari de la acest profil al distribuției în funcție de numărul de camere, întrucât în cadrul acestei forme de proprietate, preponderente sunt locuințele cu numai 1 și 2 camere, cu ponderi foarte mari, aproximativ egale, de circa 40% fiecare.

În pofida faptului că este concentrată în proporție de 80% în urban, ponderea ei nesemnificativă în cadrul acestui fond locativ (numai 3,9%) o privează de influență asupra indicatorilor medii ai fondului locativ urban.

Date suplimentare relevante care completează banca de date oferită de Recensământul din 2002 ne rezervă anchetele desfășurate ulterior acestuia (Anchetele asupra condițiilor de viață, ACOVI).

Criteriul evident, pe care aceste anchete îl impun în primul rând pentru diferențierea gradului de aglomerație în locuință este regimul de ocupare a acesteia.

Astfel, de departe cele mai aglomerate locuințe sunt locuințele închiriate: în primul rând cele închiriate de la stat (2,15 persoane pe o cameră de locuit), urmate de cele închiriate de la societăți comerciale (1,88 persoane), cele închiriate de la particulari (1,41 persoane) și ocupate cu titlu gratuit (1,30 persoane). Locuințele proprietate privată ce constituie dominantă fondului locativ național sunt cel mai puțin aglomerate (1,07 persoane).

Un criteriu obișnuit pentru o analiză întreprinsă în România ce operează cu indicatori sociali este mediul de rezidență: gradul de aglomerație în urban este de 1,14 persoane și de 1,03 în rural.

Un alt criteriu important de diferențiere a gradului de aglomerație în locuință, pe care îl evidențiază anchetele este statutul socio-profesional.

Nu este deloc surprinzătoare poziția defavorabilă a șomerilor, cărora însă li se asociază în această privință și lucrătorii pe cont propriu.

Situația cea mai bună în privința gradului de aglomerație a locuinței o deține un segment de populație delimitat mai degrabă după criteriul vârstei și al tendințelor în plan demografic, decât după acela al ocupării, anume pensionarii.

Explicația rezidă în faptul că segmentul celor ieșiți din viața activă, pensionarii, au avut la dispoziție cel mai mare orizont de timp pentru a investi în locuință și pe de altă parte formula dominantă în care conviețuiesc în societate este sub formă de cuplu fără copii, sau chiar persoane singure când decedază partenerul. Ambele condiții sunt deosebit de favorizante, premise solide pentru ca ei să se identifice cu situația ideală: paritatea între numărul persoanelor din familie și numărul camerelor de locuit. Într-adevăr gradul de aglomerație a locuinței este cel mai redus în cazul lor, comparabil cu media înregistrată în plan est-european, de 1,1 camere pe persoană și respectiv, 0,9 persoane pe cameră.

Încrucșând criteriul ocupării cu acela al vârstei am ajuns la segmentul „pensionari”, care cu o mare probabilitate compun cele mai multe din familiile foarte reduse ca dimensiune formate din 1-2 persoane, împreună cu alte segmente de populație, privite după criterii demografice: celibetarii și persoanele singure sau cu un copil, rezultate în urma disoluției familiei.

Aceste familii de dimensiune foarte redusă prezintă de asemenea o situație bună în privința spațiului locuibil, o situație total opusă lor înregistrându-se în cazul familiilor numeroase, compuse din 6 și mai multe persoane. Acestea din urmă în proporție de 60% ocupă locuințe de cel mult 3 camere, revenind cel puțin 2 persoane pe cameră, un grad evident de aglomerație a locuinței.

Readucând în atenție fenomenele demografice mai sus amintite, între care disoluția familiei, rezultanta ar fi familia monoparentală, cel mai adesea compusă din mamă și unul sau mai mulți copii sau femei singure, aceste formule atipice pentru gospodăria din România deținând de asemenea o poziție defavorabilă, în privința spațiului locuibil. Comparativ cu gospodăriile conduse de bărbați, în cazul gospodăriilor conduse de femei are loc o redistribuire a unei părți din ponderea locuințelor compuse din 3 camere, către locuințe de dimensiuni mai mici: formate din 2 camere, care se întâlnesc în proporție de 45,2% în cadrul acestei categorii de gospodării și numai 1 cameră, cu o proporție însă mult mai mică, de doar 10,7%. Locuințele compuse din 3 camere continuă să dețină o pondere suficient de mare (31,0%), totuși, și în cazul gospodăriilor conduse de femei, comparativ cu 36%, în cazul gospodăriilor conduse de bărbați.

2.3. Discrepanța urban/rural evidențiată de gradul de dotare cu instalații și dependențe a locuinței în România și în termeni comparativi cu spațiul comunitar

Atât în materialele documentare, apărute sub egida UNCHS care identifică coordonatele definitorii ale standardului locuinței, cât și în anchetele și analizele întreprinse la nivel regional (UE), în vederea caracterizării standardului locuinței în Europa se consideră că evaluarea condițiilor de locuit pleacă de la dimensionarea și compartimentarea spațiului locuibil, dar este dată în și mai mare măsură de coordonatele definitorii ale standardului locuinței care constau în esență în:

- prezența sau absența unor probleme (deficiențe ale locuințelor) care pot afecta grav standardul locuinței precum, igrasie în pereți, podele, fundație, scurgeri de apă prin acoperiș și putrezirea lemnăriei (ferestre, uși, podele);
- prezența în interiorul locuinței a unor dotări strict necesare traiului civilizat, cum sunt baia și grupul sanitar (closetul cu apă).

Ca și în cazul caracterizării spațiului locuibil, în cadrul aprecierii riguroase a standardului locuințelor pe care o permite dotarea acestora cu instalații și dependențe, analiza am întreprins-o în mod firesc pentru România cu evidențierea diferențierilor pe medii de rezidență, urban/rural – tema însăși a prezentului demers – dar și pe forme de proprietate și în măsura în care datele statistice ne-au permis, inclusiv în termeni comparativi.

În deschiderea analizei standardului locuinței la nivel european se impune precizarea că standardul locuinței, în mai mare măsură decât spațiul locuibil alimentează delimitarea deja cunoscută, în planul ansamblului condițiilor de viață care se impune și în planul condițiilor de locuit, între vechiul

spațiu comunitar și spațiul est-european delimitat de noile țări membre și candidate.

Această delimitare între cele două spații europene se fundamentează pe următoarele aspecte:

- un standard relativ omogen al locuinței, care variază foarte puțin în interiorul EU15;
- frecvența cu care sunt raportate nemulțumirile privind insuficiența spațiului și standardul locuinței, mult mai redusă în EU15.

În spațiul est-european (NMS și CC3) caracteristica este o proporție mult mai ridicată a gospodăriilor care se confruntă cu aceste deficiențe ce marchează standardul locuinței, mergând până la acutizarea condițiilor de locuit în Țările Baltice și Turcia, cărora se alătură cu un tablou similar România, Polonia și Bulgaria.

Doar două țări din spațiul est-european, Republica Cehă și Slovenia încheie practic platonul EU15, cu un standard al locuinței similar acestor state.

Tabelul 5

Proporția gospodăriilor afectate de deficiențe ale locuințelor

	1	2	3	4	5
AUSTRIA	14	5	8	1	5
Belgia	14	9	13	3	9
Danemarca	19	5	11	1	7
Finlanda	22	8	15	2	10
Franța	21	11	14	1	12
Germania	11	4	10	1	5
Grecia	21	11	19	4	13
Irlanda	17	9	13	2	10
ITALIA	20	12	13	1	11
Luxemburg	25	5	7	n.a.	n.a.
Olanda	16	9	11	2	7
Portugalia	25	16	40	5	24
Spania	14	5	14	2	7
SUEDIA	20	2	6		1
Regatul Unit	22	7	8	1	7
CIPRU	17	15	20	4	17
Republica Cehă	15	6	13	5	9
Estonia	30	40	31	17	36
Ungaria	18	24	15	8	17
Letonia	29	32	29	20	31
Lituania	26	35	19	25	30

	1	2	3	4	5
Malta	13	21	31	1	19
Polonia	30	28	21	11	25
Slovacia	13	41	13	7	20
Slovenia	15	14	13	5	11
BULGARIA	21	19	25	30	26
România	28	30	29	39	35
Turcia	33	31	31	11	31
CC3	31	30	30	21	32
NMS	24	25	19	10	22
EU15	17	8	12	1*	9*
EU25	18	11	13	3*	11*

Sursa:EQLS 2003.

* Luxemburgul este exclus din media EU15 și EU25 din cauza faptului că datele privind closetul cu apă în interior sunt inadecvate.

Legenda:

1. Insuficiența spațiului.
2. Putrezirea lemnăriei (uși, ferestre, pardoseli).
3. Igrasie.
4. Lipsa closetului cu apă în interiorul locuinței.
5. Cel puțin două probleme.

De la standardul omogen și ridicat al locuinței ce caracterizează EU15 nu se abate decât Portugalia, unde frecvența cu care se înregistrează aceste deficiențe ce marchează standardul locuinței este asemănătoare celei din spațiul est-european (tabelul 5).

Dacă avem în vedere criteriile de natură să inducă diferențierea proporției gospodăriilor ce declară existența unor asemenea deficiențe marcând standardul locuinței se impune a avea în vedere în primul rând statutul socio-profesional.

În mod firesc, cel mai puțin afectați vor fi profesioniștii cu o înaltă calificare și specializare ("professionals") și liber-întreprinzătorii ("self-employed") și în mai mare măsură muncitorii, în special cei necalificați.

Este o tendință cu caracter universal, care se verifică în egală măsură în ambele spații, atât occidental cât și est-european.

Singura abatere de la această tendință generală se înregistrează în Danemarca, Finlanda, Belgia și Franța, unde liber-întreprinzătorii nu mai figurează între categoriile privilegiate sub aspectul condițiilor de locuit.

Dacă avem în vedere drept criteriu de diferențiere aria rezidențială și nivelul venitului familial, fără a avea pretenția identificării unor corelații puternice, cu caracter universal suntem constrânși să recunoaștem că mediul

rural, în spațiul est-european și Turcia este în mult mai mare măsură afectat, sub aspectul standardului locuinței, și deopotrivă gospodăriile ce dispun de niveluri inferioare de venit, îndeosebi în Țările Baltice.

În analiza întreprinsă la nivel european pentru caracterizarea condițiilor de locuit, o greutate specifică mare în aprecierea standardului locuinței este atribuită existenței în interiorul locuinței a unor dotări considerate strict necesare unui trai decent, precum grupul sanitar (closetul cu apă), în măsura în care condiția existenței în interiorul locuinței a altor dependențe, precum baia este îndeplinită probabil cu o mare frecvență.

Echiparea locuinței cu aceste dotări strict necesare unui trai civilizat reprezintă practic vectorul de diferențiere, între spațiul vechi occidental și spațiul est-european, sub aspectul standardului locuinței, puternic grevat în zona rurală, în cel de al doilea.

În afara acestei delimitări majore între EU15 și NMS/CC3, în interiorul fiecărui grup de țări există diferențieri mai mari sau mai mici.

Gradul de omogenitate este evident în EU15, unde doar Portugalia, Grecia și Belgia prezintă proporții mai ridicate, dar nu peste 5%, ale gospodăriilor private de existența grupului sanitar în interiorul locuinței.

În cel de al doilea grup de țări, doar câteva - Malta, Cipru, Republica Cehă și Slovenia - înregistrează proporții mai scăzute și aproximativ egale, ale gospodăriilor private de existența în interiorul locuinței a grupului sanitar, în restul țărilor proporțiile fiind mult mai mari.

Dacă vectorul de diferențiere, sub aspectul standardului locuinței, între spațiul est și vest-european este echiparea locuinței în interior cu aceste dotări strict necesare traiului decent, criteriul de natură să inducă diferențierea este mediul de rezidență: dacă în EU15 diferența pe medii, sub acest aspect este nesemnificativă, spațiul est-european este marcat de o mare discrepanță în privința standardului locuinței, pe medii de rezidență, în defavoarea zonei rurale¹, ce ar trebui să intre în atenția factorilor sociali responsabili, în vederea îmbunătățirii condițiilor de locuit.

Cele mai ridicate proporții ale gospodăriilor rurale private de existența closetului cu apă în interiorul locuinței se înregistrează în Lituania, Bulgaria, și România, dar și în Letonia, Estonia, și Turcia.

¹ Proporția citată pentru România, în analiza întreprinsă la nivel european (50%), reprezentând gospodăriile private de grup sanitar în interiorul locuinței, în zona rurală este mult inferioară celei rezultate din calcule proprii, pe baza datelor Recensământului populației și locuințelor din 2002 (doar 8,5% din gospodării dispuneau de closet cu apă în interiorul locuinței în rural). Conform anchetelor desfășurate ulterior recensământului, proporția acestor gospodării a crescut la 11,6% în rural.

Tabelul 6

**Proporția gospodăriilor care nu dispun de closet
cu apă în interiorul locuinței, după vârsta respondenților
și aria de rezidență**

	Total	Vârsta					Aria de rezidență	
		18-24	25-34	35-49	50-64	65+	Rural	Urban
CC3	21	15	18	20	26	35	48	7
NMS	10	6	9	9	12	14	15	6
EU15	1	1	1	1	2	2	2	1
EU25	3	2	2	2	3	4	4	2

Sursa: EQLS 2003.

În afara mediului de rezidență un alt criteriu puternic de natură să inducă diferențieri în câmpul condițiilor de locuit este vârsta.

Dacă spațiul locuibil tinde să fie mai degrabă excedentar odată cu înaintarea în vârstă, standardul locuinței este în bună măsură afectat de capacitatea redusă de investire a celor care ies din viața activă, îndeosebi în societățile mai sărace.

Aceasta este o realitate pentru țări ca Letonia, Estonia, Lituania, Bulgaria și România.

În ceea ce privește criteriul venitului este de așteptat ca lipsa acestor dotări în interiorul locuinței să înregistreze o frecvență foarte redusă în quartila superioară.

Dar nici măcar această situație firească nu caracterizează țări ca Estonia, Letonia și România, unde chiar și cele mai prospere categorii ale populației sunt private în proporție însemnată (în România această proporție este de 20%) de existența grupului sanitar în interiorul locuinței.

În România, fondul locativ privit prin prisma dotării cu baie și closet cu apă în interiorul locuinței se încadrează perfect în caracteristica definitorie a spațiului est-european, constând în proporții foarte distonante pe medii de rezidență.

Conform calculelor bazate pe datele Recensământului din 2002, closetul cu apă în interiorul locuinței este o realitate pentru 8,5% dintre gospodăriile rurale din România, iar baia în interiorul locuinței pentru 12,3% dintre ele. Aceleași proporții, în mediul urban sunt însă prin comparație, covârșitor de mari: 83,1% pentru grupul sanitar și 83,4% pentru baie.

Media calculată la nivelul întregului fond locativ pentru aceste două dotări situate în interiorul locuinței este foarte modestă, de 49,0% și respectiv, 51,0% (tabelul 7).

Dacă avem în vedere drept criteriu de diferențiere forma de proprietate, în privința dotării locuințelor cu grup sanitar și baie în interiorul lor vom putea constata că poate fi un criteriu înșelător.

Proporțiile mai mari ce caracterizează proprietatea de stat, pentru locuințele dotate cu grup sanitar și baie în interior se datorează faptului că proprietatea de stat este concentrată în proporție de 80% în urban și poartă astfel marca mediului de rezidență, în privința acestor dotări.

Conform rezultatelor anchetelor desfășurate ulterior recensământului aceste proporții sunt ușor amendate: 54,8% din totalul gospodăriilor dispun de baie sau duș în interiorul locuinței, dar proporția este de 84,5% în urban și numai 16,4% în rural; grupul sanitar este situat în interiorul locuinței în numai 11,7% dintre gospodăriile rurale, dar proporția este de 83,5% pentru gospodăriile urbane.

Tabelul 7

Locuințe ocupate, după dotarea cu instalații și dependențe, pe forme de proprietate și medii

Dotarea cu instalații și dependențe	Total	Forma de proprietate		Mediul de rezidență	
		Privată	De stat	Urban	Rural
România – locuințe ocupate	100	97,2	2,6	54,3	45,7
Locuințe cu instalație de alimentare cu apă:	72,6	72,1	89,6	96,2	44,6
- din rețea publică	56,4	55,6	81,8	91,4	14,7
- în sistem propriu	16,2	16,5	7,8	4,8	29,9
Locuințe cu instalație de canalizare,	54,8	54,3	75,7	88,4	15,0
din care:	46,3	45,7	68,9	82,9	2,7
- rețea publică	8,1	8,1	6,0	5,1	11,6
- sistem propriu					
Locuințe cu bucătărie situată în locuință	91,2	91,5	82,0	96,2	85,2
	80,9	81,0	78,1	93,4	66,0
Locuințe cu baie situată în locuință	52,3	52,0	63,7	85,1	13,2
	51,0	50,8	55,1	83,4	12,3
Locuințe cu closet cu apă situat în locuință	52,3	51,6	76,2	87,4	10,5
	49,0	48,7	58,7	83,1	8,5

Sursa: Recensământul populației și al locuințelor, martie 2002, INS, p. 268-269, 272, 273, 276, 277.

În privința problemelor sau deficiențelor locuințelor, conform rezultatelor anchetelor (ACOV), gospodăriile din România sunt nemulțumite în primul rând

de insuficiența spațiului (51% dintre gospodăriile urbane, 34% dintre gospodăriile rurale și 44% din totalul gospodăriilor) și de lipsa unei încălziri adecvate (33% în urban, 31% în rural și aproximativ 1/3 din ansamblul gospodăriilor).

Aceste proporții nu sunt neglijabile, dar nici de natură să conducă la acutizarea condițiilor de locuit pe segmente importante ale fondului locativ și la caracterizarea în proporție însemnată a locuințelor drept insalubre.

Imperativul momentului în România pentru fondul său locativ este asimilarea tendinței de modernizare manifestă în aria țărilor CEE, după criza energetică, sub forma modernizării termotehnice a clădirilor în care sunt situate locuințele.

În plus, având în vedere specificitatea spațiului național, de producere cu o anume periodicitate a unor cataclisme naturale precum cutremure de pământ și alunecări de teren se impune în egală măsură consolidarea antiseismică, îndeosebi a clădirilor cu un grad mai mic de rezistență, datând din perioada anterioară sfârșitului celui de al doilea război mondial.

Concluzii

Din perspectiva unui plan înalt de generalizare se impun a fi subliniate doar câteva trăsături definitorii ale condițiilor de locuit, pentru fiecare din grupele de țări avute în vedere în analiza noastră, ca termen comparativ pentru spațiul național: EU15, NMS, CC3.

În primul rând este absolut evidentă delimitarea netă între spațiul vechi comunitar și spațiul est-european – incluzând noile țări membre și candidate – în privința tuturor coordonatelor habitatului: spațiul locuibil, standardul locuinței, rata și valoarea proprietății.

În al doilea rând, într-o analiză comparativă, în afara acestei dihotomii EU15-NMS/CC3 nu pot fi trecute cu vederea nici diferențierile existente în cadrul fiecăreia dintre aceste grupe de țări, uneori foarte importante.

Astfel, în spațiul vechi comunitar (EU15) indicatorii spațiului locuibil induc o delimitare indiscutabilă între țările din partea de nord și vest a continentului (Regatul Unit, Danemarca, Franța și Irlanda) caracterizate printr-o situație favorabilă și cele din partea de sud.

În schimb, standardul locuinței este mult mai omogen în EU15, cu o singură excepție, Portugalia care în această privință prezintă un tablou mai degrabă similar țărilor est europene.

În cadrul acestora din urmă, țări noi membre și candidate considerate la un loc, la un capăt al scalei condițiilor de locuit se situează Țările Baltice cu condiții extrem de modeste, cărora se alătură cu un tablou similar Turcia,

România, Polonia și Bulgaria. La celălalt capăt al scalei se situează Republica Cehă și Slovenia care practic, prin caracteristicile standardului locuinței încheie plutonul statelor din EU15.

În afara acestor diferențieri aproape inevitabile între țări, cu o greutate specifică mai mare sau mai mică am considerat și am evidențiat ca obligatorie delimitarea între spațiul occidental și cel est-european care își are sorginea în modul în care a fost generat fondul locativ: cine s-a implicat mai mult – sectorul public sau privat – decurgând de aici regimul de ocupare preponderent asupra locuinței – locuință proprietate sau închiriată de la stat, în ce ritm s-a construit și cu ce preocupare pentru calitate.

De fapt, consumul de locuință, nefiind decât un segment al consumului poartă puternic amprenta caracterului consumului în ansamblul său, în fiecare din cele două spații: în spațiul occidental, solvabilitatea diferențiată a segmentelor de populație a constituit premisa promovării unui consum diferențiat, cu o creștere îndeosebi calitativă practic nelimitată, în timp ce în țările est europene, timp de aproape o jumătate de secol consumul a fost puternic uniformizat, încât să nu ridice probleme mari de solvabilitate nici la baza piramidei sociale.

Acest caracter al consumului în ansamblu, diferențiat sau uniformizat se regăsește în consumul de locuință în forma următoare.

Dacă în spațiul occidental, creșterea standardului locuinței și a valorii materiale a proprietății, cel puțin pentru o fracțiune a fondului locativ este practic nelimitată, în țările est europene aceste coordonate definitorii ale habitatului – standardul și valoarea proprietății vor fi limitate pentru cea mai mare parte a fondului locativ, pe un orizont previzibil.

Explicația rezidă și într-o capacitate de investire mai mică, atât a sectorului privat cât și a celui public, dar mai ales în caracterul de durată al substituirii fondului locativ existent, îndeosebi citadin – caracteristică firească pentru acest segment al consumului, generat în cadrul procesului de industrializare și standardizare a construcției de locuințe, în perioada socialistă și în consecință, purtând puternic amprenta consumului egalitar, manifest îndeosebi sub forma limitării creșterii acestor două coordonate ale locuinței -- standardul și valoarea proprietății.

În măsura în care rezultanta în plan social a funcționării mecanismului economic va fi diferențierea posibilităților de consum în sectorul privat, în mod inevitabil va apare un segment de marginalizați social, fie și cu frecvență redusă, a căror insolvabilitate va avea impact profund în domeniul habitatului, fie sub forma incapacității de investire într-o locuință existentă, fie sub forma imposibilității achiziționării unei locuințe noi.

Este evident faptul că, concentrarea acestei populații cu grave probleme de solvabilitate nu se va face în arii rezidențiale de lux, ci în cartiere dominate de locuințe ce oferă condiții precare de locuit, mergând până la locuințe

insalubre, ceea ce constituie deja nuclee pentru conturarea cunoscutelor focare de probleme sociale, care pe această cale pot să nu mai fie străine spațiului național.

Astfel, pe măsură ce va prinde contur polarizarea socială se va șterge caracterul egalitar al consumului de locuință și va deveni funcțională corelația între statutul socio-economic al populației ce are asociat un anumit venit familial, pe de o parte și starea locuinței și a ariei rezidențiale în ansamblu, pe de altă parte.

Concret considerăm că politica viitorului în domeniul habitatului în România trebuie să aibă următoarea orientare.

Pe de o parte să asimileze tendințele de modernizare manifeste în aria CEE, așa cum se întâmplă deja, însă cu rezultate timide, sub forma modernizării termotehnice a clădirilor și impusă de specificitatea spațiului național, deopotrivă consolidarea antiseismică a acestora.

Pe de altă parte, politica în domeniul habitatului trebuie să fie una preventivă în următoarele direcții:

- să contracareze sau mai degrabă să limiteze amploarea generării ariilor rezidențiale problemă, mai sus amintite, soluționarea acestei problematici complexe făcând obligatorie concertarea acțiunii unor instrumente ce depășesc politica în domeniul habitatului și aparțin sferei largi, a politicii sociale;
- să fundamenteze orientarea, de la variante de susținere financiară a procesului până la stil arhitectonic în mediul citadin și rural și deopotrivă, ritmul în care se va face substituția fondului locativ.

Această ultimă direcție de orientare a politicii în domeniul habitatului considerăm că își găsește justificarea în următoarea stare de fapt.

Având în vedere ritmul înalt atins în construcția de locuințe în anumite perioade care a generat deodată, fracțiuni importante ale fondului locativ, chiar în condițiile unei uzuri normale a structurii fizice existente este posibil ca și deprecierea avansată să se instaleze tot deodată asupra acestor segmente majoritare ale fondului locativ, ceea ce ar putea induce un efort investițional considerabil la scara întregii societăți – în primul rând din partea sectorului privat, dar care să fie puternic susținut de cel public – în vederea unei substituții de proporții a parcului imobiliar.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Recensământul populației și al locuințelor, martie 2002, INS, București.
- Fondul de locuințe 2005, 2006, INS, București.
- Ancheta asupra condițiilor de viață, diferiți ani, INS, București.
- UN/CEE, Strategie de la CEE por une qualite de vie durable dans les etablissements humains en XXI siecle, Geneve.
- Trends în Europe and North America, U.N., New York and Geneva, 2003.
- UNCHS (HABITAT) The State of the World's Cities, 2001.
- EC, The social situation in the European Union (diferiți ani).
- www.eurofound.eu.int/publications/files/E70410EN.pdf. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Quality of Life in Europe. First results of a new Pan-European Survey.
- EUROSTAT – Demographic and social statistics (diferiți ani).
- UN/CEE, Strategie de la CEE por une qualite de vie durable dans les etablissements humains en XXI siecle, Geneve.
- UNICEF, INS, *Tendințe sociale*, București, (diferiți ani).
- UNDP, Human Development Report (diferiți ani).
- WB, *World Development Indicators* (diferiți ani).

București, România

Tel.: 021-318.24.38; Fax: 021-318.24.32
Licența Ministerului Culturii nr. 1442/1992
Consilier editorial: Valeriu IOAN-FRANC
Aparat critic și editorial: Aida SARCHIZIAN

ISBN 978-973-618-154-2
ISBN 978-973-159-009-7

Trim. IV, 2007